

FAMILIA

român

BISERICI DE LEMN
DIN MARAMURE

REVISTĂ PENTRU
SOLIDARITATEA
ROMÂNILOR
DE PRETUTINDENI
ISSN 1454 - 8607

1. Biserica din Ursat, Maramureș, 1721, considerată una din cele mai înalte construcții de lemn de stejar din lume (foto Alexandru Babo); 2. Pictura murală în Biserica din Rogoz, Maramureș, 1663; 3. Construind o capela maramureșeană la Vatican în 2004. Firma Rustic SRL Baia Mare; 4. Stravechea Biserica de lemn din Apșa de Mijloc, Ucraina (Foto Vasile Coimaru).

FAMILIA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE CULTURĂ ȘI CREDINȚĂ ROMÂNEASCĂ

Editori: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare și Asociația Culturală „Familia română”

Director fondator:

Dr. Constantin MĂLINAȘ

Redactor șef:

Dr. Teodor ARDELEAN

COLEGIUL DE REDACȚIE

Hermina **Anghel**escu (Detroit, SUA) ♦ Vadim **Bacinschi** (Odesa) ♦ Vasile **Barbu** (Uzdin, Serbia) ♦ Simona **Boc** (Avila, Spania) ♦ Ion M. **Botoș** (Apsa de Jos, Ucraina) ♦ Florica **Bud** ♦ Sanda **Ciorba** (Algarve, Portugalia) ♦ Eugen **Cojocaru** (Stuttgart, Germania) ♦ Flavia **Cosma** (Toronto, Canada) ♦ Cornel **Cotuțiu** ♦ Mihai **Cozma** (Budapesta, Ungaria) ♦ Nicolae **Felecan** ♦ Mirel **Giurgiu** (Frankenthal, Germania) ♦ Săluț **Horvat** ♦ Ion **Huzău** (Slatina, Ucraina) ♦ Cătălina **Iliescu** (Alicante, Spania) ♦ Lidia **Kulikovski** (Chișinău) ♦ Dorina **Latiș** (Vancouver, Canada) ♦ Natalia **Lazăr** ♦ Adrian **Marchiș** ♦ Ștefan **Marinca** (Limerick, Irlanda) ♦ Angela **Muntean** (Chișinău) ♦ Mihai **Nae** (Viena) ♦ Ion **Negrei** (Chișinău) ♦ Nina **Negru** (Chișinău) ♦ Ada **Olos** (Montreal, Canada) ♦ Mihai **Pătrașcu** ♦ Gheorghe **Pârja** ♦ Viorica **Pâtea** (Salamanca, Spania) ♦ Gheorghe **Pop** ♦ Mihai **Prepeliță** (Moscova, Rusia) ♦ Paul **Remetean** (Toulouse, Franța) ♦ George **Roca** (Sydney, Australia) ♦ Origen **Sabău** (Apateu, Ungaria) ♦ Lucia **Soreanu Șugariu** (Aachen, Germania) ♦ Pavel **Suian** (Geneva, Elveția) ♦ Vasile **Tărățeanu** (Cernăuți) ♦ Teresia B. **Tătaru** (Augsburg, Germania) ♦ Traian **Trifu-Căta** (Petrovasăla, Serbia) ♦ Erika **Vârșescu** (Israel).

PRIETENII ȘI SUSȚINĂTORII REVISTEI

Valeriu **Achim**, redactor șef al revistei „Pro Unione”, Baia Mare ♦ Gavril **Babiciu**, colonel(r), Baia Mare ♦ Ioan **Bătea**, procuror magistrat(r), Baia Mare ♦ Pamfil **Bilțiu**, profesor etnolog, Baia Mare ♦ Ioan **Boroica**, muzeograf, Sighetu Marmăției ♦ Ion **Buzași**, prof. univ. dr., Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia ♦ Silvia **Caba-Ghivireac**, scriitoare, Herța, Ucraina ♦ Lucia **Davis**, ziarist, Auckland, Noua Zeelandă ♦ Corneliu **Florea**, redactor șef al revistei „Jurnal liber”, Canada ♦ Stelian **Gomboș**, consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte, București ♦ Eugenia **Guzun**, ziarist, Radio București ♦ Vasile **Ilica**, Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, Oradea ♦ Diana **Ionescu**, prof., Baia Mare ♦ Vasile **Iuga** de Săliște, președintele Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca ♦ Lidia Elena **Kozma**, conf. univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Vasile **Malanețchi**, redactor șef al revistei „Atelier”, Chișinău, Republica Moldova ♦ Liviu **Marta**, muzeograf, Satu Mare ♦ Ioan **Miclău**, redactor șef al revistei „Iosif Vulcan”, Cringila, Australia ♦ Tiberiu **Morar**u, președintele Fundației „Morărița”, Oradea ♦ Ana **Olos**, prof. univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Liviu **Papuc**, redactor șef al publicației „Revista Română”, Iași ♦ Raisa **Pădurean**, prof., Tiraspol ♦ Zinaida **Pinteac**, profesor, Frumușica Veche, Ucraina ♦ Vlad **Pohilă**, redactor șef al revistei „BiblioPolis”, Chișinău ♦ Iosif **Popa**, ziarist, Oradea ♦ Silvia **Scutaru**, profesor, Chișinău, Republica Moldova ♦ Viorel **Thira**, preot, Baia Mare ♦ Antoaneta **Turda**, bibliotecar, Baia Mare ♦ Viorica **Ursu**, muzeograf, Baia Mare ♦ Traian **Ursu**, muzeograf, Baia Mare ♦ Mugur **Voloș**, profesor, Baia Mare.

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

Redactor șef adjunct:	Ioana Dragotă
Secretar de redacție:	Simona Dumuța
Redactori:	Ana Grigor Laviniu Ardelean Corina Șandor-Martin Paula Rus Ștefan Selek Oana Ungurean Simona Gabor Casilda Cioltea
Tehnoredactare:	Firuța Șomcutean
Culegere text:	Edit Stoichiță
Fotoreporter:	Adrian Maghear

Mulțumirile noastre Consiliului Județean Maramureș care a făcut posibilă apariția acestui număr al revistei „Familia română” prin finanțarea parțială, nerambursabilă, acordată în cadrul proiectelor din domeniul cultural pe anul 2009.

ADRESA REDACȚIEI:

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU”
(Pentru redacția revistei „Familia română”)
Bd. Independenței, 4B, 430123, Baia Mare
MARAMUREȘ - ROMÂNIA
Tel: +4 0262 275583, Fax: +4 0262 275899
Email: familiaromana@yahoo.com
Web: www.bibliotecamm.ro

Coperta I: *Marea sărbătoare*, coperta a IV-a: *Puterea credinței și Stare de vecernie*,
picturi de Aurel Dan.

Tipărit la SC Proema SRL Baia Mare
Tel./fax: 0262-278280, email: proema@proema.ro

ISSN 1454-8607

*Pentru binecredinciosul popor român de pretutindeni,
Domnului să ne rugăm!*

Bisericiuța din sat a făcut că neamul nostru și azi mai există! Pentru aceea cu toți câți suntem cu tragere și iubire adevărată față de neamul nostru, cu bucurie și cu deosebită plăcere observăm când poporul e cu tragere și iubire față de biserică, căci, suntem siguri, poporul nostru până umblă la biserică se roagă românește, vorbește cu preotul său românește și el rămâne român.

Vasile Lucaciu - *Un smerit memoriu.*
(Revista Catolică, 1904)

Închinare Maramureșului

Maramureșul este o stare de spirit, este vatră și temelie. Nu este ușor să scrii despre Maramureș când îl porți în sângele tău. Maramureșul este cotropitor, te contaminează dacă te stabilești în zonă sau dacă treci pe aici și inevitabil îți dorești să revii, sau dacă îi vezi pur și simplu chipul sau îi auzi cântecele.

Ochi al lumii deschis spre cer, Maramureșul pare să fie, pentru români, un „acasă” fabulos și mitologic – maramureșenii înșiși, în legendele lor, spun că se trag dintr-un neam de uriași.

Toate popoarele au un părinte fondator care le-a creștinat, uneori prin foc și sabie. Dar noi nu. Sufletul acestui popor s-a deschis spre învățătura lui Hristos și a îmbrățișat-o firesc, pentru că era pe potriva structurii lui lăuntrice. Și apoi a apărat-o cu prețul vieții. Iar dacă sinaxarele nu sunt pline de sfinți români, asta nu înseamnă că nu au existat, până în zilele noastre, drepti mărturisitori care și-au adus jertfa lor de credință. Sunt locuri în care și azi românii luptă și suferă pentru credința lor, deși, așa cum spunea Mihai Eminescu, despre cei rămași pe vetrele strămoșești: „Românii nu sunt nicăieri coloniști, veneturi, oamenii nimănui, ci pretutindeni unde locuiesc sunt autohtoni, populație nemaipomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor.”

Se presupune că primele biserici ale românilor au fost din lemn și am văzut vechi bisericuțe în care poți intra numai aplecându-te, făcute așa ca să nu intre năvălitorii păgâni călare. Și am citit povestea unei biserici de lemn mutate într-un an de zile, atunci când satul nevoit să-și părăsească vatra și-a luat biserica în bejenie. În lungul drum, convoiul se oprea duminica și în sărbători pentru slujbele datorate. Peste ani, uluitoare a fost și povestea bisericilor din București, mutate ca să scape de prigoana comunistă, alunecând nălucitor printre construcțiile noi, premieră tehnică mondială, mărturisind un același imbold.

În Transilvania, românii nici nu au avut voie să dureze lăcașuri de piatră, care să dăinuie. Iar după ce le-au făcut, totuși, au trebuit să îndure episodul de groaznică amintire, când tunurile austriece le-au spulberat, dar nu le-au putut șterge din conștiințe și acum reînvie. Ce splendidă revanșă își iau azi bisericile maramureșene de lemn, care nu numai că au supraviețuit secolelor, ci, mai mult, au devenit parte a patrimoniului universal. Expresie desăvârșită a culmilor atinse de arta milenară a lemnului, arce străbătând valurile vremurilor tulburi, bisericile de lemn din Maramureș, cu turlile lor zvelte și ascuțite, ținesc prin sufletele noastre, spre cer. Devenite simbol incontestabil al Maramureșului, bisericile de lemn cuceresc lumea, ajunse în cele mai îndepărtate teritorii.

În Maramureș, la fiecare răscruce de drumuri este o troiță și încă se mai face auzit străvechiul salut de recunoaștere al primilor creștini:

Lăudăm pe Domnul nostru Iisus Hristos!

Lăudat să fie în veci, amin!

Izvor de populație și tradiții, toți ne revendicăm dintr-un Maramureș ideal, care, încet, încet ajunge să fie doar în amintire, pentru că Maramureșul real își schimbă fața de la o zi la alta, cotropit de progres și contemporaneitate, sub valul globalizării. Rămâne Maramureșul din sufletul nostru, cu bisericile și troițele lui, cu credința și statornicia lui, la care ne raportăm ca la matricea noastră originară.

De aceea îi închinăm acest număr al revistei noastre. Pentru neuitare.

Bisericile de lemn din Maramureș, Catedrale ale credinței, demnității și dăinuirii neamului românesc

JUSTIN HODEA SIGHETEANUL

Arhiereu-vicearh al Maramureșului și Sătmăruului

Maramureșul este un spațiu binecuvântat, îmbibat de sacralitate și împodobit cu frumuseți naturale unice. Este locuit de oameni care își poartă cu multă demnitate și dârzenie, cuminenție și smerenie, peste veacuri, destinul și vița voievodală. Așezat în Nord-Vestul României, în depresiunea cu același nume, ținutul sau Țara Maramureșului, este format din localități foarte întinse, așezate pe malurile râurilor importante (Iza, Vișeu, Mara, Cosău), pe văi și dealuri, pe distanțe de mai mulți kilometri. Frumusețea naturală a satelor maramureșene este sporită de prezența caselor de lemn și a porților maramureșene, ce străjuiesc intrarea în gospodăria fiecărei familii de oameni credincioși și harnici, primitivi și darnici.

Însă cea mai desăvârșită expresie a artei construcțiilor în lemn este fără îndoială, biserica maramureșeană, așezată în centrul satului, de obicei și conform tradiției, pe un loc înalt, de unde domină, veghează și binecuvântează oamenii și natura. În ciuda faptului că nu este opera unor arhitecți specializați în biserici de lemn, biserica maramureșeană, creație a meșterilor populari, de geniu, este o capodoperă. Meșterii populari au dat dovadă de o atât de mare măiestrie, încât fără să urmărească acest lucru, au creat și au construit adevăratele bijuterii reprezentative ale Maramureșului.

Rivalizând cu cele mai înalte construcții de lemn din Europa, bisericile maramureșene au constituit de-a lungul secolelor (unele au depășit cinci secole de existență) regăsirea limbajului de dialog cu Dumnezeu. Aceasta este motivul pentru care ele se înalță spre cer, cu modestie smerită și căldura graiului lemnului, dar și cu măreția și grandoarea catedralelor.

De fapt, bisericile maramureșene pot fi considerate și sunt o istorie a Maramureșului și a oamenilor de aici, povestită în lemn. Ele au ajutat pe maramureșeni să rămână legați prin rădăcini adânci, de pământul unde s-au născut. Ele au adunat și au păstrat de-a lungul secolelor, cele mai valoroase colecții de carte veche, de manuscrise, icoane și tot ce înseamnă tezaur sacru. Aici se întrupa Cuvântul în viu grai și era rostit nu numai de către cel ce avea darul și mandatul cuvântului, ci și de înțelepții satului, care împreună cu poporul cereau sfatul lui Dumnezeu prin rugăciune. Aici și-au adus și au încreștinat rodul iubirii binecuvântate – „Coconii” – pe care apoi i-au crescut tot în Biserică, în iubire de Dumnezeu, de neam și de credință. Aici și-au legat tinerii destinele pe vecie, în familii frumoase și numeroase, și tot de aici au plecat în veșnicie, lăsând în urma lor drept moștenire toată zestrea și tezaurul sacru pe care l-au

creat, l-au iubit, l-au apărut și l-au sporit. Biserica Maramureșeană este expresia cea mai sublimă a sufletului care se dorește înălțat de pe pământ la cer, care dorește întâlnirea cu Dumnezeu Creatorul.

Și dacă marele nostru filosof Lucian Blaga a spus că: „veșnicia s-a născut la sat”, poate a avut în vedere și bisericile maramureșene, despre care, tot el, a spus că sunt: „printre cele mai prețioase și mai fără de rezervă admirate produse, ale geniului nostru popular”. Tocmai de aceea ele au devenit emblema Maramureșului, prin care acesta este cunoscut în toată lumea, și tot datorită lor Maramureșul este una dintre atracțiile turistice ale României, situându-se pe locul 3 într-o evaluare a celor mai vizitate locuri din țară.

Dintre cele aproximativ 100 de biserici de lemn din arealul maramureșean, opt au fost înscrise pe lista UNESCO, a moștenirii culturale universale. Este vorba de bisericile din Bârsana, Budești-Josani, Desești, Ieud-Deal, și Poienile-Izei din Maramureșul Voievodal, Plopiș și Șurdești din Țara Chioarului și Rogoz din Țara Lăpușului.

Pe lângă echilibrul arhitectural și armonia desăvârșită a proporțiilor, care le conferă monumentalitate și grandoare, bisericile maramureșene sunt totuși adevărate locașuri de cult, păstrând tradiția Răsăriteană – Ortodoxă.

Spațiul bisericii, adecvat desfășurării serviciilor divine și mai ales Sf. Liturghii din Duminici și Sărbători, la care participă toată suflarea satului, este împărțit în trei: pronaos, naos și altar. Naosul este despărțit de altar prin acel perete despărțitor, numit catapeteasmă sau tâmplă, deoarece spațiul altarului este rezervat doar persoanelor consacrate sau sfințite: Episcop, Preot și Diacon. Și în spațiul bisericii exista în Maramureș o rânduială, care în bisericile vechi se mai păstrează încă. Naosul era rezervat doar bărbaților, care stăteau în fața sfântului altar, în timp ce femeile rămâneau în prima încăpere, adică în pronaos și pentru că întotdeauna erau mai multe la biserică, ocupau și pridvorul și adesea stăteau de jur împrejurul bisericii, ascultând cu evlavie Sf. Liturghie. Peste pronaos este prevăzut un balcon sau cafas, în termeni bisericești, rezervat tineretului și corului bisericii. Pereții bisericilor de lemn se termină în bolți care sunt simbol al cerului, de unde veghează Dumnezeu asupra „poporului său”. Atât pereții interiori cât și bolțile, sunt înobilate cu picturi murale de inspirație răsăriteană, post-bizantină, iar începând cu secolul al XVIII-lea cu interferențe renaștentiste și de factură barocă. Dacă în perioada de început post-bizantină secolele XV-XVII, pictura era de factură ascetică, coloritul mai potolit, iar

mișcarea sfinților era hieratică, mai târziu figurile sfinților au devenit mai pline, coloritul mai viu, aceasta în special în perioada de inspirație barocă. Acest amestec de stiluri, se explică prin faptul că, zugravii locali, de cele mai multe ori anonimi, nu aveau o pregătire specială, ci aveau doar talent și lăsau imaginația să-și spună cuvântul, trecând peste norme și canoane.

De departe, cea mai spectaculoasă latură a bisericii de lemn este turla, așezată peste pronaos și care se înalță zeci de metri spre cer. Până în anii '90, cea mai înaltă biserică de lemn era cea din Șurdești, 54 metri înălțime. Aceasta a fost depășită de biserică mănăstirii Bârsana, cu 58 de metri înălțime, și apoi de biserică mănăstirii Săpânța Peri, cu 75 de metri înălțime la baza crucii. Aceasta din urmă devine cea mai înaltă construcție de lemn din Europa.

Turlele maramureșene au la jumătatea lor un foișor în care sunt instalate toaca și clopotele, care servea drept loc de observare a unor pericole care ar fi putut să se abată asupra satului.

Așezată pe blocuri mari de piatră, biserică maramureșeană era construită în vechime doar din bârne masive de stejari seculari. Astăzi mai păstrează doar talpa de jos din stejar masiv, mai departe folosindu-se frecvent

bradul. Îmbinările bârnelor așezate orizontal, sunt prevăzute la capete cu cheutori de diferite tipuri. Acoperișul este din șindrilă de diferite modele: săgeată, cioc de rață, coadă de rândunică. Pentru a câștiga în înălțime s-a trecut la acoperișul în două ape, bolta având un acoperiș separat, datorită înălțării ei peste înălțimea pereților bisericii. Turla se termină cu un coif așezat peste foișor, iar în vârf este fixată o cruce de fier forjat, care în vechime avea la bază uneori semiluna, arătând că în acel spațiu domnea Hristos și Biserica Lui.

Un element important al bisericii de lemn îl constituie portalul de la ușa de intrare în biserică, care era și este încrustat cu motive geometrice și simboluri ale vieții, continuității și credinței: soarele, funia, arborele vieții, diferite rozete și alte elemente tradiționale, multe dintre ele preluate de la case și porți, sau invers, preluate de la biserică la case și porți.

Prin aceste capodopere ale stilului, Maramureșul și meșterii maramureșeni au creat unul dintre cele mai reprezentative monumente românești, asigurându-și nemurirea ca artiști populari, continuitatea ca spațiu etnic și dănuirea ca neam. Orice ctitorire și dăruire lui Dumnezeu asigură nemurirea și dănuirea.

Biserici de lemn din Maramureș în patrimoniul universal

Ana GRIGOR

ICOMOS, Organizația Mondială de Protecție a Monumentelor Istorice, consideră monumentele de arhitectură populară, deci, inclusiv bisericile de lemn, o expresie a specificului poporului și a capacităților creatoare ale culturii unei țări.¹

Convenția pentru Protecția Patrimoniului Cultural și Natural Mondial (semnată în 1972) a făcut posibilă identificarea, protecția și conservarea monumentelor culturale și naturale ale lumii. Lista patrimoniului universal ce cuprinde, deocamdată, 878 proprietăți, s-a îmbogățit, începând din anul 1991, și cu obiective culturale și naturale din România.

Adevărate tezaure de artă și istorie, bisericile de lemn din România sunt popasuri necesare în calea celui ce dorește să înțeleagă originalitatea și forța spirituală a poporului român, capacitatea sa de a crea într-un frumos, chiar și în condițiile grele ale unor secole de asuprire.

Meșteșugul construcției în lemn este ridicat de oamenii din Maramureș la rang de artă, inclusiv la impresionantele biserici de lemn. Biserica creștină – edificiu religios, loc de rugăciune și de comuniune cu Dumnezeu – cunoaște, prin intermediul bisericuțelor de lemn maramureșene, forme elevate de exprimare artistică. Dăltuite în lemn cu măiestrie de către țăranii locului,

bisericile din Maramureș fac parte din marea familie a arhitecturii de lemn europene. Cu turle înalte, având alura unor adevărate catedrale, prin dimensiuni și, mai ales, prin cutezanța liniilor și proporțiilor, bisericile de lemn din Maramureș reprezintă valori ce pot sta alături de marile capodopere ale arhitecturii universale.

Bisericile de lemn din Maramureș se remarcă prin planimetrie, prin ingenioasa tehnică a îmbinărilor din lemn și a realizării învelitorilor de șindrilă.

Interiorul bisericilor este împărțit în 3 camere: pronaos, naos și altar, unele dintre ele având adăugat un pridvor înaintea intrării în biserică. Deasupra pronaosului se înalță turnul – clopotniță, ale cărui dimensiuni sfidează de cele mai multe ori legile gravitației.²

În pictura bisericilor întâlnim două stiluri: post-bizantin și baroc.

În semn de recunoaștere a valorii lor deosebite, opt „bijuterii de lemn” reprezentative din Maramureș au fost înscrise, în anul 1999, pe lista patrimoniului universal.

Cele opt biserici incluse în patrimoniul mondial, datate între mijlocul secolului al XIV-lea și sfârșitul secolului al XVIII-lea, sunt:

- Biserica „Nașterea Maicii Domnului” Ieud Deal, sec. al XIV-lea;

1 Ioan Godea, *Biserici de lemn din Europa*, București, CD PRESS, 2008, p. 239.

2 *Monumente UNESCO din România*, Baia Mare, Proema, 2008, p. 9.

- Biserica „Sf. Paraschiva” Poienile Izei, 1604;
- Biserica „Sf. Nicolae” Budești Josani, 1643;
- Biserica „Sf. Arhangheli” Rogoz, 1663;
- Biserica „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”

Bârsana, 1720;

- Biserica „Sf. Arhangheli” Șurdești, 1766;
- Biserica „Sf. Paraschiva” Desești, 1770;
- Biserica „Sf. Arhangheli” Plopiș, 1792.¹

Lăcașurile de cult selectate, prin vechime, situate, ambianță, tratarea arhitecturală, tehnica construcției, pictura interioară și starea lor de conservare pot să definească bisericile de lemn din Maramureș. Au fost selectate și în ideea de a evidenția tipurile principale de biserică din această zonă, șase dintre ele definind biserică de tip maramureșean, una (cea din Rogoz), bisericile de tip nord-transilvănean, iar cea de la Plopiș, tranziția între ele. Toate, fără excepție, reprezintă monumente de valoare excepțională ce justifică includerea lor în patrimoniul mondial.

Bisericile de lemn din Budești Josani, Desești, Bârsana, Poienile Izei și Ieud Deal se află în Maramureșul istoric, cele din Șurdești și Plopiș sunt în vechea Țară a Chioarului, iar biserica „Sf. Arhangheli” din Rogoz este situată în Țara Lăpușului. Împreună, aceste opt biserici de lemn reprezintă un ansamblu de exemple remarcabile ale diverselor soluții arhitecturale din diferite perioade și zone. Ele sunt înguste, dar înalte, cu turlle suple și lungi la capătul vestic al clădirii, expresie a particularității peisajului cultural al acestei zone montane din nordul României.

În lăcașurile din Maramureș s-au păstrat hrisoave și însemne dintre cele mai vechi ale limbii românești; aici s-au adunat înțelepții satelor pentru a hotărî în clipe de restriște; aici s-au legat căsătoriile, s-au botezat pruncii și tot aici au fost îngropați moșii și strămoșii noștri.²

Cu turnuri înalte, ca să fie cât mai aproape de Dumnezeu, cu stâlpi grei de brad sau stejar, sculptați manual, și cu acoperișuri de șindrilă, cu valoroase picturi interioare, de o vechime impresionantă, fiecare biserică își are istoria și povestea ei încrustată în lemn.

Biserica de lemn „Intrarea Maicii Domnului în Biserică” din Bârsana

Situată în partea central-nordică a satului, în cimitirul cu morminte vechi, această biserică este una din cele mai vechi și mai bine păstrate dintre bisericile de lemn din Maramureș. Marea vechime este atestată de următoarele elemente: pronaosul cu dimensiuni deosebit de restrânse (1,90 m), fără ferestre, ușile cu înălțimea extrem de redusă, încât nu se poate intra decât cu capul aplecat.³

Lăcașul de cult, ridicat în 1720 în locul altuia mai vechi, ars de tătari, este martorul fenomenului de strămutare, frecvent întâlnit în cazul bisericilor și caselor de lemn.

Este unica biserică din cele opt aflate pe lista monumentelor UNESCO care, inițial a fost biserică mănăstirească, transformată în biserică parohială. După retragerea monahilor spre Moldova, biserica a fost salvată de către localnici, care au demontat-o și, în jurul anului 1880, au reconstruit-o pe amplasamentul actual.

Edificiul are un plan simplu, dreptunghiular, cu patru camere: pridvor, pronaos, naos și altar. Ornamentațiile sunt identice cu cele ale pridvoarelor caselor tradiționale, iar decorul sculptat în lemn utilizează motivul funiei răsucite sau al Soarelui.

Lăcașul de cult fost pictat de Toader Hondor și Ioan Plohod, după cum reiese din inscripția de pe peretele sudic. Pictura are o valoare deosebită, fiind cel mai coerent ansamblu decorativ din Maramureș, structurat după legile barocului.⁴ Iconografia prezintă un registru dens și larg în care spațiile sunt valorificate prin medalioane simple, împodobite cu ornamente florale despărțite prin brăuri. În mod deosebit se remarcă ușile împărătești, cu pictură în medalioane, icoanele tipiconale împărătești, sau Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Pe bolta naosului se pot admira: Soborul Arhanghelilor, Înălțarea Sf. Ilie, Înălțarea Fecioarei Maria, Scara lui Iacov. Adevărate creații originale sunt scenele din Geneză sau cele cu Spălarea picioarelor apostolilor, Cina cea de Taină, Patimile Domnului sau Ridicarea la Cer a Maicii Domnului. Bolta altarului înfățișează Încoronarea Fecioarei de către Sfânta Treime; pe pereții altarului se desfășoară cetele îngerești, scenele care simbolizează euharistia, alături de reprezentarea unor legende apocrife. Din pictura pronaosului se păstrează doar un mic fragment reprezentând, probabil, cetele dreptilor care făceau parte din ansamblul Judecării de apoi. Programul iconografic al Bisericii din Bârsana se caracterizează prin: predominarea sensului eshatologic [...], prevalența caracterului moralizator [...] și relevarea laturii umane a narațiunii.⁵

1 *Lista monumentelor istorice 2004*, În: *Atelier* (Baia Mare), 1, nr. 1, dec. 2004, p. 4.

2 Cf. Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, București, Sport-Turism, 1986

3 Emil Costin, *Biserici de lemn din Maramureș*, Baia Mare, Gutinul, 1999, p. 95.

4 *Biserica de lemn „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”... = The wooden church „The Holy Mother's Entrance in the Church” Bârsana, Maramureș*, Baia Mare, Cromatica Press, [2003], p. 9.

5 A. Pop-Bratu, *Pictura murală maramureșeană*, București, Meridiane, 1982, p. 66.

„Biserica de lemn «Intrarea Maicii Domnului în Biserică» din Bârsana rămâne peste veacuri o adevărată poveste în lemn a maramureșenilor, o cetate de unde Cuvântul se aude în fiecare zi peste toată Valea Izei.”¹

Biserica de lemn „Sfântul Nicolae” din Budești-Josani

Biserica este așezată în mijlocul cimitirului din centrul satului și este datată pe baza unei inscripții de deasupra ușii, care spune că a fost ridicată în 1642. În biserică se păstrează coiful și cămașa de zale a lui Pinte Viteazul, haiducul care și-a legat numele de aceste locuri.

Lăcașul de cult se remarcă prin dimensiuni: 18 m lungime și 8 m lățime, prin acoperișul etajat și prin soluția adoptată pentru susținerea pereților. Acoperișul și pereții sunt îmbinați în mod armonios; cele două trepte ale acoperișului înconjoară biserica de jur-împrejur, îmbinările de la colțuri fiind adevărate opere de artă.

Construcția are trei compartimente: pronaos, naos și altar. Un element specific, nemaîntâlnit la alte biserici, este peretele supraînălțat, dublat în exterior de stâlpi și arcade de lemn, ceea ce asigură un plus de originalitate. Acoperișul este în două trepte; etajul superior este susținut pe câte șapte stâlpi laterali, prinși de cununa decorată cu zimți.

Iconografia, păstrată parțial, se află sub influența postbizantină, prin pictura lui Alexandru Ponehalschi (1762), precum și sub cea barocă, prin pictura altarului, realizată de către Ioan Oprea (1812).² În pronaos și naos, chipurile și scenele sunt încadrate în chenare negre și brăuri longitudinale, cu motive vegetale; în altar sunt încadrate în chenare de tip heraldic. Pictura din altar cuprinde pe Diaconul Ștefan, Sf. Spiridon, Sf. Vasile cel Mare etc. Pe un registru superior sunt reprezentate Sfânta Treime, Jertfa lui Avram, Evangheliștii Matei și Ioan. Impresionantă este o scenă din Apocalipsa Sf. Ioan, pre-

cum și Aflarea capului Sf. Ioan Botezătorul. Compozițiile se remarcă prin amploare și dinamică, iar personajele prin suplețe și grație.

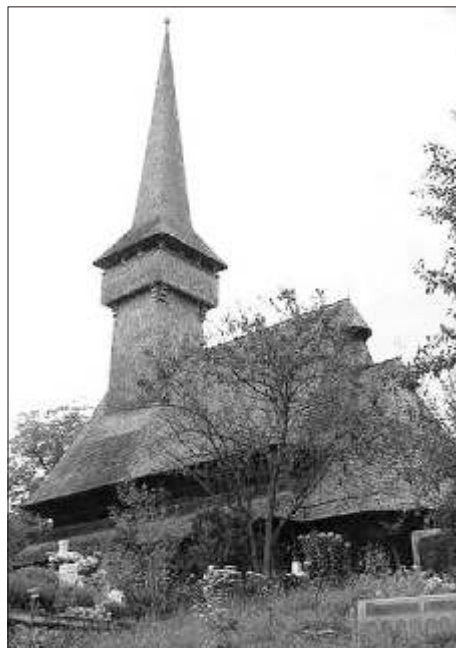
În biserică se păstrează și o colecție de icoane pe lemn și una de icoane pe sticlă, datând din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, precum și un excepțional candelabru de lemn cu suporturi pentru lumânări.³

Biserica de lemn „Sfânta Paraschiva” din Desești

Lăcașul de cult este situat în cimitirul din partea central-vestică a satului, fiind construit în anul 1717, după alte surse în 1770, pe locul altuia mai vechi. Legenda spune că în 1717, în urma unei invazii, tătarii au incendiat biserica satului, iar sătenii au avut nevoie de cinci încercări pentru a găsi locul potrivit pentru piatra de temelie.

Biserica a fost construită din grinzi pătrate de stejar șlefuit, pe o fundație din pietre de râu. Arhitectura se înscrie în linia tradițională. Îmbinările de lemn, echilibrul și armonia elementelor de arhitectură, impresia de simplitate și eleganță vădesc o perfectă cunoaștere a artei lemnului și o măiestrie fără cusur. Nota de originalitate este dată de bârnele din partea superioară ce susțin șarpanta acoperișului, prelungite și sculptate în scară, conferind ansamblului o siluetă deosebită. Construcția este alcătuită din pronaos, naos și altar decroșat, având acces pe latura de vest printr-o mică ușă cu ancadrament rectangular din bârne groase sculptate cu motive decorative geometrice (dinți de ferăstrău), vegetale (frunze stilizate) și simbolice (torsade). Transformarea celor două acoperișuri într-unul singur deasupra altarului constituie o ingenioasă soluție arhitectonică.⁴

Biserica „Sf. Paraschiva” din Desești este singura în care pictura interioară, foarte bine păstrată, se poate vedea așa cum a arătat în 1780, la momentul execuției ei. Catapeteasma bisericii a fost pictată de către Alexandru

1 Biserica de lemn „Intrarea Maicii Domnului în Biserică...”, p. 21.

2 Monumente UNESCO..., p. 18.

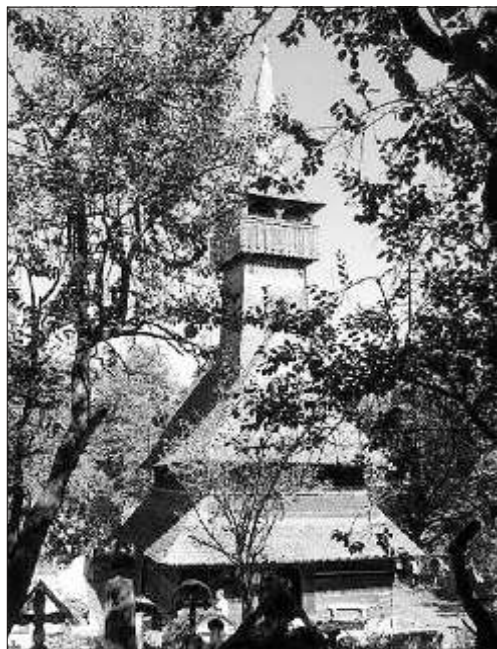
3 Grigore Man, Biserici de lemn din Maramureș, Baia Mare, Proema, 2005, p. 77.

4 Monumente UNESCO..., p. 9.

Ponehalschi între 1778-1780. Tema dominantă a catapetesmei este cea a Răstignirii, ca de obicei. Pe fiecare parte a răstignirii sunt chipurile Fecioarei Maria și a Sf. Ioan Evanghelistul. Dedesubt, figura lui Dumnezeu, înconjurat de profeții aranjați în două rânduri de medaloane sub formă de inimă. Sub acestea se află Apostolii, tot în două rânduri, înconjurându-l pe Isus Hristos. Pictura pronaosului, foarte frumoasă, datează de la 1780, fiind realizată de Radu Munteanu din Ungureni și Gheorghe Zugravu. Farmecul acestei picturi constă în sinceritatea și spontaneitatea figurării unei lumi colorate și decorative, amintind de pictura naivă, nesofisticată. Tema principală din pronaos este Judecata de Apoi, care se întinde pe mai mulți pereți. În centrul bolții este Isus Hristos, înconjurat de îngeri și Fecioara Maria, iar pe părțile bolții se află teme din Vechiul Testament. Pictura de tradiție postbizantină post-rustică, specifică tradițiilor Maramureșului, realizată de Radu Munteanu, dă naștere unui ansamblu arhitectural de mare virtuozitate, fiind una din operele reprezentative pentru pictorul de fresce. Ca o particularitate, scena inspirată din Apocalipsă conține personaje de etnii diferite: nemți, tătari, turci. Pe peretele vestic al naosului, în 1920, a fost adăugat un balcon pentru cor, care a distrus câteva din picturile originale.

Biserica se face remarcată în contextul altor biserici de lemn prin armonia bine dozată a elementelor constitutive, prin structura aparentă decorată cu ornamente sculptate, prin amploarea spațiului interior, prin masivitatea și expresivitatea volumelor. În cimitirul din jurul bisericii se află multe cruci celtice înscrise într-un cerc sau semicerc.

Biserica de lemn „Nașterea Maicii Domnului” din Ieud-Deal

Una dintre cele mai frumoase biserici din Maramureș, lăcașul de cult din Ieud a fost construit din lemn de brad, de către familia nobilă locală Balea, în cimitirul satului.

Unele documente o consideră cea mai veche bi-

serică de lemn din Maramureș, datată 1364, făcând-o cea mai faimoasă în regiune; conform altor păreri, ea datează, probabil, din secolul al XVII-lea. Acum se cunoaște faptul că tătarii jefuitori au incendiat biserica inițială și au distrus-o în totalitate în secolul al XVII-lea. Existența unei biserici mai vechi se certifică prin descoperirea a două cărți din secolul al XVI-lea în edificiul actual.

Construcția urmează canoanele tradiționale; pictura și iconostasul, bine conservate, sunt de secolul al XVIII-lea. Prin comparație cu alte biserici de lemn din aceeași perioadă, cea din Ieud-Deal face parte din categoria celor mari, având 7,15 m lățime și 11,87 m lungime, cu o capacitate maximă de cca. 340 credincioși.

Biserica din lemn din Ieud-Deal este reprezentativă pentru bisericile din Maramureș, înzestrată cu o generoasă suprafață interioară, în care elementele structurale sunt utilizate și ca elemente decorative. Înălțimea naosului, care este principala încăpere, este egală cu lățimea ei, o proporție întâlnită și la alte biserici de la începutul secolului al XVII-lea din Maramureș. Ceea ce este remarcabil pentru această biserică este spațiul interior, cel mai elaborat din punct de vedere al concepției, al detaliilor sculptate cărora li s-a adăugat pictura acoperind întreaga suprafață.

Picturile interioare formează una din cele mai bine păstrate entități ale picturilor murale post-bizantine din Maramureș. Programul iconografic e special și impresionant. Nici un colț al bisericii nu a rămas nepictat. Inscripțiile sunt scrise în română, cu caractere chirilice. Alexandru Ponehalschi, un cunoscut pictor de biserici și icoane care a deschis o școală artistică în Maramureș, s-a ocupat de acest edificiu în 1782. Combinând spontaneitatea artei folclorice cu elemente ale barocului vestic, Ponehalschi a reușit să-și creeze propriul stil, iar pereții bisericii din Dealul Ieudului au fost considerați în general apogeul carierei sale. Pereții pronaosului ilustrează Judecata de Apoi, desfășurată pe peretele de apus. Pe bolta naosului este reprezentat „Cel-Vechi-de-Zile”, cu Sfântul Duh sub formă de porumbel. Pe peretele lateral al bolții sunt reprezentate scene din Vechiul Testament. În altar, printre Sfinții Ierarhi se află mitropoliții Alexei al Moscovei și Petru al Kievului.¹ În biserică există icoane vechi de lemn (sec. XVI-XVII), o valoroasă colecție de icoane pe sticlă aduse de la Nicula, covoare vopsite în culori vegetale și cărți de mare valoare: „Întrebare creștinească” și „Apostolul” datând din secolul al XV-lea, tipărite de Coresi, precum și alte documente tipărite la Iași și la Blaj. În podul bisericii a fost descoperit „Codicele de la Ieud”, manuscris de o valoare inestimabilă, datat 1391, considerat ca fiind cel mai vechi text în limba română, scris cu litere chirilice.

O clopotniță de lemn amplasată într-unul din colțurile cimitirului și „Drumul crucii”, format din 14 mici construcții de zidărie, realizat la începutul secolului al XX-lea, completează acest ansamblu.

Biserica de lemn din Ieud Deal reprezintă un vârf al artei și tehnicii de a construi biserici de lemn în Maramureș

Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli” din Plopiș

Biserica din Plopiș, amplasată în vârful unui deal, poate fi considerată sora mai mică a celei din Șișești.

¹ Grigore Man, *Op. cit.*, p. 193.

Locuitorii Plopișului au început în anul 1798 edificarea unei noi biserici, menite să înlocuiască vechiul lăcaș de cult, finalizată la 12 noiembrie 1811. Datele care atestă sfințirea bisericii sunt extrase dintr-un document găsit în piciorul prestolului.

Clădirea bisericii e mică, 17 m lungime, 7 m lățime și 47 m înălțime, însă dovedește un deosebit simț al proporțiilor, fiind poate cea mai unitară și mai bine echilibrată biserică de lemn a Maramureșului, lucru ce o face să se înscrie în categoria construcțiilor religioase bine încheiate.

Din punct de vedere arhitectonic, se compune din pridvor, pronaos, naos și un altar, toate ridicate pe o fundație din piatră. Biserica oferă o mărturie a măiestriei meșterilor lemnari de pe Valea Cavnicului.¹

Picturile au fost făcute în 1811 de către Ștefan din Șișești, așa cum arată inscripția unei icoane, dar creațiile acestea sunt păstrate doar pe bolțile din naos, altar și pe catapeteasmă. Bolta naosului păstrează în condiții bune scene cu Sfânta Treime și Maica Domnului. Nota dominantă a iconografiei este dată de reprezentări ale Apocalipsei, ocupând întregul perete de vest al naosului. Acest ansamblu iconografic este înconjurat de sfatul celor douăzeci și patru de bătrâni. Reține atenția zugrăvirea spațiilor libere de pe bolta naosului și altar cu stele strălucitoare în culoare roșie. Arhanghelul Mihail, patronul bisericii, se înfățișează victorios deasupra balconului. Altarul s-a păstrat și conservat foarte bine, impresionând prin finețea execuțiilor artistice și acuratețea detaliilor.²

Biserica din Plopiș poate fi considerată rezultatul influenței bisericilor de tip maramureșean și a celor de tip nord-transilvănean.

Biserica de lemn „Cuvioasa Paraschiva” din Poienile Izei

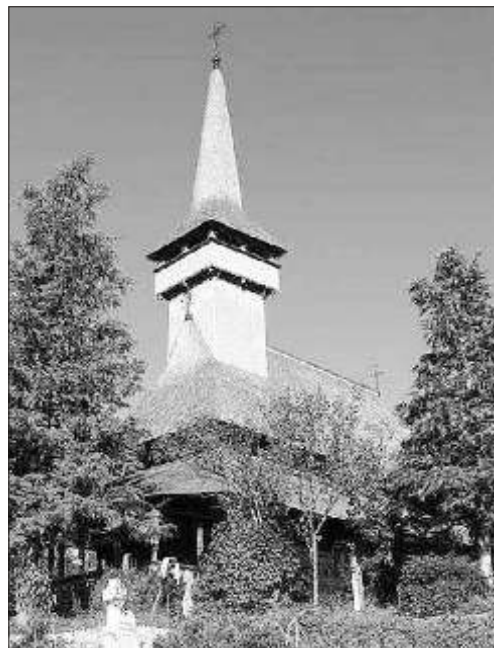
Biserica, situată în incinta cimitirului, la aproximativ 200 de metri de centrul satului, a fost construită în

1604, fiind printre cele mai vechi biserici de lemn din Maramureș. Se spune despre ea că „lemnul de temelie” a fost pus în secolul al XIV-lea, edificiul fiind apoi refăcut la începutul secolului al XVI-lea.

Planul lăcașului de cult conține porticul sau pridvorul, pronaosul, naosul și altarul.

Biserica a fost pictată în întregime în 1794, conform mențiunii din inscripția de la piciorul bolții din naos: „s-a început pictarea acestei sfinte biserici în timpul vieții înălțimii sale împăratul Franz și a excelenței sale episcopul Andrei Bacevski”.

Picturile în stil bizantin care împodobesc biserica impresionează prin tematică și abordarea originală a iconografiei tradiționale. Ele sunt adevărate opere de artă în care culoarea are o importanță majoră, dând unitate scenelor realizate de pictorul Gheorghe din Dragomirești; sunt scene din Noul Testament și din Vechiul Testament. Principala temă din pronaos este Judecata de Apoi, care ocupă peretele de vest, sud și de nord, sugerând privitorului că imoralitatea, minciuna, invidia sau răutatea sunt caracteristici nedemne de un bun creștin. Pe bolta naosului se remarcă Sfânta Treime, iar în absida altarului, Duhul Sfânt sub formă de porumbel, Bunavestire și Înălțarea la cer a Preasfintei Fecioare Maria. O scenă nemai-întâlnită în zonă este reprezentarea simbolică, în naos, a jertfei lui Isus: un pelican care-și sfășie pieptul cu ciocul, pentru a-și hrăni puii cu propria carne, o tragică metaforă ce vorbește despre sacrificiul lui Hristos, dar și despre jertfa oamenilor acestor locuri.³ Iconostasul cuprinde icoane ce datează din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Ușile împărătești sunt unice: Pomul Vieții este prezentat prin vrejuri împletite, ce formează niște ochiuri sub forma unor medalioane mari cu cei patru Evangheliști și medalioane mici cu Bunavestire și alte chipuri de Sfinți. Intrarea în biserică se face printr-o ușă dublă pictată frumos, a cărei parte superioară înfățișează figurile Sfinților Petru și Pavel, iar partea de mai jos – vița-de-vie agățătoare.

1 *Monumente UNESCO...*, p. 40

2 Grigore Man, *Op. cit.*, p. 256.

3 *Monumente UNESCO...*, p. 46.

Biserica este unul dintre cele mai frumoase monumente ale arhitecturii din Maramureș, vădind înaltul nivel artistic atins de meșterii lemnari ai Maramureșului și, în același timp, una din cele mai bine conservate biserici de lemn din această zonă.

Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Rogoz

Situată în centru, biserica a fost ridicată în anul 1663. Se pare că lăcașul de cult a supraviețuit invaziei tătare din 1717.

Dimensiunile edificiului sunt de 14 x 5,5 m, încadrându-se în categoria bisericilor mari din zonă. Unicitatea construcției este dată de acoperișul asimetric și de intrarea laterală.

Planul edificiului este alcătuit din pronaos, naos și altar; planul pronaosului și absența pridvorului sunt specifice vechilor biserici din secolul al XVII-lea și chiar de dinainte. Acoperișul, unitar, prezintă o uimitoare asimetrie. Turnul este tratat cu multă dibăcie pentru evitarea unui efect de verticalitate exagerat; în colțuri, patru turnulețe reproduc întocmai forma turnului însuși.¹

Pictura a fost realizată în anul 1785 de către meșterii zugravi Munteanu Radu din Ungureni și Man Niculae de la Poiana Porcului. Ea se păstrează doar în naos și pronaos, cu unele scene fragmentate și altele șterse. Programul iconografic, incoerent în ansamblu, cuprinde teme din Vechiul și Noul Testament. Principalele teme iconografice sunt: Cina cea de Taină, Spălarea picioarelor, Ciclul Patimilor, Geneza, precum și parabola Bunului Samaritean. În 1834 biserica a fost repictată pe tavanul pronaosului, bolta naosului și pe cafas, de un zugrav neidentificat. Catapeteasma pictată și un candelabru din lemn cu ornamente sculptate în formă de păsări sunt adăugate decorațiunilor interioare ale edificiului.

Impresionante sunt și decorațiunile exterioare: brâul

în formă de funie răsucită cu simboluri solare ce înconjură biserica și îmbinările de lemn ce dau pereților aspectul unor ziduri de cărămidă. Elementul ornamental caracteristic acestei biserici îl constituie capetele grinzilor ce sprijină streșina, cioplite în formă de cap de cal - element laic, întâlnit la multe din casele țărănești. O cruce cioplită, înaltă cât peretele pe care este aplicată, străjuiește la vest de intrare.

Nici o altă biserică nu prezintă o asemenea abundență de decorații care fac din această biserică o adevărată bijuterie arhitecturală.

Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli” din Șurdești

Deși punct central al satului, biserica este localizată în prezent spre periferie, ca urmare a faptului că satul s-a extins înspre zona de munte. Renumită ca realizare arhitecturală și înălțime memorabilă a turnului, biserica a fost construită în 1721, sub directa supraveghere a lui Toma Macarie, dovadă fiind inscripția aflată deasupra ușii de la intrare, scrisă cu caractere chirilice. Deși aflată în afara zonei Maramureșului, biserica este una tipic maramureșeană, din perioada de maturitate a acestui stil.

Este considerată ca fiind cea mai înaltă construcție veche din lemn de stejar, turnul-clopotniță măsurând 54 m. El este înconjurat de alte 4 mici turnulețe, înălțimea totală de la sol fiind de 72 m. Biserica din Șurdești a fost cea mai înaltă biserică din lemn din toată Europa până acum câțiva ani, când a fost construită noua biserică a mănăstirii Peri din Săpânța, Maramureș, de 78 m înălțime.

Planul bisericii este compus din portic sau pridvor, pronaos, naos și altar. Monumentalitatea construcției este subliniată de felul în care e realizată turla. Cei care au conceput întregul edificiu și au dimensionat turnul au avut un deosebit simț al proporțiilor, făcând corecții optice la toate elementele importante ale acestuia.² În

¹ Biserica de lemn Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril..., p. 11.

² Emil Costin, *Op. cit.*, p. 65.

jurul turnului principal se remarcă patru turnulețe mici, de influență occidentală, având ca semnificație dreptul de judecată. Corespunzător fiecărui turnuleț, în interior, la aceeași înălțime, se găsește câte un clopot. La toate crucile există semiluna, pentru a proteja de o posibilă invazie a tătarilor, ultima invazie fiind datată în anul 1717.

În 1783 biserica a fost pictată în interior: altarul de către zugravul Ștefan, naosul de către zugravul Stan, iar pronaosul probabil de către un ucenic al acestuia din urmă. Decorația sculptată în lemn este opera meșterului Ștefan Tămăran Ciocotișan. Frumusețea bisericii este sporită de existența brâului în funie răsucită. Programul iconografic este asemănător, stilistic și tematic, cu cel al bisericii din Plopiș; pictura, în stil baroc, se păstrează doar parțial. Pe lângă temele comune, aici se întâlnește tema Scării lui Iacov. În pronaos, pe peretele de nord, se deslușesc scene reprezentând: Samariteanca la fântână, Toma necredinciosul, pe cel de vest: Orbul din naștere, Cele cinci fecioare cuminiți, la est și sud: Parabola fe-

cioarelor, Judecata de apoi. Pe bolta naosului se păstrează pictura, în culori deschise, reprezentând Sfânta Treime, în centru, Evangheliștii, în cele patru extremități, în medalioane, Prorocul Ilie și Elisei în căruța de foc. Pereții naosului au o tematică diversă, conținând: Sfânta Treime, Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, Sf. Teodor, Sfinții împărați Constantin și Elena. Pictura iconostasului se păstrează mai bine, acesta fiind de dată mai recentă, lucrată frumos și suprapusă peste cea veche. În altar se pot desluși scene cu Isus pe cruce, Coborârea lui Isus de pe cruce, Sfinții episcopi și câteva scene din Vechiul Testament.

În cimitirul din jurul bisericii există pietre pline, în formă de sarcofage din andezit, asemănătoare cu sarcofagele romane. Nu au inscripții, dar au elemente de ornamentație sculpturală.

Valoarea pe care biserica din Șurdești o deține în mod evident îi conferă titlul unanim acceptat, atât de specialiști cât și de publicul larg, de catedrală de lemn și de capodoperă a geniului.

Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din ROGOZ – Maramureș (monument UNESCO)

Florin POP
Adrian POP

Într-o lume ce navighează printre arhetipuri și încearcă să-și țină respirația la intrarea în deplinătatea conștiinței, e nevoie de firul de praf din clopotnița vechii biserici de lemn, pentru a înțelege tropotul cohortelor de îngeri... Mirosul acela, de lemn bătrân de când lumea, e o poartă către străbuni, sfinților pictați nu li s-a înnegurat aura, iar prin ferestrele mici, la vreme de miazăzi pogoară Lumina... Dăinuie și merg peste vremuri ca niște corăbii binecuvântate ce ies din furtună și-și poartă drumeții la țarm... Nu-și cunosc păraginirea, căci în ele s-a născut veșnicia... Ocrotitoare pentru toți, prin dragoste și credință merg înainte, înfruntând vremurile...

O biserică ne-ar invita mai degrabă la tăcere și nu la cuvinte... totuși, apropiindu-ne urechea de grinzile vechi de lemn simțim cum urcă spre noi scâncete de copil, bocete de înmormântare, veselie nunților, zgomot de arme, cântece și descântece bătrâne. Istoria acestor locuri este povestită în lemnul bisericilor, adevărate sanctuare ale Cuvântului, păstrătoare ale unor monumente de cea mai veche limbă românească.

Bisericile de lemn din Maramureș, cu echilibrul volumelor, armonia proporțiilor și elansarea excepțională a turnurilor, reprezintă realizări tehnice și artistice superioare, unele chiar capodopere, integrate organic unei îndelungate evoluții ale cărei începuturi se pierd în timp.

Potrivit tradiției, biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Rogoz a fost construită în anul 1663 din două lemne frățâne uriașe coborâte din Dealul Popii, fiind situată în centrul satului, alături de biserica „Sfânta Paraschiva” adusă aici din satul Suci de Sus în 1883. Pe fundația scundă din piatră se înalță pereți din grinzi masive

de ulm încheiate în unghi drept și întărite pe alocuri cu cepi groși de lemn.

Exteriorul bisericii prezintă elemente decorative, deosebit de valoroase la nivelul pereților. Se remarcă dintâi, pe peretele sudic al pronaosului, intrarea cu ancadrament masiv tratat într-o notă de simplitate rustică, cu excepția acoladei prea ascuțite. Brâul în chip de funie răsucită decorează pereții exteriori, având la mijlocul lui aplicată o rozetă - simbol solar. Mai sus, cele două rânduri de cosoroabe prezintă cunoscutele crestături ce imită cornișa în zimți de cărămidă a unei biserici de zid. Elementul de plastică ornamentală, cel mai caracteristic îl constituie însă capetele de grinzi ce sprijină streășina în dreptul pereților de despărțire și în colțurile edificiului, cioplite în profiluri variate, cele mai multe în forma tradițională a capului de cal. În partea de est, capetele de cal, prin gruparea lor, sugerează un galop: încordare și odihnă a unui spațiu străbătut. Elementul e laic (regăsit la anumite case vechi țărănești) și corelează fapte etno-

grafice vaste: fie amintim aici calul (alb) drept cursier al Soarelui și Nunții, fie calul (negru) animal psihopomp - căraș al Morții.

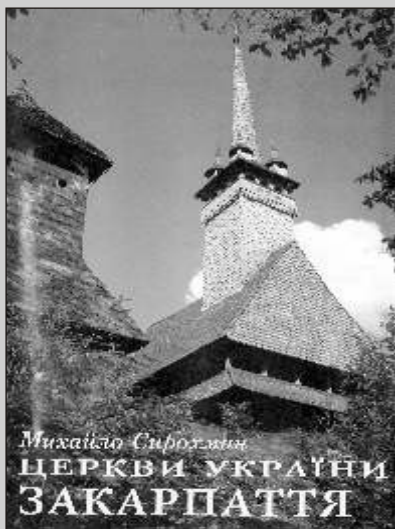
Alături de acest element, atenția ne este atrasă de un alt simbol zoomorf mult mai rar întâlnit în arhitectura tradițională: este vorba de o piesă de lemn așezată „în chituci” în unghiul drept format din două „capete de cal” mai scurte decât celelalte - unul vertical lipit de perete, celălalt în consolă și care oferă o evidentă asemănare cu un cap de animal stilizat, având urechi, bot și ochii marcați prin doi cepi, eventual un bour. Cât de important este rolul simbolisticii în ornamentația bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” o dovedește încă un element de sculptură, neașteptat de data aceasta nu prin formă cât, în special, prin locul pe care îl ocupă, deoarece „capul de cal” (sau lup?) foarte bine modelat la care ne referim este cioplit la extremitatea de vest a meșter-grinzii, prelungită în podul bisericii, sub turn, unde este întuneric și nu o vede nimeni. Meșter-grinda, puternic crestată în lungul liniei mediane prezintă în partea de vest Soarele, pe pieptul căruia se află Luna, pe umerii căreia - Luceferii, pe pieptul căreia - Stelele. E aici ceva naiv și ireductibil din mitologia românească străveche, expusă în cântecele ceremoniale.

Acoperișul prezintă o frapantă asimetrie, determinată de supralărgirea streșinii pe latura de miazănoapte a clădirii, creându-se astfel pe întreaga lungime a bisericii un amplu spațiu ce adăpostește Masa Moșilor, care este, astfel, nu alături ci în structura întregului arhitectonic. Deși turnul pare disproporționat astfel față de navă și de întregul bisericii, totuși diviziunea părților este în numele întregului infinit distribuit și recules în fiecare din ele. „Acoperișul seamănă, spunea un pelerin, cu o pălărie de oșean pusă pe-o ureche”. Turnul este tratat cu multă dibăcie pentru evitarea unui efect de verticalitate exagerat: în acest scop, turla propriu-zisă a fost „tăiată” la jumătatea înălțimii prin introducerea unei mici trepte șindrilită, partea de sus a segmentului superior fiind ocupată de pitoreasca galerie cu câte două arcade pe fiecare latură și balustradă de scânduri traforate dispuse în consolă.

Din interiorul umbros și tăcut, fulgeră uneori din culoare în lumina strecurată pe geamurile mici, scene din Patimile Mântuitorului sau Deșertăciunea Lumii, cu înțelesuri atât de apropiate încât le-ai putea atinge cu gândul.

Biserica de lemn din Rogoz te invită mai degrabă la tăcere, dar din ea străbat până la tine cântece de leagăn și bocete de înmormântare stinse în lemnul crucilor din cimitirul vechi...

În anul 2000, la Editura Vidavnițtvo din Lvov, a apărut albumul *Теркви України Закарпаття* realizat de Mihailo Sirohman. Într-o prezentare grafică îngrijită, albumul prezintă bisericile existente în Ucraina Transcarpatică, cu istoria construirii lor, cu descrierea și datele tehnice. Pentru noi prezintă un interes deosebit bisericile de lemn aflate pe teritoriul vechiului Maramureș istoric, care azi face parte din Ucraina. În paginile albumului se regăsesc, splendide și ușor de recunoscut, minunate bisericile de lemn care poartă amprenta stilului maramureșean. Pentru identificarea lor, precum și în problemele de toponimie și onomastică am beneficiat de sprijinul doamnei Dorina Oșan și al prof. dr. Ștefan Vișovan. Prezentăm în cele ce urmează câteva dintre aceste biserici. (n.r)

Biserici de lemn maramureșene în Ucraina

traducere și adaptare text
Elvira CODREA

Apșa de Sus, Raionul Rahiv, „Biserica Sfântul Mucenic Dumitru”, 1870 sau 1893

În anul 1751, în sat exista o biserică de lemn cu turlă și împodobită cu icoane, ce purta hramul Sfântului Arhanghel Mihail. În anul 1801 sunt consemnări referitoare la vechea biserică de lemn în pericol de prăbușire, dar există și referiri la un plan pentru construcția unei biserici noi. Biserica de astăzi a fost construită în anul 1870 (după unele date în anul 1893) sub îndrumarea meșterului Vasile Tafia în stilul caracteristic pentru Potessia.

Datorită cercetătorului ceh Florian Zapletal s-au păstrat imagini cu biserica din anul 1921. În imagini se văd cei cinci pereți ai altarului, acoperișurile în mai multe ape ale altarului și naosului cu înveliș nou, mica turlă conică deasupra stranei. Din păcate, astăzi e foarte greu de observat că biserica e construită din lemn; pereții sunt îmbrăcați cu stucatură, acoperișul este din tablă, turla conică a fost înlocuită cu un turn cu formă nedefinită, pe fațada principală acoperișul se sprijină pe două coloane din metal. În biserică se păstrează icoana pe pânză în ulei „Maria cu Isus” a pictorului P. Tisavolki. Ultima pictură în biserică a fost realizată de Mihai Krișenik. Spre sfârșitul anului 1920 a fost construită o biserică de lemn ortodoxă, care a fost distrusă în anul 1942 de maghiari. Preotul paroh Tivadar Ferentîc a fost condamnat la 10 ani de închisoare. A murit în închisoare din cauze necunoscute. (pag. 576-577)

Apșița, Raionul Tiaciv, Biserica „Înălțarea Domnului”, 1803

Mica bisericuță a fost asemănătoare cu biserica din

Apșa de Sus – naosul cu strana de formă dreptunghiulară, alungită și micuțul altar în cinci colțuri, acoperișul înalt, ascuțit, dar terminat nu cu o turlă ci cu un turn în patru colțuri. Pereții naosului sunt decorați cu ferestre cu arc în plin centru, iar pereții altarului cu ferestre cu arc ogival echilateral. Turla este mică, cu ferestre pe trei dintre pereți și cu găuri rotunde chiar sub acoperiș. Unul dintre clopote a fost turnat în anul 1618. Iconostasul a fost pictat (se pare a fost pictat încă o dată) de Ioan Palcuș în anul 1937.

Cu mare tristețe, despre biserica din Apșița suntem nevoiți să vorbim la trecut. În vara anului 1992 în jurul bisericii de lemn a fost ridicată o biserică din cărămidă, care nu se încadrează nici unui stil, iar cea de lemn a fost dărâmată. N-au fost de nici un ajutor nici cererile adresate preotului local, Mihai Fira, nici articolele apărute în presa regională. Oamenii au fost cei care de bună voie au sărăcit satul lor de cea mai mare comoară. (pag. 578-579)

Apșa de Jos, Raionul Tiaciv, Biserica „Sfântul Nicolae Făcătorul de Minuni”, 1604

În anul 1751 se amintește o singură biserică (cu o turlă frumoasă, împodobită cu icoane frumoase, cu două clopote); biserica din partea de sus a satului, a sfântului Vasile încă nu era construită atunci. Biserica din partea de jos a satului a fost construită în anul 1604 (după alte surse în anul 1561) și modificată în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Biserica păstrează un echilibru al proporțiilor – lăcașul se înalță cu fală pe culmea dealului cu turla semeață. Construcția este de dimensiuni reduse, în comparație cu bisericile gotice din regiunea vecină,

Hust. Construcția se compune din două corpuri din lemn de stejar, dintre care cel mai vechi fiind cel al altarului, cu micuța fereastră cu arc. Același tip de ferestre arhaice se găsesc pe pereții laterali ai stranei și naosului. Acoperișul în două ape este comun celor trei corpuri. Acoperișul corpului central și estic a fost schimbat cu șindrilă, deasupra stranei acoperișul este plat. Lângă biserică se află o clopotniță de lemn, etajată, de formă pătrată cu acoperiș în opt colțuri.

Biserica a fost multă vreme închisă credincioșilor, iar mai apoi a intrat în patrimoniul muzeului etnografic. Lucrările de restaurare s-au efectuat în anul 1961. Biserica a fost restituită credincioșilor greco-catolici. Preotul paroh Simon Pop a fost condamnat în anul 1948 la 25 de ani de închisoare. A fost eliberat în anul 1956. (pag. 580-581)

Dumbrava, Raionul Tiaciv, Biserica „Sfântul Vasile cel Mare”, sec. XVIII

Biserica de sus nu este menționată în înscrisul din anul 1751, dar apare în înscrisul din anul 1801. Deci, a fost construită în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, probabil în anul 1776. Cea mai veche imagine cu biserica datează din anul 1920 și aparține cercetătorului ceh, Florian Zapletal. Posibil, ca prin secolul al XIX-lea, la strană să fi fost adăugată încă o construcție (în interior se vede foarte bine că este o adăugare), cu scopul măririi spațiului.

În acest fel, biserica a căpătat o formă alungită, iar turla bisericii cu un acoperiș ascuțit a ajuns pe la mijlocul acoperișului. Intrarea s-a făcut prin încăperea nou construită. Scările de lemn cu balustrade de lemn duceau pe prispa sprijinită pe patru stâlpi.

Începând cu perioada lui F. Zapletal, biserica a suferit numeroase schimbări. În locul acoperișului gotic, turla este acum acoperită cu tablă. În anul 1928 tot acoperișul a fost înlocuit cu țiglă. Puțin mai târziu turla a fost acoperită cu tablă. Treptele de lemn au fost înlocuite cu unele din beton. Structura pereților a fost vopsită în culoarea maro. Interiorul bisericii a fost placat și vopsit. Icoanele sunt noi și neinteresante. Lângă biserică se află clopotnița de lemn și câteva cruci mari de lemn. Biserica a aparținut comunității ortodoxe, dar de când aceștia și-au construit o biserică nouă soarta acestui monument din lemn este incertă. (pag. 582-583)

Apșa de Mijloc, Raionul Tiaciv

A. Biserica „Sfântul Nicolae Făcătorul de Minuni” (partea de jos a satului), sec. XVII

În satul românesc s-au păstrat două biserici de lemn, caracteristice atât satelor ucrainene de pe valea Tisei precum și celor câteva sate românești. (În regiunea Zakarpattia/Transcarpatia sunt câteva sate în care majoritatea locuitorilor este formată din etnici români precum: Bila Ţerkva/Biserica Albă, Hlebokey Potik/Strâmtura, Dibrova/Apșa de Jos, Serednie Vodiane/Apșa de Mijloc, Topceno și orașul Solotvino/Slatina).

Biserica din partea de jos a satului este construită din lemn de stejar, cu altar în cinci colțuri. Acoperișul este înalt, în două ape. În mijlocul compartimentului central, tavanul a fost înlocuit cu unul în formă de boltă, deasupra stranei – cu unul trapezoidal iar deasupra alta-

rului – cu unul plat. Deasupra stranei este o turlă înaltă, cu acoperișul în formă de cort, în stilul caracteristic multor biserici maramureșene. Acoperișul este din șindrilă. Biserica este austeră, lipsită de orice fel de ornamente, exceptând micuțele ferestre care „sparg” suprafața monolită a lemnului.

Interesant este faptul că ușa de intrare se află pe fațada sudică. Pe un perete al bisericii s-a păstrat înscrisul: „Această sfântă biserică a fost renovată în anul Domnului 1699.” Din inscripție aflăm că meșterul care a executat lucrările de reparație a fost ucrainean, iar biserica a necesitat lucrări de înlocuire a bânelor putrede. Asta înseamnă că biserica a fost construită cu cel puțin 40 – 50 de ani înainte de data reparațiilor, adică prin anii 1640 sau 1650.

B. Biserica „Sfântul Nicolae Făcătorul de Minuni” (partea de sus a satului), 1428

Biserica din partea de sus a satului este una din cele mai vechi biserici de lemn în stil Potesia din Ucraina. Cele mai vechi părți din construcție sunt bânele de lemn de stejar (anul 1428), restul construcției fiind adăugată prin anii 1600.

În jurul anului 1760, tavanul plat a fost înlocuit cu unul trapezoidal, ferestrele naosului au fost înlocuite cu unele de formă ogivală, a fost adăugată o turlă înaltă cu acoperiș ascuțit în patru colțuri. Acoperișul este ascuțit, în două ape. Formele austere ale bisericii ce amintesc de construcțiile romane, se profilează semeț pe fondul albastru al cerului.

Biserica se numără printre cele câteva construcții de cult în care mai există inscripții pe pereți, deși o parte dintre acestea s-au deteriorat iar o parte au fost acoperite cu vopsea.

În anul 1601 s-a realizat pictura naosului, iar în secolul al XVIII-lea, a stranei. Pe plafonul stranei sunt realizate picturile tematice: „Maica Domnului”, „Adam și Eva”, „Femeile – mironosițe”, pe pereți – chipurile lui Ioan Gură de Aur, Sfinții Vasile și Grigore. Pe peretele estic este realizată pictura „Judecata de Apoi”. Pe peretele vestic al naosului este portretul lui Isaia, pe pereții de nord și de sud este pictura „Patimile lui Isus”, pe plafon – „Ochiul atotvăzător”, înconjurată de cele 12 semne zodiacale și pictura „Troia”.

Toate aceste picturi sunt creații remarcabile ale pictorilor populari, dar din păcate, la începutul anilor 1990, aceste picturi au fost refăcute într-un mod grosolan. Printre portretele care-i reprezintă pe sfinți a apărut și portretul realist al „preotului Nicoară”, probabil cel care a comandat lucrările de renovare. Iconostasul datează din anul 1761. Lângă biserică se află o clopotniță de lemn. Restaurarea bisericii a fost realizată de arhitectul și omul de știință Ivan Mohotici, în anul 1968. (pag. 589-595)

Trebușani, Raionul Rahiv, Biserica „Nașterea Maicii Domnului”, 1750

Prima atestare a bisericii datează din anul 1750, dar se consideră că biserica este mult mai veche. Legenda spune că foarte demult pe locul numit Malei Poderei era o capelă. În timpul unei furtuni mari, capela a fost lovită de fulger, clopotul s-a desprins și s-a rostogolit la vale. În locul unde s-a oprit clopotul localnicii au ridicat din bârne de brad biserica de astăzi.

Lemnul era pregătit în luna februarie, când conținea concentrația minimă de apă, era decojit primăvara și lăsat pe loc până se usca foarte bine. Astfel se obținea un lemn solid și trainic.

Există o însemnare din anul 1801 în care se specifică: „La Trebușani este o biserică de lemn, construită cu câțiva ani în urmă de către credincioși”. În anul 1949 biserica și-a încetat activitatea, iar în anul 1960 a fost deschisă ca muzeu local.

S-a reușit ascunderea a două dintre clopote la Hmelevo. În următorii 10 ani acoperișul de șindrilă a fost înlocuit de două ori, dar spre sfârșitul anilor 1970 muzeul trece printr-o perioadă financiară grea, biserica este la un pas de prăbușire, cimitirul vechi din jurul ei este distrus.

Cu toate acestea, biserica nu a fost supusă modificărilor. S-au conservat foarte bine și complet vechiul pridvor cu stâlpii ciopliți și acoperișul de-a lungul pereților laterali. Frontonul în formă triunghiulară accentuează intrarea și face legătura cu frontonul mai mare în formă triunghiulară a acoperișului. O notă de originalitate o aduce turnul bisericii cu câte patru ferestre în formă de arc pe cei patru pereți. În turn sunt două clopote. Monumentul a fost restaurat între anii 1970 și 1971. Biserica a fost retrocedată credincioșilor greco-catolici și, cu puțin înaintea de Sărbătorile Pascale ale anului 1995, a avut loc prima slujbă și sfințirea bisericii, schimbându-se hramul din Adormirea Maicii Domnului în Nașterea Maicii Domnului. Se ocupă de lucrările de restaurare șeful comitetului parohial Mihai Priț și preotul Vasili Nosa din Rahiv. O contribuție însemnată a adus și directorul combinatului de prelucrare a lemnului, Vasili Brehliciuk.

În anul 1998 a fost realizat un iconostas. Biserica se află pe fosta stradă Savlyak, care poartă în prezent numele cunoscutului scriitor satiric Marko Baraboli (Ioan Rozniciuc), care provine din Dilove. (pag. 598 – 600)

Pârâul Alb, Raionul Rahiv, Biserica „Sfinții Petru și Pavel”, 1860

După anul 1946, satele Trebușani și Pârâul Alb au fost unificate căpătând denumirea de Dilove. Biserica din Pârâul Alb a fost construită la 110 ani după cea din Trebușani, dar o copiază pe cea veche, atât din punctul de vedere al proporțiilor cât și a elementelor de decor. Se pot observa trei elemente tradiționale – strana, naosul și altarul unitare prin forma bazilică. Construcția are unele elemente caracteristice stilului huțul: turla joasă pe acoperișul în patru ape, fronton triunghiular. (pag. 600)

Răstoace, Biserica „Sfântul Prooroc Ilie”, 1984

Biserica de lemn a Proorocului Ilie a fost construită în anul 1925 (după alte surse în anul 1929), de meșterii locali Ștefan Cociș și Ionaș.

După stil, biserica se încadra în cel huțul, adică naosul dreptunghiular era încadrat din amândouă părțile de două încăperi și avea o turlă nu prea înaltă pe acoperiș. Specifice acestei biserici erau turlile de pe acoperișul încăperilor ce încadrau naosul. Biserica de lemn a ars în anul 1979.

În anul 1984 comunitatea credincioșilor a reușit să construiască o biserică din cărămidă, care a reprodus în varianta zidită modelul și structura bisericii de lemn. În anul 1998 acoperișul bisericii a fost schimbat. (pag. 732)

Uglia, Mănăstirea și Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, 1993

Mănăstirea ortodoxă de călugări din Uglia a fost una din cele mai vechi din regiunea Zaccarpatia. Întemeiată înainte de perioada mongolă această mănăstire este considerată de unii istorici ca fiind cea mai veche mănăstire slavă. După părerea lui Ia. Golovațki, însemnările din Cronica İpativskii din anul 1262 fac referire tocmai la această mănăstire.

Una din figurile proeminente ale mănăstirii Uglia sau Zanevska a fost episcopul Dosifei (1648 -1734), care a lăsat moștenire în cărțile bisericești un mare număr de însemnări personale și poezii cu caracter duhovnicesc.

În anul 1788 biserica mănăstirii era de lemn. De mănăstire aparțineau schiturile din Drahov, Odarov, Micul și Marele Ugolika. În secolul XVIII, biserica de lemn din Odarov, construită în anul 1470, a fost mutată la Kolodnovo. O versiune susține că mănăstirea a fost distrusă în anul 1735.

După alipirea în anul 1920 a regiunii Zaccarpatia teritoriului Cehoslovaciei, în locul în care a fost vechea mănăstire s-a pus o cruce. Ieromonahul Vichentie (Vasile Oros) a construit în locul vechii mănăstiri de călugări un schit de maici. În anul 1921 un sătean din Uglia, Bogdan Firineț a cumpărat de la un localnic evreu pe nume Ignati Marcovici, cu două mii de coroane, o parcelă „Pe Deal” și în locul unde cândva a fost mănăstirea a construit o capelă. După moartea acestuia, pământul a devenit proprietate a satului și preotul Vichentie a fost nevoit să cumpere parcela cu cinci mii de coroane cehoslovace.

Pentru bunul mers al lucrărilor de construcție a mănăstirii, episcopul Damaschin l-a mutat pe preotul Vichentie din Nejnie Bistre (Bistra de Jos), unde slujea ca preot, la Krecev.

În anul 1934 au fost cumpărate două case din Kricev și transportate la locul construcției. Casele au constituit materialul din care au fost ridicate biserica și două chilli pentru călugării veniți de la schitul Gorodilivski. La începutul celui de al doilea război mondial, călugării au părăsit schitul iar părintele Vichentie a adus în locul lor trei maici de la mănăstirea Draghivska. Sub îndrumarea maicii superioare Rafaela, în anul 1947 pe fundația vechii biserici a fost ridicată una nouă.

În perioada sovietică, începând cu anul 1959 mănăstirea a fost închisă. Biserica de lemn și basilica zidită nu au fost distruse dar construcțiile au început treptat – treptat să se degradeze. Mănăstirea a fost reînființată în anul 1990 la inițiativa călugărițelor în frunte cu Cristina Stan. Cele două bisericuțe vechi au fost dărâmate.

Între anii 1991 și 1993, în locul basilicii a fost ridicată biserica „Adormirea Maicii Domnului”. Au fost construite corpuri de noi: chilli, biserica „Sfântul Ioan”, capela „Sfântul Ilie”.

În anul 1992, în biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fost pus iconostasul de Mihai Rosada. (pag. 770–771)

Bisericile vechi maramureșene de lemn din Apșa de Mijloc, Ucraina

Nuțu Laurențiu POP
Apșa de Mijloc, Ucraina

Biserica de Sus a satului - Biserica ortodoxă „Sf. Nicolae” (1428)

Cel mai important secol în istoria satului Apșa de Mijloc și a celorlalte sate românești maramureșene a fost și rămâne în continuare secolul al XV-lea – anume în acest secol a fost înregistrat din punct de vedere juridic satul (1407).

O altă dată marcantă a rămas anul 1428 – înregistrarea documentară a Bisericii de Sus a satului. Se spune că lucrul acesta a fost fixat, cu dalta și ciocanul, pe stratul inferior al bisericii, care a fost îngropat în pământ. Mai mult decât atât, putem întâlni și anul 1400 la istoricul român Alexandru Filipașcu, în carte sa *Maramureșul*.¹

Ce putem spune referitor la religia apșenilor? Din istorie se cunoaște că românii au primit creștinătatea încă din sec. III-IV e.n. Ungurii, prin secolul al X-lea au introdus religia catolică. Cu timpul, în multe biserici maramureșene s-a introdus religia greco-catolică, pe care au acceptat-o și oamenii din Apșa de Mijloc. Un savant al timpului Jan Hus (1369-6 iulie 1415) a criticat mult biserica catolică, susținând că duce o propovăduire falsă și rușinoasă, neprimită de către poporul de rând și neînțeleasă (fiind în limba latină). Cărțile și liturghia erau la acea dată în limba slavonă veche (scrierea biblică în potcoave). Jan Hus a fost ars pe rug de către unguri. Au băgat spaima în oamenii de rând, că dacă cineva se va împotrivi religiei catolice, va păți la fel.²

Prin sate, cnejii, pe cont propriu, construiau biserici pentru rugăciuni. Fiecare sat românesc își are în această privință istoria lui proprie, mai ales legată de construirea bisericii.

Biserica de Sus a satului rămâne până în prezent un model clasic, de inspirație gotică, făcută din lemn de stejar și „fără nici un cui”. Cum s-a construit această biserică? Sătenii aveau nevoie de o casă de rugăciuni. Pe atunci, se spune că în sat erau vreo 80-100 de familii de gospodari români, se cunoaște că au existat case pe dealuri: pe Hely, Coastă, Copăciș și Stâjerăt.³ Dar în apropiere nu erau biserici cu parohii.

Locul pentru construirea bisericii a fost ales cu vărsări de sânge, deoarece a avut loc un conflict între locuitorii satului. Pe Stâjerăt era o pădure frumoasă de

stejari. Ea a fost tăiată complet și pe locul acela s-a clădit prima biserică din sat. De aceea dealul respectiv a fost numit Stâjerăt.

Iată în ce mod s-au derulat evenimentele legate de construirea bisericii de Sus. La Griga, aproape de familia care locuia sub Coastă, se construiau case numai pe dealuri. Șesurile erau încă nepopulate de apșeni. În Stâjerăt erau numai 24 de familii. Pe Hely, Coastă și Copăciș erau trei părți din numărul total de familii ale satului. Ele au vrut să pună lăcașul sfânt pe dealul din Coastă, iar ceilalți, de la Griga și Stâjerăt, acolo unde se află și astăzi. (Biserica de Jos, din Coastă, a fost construită mai târziu, fiind atestată documentar din anul 1776).

Astfel sătenii nu s-au putut hotărî unde să construiască biserica și a început un conflict. Cei mai numeroși au dus bârnele bisericii în Copăciș. Oamenii ce locuiau pe Stâjerăt, noaptea, le aduceau înapoi. Neînțelegera a durat timp de câteva zile. La urma urmelor a fost chemată o comisie de judecători din Slatina (actualmente Solotvino), dar n-a avut succes. Peste câteva zile a venit o altă comisie, mai numeroasă, din Sighet (Maramureș), care a hotărât pâră (conflictul) dintre locuitorii satului cu ajutorul zarului (tragerii la sorți).

Autorul manuscrisului, domnul Dan Mihai precizează, că Biserica de Sus a fost înălțată în timpul domniei lui Sigismund – rege al Ungariei. Ceva mai târziu a avut loc un eveniment important, care n-a putut să rămână în umbra tuturor evenimentelor istorice ale timpului. În anul 1437, la Bobâlna (pe teritoriul actualei Români), s-au răsculat țărani români și cei maghiari. Ei au cerut micșorarea impozitelor. Nobilimea maghiară și română a fost nevoită să înăbușe această răscoală, care n-a avut succese impunătoare.⁴

În anul 1445, la Apșa de Mijloc, parohia a fost condusă de popa Costa și popa Balotha, care terminase școala duhovnicească la Mănăstirea Peri. În 1456, funcția de preot a îndeplinit-o Costa Pap, iar la începutul secolului al XVI-lea, nobilii Ioaness Pop, Ignat Pop și Tivadar Pop.⁵

În timpul invaziei turcești, Biserica de Sus a fost pictată de către turci. Se spune că ei au dat libertate mai mare scrisului slavon. Turcii doreau să aibă mai mulți

1 Al. Filipașcu. *Maramureșul*. Editura Echim, Sighetul Marmăției, 2002, p. 16.

2 *Советская историческая энциклопедия*, государственное научное издательство *Советская энциклопедия*, Москва, 1963, стр. 900.

3 Dan Mihai Ilieș. *Istoria satului Apșa de Mijloc*. Lucrare în manuscris, caiet albastru gros, aflat în posesia domnului Marina Nuțu Vasile, pensionar din Apșa de Mijloc, p. 18.

4 Dan Mihai Ilieș. *Op. cit.*, p. 18, 19.

5 Tit Bud. *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș, din timpurile vechi până la anul 1911*. Tipografia Diecezană, Gherla, 1911.

curieri cunoscători ai limbii slave. Apoi, înainte de plecarea de pe meleagurile noastre, ei au pictat-o a doua oară. Icoanele din interiorul bisericii conțin un scris slavonesc (chirilic).¹

Biserica de Sus a satului românesc Apșa de Mijloc este cea de-a doua, ca vechime, după cea din Ieud (1360, în unele surse – 1365).²

Iată ce ne istorisește dr. Vasile Moldovan în cartea *Vizitație canonică în Maramurăș*: „biserica din sus [...] e așezată în celălalt capăt al satului, pe un deal țâpiș, dar mai întins deasupra. Din două dealuri par'că păzesc satul, care e foarte îndesat, căsile foarte aproape de olaltă. S'ar putea foarte ușor administra, prin un preot și capelan, mai bine poate decât acum, când ambii preoți sunt bătrâni. La biserică se fac rugăciunile de la litie, predicând Rs. Do-mide. Popor a fost mai mult ca la liturghie.”³

În continuare, tot din aceeași sursă cităm: „Beneficiul superior, unde e preot Vasiliu Ciora, iar curatori: I. Moiş, M. Ionaș, G. Dan alui Ionaș, I. Dan, M. Dan alui Ilie și G. Marina. Se constată, că protocolul esibitor e din 1903, cel postal din 1886. Protocol despre predici și cateheze nu este. Are însă vre-o sută de predici scrise. Matriculele botezaților, cununaților, morților, din 1847. Circularele episcopoești din 1867. În arhiva parohială sunt și 21 cărți donate bisericii. Ziarul bisericii din 1882. Averele în bani 575 cor. 78 fl., în obligațiuni private 720 cor., Porțiunea canonică 18 jugh. Contribuția o plătește biserica.

Biserica e de lemn, cu boltitură de 13 m lungă și 6 m lată, în stare slabă. Are 6 rânduri de vesminte.”⁴

Ce putem spune referitor la descrierea Bisericii de Sus? „Ea aparține celor mai bătrâne locașuri sfinte de lemn din regiunea Tisei Superioare și a Ucrainei. Cele mai vechi părți sunt straturile inferioare de stejar (anul 1428), asupra cărora s-au efectuat reparații aproape de anul 1600.

Pe la anul 1760 a fost modificat acoperișul plan pe cel trapezoidal, s-au pus ferestre noi, un turn înalt de carcasă, acoperit de «un cort» în patru trepte. Pe strat se află acoperișuri înalte în două trepte.

Formele monumentale stricte a sfântului locaș, ce amintesc construcțiile medievale romane, se prezintă cu o siluetă curajoasă pe fondul cerului.

Biserica aparține acelor puține construcții religioase, ce au picturi pe pereți, măcar că o parte din ele sunt distruse, iar altă parte – lipite (sau cleite).

În anul 1601 a fost pictată biserica, iar în secolul XVIII – «babinetul». Pe tavanul lui sunt «Simbolul Maicii Domnului», «Adam și Eva», «Femei purtătoare de pace», pe pereți – figurile lui Ioan Gură-de-Aur, Vasile și Grigore. Pe peretele din est – «Judecata înspăimântătoare». Pe peretele din vest – figura lui Iosia, în nord și sud – «plăcerile», pe tavan – «Ochiul atotvăzător», înconjurat de 12 semne ale zodiacului și «Treimea (troița) Noului Testament».

Restaurarea bisericii a fost înfăptuită în anul 1968 de către arhitectul și savantul Ivan Moghitiți”.⁵

Dar nu este unica relatare referitoare la restaurarea Bisericii de Sus. Se mai păstrează o serie întregă de documente la văduva Marina Elena Vasile a lui Bliduțu, 64 de ani, sat Apșa de Mijloc (mai 2006).

Dintre ele fac parte:

1.) documentul alcătuit la data de 1 martie 1983, referitor la transmiterea icoanelor din Biserica Sfântul Nicolae a satului Apșa de Mijloc, în număr de patru și anume: *Hristos-Mântuitorul, Născătoarea de Dumnezeu cu pruncul, Buna Vestire, Sfântul Nicolae*. Toate icoanele din secolul al XVIII-lea au dimensiunile 100 x 72 cm.

Mai jos figurează numele și familiile a cinci persoane care au alcătuit acest document, precum și iscăliturile lor, urmate de o ștampilă.

2.) documentul (actul) despre preluarea și transmiterea icoanelor Bisericii de lemn a Sfântului Nicolae din anul 1428 a satului Apșa de Mijloc, datat 5 mai 1983, sat Apșa de Mijloc.

3.) documentul (actul) din 1 noiembrie 1984 a satului Apșa de Mijloc, despre transmiterea pentru restaurare în atelierul de restaurare din Lvov a icoanelor din secolul al XVIII-lea (în număr de 10).

4.) documentul (actul) despre transmiterea monumentului de arhitectură din anul 1428 a Bisericii de lemn Sf. Nicolae, a comunității bisericești a satului Apșa de Mijloc, din raionul Rahiv.

5.) documentul (actul) despre transmiterea icoanelor din Lvov reprezentanților ce au dat comandă ... din Apșa de Mijloc, la 31 ianuarie 1991, oraș Lvov.

6.) descrierea inventarului cărților bisericești ce se păstrează la Biserica Sf. Nicolae a satului Apșa de Mijloc, după starea din 22 septembrie 1990 (în total 16 cărți).

7.) contractul de asigurare din 10 decembrie 1990 despre transmiterea Bisericii de lemn a Sf. Nicolae din 1428 din Apșa de Mijloc a raionului Rahiv.

Biserica de Jos a satului – Biserica greco-catolică „Sf. Nicolae Făcătorul de Minuni” (1776)

Această biserică, mai puțin studiată de către istorici, etnografi și geografi are o istorie separată față de cea de Sus (1428). Ea a fost descrisă de către dr. Vasile Moldovan în cartea *Vizitație canonică din Maramurăș* astfel: „biserica e așezată pe un dâmb înalt, țuguiat, cu foarte puțin loc plan de-asupra, e de-o parte de sat. Priveliștea e frumoasă în vale și în sus, și în jos. Nu e în proporție cu greutatea suirii la biserică.

Biserica e veche din 1400 (eronat, n.n.; documentar – 1776). Se deosebește de celelalte la turn, care nu e așa țuguiat, e mai larg. E și mai înaltă și spațioasă, decât celelalte. Pe-o tablă neagră e scrisă cu ceară următoarea informație: «S'au înnoit, prin zugrăvire aciasta s. Biserică cu cheltuiala mai multor, prin necruțata osteneală a lui Hm Pop George, cantor și curator, anno 1822. Și s'au

1 Dan Mihai Ilieș. *Op. cit.*, p. 21.

2 Al. Filipașcu. *Op. cit.*, p. 16.

3 Dr. Vasile Moldovan. *Vizitație canonică în Maramurăș*. Tipografia seminarului teologic greco-catolic Blaj, Gherla, 1913, p. 228.

4 Idem, p.229.

5 Михайло Сирохман. *Церкви України Закарпаття*. видавництво „Мс”, Львів, 2000, стор. 592, 595

sfințit prin Pr. on. Petru Anderco vic. al Mar. Și Vasile Volosan, p.r.t. al Sighetului, Teodor Rednic prot. al Coseului, Grigore Mihály paroh al Apșei de Mijloc, Mihail Ciple și părintele satului Demetriu Vultur, fiind de față D. Vasile Manu jurat mare al Sighetului». Pictura e frumoasă în toată biserica. Sunt icoane vechi de-ale tuturor sărbătorilor, cari se părăndă spre sărutare poporului, după cum e sărbătoare. În tinda femeilor sunt multe icoane de Nicula, bătute pe pictura frumoasă de pe părete. Pe păreți sunt bătute apoi o mulțime de feșnice de lemn, câte pentru o lumină. Fiecare femeie are lumină și feșnic deosebit și la liturghie le aprind, mai ales văduvele făcând un fel de pomenire pentru cei morți. Toată tinda e astfel numai cu funingină, stricând cu totul pictura frumoasă a bisericii, care abia se mai vede. Ce miros pot răspândi apoi atâtea lumini aprinse, într-o biserică îndesuită, nu prea spațioasă!¹

În continuare, putem afla situația religioasă, materială, financiară etc. a Bisericii de Jos, la anul 1913: „După aceste se face vizitație canonică, fiind în beneficiul inferior preot: Mihail Popp, curatorii: I. Marina, P. Bell, I. Moiş, Ilie Mihalyi, G. Steț. Se constată, că protocolul esibitor și cel postal e din 1902. Protocol despre predici și cateheze nu este. Matriculele botezaților, cununăților, morților din 1795. Circularele episcopoești din

1902. Ziarul bisericii din 1902. Averele în bani 323 cor. 52 fil., în obligațiuni private 8045 cor. 61 fil. Averele imobilă a bisericii și încă a ambelor biserici e 1477 jugh. Porțiunea canonică 87 jugh. 1505 st.”²

„Biserica inferioară este făcută din bârne duble, divizate în trei, cu stratul în altarul de cinci muchii, construită din grinzi de stejar. Toate straturile sunt acoperite cu un acoperiș dublu, înclinat și încercuit cu multă grijă. La mijloc, stratul central este acoperit cu cutii cupolate, «babinetul» este trapezoidal, iar stratul altarului este cu multe răsuciri plane. Deasupra «babinetului» se află un turn înalt, înconjurat de un cort dur, ce este caracteristic pentru multe biserici maramureșene. Acoperișurile sunt făcute cu draniță de lemn. Biserica este rigidă la înfățișare și n-are ornamente, ci numai niște ferestre nu prea mari încalcă suprafața monolită a straturilor.

O proprietate interesantă este aceea că ușile se află în fațada de sud. Pe straturi s-a păstrat data: «Este reconstruită această biserică sfântă în anul domnului 1699» (din limba ucraineană) [...] Biserica a fost restabilită pentru a schimba bârnele inferioare putrede ale straturilor. Prin urmare, biserica a fost construită cel puțin cu 40-50 de ani înainte de restabilire, adică în anul 1640 sau 1650.”³

Biserica „Sfântul Iosif Mărturisitorul” – un colț de Maramureș într-o mare urbană

pr. Vasile FODORUȚ

Bisericile de lemn din Maramureș și din tot nordul Transilvaniei reprezintă una din podoabele de preț ale țării noastre, mărturie vie a vredniciei poporului nostru, a simțului său estetic, a armoniei și echilibrului său spiritual. Deși de dimensiuni reduse, biserica maramureșeană poate sta cu cinste alături de marile capodopere ale arhitecturii universale, de marile creații ale lumii, realizând o legătură între cer și pământ, ajutându-ne să înțelegem împlinirea voinței lui Dumnezeu în competiție cu eternitatea.

În cele mai rele împrejurări, poporul nostru a găsit răgaz să ridice un Altar și să înalțe o biserică în mijlocul satului, de obicei pe o colină, folosind materialul ce îl avea la îndemână, la temelia căruia punea tot ceea ce avea mai curat, frumos și măreț.

Bisericuțele de lemn maramureșene par niște făclii ridicate spre ceruri, gata întotdeauna să se aprindă și să ardă, fără să se mistuie, luminând și încălzind inimile celor ce le cercetează și le prețuiesc. În silueta lor nu găsești nimic aspru, și lipsit de viață, ci totul e liniște, lumină și căldură, încât atunci când te apropii de ele parcă simți căldura poporului drept-credincios care le-a înălțat și le-a păstrat de-a lungul veacurilor, ca pe cele mai

scumpe comori ale sale. Mărturiile în timp ale iscusinței unor meșteri anonimi, ele au fost un minunat mijloc de înălțare sufletească, de întărire spirituală întru credință și de afirmare a conștiinței naționale, spre zările senine ale binelui și frumosului.

Dacă aceste biserici de lemn din Maramureș constituie realizări artistice cu care ne putem mândri, nu trebuie să uităm meritul ctitorilor și al preoților, acei conducători spirituali ai credincioșilor, care au ostenit la ridicare lor și au menținut trează conștiința de neam și lege strămoșească, în condiții de multe ori vitrege, jertfindu-se pe Altarul credinței în Dumnezeu, spre descoperirea tainelor transcendentului către care omul tinde încă de la începutul existenței sale.

Biserica maramureșeană este un simbol pentru spiritualitatea românească, ea nu este o piesa de muzeu, venită din istorie, ci este un model care poate fi oricând un brand național și care împlinește și nevoile actuale ale fiilor neamului românesc. Un argument în acest sens sunt bisericile ctitorite în stil arhitectonic specific maramureșean, de către comunitățile românești mai vechi sau mai noi din țară și din diaspora românească, un astfel de model ar fi și Biserica de lemn cu hramul Sfântul Iosif Mărturisitorul, din Baia Mare.

1 Dr. Vasile Moldovan. *Vizitație canonică în Maramurăș*. Tipografia Seminarului teologic greco-catolic Blaj, Gherla, 1913, p. 226, 227.

2 Idem, p.228.

3 Михайло Сирохман. *Церкви України Закарпаття*. видавництво „Мс”, Львів, 2000, стор. 589.

Biserici de lemn din Baia Mare

Orașul Baia Mare are numeroase și frumoase locașuri de cult. Între acestea, un loc aparte îl ocupă ctitoriile ce îmbracă haina superbă a tradiționalelor biserici maramureșene de lemn, cum sunt:

Biserica ortodoxă „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”

În incinta Muzeului Satului din Baia Mare, se află o biserică de lemn, monument istoric, ce datează aproximativ din anul 1630. Ea a fost adusă aici din satul Chechiș, județul Maramureș, în anul 1939. Amplasată pe Dealul Florilor, într-un decor pitoresc, biserica a fost înconjurată de-a lungul timpului de gospodăriile țărănești tradiționale, aduse aici din toate părțile județului, odată cu înființarea muzeului în aer liber. Cine urcă spre biserică, să participe la Sf. Liturghie, are în fața ochilor un Maramureș în miniatură și poate gusta liniștea și pacea patriarhală a satelor noastre.

Biserica ortodoxă „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” (în incinta Penitenciarului)

Gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine. (Matei 25, 36)

În anul 1995, în curtea Penitenciarului din Baia Mare, la inițiativa personalului, cu munca și înzestrarea meșterilor proveniți din rândul deținuților, a fost construită biserica de lemn în stil maramureșean, având hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe. Este prima biserică construită în incinta unui penitenciar în România. La slujbele ținute aici, în acest loc unde este atâtă nevoie de îndrumare, compasiune și sprijin, participă o parte din deținuți, ceilalți putând asculta slujba la difuzoare.

De hramul bisericii, la 23 aprilie, în acest an, a slujit aici P.S. Justin Sigheteanul, episcop vicar al Maramureșului și Sătmarului.

Biserica greco-catolică „Adormirea Maicii Domnului”

Pe Dealul Crucii ce străjuiește, alături de Dealul Florilor, partea de nord a orașului, a fost înălțată biserica de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, a Mănăstirii „Sfânta Maria”. Biserica a fost sfințită la 1 august 1999, după doi ani de la punerea pietrei de temelie, de către însuși P.S. Ioan Șișeștean, episcop al Eparhiei Greco-Catolice de Maramureș. Complexul arhitectural ce încununează Calea Crucii, pe care se face accesul la mănăstire, alcătuiesc un întreg armonios, integrat în spiritul locurilor. Mănăstirea adăpostește o mică comunitate de Surori Baziliene, din Ordinul Surorilor Sf. Vasile cel Mare - Provincia „Inima Neprihănită a Sfintei Fecioare Maria”.

Biserica ortodoxă „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul”

Piatra de temelie a bisericii a fost pusă în anul 1993 de către Prea Sfinția Sa Episcopul Justianian al Maramureșului și Sătmarului, care a slujit și prima Sf. Liturghie la noul altar, în anul 2001. Întreg ansamblul arhitectural este realizat în stil maramureșean tradițional, începând cu poarta de intrare, continuând cu altarul de vară cu clopotniță, cu agheasmatarul, locul pentru lumânari, Casa Cărții (librărie de carte religioasă) și sediul Asociației filantropice Sf. Iosif Mărturisitorul. Complexul de construcții reprezintă o oază de spiritualitate și un punct al orașului în care Maramureșul este prezent atât prin atmosferă, cât și prin ambianță.

Grupaj realizat de **Simona DUMUȚA**

Biserici maramureșene de lemn în lume

Lavinia ARDELEAN

Maramureșul este un loc în care religia încă se poate spune că este la ea acasă, maramureșenii fiind considerați oameni cu frica lui Dumnezeu și oameni a căror pietate a rămas aproximativ aceeași cu a strămoșilor lor. Pentru a cinsti cum se cuvine Sfânta Treime, maramureșenii, ca și mulți alți locuitori ai acestor ținuturi dintre Marea Neagră, Carpați și Dunăre, au înălțat locașuri de cult, care mai de care mai frumoase și interesante. Bineînțeles că acum vorbim despre celebrele, încă, biserici de lemn. Spun „încă” pentru simplul fapt că, deși moda de a construi biserici de lemn a cam trecut, acum fiind la mare prețuire construirea de edificii moderne și ultrasofisticate, totuși în unele locuri mai există dorința de a avea locașuri unde să te rogi, care să fie asemănătoare cu cele mai vechi biserici de lemn. Astfel, de câteva decenii încoace au apărut, inițial mai rar, apoi din ce în ce mai des, tot felul de construcții ale unor biserici maramureșene de lemn în locuri îndepărtate din lume, în care românii, și mai ales maramureșenii, s-au strămutat de-a lungul anilor. Pentru a demonstra, dacă mai este nevoie, cât de cunoscute sunt bisericile de lemn maramureșene putem spune că: albumul apărut la editura Proema din Baia Mare (2008), Monumente UNESCO din România, albumul *Românii din jurul României în imagini*, Editura Prometeu, Chișinău (2008), sau chiar secțiunea *Arhitectura populară românească* din *Dicționarul enciclopedic român*, vol.1: A-C, București, Editura Enciclopedică (1993), toate încep cu bisericile de lemn din Maramureș.

În cele ce urmează, prezentăm succint câteva din bisericile de lemn maramureșene care au fost construite în afara teritoriului locuit în mod obișnuit de „moroșeni”, în țară și în străinătate.

■ Biserici maramureșene de lemn în țara noastră

Din cercetările noastre, am găsit informații conform cărora în România există biserici maramureșene în următoarele localități: București, la Academia Militară și Spitalul Municipal, Cluj Napoca, la complexul studentesc „Hasdeu”, Iași, la unitățile militare, dar și în Brașov, Bistrița, Oradea, Focșani, Mizil și altele.

■ Chișinău (Republica Moldova)

Bisericiuța de lemn din capitala Republicii Moldova, împreună cu capela și căsuțele cu menire administrativă, au fost executate de iscusiții meșteri maramureșeni, după care au fost aduse la Chișinău, tocmai de peste munți, în luna ianuarie 2008.

La data de 11 iulie 2007 a avut loc sfințirea pietrei de temelie pentru această biserică, iar în 27 ianuarie 2008, primele trei tiruri cu piesele de lemn, necesare pentru înălțarea bisericii, au intrat pe teritoriul Republicii Moldova. Al patrulea tir, cu poarta de lemn, sculptată în

stil maramureșan și diferența de piese necesare, îndeosebi dranița pentru acoperiș, au ajuns la Chișinău cu trei săptămâni mai târziu.

La data de 9 martie 2008, de „Duminica iertării”, a fost oficiată prima Sfântă Liturghie în biserica nouă și de atunci până în prezent, sâmbătă seara și duminică, se slujește serviciul divin în acest minunat sfânt lăcaș.

Alte biserici maramureșene de lemn în EUROPA:

■ Salzburg

Comunitatea ortodoxă română din acest oraș, în frunte cu P.C.Pr.Dr. Dumitru Viezuianu, cu ajutorul substanțial al Mănăstirii benedictine „Sf. Petru” și al altor asociații din Salzburg a ridicat o frumoasă biserică de lemn în doar 70 de zile. Prima Sf. Liturghie s-a săvârșit în noul locaș duminică, 11 noiembrie 2007, zi care rămâne de neuitat pentru românii ortodocși din Salzburg și împrejurimi.

La Liturgia arhierescă oficiată de I.P.S. Mitropolit Serafim au participat peste 300 de credincioși, precum și numeroase autorități bisericești și locale, care s-au implicat în construcția bisericii. Părintele Viezuianu a relatat cum „Dumnezeu a lucrat în acest timp mai repede decât oamenii: temelia bisericii, ridicarea ei doar în două săptămâni, iconostasul, clopotul, încălzirea centrală, electricitatea, candelabru, toate s-au succedat cu o repeziciune uimitoare. După predică, Părintele Mitropolit Serafim a oferit câte o icoană cu Maica Domnului celor care au sprijinit substanțial noua construcție, printre care și Prințesa Alexandra (fiica Maicii Alexandra – Prințesa Ileana a României). A urmat o bogată agapă oferită de parohie tuturor celor prezenți.

Pe tot parcursul construcției, presa locală austriacă a relatat despre acest eveniment cu totul nou pentru orașul lui Mozart.

■ Chêne-Bourg, Geneva (Elveția)

În anul 1980, CRE (Comunitatea Românilor din Elveția), condusă de domni Ion Broșteanu și Octavian Ștefăneanu, a avut inițiativa construirii unei biserici pentru românii refugiați la Geneva și în împrejurimi și s-a început o campanie de recoltare de fonduri. În paralel s-a inițiat și o activitate parohială, în cadrul asociației laice, cu diverși preoți itineranți. În 1991, comitetul asociației l-a adus din România pe părintele Adrian Diaconu, în scopul formării unei parohii și al demarării lucrărilor de construcție a bisericii. Așa s-a constituit, prin votul Adunării generale din 17 mai 1992, parohia „Sfântul Ioan Botezătorul” din Geneva, în relație canonică firească cu Biserica Ortodoxă Română - Biserica Mamă și cu un statut de autonomie internă. În 1995 biserica de lemn a fost ridicată cu material și meșteri din România, iar la sfințirea pietrei fundamentale din 29 iunie 1995 s-a pe-

cetluit un Document în care se atesta destinația acestei biserici, legată strict de parohia „Sfântul Ioan Botezătorul” din Geneva, având ca paroh pe preotul Adrian Diaconu.

Biserica de lemn de la Geneva a fost prima biserică românească construită în Europa Occidentală de către refugiații români din perioada comunistă. Proiectul construcției, aparținând arhitectului Gil Antonescu din București, a fost oferit de Patriarhia Română, care a și făcut demersurile necesare pe lângă Ministerul Afacerilor Externe pentru realizarea transportului cu scutirea de taxe vamale, ceea ce s-a și făcut.

■ Limours (Franța) - Sediul administrativ al Mitropoliei Ortodoxe a Europei Occidentale și Meridionale

În anul 2001, an în care Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale este ridicată la rangul de Mitropolie, iar Arhiepiscopul Iosif, la cel de Mitropolit, începe istoria bisericii maramureșene de lemn din Paris. Anul 2002 pornește în forță: se fac demersurile necesare pe lângă autoritățile locale pentru proiectul bisericii și se caută sponsori pentru materialul lemnos. În noiembrie începe achiziționarea lemnului de la Vișeu, sub supravegherea d-lui Gheorghe Pop, tatăl Înaltpreasfințitului Mitropolit Iosif, iar în decembrie sosește poarta bisericii, element specific bisericilor de lemn, care marchează trecerea către spațiul sfințitor al bisericii. Lucrul merge foarte bine, și în perioada februarie-aprilie 2003 echipa de meșteri din leud prelucrează lemnul în România și montează conturul inferior al bisericii. La 15 iunie 2003, în scrisoarea pastorală de Rusalii, Înaltpreasfințitul Părintele nostru Mitropolit Iosif face apel la preoți și credincioși pentru a contribui la ridicarea acestei biserici, „prima biserică ortodoxă românească ridicată din temelie de către noi în cadrul Mitropoliei noastre”. La apel răspund multe din parohiile și din credincioșii Mitropoliei. Primele munci legate de amenajarea locului bisericii și montarea încep la 4 iulie 2003, iar finalizarea construcției se petrece la data de 16 septembrie același an.

■ Biserică de lemn, în miniatură, pentru Franța

Muzeul Județean Maramureș a construit o biserică din lemn, în miniatură, pentru o expoziție culturală organizată de Ministerul Afacerilor Externe la Paris, în anul 2006. Biserica, dar și o poartă maramureșeană din lemn, au fost concepute și construite de unul din meșterii populari ai Maramureșului. Cele două construcții respectă linia arhitectonică a bisericuțelor din lemn cu toate elementele care trimit spre spațiul sacru al satului românesc.

■ În Stockholm (Suedia) va fi construită o biserică românească în stil maramureșean

În 26 aprilie 2009, a fost pusă la Stockholm piatra de temelie pentru prima biserică ortodoxă românească de lemn, în stil maramureșean, din nordul Europei. La Sfânta Liturghie Arhierescă au slujit: Înalt Preasfințitul Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, împreună cu Preasfințitul Dr. Macarie Drăgoi, Episcopul Europei de Nord, alături de un sobor de preoți și diaconi. Biserica din lemn de la Stockholm va avea hramul Adormirea Maicii Domnului.

Cu această ocazie a fost emisă o medalie come-

morativă și au fost realizate crucea de granit, care a fost așezată pe locul sfintei zidiri, precum și steagul comemorativ, din catifea, cu broderie manuală, care a fost purtat în fruntea procesiunii și va rămâne în biserica Parohiei Ortodoxe Române „Adormirea Maicii Domnului” din Stockholm. La ceremonie au participat oficialități române și suedeze.

■ Oslo (Norvegia)

Proiectul construirii unei biserici românești de lemn, în stil maramureșean, la Oslo, vine în întâmpinarea dorinței comunității românești din capitala Norvegiei. „Ca ambasador, am îmbrățișat din prima clipă această idee, pornind de la premisa că solidaritatea, spiritualitatea și conștiința de sine a comunității românești din Norvegia ar putea căpăta o nouă dinamică în jurul unui locaș de cult propriu. Pe de altă parte, proiectul degaja o importanță încărcătură simbolică. O biserică românească de lemn la Oslo s-ar integra perfect în peisajul arhitectural tradițional norvegian, marcat de renumitele «stave churches», generând un arc cultural peste timp care să întrețină, dar mai ales să accelereze, caracterul ascendent al interacțiunilor româno-norvegiene. Veștile sunt încurajatoare, în sensul că așteptăm o comunicare din partea Primăriei privind opțiunile de locație, după care, urmează să începem demersurile pentru aducerea din țară a bisericii și asamblarea acesteia la Oslo.”, a declarat Ambasadorul româniei în Norvegia, domnul Cristian Istrate.

Biserici maramureșene de lemn în AMERICA DE NORD și AMERICA DE SUD

■ Caracas (Venezuela)

Dacă sunteți în trecere prin Venezuela sau dacă doriți să vă stabiliți în această țară și nu aveți idee unde vă puteți reculege în liniște, așa românește, ca acasă, este bine să știți că la Caracas vi se poate îndeplini dorința. Veți găsi aici cea mai solidă comunitate de creștini ortodocși români din America Latină. În Caracas, în suburbia El Hatillo, veți descoperi prima biserică ortodoxă românească din America de Sud. Realizată din lemn, în stilul maramureșean al secolelor XIII-XIV, biserica are hramul Sf. Constantin și Elena. În ea slujesc părintele Costică Popa, preot pensionat, ajutat de către părintele mai tânăr Vasile Lungeanu.

Așezat la poalele Muntelui Ávila, pe șapte coline, Caracasul este una dintre cele mai moderne capitale ale Americii Latine. În orașul lui Simón Bolívar trăiesc astăzi circa 1,9 milioane locuitori, iar dacă sunt luate în considerare și suburbiile sunt 4 milioane de oameni. Între toți aceștia, la Caracas locuiesc aproximativ 150 de familii de origine română, de religie ortodoxă. Pentru comunitatea românească de aici, dar și pentru românii din întreaga Americă Latină, Patriarhia Ortodoxă Română a trimis în 1968 un preot, pe părintele Costică Popa, care povestește: “Am ajuns în Venezuela în noiembrie '68 și am găsit aici o colonie de români ortodocși care însă nu aveau nici preot, nici biserică. M-am ocupat în tot acest timp de starea spirituală a acestora, dar și de cea a românilor din Mexic, Argentina, Brazilia și Columbia. Timp de 30 de ani am slujit la o biserică catolică, în sensul că după ce terminau catolicii slujba de la ora

11.00, intram eu și slujeam timp de o oră pentru românii ortodocși. Visul nostru a fost însă să avem propria noastră biserică. Au trecut însă mulți ani până să ni se îndeplinească această dorință”.

■ Canton, Ohio (SUA)

Pe 21 mai 2005, biserica de lemn „Sf. Pantelimon”, a fost consacrată de Înalț Prea Sfințitul Episcop John Michael Botean. La ceremonie au participat de asemenea: Presfinția Sa, părintele Alexandru Mesian, Episcop greco-catolic al Eparhiei de Lugoj, România, Preasfinția Sa, Florentin Crihălmeanu, episcop greco-catolic al Eparhiei de Cluj-Gherla, însoțit de preotul Vasile Gorzo, Preasfinția Sa, Aurel Perca, Episcop auxiliar romano-catolic al Eparhiei de Iași, însoțit de preoții Mihai Budau și Grigore Duma și de sora Felicia Danca de la ordinul Servants of Jesus the High Priest. De asemenea, mare parte din clerul Eparhiei bisericii „Sf. Gheorghe” din Canton, Ohio au fost prezenți, inclusiv Arhimandritul Nicholas Zachariades, Egumen al Mănăstirii „Sfânta Înviere” din Newberry Springs, California. Detalii despre etapele de construcție a acestui locaș pot fi găsite în albumul foto al Eparhiei, disponibil pe internet.

■ Portland, Oregon (SUA)

Pe 29 aprilie 2006 avea loc sfințirea unui vis împlinit: Biserica Românească „Sfânta Maria” din Portland. Era de fapt o încununare a 20 de ani de „zămislire” a ceea ce este azi o bijuterie maramureșeană în mijlocul unui oraș, unde secolul XXI american se întâlnește în fiecare duminică cu Evul Mediul românesc. Fără ajutor de la stat, de la domnitori sau de la bogătași, Sfânta Maria primește azi o comunitate crescândă de români nou-veniți, care probabil nu pot să înțeleagă ce a motivat o mână de compatrioți să creeze această oază de românism bizantin, în ciuda obstacolelor externe și interne cu care s-au confruntat de-a lungul decadelor. Acestei biserici i-a fost dedicată lucrarea: *Biserica ortodoxă „Sfânta Maria” din Portland – Oregon: primul altar ortodox de pe coasta de nord-vest a statelor Oregon și Washington - cu o incurșiune în istorie* de Dr. Teodor Mardare Gherasim.

PROIECTE de biserici maramureșene

■ Cehia

Bogdan Teleanu de la biroul de presă al Patriarhiei Române a declarat că nu s-a stabilit încă cine va ridica biserica și nici cum va arăta ea. Singurul lucru cert, a spus el, este că locașul de cult va fi construit după stilul bisericilor de lemn din Maramureș.

Proiectul a fost inițiat de fostul ambasador al României la Praga, Gheorghe Tinca. Costurile au fost approximate la 24 milioane de coroane, circa 1,2 milioane de dolari, și vor fi suportate de bisericile ortodoxe din România și Cehia. Finalizarea construcției a fost prevăzută pentru 2009.

■ Barcelona (Spania) și Siracusa (Italia)

Dintr-un interviu acordat de domnul arhitect Dorel Cordoș, din Sighetu Marmăției, care are la activ biserica de lemn din Limours și este implicat în construirea bi-

sericii de lemn din Stockholm, interviu acordat lui E. Borca, pentru *Frăția*, în data de 7 septembrie 2009, aflăm că există încă alte două proiecte de biserici de lemn pentru Spania și Italia, unde există mari comunități românești: orașele Barcelona și Siracusa.

■ Japonia

Comunitatea românească din Japonia dorește construirea unei biserici de lemn în această țară, în vederea păstrării și transmiterii tradițiilor și cultului bisericii ortodoxe. Există trei variante propuse pentru a fi locația finală a sfântului locaș: în zona centrală a orașului Tokyo, în apropierea orașului Tokorozawa, situat la 25 km de capitala japoneză sau în apropierea orașului Ome, la cca 40 km de Tokyo. Calendarul producției și montării bisericii ar fi următorul: durata construcției se preconizează între 4 și 6 luni, iar montarea ei în Japonia de către circa 4 meșteri ar dura 1-2 luni. Proiectul a fost inițiat în anul 2004 și încă este în așteptare.

■ Bari (Italia)

Preotul ortodox din Bari, părintele Mihai Driga, unul dintre cei mai vechi parohi români din Italia, povestește că obținerea unei autorizații s-a făcut după mai mulți ani de eforturi atât în vederea îndeplinirii cerințelor birocratice, cât și pentru obținerea sprijinului autorităților locale.

„Comunitatea noastră din Bari nu este una foarte mare, avem peste 10.000 de suflete în toată provincia, din care câteva sute se adună în fiecare duminică la slujbă. De aceea, am solicitat inițial aprobarea pentru construirea unei biserici tipic românești din lemn, mai ușor de ridicat, însă responsabilii pompierilor nu și-au dat acordul pentru acest proiect, așa că a trebuit să facem altul pentru o biserică zidită”, spune părintele Driga.

Acestea sunt bisericile de lemn maramureșene identificate până în prezent. Ca maramureșeni, nu putem decât să sperăm că numărul lor va crește, ca semn de recunoaștere a frumuseții și semnificației lor deosebite.

Notă: Articolul de față este alcătuit din mici frânturi. Pentru cei care doresc să aprofundeze subiectul dăm sursele utilizate:

<http://www.rustic.ro>
<http://www.flux.md>
<http://arhiva2007.noutati-ortodoxe.ro>
<http://www.mitropolia-paris.ro>
<http://www.jurnalulbtd.ro>
<http://www.noutati-ortodoxe.ro>
<http://www.ziaruldemures.ro>
<http://www.revistalumeacredintei.ro>
<http://www.romaniancatholic.org>
<http://www.agero-stuttgart.de>
<http://www.slideshare.net/gscripcariu>
<http://www.formula-as.ro>
<http://www.observatordebacau.ro>
<http://www.emaramures.ro>
<http://stockholm.mae.ro>
<http://www.fratia.se>

La Geneva, românii plâneau când s-a construit biserica maramureșeană de lemn

Adelina ULICI

— *Anul acesta firma Rustic SRL din Baia Mare a împlinit 18 ani de activitate. Stăm de vorbă cu patronul ei, domnul Cușner Cornel. Cum a apărut ideea acestei firme?*

— În anul 1990, când am realizat că pot să am propria afacere, am hotărât să fac ce știu mai bine. Datorită faptului că, încă din copilărie, am fost alături de tatăl meu care era un meșter desăvârșit în domeniul lemnului și al construcțiilor, am reușit să apreciez munca și să înțeleg tainele lemnului. Țin minte că, pe vremea aceea „reparam” biserici. Mai târziu am aflat că, de fapt, ele se restaurează.

M-am gândit mult ce denumire să dau firmei, iar ideea de bază a fost că îmi doream să restaurez monumente istorice. În felul acesta mi s-a părut că denumirea de Rustic este cea mai potrivită, mi-a plăcut rezonanța și simțeam că mă regăsesc sub acest nume așa încât am rămas la Rustic. Faptul că am împlinit anul acesta 18 ani de activitate este pentru mine un lucru mare, de aceea am ținut neapărat să marcăm acest eveniment printr-un simpozion național organizat la Suci de Sus, locul meu natal, unde au participat cu o mică expoziție și cinci sculptori renumiți din țară. Și dumneavoastră le-ați avut expuse la bibliotecă două săptămâni.

Credem că, într-adevăr, la 18 ani am atins maturitatea și putem să dovedim acest fapt cu lucrările pe care le-am făcut și cu cele pe care le vom face de acum înainte.

— *Ce obiect de activitate aveți? Ați atins problema restaurării, a obiectelor de artă.*

— Pe lângă restaurare ne ocupăm și de construcții civile și industriale. Realizăm din lemn: case de locuit, case de vacanță, hale industriale, mobilier pentru grădini și terase, biserici și capele. Avem în dotare un atelier în care executăm tâmplărie din lemn stratificat.

Am avut onoarea de a restaura o parte din crucile Cimitirului vesel de la Săpânța, a cărui valoare este recunoscută pe plan internațional, fiind declarat patrimoniu UNESCO și Turnul lui Ștefan din Baia Mare, ridicat în secolul al XV-lea, cel mai reprezentativ monument medieval al urbei noastre, ambele fiind repere deosebit de importante pentru istoria comunității maramureșene și totodată obiective turistice de o mare însemnătate.

Biserița de lemn construită la Vatican în cadrul expoziției omagiale închinată lui Ștefan cel Mare și Sfânt

În privința tratamentelor biologice, putem spune că și prin acest aspect ne-am lărgit gama de servicii oferite clienților noștri.

— *V-ați făcut un nume în construcția bisericilor maramureșene de lemn. Care este prima biserică pe care ați construit-o?*

— Prima biserică restaurată a fost la Costeni, Maramureș, iar prima biserică construită a fost cea din Geneva, Elveția. Putem spune că aceasta a fost piatra noastră de temelie, care ne-a dat și mult curaj că putem să ne atingem visele. Biserica aparține comunității române din Geneva, care era foarte bine organizată și dispunea de resursele financiare necesare. După mai multe runde de negocieri, ne-au ales pe noi, dintre 9 firme și, chiar dacă la vremea aceea eram „mai mici”, se întâmpla în 1994-1995, ne-au acordat încrederea lor. Am trecut la fapte și, într-un an, biserica a fost finalizată, montată de către tatăl meu cu o echipă de oameni devotați, maramureșeni de nota 10.

— *Este într-adevăr o lucrare splendidă! Câte biserici ați construit în total?*

— Încet, încet, ne apropiem de 100 de biserici restaurate și construite.

— *În țară și în străinătate.*

— Sunt în țară, sunt și în străinătate. Am reprezentat România la Vatican, cu o biserică de-a noastră, ortodoxă, în inima Bisericii Catolice. S-a dat dovadă de toleranță.

— *Un gest frumos. Am înțeles că era în cadrul unei*

expoziții omagiale, închinată lui Ștefan cel Mare și Sfânt, în anul 2004. Câteva impresii generale de la Vatican...

— Vaticanul ne-a marcat pe toți care am fost acolo și nu numai, pentru că, revenind acasă, le-am împărtășit colegilor și apropiaților noștri impresiile trăite în acele zile. Pentru noi a fost o onoare deosebită să construim această biserică, să participăm la această expoziție unde, într-o lună și jumătate, au trecut 360.000 de oameni. Deschiderea oficială a fost făcută de Președintele României, de Premier, de miniștrii noștri, de Președintele Italiei, de Premierul Italiei, de miniștrii lor. O asemenea onoare dacă întâlnești doar o singură dată în viață și tot e bine.

Am fost deosebit de bine primiți, iar cu această prezentare România a crescut cel puțin 10 puncte în fața italienilor și nu numai, pentru că acolo au fost oameni de pe tot globul. Și l-am sărbătorit pe Ștefan cel Mare așa cum se cuvine. Tot stafful român a fost la mare înălțime. Impecabil. Dacă am reuși să facem ceva asemănător în toate statele Europei, în China, în America, în Japonia, noi am aduce o imagine extrem de pozitivă pentru România, în timpul cel mai scurt posibil. Părerea mea este că actualii și viitorii guvernanți ar trebui să se gândească la faptul că prin cultură, prin artă și fără costuri prea mari se pot atinge țeluri care n-ar trebui abandonate.

— *Zilele trecute, în curtea firmei dumneavoastră a fost asamblată o biserică. Ce destinație avea?*

— Este o biserică cerută și contractată în regim de urgență de către Primăria din localitatea Șutești, județul Vâlcea. Lucrarea a fost executată într-o lună și jumătate, acum două săptămâni a fost finalizată.

— *Felicitări! Să înțeleg că bisericile sunt asamblate o dată aici, apoi desfăcute, transportate și reasamblate în locul în care se instalează?*

— Ca să nu se creeze disfuncționalități la montaj, în sensul de a nu avea probleme cu unele materiale, ori să nu fie suficiente, ori să nu răspundă calitativ, prefer ca toate obiectivele pe care le realizăm să fie mai întâi montate „loco fabrică”. Atunci este invitat beneficiarul la o recepție preliminară, iar dacă acesta consideră că sunt ceva modificări de făcut, aceste se execută pe imediat. Ulterior, după ce construcția ajunge la destinație, nu se mai pot aduce completări. Deși costurile pentru noi sunt mai mari, prefer acest mod de abordare, în special pentru faptul că văd zi de zi evoluția lucrărilor.

— *Am văzut că există mai multe modele. Cum se face alegerea?*

— La biserică este destul de simplu. Prezentăm clienților noștri 3 sau 4 variante pentru fiecare tip de biserică, respectiv modelul maramureșean, modelul moldovenesc, modelul combinat între cele două, cu pridvoarele laterale cu abside sau fără abside. Colaborăm pe această linie cu câțiva specialiști deosebiți și i-aș aminti aici pe domnul arhitect Niels Auner din București, doamna arhitect Mitru Ildiko și domnul arhitect Paskutz Ștefan, SC 9 Opțiune, Baia Mare, care fac o echipă extraordinară, domnul arhitect Dorel Cordoș din Sighetu Marmației împreună cu care am realizat proiecte deosebite, dintre care amintesc biserica de la Mizil, județul

Prahova, biserica din Cluj-Napoca – Complexul studentesc „Hasdeu”.

— *Cu ce echipe de meșteri lucrați și câți membri are o echipă?*

— Avem echipe de câte 6-10 persoane, oameni devotați. Echipele sunt din tot județul Maramureș și nu numai. Și de la Bistrița și din zona noastră avem echipe cu vechime în firmă. Sunt meșteri populari pe care noi i-am format. Am luat oameni buni și i-am făcut și mai buni, pentru că acesta este scopul nostru. În acest fel putem duce mai departe imaginea României, a Maramureșului și, totodată, a firmei. Și firma trebuie să facă o impresie pozitivă, prin lucrări de calitate, personal calificat și termene de execuție respectate, altfel nu mai vin comenzile.

— *O echipă care merge să monteze o biserică, câți membri are?*

— Depinde de mărimea bisericii. Cea de la Șutești, de exemplu, șase oameni au ridicat-o în trei săptămâni. Într-adevăr, comunitatea ne-a ajutat cu 2-3 oameni la curățenie, la darea materialelor, la ridicarea schelei.

— *Cum sunt primiți meșterii noștri populari de comunitățile românești din străinătate?*

— Avem niște amintiri extraordinare legate de construirea bisericii din Geneva. Echipa a mers pregătită de-acasă cu straie populare, cu opinci, cojoace, cușme. Cei din comunitate, chiar și localnicii, nu mai încetau cu pozele, cu invitațiile să mergem la ei, să luăm masa la ei.

Țin în mod deosebit să vă împărtășesc cât de onorați am fost într-o zi de prezența Majestăților Lor Regele Mihai și Regina Ana. De acest moment, atât eu, cât și soția mea, Cerasella, putem să ne amintim ca și cum s-ar fi întâmplat ieri, deoarece a lăsat în sufletele noastre o trăire atât de puternică încât vibrațiile ei nu se pot pierde.

Oamenii care sunt plecați duc dorul țării, chiar dacă reușesc să vină o dată pe an sau de două ori pe an acasă. În cazul celor din Geneva, ei nu mai veniseră de zeci de ani. Închipuiți-vă care a fost impactul, oamenii plâneau uitându-se la portul popular. Au fost impresionați și de temperamentul și devotamentul muncitorilor noștri. Erau uimiți. Nu puteau să-și închipuie că un om poate să lucreze 10-12 ore pe zi, cu asemenea rapiditate. Cu atât mai mult cu cât condițiile meteo nu au fost totdeauna de partea noastră. Era luna noiembrie, iar noi aveam prin viza acordată un termen de finalizare care nu putea fi nicicum depășit.

— *Să înțeleg că construirea unei biserici în străinătate e o sărbătoare și un spectacol continuu...*

— E un spectacol și pentru ei și pentru noi. Pentru noi este o mândrie că ni se dă această ocazie. Pentru cei din comunitățile unde se construiesc biserici de lemn este o binecuvântare.

— *Este mare cererea de biserici?*

— A fost mare. În această perioadă nu e doar în România greu, e și în Comunitatea Europeană și pe tot globul. E o perioadă în care oamenii au idei, adună bani, îi adună greu, important este că își programează să facă o biserică. Suntem în contact cu mai multe comunități, se discută și cred că suntem foarte aproape de semnarea unui contract pentru construirea unei biserici în Cehia, la

Most. Avem o biserică de făcut la București. Acum, pentru sfârșitul anului sunt două, trei biserici pe rol. Una ar fi în Republica Moldova, o biserică mare. Avem deja la Chișinău o biserică, este foarte frumos acolo. De fapt, este un complex unde se află casa parohială, parc de vară, un magazin pentru suveniruri... este un complex foarte frumos.

— *Am găsit pe internet un proiect al Comunității românilor din Japonia de a-și construi o biserică din lemn.*

— Este o discuție de vreo patru ani. Suntem în contact, știm despre ce este vorba, să-i ajute Dumnezeu să-și găsească sursa de finanțare și nu neapărat sursa de finanțare ci mai degrabă locația. Comunitățile românești din străinătate întâmpină probleme mari, este foarte greu să găsești o locație pentru o biserică.

— *Care sunt gândurile pentru viitor?*

— Viitorul nostru ar fi în felul următor: să continuăm să ne dotăm firma cu utilaje cât mai performante, să putem fi competitivi pe piața europeană, să putem veni în fața comunităților românești cu produsele de care ei au nevoie, cu prețuri cât mai scăzute, de calitate cât mai bună și să reușim să trecem de perioada asta mai dificilă. Deocamdată am reușit să ne menținem toți angajații. În

18 ani de activitate niciun om de-al nostru nu a fost în șomaj. Recunosc, nu e ușor, aș putea de mâine să las 50 de oameni acasă, pot să reduc unele lucrări care sunt mai slab plătite sau să refuz unele lucrări care nu-mi convin. Dar a refuza e ușor. Important este să lucrezi, să mergi mai departe cu îndârjire și să lupți.

— *Îmi doresc să trecem în anul viitor, care cred că va fi mult mai greu decât acesta, în aceeași formulă, în aceeași echipă. Sunt oameni pe care i-am format în cinci, opt, zece ani, oameni pe care ne bazăm: șefii de echipă, personalul TESA deosebit, o conducere foarte bună, cu care lucrez. Alături de mine sunt: soția mea, care ține în frâie partea economico-financiară, directorii de producție Chiș Ioan, Barcan Dan, Sacaci Claudiu, colegii lor Andreicuț Rodica, Pop Camelia, Busuioc Alexandru, Borcutean Gabriela, Lucaciu Ana...*

— *Una peste alta suntem optimiști și acest optimism ni-l conferă și faptul că avem lucrări. Acum, în incinta firmei, se încarcă două case pentru Italia. În maxim zece zile vor fi gata alte două case, tot pentru Italia. Sunt 12 case care merg în zona calamitată. Am pus și noi umărul printr-o sponsorizare de aproximativ 15 % pentru sinistrații din Italia.*

— *Vă mulțumim frumos pentru interviu și vă dorim succes!*

Poartă și biserică maramureșeană la Chișinău

Biserica din Mizil

Spiritualitatea maramureșeană

pr. Viorel THIRA

Un popor trăiește prin sufletul său.

Mitropolit Nicolae Bălan

Poporul nostru s-a născut în urma uneia din cele mai celebre căsătorii din istorie, aceea dintre daci și romani.

Străbunii noștri geto-daci, spre deosebire de popoarele din jur, au avut o religie superioară, se închinau unui singur zeu Zamolxis și, cum apreciază Simion Mehedinți, erau „o insulă de înaltă moralitate în toată Peninsula Balcanică.”

Geto-dacii au auzit vestea cea bună venită de la Ierusalim încă înainte de cucerirea romană de la 106, întrucât cetățile din stânga Dunării erau foarte dezvoltate și făceau comerț cu tot Orientul, iar Sf. Apostol Andrei a predicat în Scythia Minor, Dobrogea de azi.

Creștinismul românesc s-a concretizat în Biserica Ortodoxă Română, biserica neamului românesc din toate etapele istorice și toate provinciile românești. Ea a ocrotit credincioșii săi, ca pasărea puii la venirea furtunii, sau parafrazând pe G. Coșbuc a fost „suflet din sufletul neamului” și i-a înțeles bucuria și durerea din leagăn până la mormânt.

Maramureșul istoric nu a fost cucerit de romani ci a rămas ca ținut al dacilor liberi. Cu toate acestea, în Maramureșul istoric se vorbește o limbă de nuanță latină, foarte frumoasă. Cum s-ar putea explica aceasta? Se poate explica numai prin aceea că populația acestor ținuturi vorbea o limbă latină înainte de cucerirea romană de la 106.

Maramureșul istoric este o monedă de mare preț în salba de aur a ținuturilor românești. În context românesc, Maramureșul istoric are personalitate proprie prin înfățișare fizică, trecut, grai și datini străvechi, iar mai presus de toate, prin *Manuscrisul de la Ieud*, este leagăn și obârșie a scripturilor române.

Creștinismul a pătruns în Maramureșul istoric din cea mai îndepărtată vreme, iar catolicismul numai după 1750.

Bisericile de lemn din Maramureș, care sunt declarate monumente istorice, sunt anterioare anului 1700 și, prin urmare, ortodoxe.

Bisericile de lemn de dincolo de Gutin sunt foarte simple în aparență, dar pline de armonie și proporții, ca sufletul maramureșenilor, iar cadrul natural le conferă măreție și frumusețe unică.

Un japonez, venit în vizită în Maramureșul istoric, s-a minunat de frumusețea lor și a pipăit lemnele bisericii din Ieud Deal, ca pe niște moaște sfinte, și a lăcrimat de emoție exclamând oh!, oh!, întrucât ele sunt îmbibate de credință, tămâie și lacrimi.

Iar eseistul de talie europeană N. Steinhardt, în semn de evlavie și respect, a intrat în genunchi până la altar, în bisericile de lemn de pe Mara.

Bisericile de lemn din Maramureșul istoric, au o poezie și un farmec fără asemănare. Aerul acestor biserici are toate miresele florilor de câmp, sau mireasma fânului cosit, iar rășina de brad, le-a ținut loc de tămâie secole în șir. La fel de minunate sunt și bisericile din dreapta Tisei pe care, împreună cu un student din Suedia, le-am vizitat în vara anului 1990.

Arhitectura și pictura bisericilor din Maramureșul istoric au premers, prin expresie și culoare, plastica modernă.

Autorul lui *Take, Ianke și Cadâr* și a *Maistorașului Aurel, ucenicul lui Dumnezeu*, Victor Ion Popa, ridică biserica maramureșeană la proporții cosmice, până la întâlnirea cu Dumnezeu cel mare și sfânt.

„Dumnezeu obosit de lume rea, și de soare, / Se culcă uneori în codru la răcoare, / Atunci brazii dimprejur de află că este Domnul, / Se trudesă să-L mângâie și să-I vegheze somnul. / Se pleacă unul spre altul, cu vârfurile laolaltă, / Și clădesc deasupra Lui o biserică înaltă.”

Este o imagine grandioasă, este pârție de lumină între Maramureș și Dumnezeu cel mare și sfânt, este scară miraculoasă între cer și pământ. Metafora este extraordinară și putem afirma cu certitudine că nici unei biserici nu i s-a dedicat un imn atât de sublim.

Iar Petre Tuțea se întreabă: „Unde e omul, în imanență, absolut liber? Într-o bisericuță de lemn din Maramureș, unde sacerdotul creștin vorbește de mistere, de taine, și se lasă învăluit de ele, ca și credincioșii.”

Biserica Ortodoxă a avut în trecutul Maramureșului un rol imens care nu poate fi exprimat în câteva cuvinte.

Deși ținutul a fost atât de izolat, maramureșenii, prin biserică, au ținut în permanență legătura cu celelalte provincii românești prin hirotoniri de preoți și cărți de slujbă.

Spre exemplu, episcopul Iosif Stoica a mers pentru hirotonie la Zolkiew, în Polonia, unde era în exil patriarhul poeziei românești Mitropolitul Dosoftei. A fost hirotonit de acesta, iar la plecare a jurat pe moaștele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, care erau cu Mitropolitul în exil, că va rămâne ortodox până la capătul zilelor și așa a fost, deși vremurile erau grele și presiunile mari.

În anul 1913, episcopul greco-catolic din Gherla, Vasile Hossu, face o vizită canonică în Maramureșul istoric, ocazie cu care canonicul său Vasile Moldovan găsește în biserica din Cuhea un antimis semnat de Iacob Putneanu, episcop de Rădăuți între 1745-1750. Iată că și după 50 de ani de la Unirea din 1700, Maramureșul istoric ținea legături foarte strânse cu Moldova. Acestea sunt numai două dovezi ale unității noastre sufletești din toate veacurile.

„Fiecare popor are sufletul său, format în sute de mii de ani, din firea pământului, din freamătul codrilor, din floarea albă a primăverii, din raza soarelui, din ceața toamnelor și gerul iernilor, din toate frământările, sufe-

rințele, silința, gloria, din nesfârșit de multe amintiri îngrămădite pe urma morților, care astfel n-au murit întregi, ci din adâncul tăcerii lor sprijină răsfățarea la lumină a urmașilor ce au venit din ei și trăiesc după dânșii.” (N. Iorga)

Sufletul țaranului maramureșean, până la pătrunderea „ciumei roșii” adusă de un vânt rece de la răsărit, a fost așa cum l-au format preoții tâlcuind Evanghelia și Școala de bună tradiție românească.

Pictorul clasic maramureșean Traian Bilțiu Dăncuș are un desen în peniță care înfățișează centrul unui sat din Maramureș, unde se văd: biserica, școala, casele oamenilor și dealurile din jur împădurite, iar în drum, între școală și biserică, în îmbrăcămintea specifică, își dau mâna preotul, dascălul și țaranul cu coasa în spate. În această trinitate a stat tăria neamului nostru dintotdeauna.

Țaranul maramureșean crede în Dumnezeu pentru că acesta a făcut cerul și pământul și trimite la vreme ploii și ninsori.

Credința, bunătatea, cinstea și demnitatea țaranului maramureșean se oglindesc în toate formele lui de manifestare spirituală, precum sunt cercetarea bisericii, rugăciunea, salutul, portul și toate obiceiurile tradiționale.

Țaranul maramureșean are personalitate proprie, incomparabilă în timp și spațiu. Bătrânii și bătrânele evlavioase din Maramureșul istoric sunt ca niște sfinți desprinși din icoane bizantine.

Deși țaranul maramureșean a mâncat de-a lungul secolelor o pâine foarte amară, zdrobit de amar și chin, înțelepciunea și cumpătarea au biruit.

Pentru țaranul maramureșean pâinea este sfântă și curată, ca și fața lui Dumnezeu. Țaranul maramureșean face cruce cu cuțitul în dosul pâinii, înainte de a o tăia, ca mulțumire lui Dumnezeu pentru darurile pământului.

Prescura pentru Sf. Cuminecătură are ritualul ei aparte, se face numai din grâu curat și numai de către femeii văduve și anume pregătite în acest scop.

Prin biserici de lemn, cruci, troițe și pecetare, țaranul maramureșean a făcut lemnul să se roage.

În Maramureșul istoric, în bisericile de lemn, în fața icoanelor Mântuitorului și Maicii Domnului, sunt gropi în piatră, de câți genunchi s-au aplecat și câte lacrimi s-au vărsat, în volbura istoriei.

„Măicuță bătrână, cu brăul de lână, din ochi lăcrimând pe toți întrebând...” (*Miorița*, capodoperă a geniului românesc).

Pentru țaranul maramureșean tradiționalist, Slujba Duminecii este cerul pe pământ, este binecuvântarea lui Dumnezeu pentru toți. Ea conferă poporului incomparabile satisfacții sufletești.

„Lege mai atrăgătoare / Decât legea românească, / Cât e lumea și pământul / Nu mai cred să se găsească. / Limba cu credința noastră / Se topesc în armonie. / La vecernii, la utrenii / Și la Sfânta Liturghie. / Iară slujbanormântării / E întocmită de minune; / Aflințrânsa mângâiere, / Și adâncă înțelepciune.” exclamă poetul învățător Gh. Bălțean în poezia *Legea noastră*, din volumul *Pâinea cerească*.

Slujbele bisericesti au mare influență asupra sufletului maramureșean.

Odată am fost la o înmormântare, unde murise o

nevastă tânără după care rămăseseră cinci copii, jalea era atât de mare de credeam că se dărâmă lumea, dar după binecuvântarea preotului se auzeau numai suspine înăbușite, lumea se liniștise ca după o furtună puternică.

Iubirea de sorginte creștină reprezintă un alt pilon al bunătății și omeniei românești. Omenia în Maramureș curge ca mierea din fagurele plin și este cunoscută și peste hotare. De aici vedem cât este de bogată viața sufletească a neamului nostru și la ce înălțimi se ridică.

Ion Apostol Popescu, dascălul meu de limba română de la Școala de învățători din Gherla, numea ortodoxia „acoperișul de azur al sufletului românesc de totdeauna”. Nici că se putea ceva mai frumos.

Făt Frumos și Ileana Cosânzeana sunt icoane ale omeniei și frumuseții românești, în toate basmele populare. Ei sunt curajoși, demni, plini de bunătate sufletească și nu calcă în picioare nici cele mai nevinovate viețuitoare și sunt harnici.

Țaranul maramureșean muncește pe brânci și consumă foarte puțin, investește și de aceea cu toate greutățile răzbește.

„Credința în care marii străbuni au adormit / Credința care leagă pe cei ce nu mai sunt / De cei ce nu sunt încă, / Nu-i un veșmânt să-l schimbi / Ea e ființa noastră / E sufletul acestui pământ bătut de valuri.” (Al. Vlahuță)

Istoria neamului nostru în ansamblul ei este Hristos și Calvarul. Prea puține momente am avut de liniște și pace. Țaranul maramureșean a jertfit mult din sărăcia lui și a păstrat ortodoxia ca un tezaur scump și nu și-a lăsat sufletul pervertit de străini.

Biserica maramureșeană a cultivat frumosul prin toate mijloacele de care a dispus, întrucât credința creștină nu este altceva decât cea mai profundă poezie a sufletului.

Marele compozitor german Fr. Schubert spunea odată că: „credința este organul prin care inspirăm aerul veșniciei”.

Dumnezeu cel mare și sfânt a ținut în permanență mâna asupra acestui popor și nu a îngăduit diavolului să se atingă de sufletul lui, astfel se explică păstrarea credinței străbune și dăinuirea noastră pe aceste meleaguri, prin vremuri și veacuri.

„Doamne scăpare te-ai făcut nouă din neam în neam.”

Străbunii noștri maramureșeni s-au perindat pe suprafața pământului ca frunzele și florile anotimpurilor și ne-au transmis nouă depozitul lor sufletească și dragoste.

Am iubit Maramureșul istoric de când mă știu, l-am iubit cât am stat acolo, peste zece ani, și-l iubesc mai mult după ce am plecat, ca Sören Kierkegaard pe Regina Olzen, mai mult după ce s-au despărțit.

La cina cea de taină, Apostolul Ioan și-a plecat capul pe pieptul Mântuitorului și a auzit bătaia inimii Lui sfinte. Acești preoți români de sat așteaptă învierea cu Evanghelia pe piept lângă biserica unde au slujit și în mijlocul poporului lor. Peste vămi și vremi aduc smeritul meu omagiu.

La un miting din București, unde a participat și țaranca martiră Elisabeta Rizea din Nucșoara Hațegului, un ins a strigat din mulțime: „Măicuță, sfântă măicuță, de ce nu sunt ca tine câteva mii?”

În semn de omagiu și adânc respect, a vizitat-o și regele Mihai, întrucât jertfelnicia ei este fără precedent și simbolizează toată lupta poporului român împotriva comunismului.

În vara anului 1939, Mihai Șerban, subsecretar de stat, a făcut o vizită de inspecție în județele de la granița de vest: Arad, Bihor, Satu Mare și, la urmă, în Maramureș, vizitând Sighetul, iar de acolo pe Valea Izei până la Vișeu. Peste tot au avut loc primiri protocolare și s-au ținut cuvântări.

Mihai Șerban a fost însoțit de A.D. Carabella (persoană despre care nu am putut găsi nicăieri nici un fel de date), care a descris această călătorie într-o carte intitulată: *Spre țara Zimbrului*, fără a fi indicată localitatea și nici anul apariției.

În această carte, care nu figurează în bibliografia Maramureșului, la paginile 57-59, este descris sufletul Maramureșului desprins din cadrul natural al acestui ținut, din care redau un fragment deosebit de semnificativ:

„Parfumul fânului și al florilor din Munții Maramureșului. Căci aici iarba și florile miros cu totul altfel, decât pe Valea Prahovei, pe Valea Oltului ori a Argeșului. Cu totul altfel decât pe toate văile Carpaților.

Aș vrea ca aceste rânduri să strecoare în eul dumneavoastră, al cititorilor lor, acest parfum al Maramureșului. Aș vrea ca închizând ochii și gândindu-vă la acest Maramureș, să simțiți parfumul dulce și suav al fânului și florilor lui. Aș vrea ca – cel puțin pentru moment, cel puțin acum, când citiți aceste șiruri – sufletul dumneavoastră să se umple de acest Maramureș, să se contopească cu sufletul lui.

Sufletul Maramureșului, este sufletul dacului, simplu dar isteț, sărac dar mândru, sufletul omului naturii și stăpân al ei. Dar sufletul Maramureșului este și sufletul giganților împietriți, sufletul munților lui. După cum este și sufletul codrilor de brad, mândri și dârji ca și stăpânii

lor de milenii. După cum este și sufletul pâraielor ce șoptesc sau spumegă învolburate pe toate văile. După cum este și sufletul firului de iarbă și al florilor din poienile lui.

Sufletul acesta al Maramureșului, trebuie să vii la el ca să-l poți înțelege. Și trebuie să-l înțelegem. Și trebuie să venim la el.”

Sfinte țăran maramureșean, cad în genunchi în fața ta, îți sărut mâna bătătorită de secure și de coarnele plugului, și-ți cer să mă ierți dacă n-am putut exprima în cuvinte comorile tale sufletești, adunate de veacuri, sau ce am spus nu are în întregime pecetea frumuseții eterne. Îți iau mâna, mi-o ating de frunte și te îmbrățișez.

Pe mine aceste frumuseți morale și estetice mă ridică în lumea sferelor albastre, unde Domnul cu Sfântul Petru stau la o masă de argint – cum spune O. Goga – și lacrimi cad în adâncul norilor de mărgărint.

Prin tot ce am înfățișat mai sus, am vrut să-mi mai aduc aminte de clipele trecute sfinte pe care le purtăm în noi, sau altfel zis, am vrut să exprim în scris ceea ce de mult purtam în suflet, ca o comoară sfântă.

Bihoreanul Miron Pompiliu a fost feciorul popii din Ștei și a fost crescut în casă preoțească cu icoane, prescură și busuioc. El a semănat în chip izbitor cu Mihai Eminescu și au fost prieteni.

Într-o clipă de melancolie și visare a lăsat aceste versuri: „La cea biserică de lemn, / Când voi muri măngroape. / S-aud prin somnul cel de veci, cetaniile sfinte. / Ce-mi aduc de a mea viață aminte. / S-aud cum sara toaca bate, / Și duhul păcii maiestuos plutește peste ape.” (*Ultimul dor*)

Un gânditor antic spunea: „Cine de tânăr închină un imn divinității, dorințele i se împlinesc.”

Credința, tradiția și limba sunt cele mai alese comori ale sufletului nostru, prin ele se păstrează veșnicia neamului.

De la domnii Țării Românești, pentru mănăstirea din satul Biserica Albă¹ - Maramureș

Viorica URSU

Din spectrul atât de cuprinzător al legăturilor între țările române, intens și permanent manifestate veacuri de-a rândul, încercăm să desprindem, în cele ce urmează, un crâmpel din relațiile cultural-spirituale, care, după cum aprecia Nicola Iorga, „s-au păstrat până în zilele noastre, prin unitatea sufletului românesc”².

Aceste legături între românii de o parte și de alta a Carpaților și care alcătuiesc, credem, capitolul cel mai încărcat de emoție și noblețe al istoriei noastre naționale, însușește circulația ideilor și explică unitatea și profunzimea credinței la români, unitatea și frumusețea obiceiurilor noastre³. Căci, ce altă semnificație poate avea circulația cărților vechi românești de cult și prezența lor în satele din Maramureș, Lăpuș și Chioar, la surprinzător de scurt timp de la ieșirea din tiparnițele muntene ori moldovene⁴? Faptul este fără îndoială explicabil, gândindu-ne că: „din același izvor se hrănea sufletul românesc și de o parte a munților și de cealaltă parte”⁵.

Și prezența dascălilor de peste munți, aici, în Maramureș, a copiilor trimiși să învețe preoția pe lângă mănăstirile din Moldova, mai cu seamă,⁶ erau menite, ca și cărțile, a împlini nevoi spirituale și datorii culturale, după cum permiteau vremurile mai întotdeauna vitrege.

Acestor trebuințe spirituale ale românilor ardeleni, cunoscute de frații de peste munți, erau preocupați și interesați să le răspundă domnii Moldovei și ai Țării Românești.

Domnitorii români exercitau un patronaj spiritual în Transilvania⁷, în primul rând prin înaltele instituții bisericești înființate de ei aici. Amintim astfel, supre-

mația episcopiei Vadului creată în 1476 de Ștefan cel Mare și asupra bisericii române a Maramureșului, într-o vreme de încercare pentru episcopia românească cu reședința la Peri⁸. Dar, tocmai în contextul luptei pentru supraviețuire, care marchează întreaga istorie a Episcopiei românești a Maramureșului, aceasta rămâne ilustrarea fidelă a relațiilor spirituale dintre cele trei țări române în Evul Mediu, în primul rând datorită grijii domnilor munteni, ori moldoveni pentru viața religioasă a acestui ținut străvechi românesc⁹.

Astfel, Mihai Viteazul îl aduce în scaunul episcopal al Maramureșului pe Serghie, învățatul călugăr de la Tismana¹⁰, atunci când episcopul Vadului încetase să mai controleze acest ținut. Încât, sprijinul de care s-a bucurat domnul muntean și înfăptuitorul celei dintâi uniri politice a țărilor române, din partea unei vestite mănăstiri din episcopia Maramureșului - mănăstirea Habra de lângă Baia Mare - pare continuarea legăturilor lui Mihai Viteazul cu aceste locuri și poate recunoștința pentru ținutarea sa de grijă¹¹. Iar domnii Moldovei, Simion Movilă (1606 - 1607) și apoi nepotul său, Constantin Movilă (1607 și 1611), intervin în sprijinul românilor maramureșeni și la rugămintea acestora, în anii 1606 și 1608, îl recomandă și îl susțin pe moldoveanul Silomen, ca episcop pentru Maramureș, reședința episcopiei revenind acum la Peri¹².

Prin intermediul Mitropoliei de la Alba Iulia, jurisdicției căreia, între anii 1657-1700, îi era subordonată nemijlocit biserica românească din Maramureș, domnii Țării Românești aflau despre frământările românilor de

- 1 Biserica Albă, vechi sat românesc în Maramureșul istoric, situat pe malul drept al râului Tisa, vecin cu orașul Sighet, se află în componența Ucrainei (regiunea Transcarpatică, raionul Rahovo și poartă numele de Bila Tercva). Localitatea avea, în 1994, 4.200 locuitori. Străbătând Biserica Albă, rămâi impresionat de frumusețea gospodăriilor și hărnicia oamenilor, care își păstrează limba și conștiința națională, în ciuda istoriei zbruciumate din această parte a Europei. Preocuparea de căpătâi a fost și a rămas munca făcută cu folos, ca și respectul și înțelegerea între oameni, în toate vremurile. Sunt, poate, acestea, și explicații ale prosperității locuitorilor de aici.
- 2 N. Iorga, *Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu*, în *Cultură și civilizație. Conferințe ținute la Ateneul Român*, București, 1989, p. 110.
- 3 N. Stoicescu, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, București, 1983, p. 116; Ioana Cristache Panait, *Contribuții privitoare la rolul bisericii în relațiile dintre Țara Românească și Transilvania*, în *Biserica Ortodoxă Română* nr. 7-8, 1968, p. 950; Dinu C. Giurescu, *Istoria civilizației românești*, București, 1972, p. 160.
- 4 A. Socolan, *Circulația cărții vechi românești până la 1860 în județul Maramureș*, ms., p.17.
- 5 N. Iorga, *Op. cit.*, p. 110-111.
- 6 A. Socolan, *Op. cit.*, p. 19.
- 7 M. Păcurariu, *Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania, Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVIII*, Sibiu, 1961 p. 26-35; S. Reli, *Biserica Ortodoxă Română din Maramureș în vremurile trecute*, Cernăuți, 1938, p. 68.
- 8 Voievozii Drag și Balc obțin în 1391, de la patriarhul Constantinopolului, prerogativele de stavropighie pentru mănăstirea lor din Peri (pe care o moștenesc de la străbuni), jurisdicție căreia îi sunt subordonate nu numai Maramureșul, ci și Ugocea, Beregul, Bistrița, Sălajul, Ciceul, Ungurașul, de fapt o mare parte din Ardeal. Lua ființă astfel, un exharhat cu centrul la Peri, egumenul mănăstirii de aici devenind exharh al patriarhului. Vezi, I. Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din sec. XIV și XV*, vol. 1, Sighet, 1900, p. 91.
- 9 A. Pippidi, *Note de istorie a Maramureșului în sec. XVI-XVIII*, în *Marmația*, vol. 5-6, Baia Mare, 1981, p. 177.
- 10 O. Ghitta, *Un colaborator al lui Mihai Viteazul - episcopul Serghie*, în *AIIA*, Cluj Napoca, XXVII/1986-1987, p. 375.
- 11 Viorica Ursu, *În legătură cu memoriul din 1614, adresat autorităților imperiale de românii din ținutul Baia Mare, Chioar și Sătmăr, în Marmația*, vol. 5-6, Baia Mare, 1981, p. 192.
- 12 S. Reli, *Op. cit.*, p. 71.

aici și de eforturile de a rezista în fața presiunii, fie calvine, exercitate de autoritățile administrative de la Sighet (Congregația comitatului)¹, fie catolice, căci acum, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, după ocuparea, la 1688, a Transilvaniei de către austrieci, acțiunea de catolicizare în Marele Principat devenise programul politic al Habsburgilor².

În aceste împrejurări, domnii munteni Șerban Cantacuzino (1678-1688) și Constantin Brâncoveanu (1688-1714) înțeleg nevoia de ajutor, care nu va întârzia să se facă simțit, pentru românii de peste munți. Astfel, despre Evanghelia de la Snagov (1688), o însemnare din sec. al XIX-lea, de pe un exemplar din Maramureș, spunea că „s-a tipărit în vreme de bejenie pentru biserica din Ardeal”³. A fost sprijinită prin daniile mitropoliei de la Alba Iulia. În acest sens, mențiunea „Io Constantin Brâncoveanu Basarab Voevod patronoș adevărat al sfintei mitropolii [...] dată neamului nostru românesc aici în Ardeal” făcută în prefața **Chiriadromionului** tipărit în capitala Principatului, pe cheltuiala acestui domn, ni se pare edificatoare⁴. În virtutea acestui patronaj spiritual, conștient exercitat în momente de grele încercări pentru românii ardeleni, Brâncoveanu va alimenta toate relațiile cultural-spirituale posibile peste munți, căci „pentru aceste legături culturale, nimeni n-a vegheat, cheltuit și muncit mai mult decât Constantin Brâncoveanu”⁵.

Perioada aceasta, deosebit de agitată, dominată pe de o parte de insistența cu care era impusă unirea religioasă cu biserica Romei, iar pe de altă parte de opoziția bisericii ortodoxe, coincide parțial cu păstorirea în Maramureș a vrednicului episcop Iosif Stoica, între 1690 și 1715⁶, a cărui faimă de apărător al credinței și al neamului său, trecuse de mult hotarele Maramureșului⁷. Încât, numele său era cunoscut în Țara Românească, în ciuda interdicțiilor autorităților imperiale privind legăturile religioase și naționale ale românilor ardeleni cu cei din principate⁸.

Cu siguranță Maramureșul acestor ani și frământări atrage atenția domnului Țării Românești, Constantin

Brâncoveanu, care trimite mănăstirii din satul Biserica Albă un potir cu dedicația „DĂRUIT DE VODĂ BRÂNCOVEANU”⁹. Mănăstirea din satul Biserica Albă a fost una din cele 14 mănăstiri românești ale Maramureșului, zidită, ca multe dintre acestea, de nepoții lui Dragoș, descălecătorul în Moldova, sau de fiii acestora, căci în 1373 satul amintit era proprietatea lor¹⁰. Bogați și puternici, Drăgoșeștii au fost, pe domeniile lor întinse, ctitorii multor lăcașuri de închinare care, la rândul lor, au sprijinit și apărat elementul românesc, din jurul lor.

În legătură cu satul Biserica Albă, dacă dăm crezare legendei, să amintim mai întâi că își datorează numele bisericii mănăstirii, care „avea pereții albi și, aflându-se și pe malul mai ridicat al Tisei, se vedea de departe, atrăgând numeroși credincioși”. La nume, contribuia și „albul bărbilor și pletelor lungi ale călugărilor, bătrâni, întotdeauna”¹¹. Să mai amintim și faptul că, până târziu în secolul al XVIII-lea, numeroasa familie de nobili români cu numele maghiarizat de Fejéregyházi, adică „Cel din Biserica Albă”, era preponderentă aici, în satul cu această denumire. Între alte nume românești de persoane, menționate în documente din sec. XVI-XVIII și păstrate până astăzi în localitate, se află: Moiši, Danci, Batin, Bogdan, Bălaș, Mihail, Nan, Damșa, Pașca, Simion, Trifan, Bota, Ardelean etc.

Biserica Albă a fost o așezare de nobili români (nemeși), iobăgia fiind aproape necunoscută aici, căci, la 1720, sunt consemnate 31 de familii românești nobile și doar 2 sesii iobăgești¹².

Revenind la mănăstirea din satul Biserica Albă, se presupune că aici au locuit unii dintre episcopii Maramureșului, poate atunci când reședința episcopiei era la Peri, și tot mănăstirea din Biserica Albă ar fi fost, pentru ei, loc de înmormântare. Așa încât, după mănăstirea din Peri, cea din Biserica Albă pare să fi fost a doua mănăstire importantă a Maramureșului, de care aveau cunoștință domnii Țării Românești.

Potirul amintit, dăruit de Constantin Brâncoveanu, nu se mai păstrează, fără să cunoaștem, însă, până acum,

1 *Idem*, p. 40-46.

2 N. Iorga, *Op. cit.*, p. 111.

3 Livia Bacăru, *În patrimoniul Bibliotecii Centrale de Stat, mărturii ale unității culturale românești*, în *Îndrumătorul Cultural*, nr. 12, dec. 1977, p. 26.

4 *Ibidem*.

5 N. Iorga, *Op. cit.*, p. 110.

6 Al. Ciple, *Documente privitoare la Episcopia din Maramureș*, în *AAR Secția Istorie*, 1914, p. 268. Personalitatea episcopului Iosif Stoica, chemat la Viena spre a primi catolicismul și al cărui refuz i-a atras ani de persecuții și chiar temnița, a fost remarcată de N. Iorga. Vezi, N. Iorga, *Ceva despre episcopul maramureșan Iosif Stoica*, în *AAR Secția Istorie*, 1913, p. 5-6.

7 Facem în acest context cuvenita mențiune că episcopul maramureșean Iosif Stoica, ca și domnul Constantin Brâncoveanu au fost canonizați de Biserica Ortodoxă, în anul 1992, ca recunoaștere a jertfei lor pentru apărarea credinței străbune, a bisericii și a neamului românesc.

8 Astfel de relații îi erau interzise lui Atanasie Anghel. Mitropolitului nu i se îngăduia vreo legătură cu „Principele Valahiei” și nici cu vreun patriarh. Vezi, G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. I. Sibiu, 1889, p. 216.

9 Șt. Meteș, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936, p. 159.

10 R. Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, 1970, p. 250; Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene, din sec. XIV și XV*, Sighet, 1900, p. 91.

11 Informație primită de la dl. Ona Văsâi, din Biserica Albă (n. în anul 1923), str. Lenin, nr. 53 - croitor, cojocar, om umblat și citit și care poartă unul din numele „văzute în sat” - confirmată și de consăteanul său, Nuțu Chichinejdî al „Birăului”, str. Podgoria, nr. 10. Cu prilejul aceluiași popas în Biserica Albă, în anul 1993, l-am cunoscut și pe primarul comunei, profesor de istorie, dl. Ioan Alb, al lui Văsâi.

12 Vezi B. Vilmoș, *Maramoros megye társadalma es nemzetiségei. A megye betelepülésétől a XVIII század elejéig*, p. 49 și 139-140. Având în vedere prețioasele date referitoare la satul Biserica Albă, nu știm dacă originea numelui său este într-adevăr „maghiară”, după cum afirmă autorul acestei lucrări.

împrejurările și momentul dispariției prețiosului obiect. Pierderea lui s-a produs poate după tragedia, greu fie și de închipuit, a acestui domn-martir, apărător cu prețul vieții lui și al copiilor, a credinței și a neamului cu care acesta se identifica¹. Să fi avut potirul, cu dedicația și numele domnului, soarta cărților de cult ortodox („schismatice”), a căror distrugere a fost dispusă aici în Maramureș de către autorități, în anul 1727²? Greu de crezut, mai ales că satele Maramureșului continuă să-și procure cărțile de trebuință bisericească din țările române și după 1740, dată la care este considerată oficial încheiată, chiar dacă nu în totalitate, trecerea bisericii din Maramureș la unirea cu Roma³. Și apoi, nu știm dacă dispoziția respectivă, severă altfel, a fost întocmai aplicată de Congregația din Sighet. Cert este că, la începutul secolului nostru, potirul nu se mai găsea nici aici și nici la o altă biserică din Maramureș, fiindu-i consemnată doar amintirea⁴.

Urmașul la tron al lui Constantin Brâncoveanu, vărul său, Ștefan Cantacuzino (1714-1715), fiul Stolnicului Constantin Cantacuzino, în scurta-i domnie, dăruie și el unei mănăstiri din Marmureș al cărei hram, precizat în textul dedicației, era „Înălțarea Domnului Hristos”, tot un potir, acesta însă, din fericire, păstrat până astăzi.

Este vorba de un frumos potir aurit, comandat, se pare, la meșterii brașoveni, după obiceiul Cantacuzinilor. Piesa este un pahar de cult, cu picior și talpă, realizat din argint bătut, cizelat, gravat și aurit, cu înălțimea de 22 cm, diametrul de 7,9 cm, diametrul tălpii de 13,3 cm și greutatea totală de 3.555 grame. Piciorul suplu este prevăzut cu brâie ornamentate prin incizii și un nod proeminent. Talpa larg evazată, de formă lobată, sugerează o rozetă cu 6 petale, legătura dintre ele făcând-o un alt motiv ornamental de forma frunzei de trifoi stilizate.

Potirul are gravat pe partea superioară a paharului un text pe patru rânduri, alcătuind o bandă lată de 2,7 cm. Textul în limba română este scris cu caractere chirilice și are pe alocuri cuvinte prescurtate. Acesta, menționând obiectul donației, numele domnului Țării Românești, dedicația și data, este următorul: „ACE[S]T POTIR. I[L] INCHINĂ. SI IL [P]RINOSĂȘTE MĂRIA SA. LUMINATUL DOMNU. AL ȚĂRII RUMĂNEȘTI. IO Ș[T]EFAN. KANTACUZI[N]O. VOEVOD SFINTE[I]. MĂNĂȘTIRE. DE LA MARAMUREȘ UNDE. SĂ. PRĂZNUIEȘTE HRAMUL ÎNĂ[L]ȚAREA. DOMNULUI H[RISTO]S SPRE. POMENIREA. NUMELU[I]. ȘI SPĂSENIA SUFLETULU[I] MĂRI[I] SALE. L[EA]T 7224”. Anul este, credem, 1715, domnul făcând această donație încă în timpul vieții, fără să fie exclusă posibilitatea ca porunca sa, privind această donație, să se fi împlinit după uciderea lui de către turci, deci în 1716⁵.

Potirul cu această dedicație este amintit ca existând la începutul secolului nostru la biserica din Săcel, sat

din Maramureș, situat pe valea Izei⁶, iar între cele două războaie mondiale, la Dragomirești, aproape de Săce¹⁷, după care i se va pierde, pentru o vreme, urma. De altfel, prezența potirului consecutiv în cele două sate maramureșene nu pare să fi fost întâmplătoare, pentru că, tocmai atunci (la 1900 și la 1903), acestea cer, printr-o parte din credincioșii lor, Mitropoliei din Sibiu, revenirea la legea lor veche (la ortodoxie), începând să-și organizeze astfel viața religioasă⁸. În acest context, vasul liturgic în discuție putea fi pentru ei și un simbol al vechii credințe. Potirul va fi recuperat de Muzeul județean Maramureș în anul 1967, respectiv, achiziționat de la un cetățean din București, și face parte acum din colecția de istorie (Nr. inv. IF. 2705).

Piesa constituie un document istoric deosebit de important privind relațiile Maramureșului cu Țara Românească, având, în același timp și o incontestabilă valoare artistică.

Revenind la destinația acestei donații, întrucât textul dedicației nu precizează localitatea din Maramureș unde se află mănăstirea căreia domnul Țării Românești îi dăruiește potirul, ca și din dorința de a localiza acest lăcaș de cult, l-am căutat pe cel al cărui hram era „Înălțarea Domnului Hristos”. Am aflat astfel că destinația potirului nu a fost biserica din Săcel, cum se credea, hramul acesteia fiind „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, nici Dragomirești, a cărui biserică sărbătorește hramul

1 Șt. Ionescu, P.I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu, București*, 1969, p. 286.

2 Este vorba de ordinul primit în acest sens de Congregația Comitatului din Sighet, de la Consiliul Locotenenței Regale, la 27 aug. 1727, vezi la Al. Ciple, *Op. cit.*, p. 364.

3 S. Reli, *Op. cit.*, p. 128.

4 Șt. Meteș, *Op. cit.*, p. 91.

5 *Ibidem*

6 I. Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1969, p. 165.

7 Șt. Meteș, *Op. cit.*, p. 160.

8 S. Reli, *Op. cit.*, p. 198.

„Adormirea Născătoarei de Dumnezeu¹, ci mănăstirea din satul Biserica Albă, singura din Maramureș al cărei hram era „Înălțarea Domnului Hristos”².

Ne-am întrebat ce l-a determinat pe Ștefan Cantacuzino să doneze un obiect prețios – potirul fiind cel mai important dintre vasele liturgice – unei mănăstiri îndepărtate totuși în spațiu, tocmai din Maramureș? Și aceasta, chiar dacă avea motive să se îngrijească de „spășenia sufletului”, căci, se știe, i se atribuie vina, nu numai de a nu-l fi ajutat pe Brâncoveanu în momentele grele, ci și aceea de a fi uneltit la Poartă, împreună cu stolnicul Constantin Cantacuzino, împotriva vărului său. Știa oare noul domn că potirul dăruit de Vodă Brâncoveanu se pierduse și va fi dorit să repare această pierdere, simțindu-se poate obligat să o facă? I s-a cerut, oare, acest lucru, tocmai de aici, din Maramureș?

Rămâne certă existența potirului și faptul că a fost dăruit românilor din Maramureș, dovadă fiind dedicația domnului Țării Românești și mențiunea hramului unei mănăstiri de aici, ca destinatară, în textul gravat pe cupa vasului.

Dar, ca să avem o mai convingătoare imagine asupra interesului Cantacuzinilor – care dețineau, de altfel, și proprietăți în Transilvania³ – pentru spiritualitatea românească a acestor locuri, să amintim că donațiile lor aici, în acești ani de început ai secolului al XVIII-lea, înscriu și un alt obiect de cult. Este vorba de discosul sau anafornița dăruită de familia spătarului Toma Cantacuzino, văr și el al lui Constantin Brâncoveanu, unei mănăstiri, de astă dată din Chioar, respectiv celei din Șomcuta Mare. Piesa dăruită acestei mănăstiri, consemnează și popasul familiei fostului înalt demnitar al Țării Românești aici, la 1717⁴.

Revenind la mănăstirea din Biserica Albă, beneficiară a donațiilor celor doi domni munteni, precizăm faptul că ea nu mai există astăzi, cum de altfel, cu ex-

cepția celei din Moisei, n-a mai dăinuit nici una dintre vechile mănăstiri ale Maramureșului. Cea din Biserica Albă exista încă pe la mijlocul sec. al XVIII-lea, căci la 1742, călugării ei se îngrijesc de dotarea bisericii mănăstirii cu cărți de cult și cu icoane⁵. Nu știm când după aceea, poate spre sfârșitul secolului, construcția mănăstirii, situată pe malul râului Tisa, s-a surpat, fără să se fi putut salva, încât, la 1911 se cunoștea doar locul altarului⁶. Este de presupus, că bunurile aflate în biserica mănăstirii, obiecte de cult, cărți etc. au fost evacuate, totuși, și salvate. Cărțile, cel puțin în parte, trebuie să fi fost găsite de I. Bârlea la începutul secolului al XX-lea, din păcate, „slujind de pod în turn, deasupra clopotelor”⁷. La această dată, potirul nu mai era acolo. Din fericire, piesa s-a păstrat, totuși, până astăzi, cu toate multele sale peregrinări.

Potirul în discuție, împreună cu alte obiecte și cărți de cult dăruite așezămintelor de închinare ale românilor din Transilvania și păstrate peste vreme, ori, doar amintite de izvoare și de tradiția locală, se constituie în minunate dovezi ale unității de credință a neamului românesc, ale unității sufletului acestui popor. Bătrânele mănăstiri, cărora le-au fost trimise aceste daruri, au dispărut aproape toate în cursul unui singur veac, al XVIII-lea, atunci când măsuri oficiale de aspră intoleranță au făcut mai grele, sau imposibile vechile lor legături peste munți și sprijinul din partea bisericii Moldovei, ori a Țării Românești și al domnitorilor celor două principate.

Aceasta, într-o primă etapă, urmând, apoi, chiar distrugerea fizică a multora dintre ele de către autoritățile militare austriece⁸.

Dar vorbind despre mănăstirile din Maramureș - Peri, Biserica Albă, Bârsana etc. – ca și despre cele din Chioar, din toată Transilvania și din tot spațiul românesc, nu putem să nu le recunoaștem meritul de a ne fi apărât limba, de a fi adăpostit speranțe, de a fi fost singurul sprijin în dănuirea noastră de-a lungul multor veacuri⁹.

1 A. Popa, *Biserica de lemn din Dragomirești-Maramureș (1722)*, în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice*, seria pt. Transilvania, 1932-1938, vol. IV, p. 127; I. Bârlea, *Op. cit.*, p. 92-100.

2 Șt. Meteș, *Op. cit.*, p. 92.

3 Susana Andea, *Contribuții documentare privind stăpânirile în Transilvania ale familiei Cantacuzino (1664-1715)*, în *III*, Cluj, vol. XXV, 1990-1991, p. 208-213.

4 Viorica Ursu, *Un document inedit privind relațiile Chioarului cu țările române în Evul Mediu*, în *Marmația*, 4, Baia Mare, 1978, p. 180-181. Mănăstirea din Șomcuta Mare, întemeiată, se pare, de Voievodul Balc, după 1400, și-a încetat existența în sec. al XVIII-lea. Locul pe care se afla în hotarul comunei, între Finteuș și șoseaua națională de azi, poartă și acum numele „La Mănăstire”.

5 T. Bud, *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile din Maramureș*, Gherla, 1911, p. 26.

6 *Ibidem*

7 I. Bârlea, *Op. cit.*, p. 28.

8 Astfel, generalul imperial Adolf Bucow, sosit în Transilvania în 1761, cu puteri nelimitate și instrucțiuni amănunțite privind măsuri de represiune după răscola lui Sofronie din Cioara și de continuare a acțiunii de unire religioasă, „ca și cum se afla într-o țară de vrăjmași, își alege o procedură ca într-o bătălie cruntă: el dete ordin ca toate mănăstirile neunite să fie prefăcute în cenușă”, G. Barițiu, *Op. cit.*, p. 451.

9 Vezi strădania românilor de a-și păstra vechile mănăstiri amenințate invocând și faptul că aici funcționau școli, la M. Porumb, *Vechi ctitorii românești din Transilvania*, AIIA, Cluj-Napoca, XXVII, 1986-1987, p. 474 și 481.

Biserica votivă din Șişești, biserică închinată „Sfintei Uniri a tuturor Românilor”

Gavril BABICIU

Satul Șişești, din comuna cu același nume, este situat la poalele sudice ale vârfului Gutâi, din munții Maramureșului, pe drumul județean ce leagă orașele Baia Sprie și Cavnic. Grea a fost viața șişeștenilor de-a lungul vremilor, ca de altfel a tuturor românilor. După anexarea Transilvaniei la Ungaria, dar mai ales după instaurarea regimului dualist austro-ungar, viața românilor din vestul și nordul Carpaților a devenit tot mai apăsătoare. În aceste împrejurări părintele Vasile Lucaciu acceptă postul vacant de la parohia Șişești, după ce fusese înlăturat pe nedrept de la catedra de limba română a gimnaziului din Satu-Mare.

El oficiază aici prima Sf. Liturghie la 27 august 1885. Văzând poporul atât de numeros adunat la sărbătoare în micuța biserică de lemn din Șişești devenită neîncăpătoare, tânărul preot a luat hotărârea construirii unui nou sfânt lăcaș. Proiectul întocmit de arhidiacon Alexe Berinde, preot în Seini și statornic prieten al ctitorului, a fost aprobat în „adunarea generală a senatului și poporului român din Șişești, ținută la 6 decembrie 1885”¹. La 20 iunie 1886, s-a binecuvântat temeliala, iar la 29 iunie 1890, s-a arborat sfânta cruce pe argeaua cupolei Bisericii. După numai 4 ani de muncă, în noul lăcaș, ctitorii ei puteau aduce rugăciuni de mulțumire Tatălui Ceresc.

Minunea, căci nu putem numi altfel această lucrare, s-a datorat dârzeniei „Leului de la Șişești”, cum era supranumit ctitorul ei, părintele dr. Vasile Lucaciu, care, împreună cu Alexe Berinde au știut să coaguleze toată suflarea românească din ținut, și nu numai, în realizarea acestui edificiu măreț precum o catedrală, construit după modelul Bazilicii Sf. Petru din Roma.

Părintele Gavriil Lazăr de Purcăreț, protopop, paroh în Sanislău, spune: „În toamnă vine la Nir părintele Lucaciu cu fotografia capodoperei sale, un tablou, pe care se perenează icoana muncii românești, cu cel mai viu graiu, împreună cu mărețele figuri a celor ce povățuiesc munca.”² În acest mod reușea preotul Vasile Lucaciu să-i convingă pe frații săi să contribuie la finalizarea construcției. Sărbătoarea de sfințire a „Mănăstirii Maicei Românilor în Șişești” a avut loc la 27 august 1891.

Dezvelirea plăcii votive. Mult a chibzuit și planificat fiecare moment al acestei sărbători, marele erou național, părintele Vasile Lucaciu. Mai întâi, a trimis o invitație-program³: „Dr. Vasiliu Lucaciu, parochul Șişeștilor, în numele seu și în numele senatului și poporului român al parohiei greco-catolice de Șişești in-

Biserica din Șişești

vită cu toata stima pre [...] la festivitatea **Sfințirii Bisericii parohiale, votive, pentru S. Unire a tuturor Românilor**, ce se va celebra în 27 August a. c. st. n. În aceste sfinte zile de sărbătoare s-a adunat la Șişești „mult popor”. Ziarul „Tribuna” (nr. 190, 8 septembrie 1891) consemna: „În ziua de 27 Aug. s-au făcut festivitățile sfințirii, fiind deja cam 15 mii de poporeni de prin Sălajiu, Sătmar, Chioar, Maramureș, Ugocea, părțile ardelene, care toți se deosebeau prin deosebitele porturi ale lor, unul mai pitoresc decât altul.” Se menționează prezența lui Ionel Grădișteanu, din România, însoțit de Ion Slavici. Se face o enumerare succintă a unor persoane din „mulțimea de inteligență, preoți și mireni” care au participat la banchetului „arangiat în folosul bisericii”. Se mai precizează: „Apoi s-a ridicat dl. George Pop de Băsești⁴ și în toastul său a accentuat, ce impresiune rea a făcut asupra imensei mulțimi de popor împregiurarea, că Ilustritatea Sa absentează de la această serbare, ba nici delegat de gremiu nu și-a trimis”. Grele cuvinte și mare învinuire i-a adus marele luptător pentru dezrobirea românilor din Ardeal, „Badea George”, episcopului diecezan. Marele prelat nu-l prea avea la inimă pe părintele Vasile Lucaciu pentru „excesele” sale religioase și social-politice.

Oaspeții au fost găzduiți pe la locuințele țăranilor din Șişești iar o bună parte dintre aceștia au găsit adăpost în „pavilionul cu trei galerii, azi menit pentru primirea oaspeților veniți de la Sobolciu până la Basarabia la sfințire”⁵

1 Vasile Lucaciu, *Biserica S. Uniri a Tutoilor Românilor. Adecă Mănăstirea Maicei Românilor în Șişești. Schițe istorice și dare de seamă*, Tipografia lui Michail Molnar, Baia Mare, 1892, p.8.

2 Idem, p. 22.

3 Idem, p. 13.

4 Viitorul președinte al Marii Adunări Naționale de la 1 Decembrie 1918 și al Partidului Național Român din Transilvania

5 Idem, p. 24.

Punctul culminant al sărbătorii l-a constituit dezvelirea a două plăci de marmură: una închinată hramului bisericii cu inscripțiunea: „ÎNTRU ONOAREA ADORMIREI PREACURATEI FECIOARE - 27 August 1890”, iar a doua, cu inscripția votivă, „așezată pe perețele din frontul bisericii, la mijlocul peristiliului măreț, ce împodobește același front”¹, deasupra porților de intrare în Sfânta Biserică, prin care se vestea generației prezente dar și celor viitoare că această catedrală este închinată celui mai măreț ideal al românilor de pretutindeni: Sfânta Unire a Tuturor Românilor.

Pentru a scoate în evidență importanța momentului, părintele Vasile Lucaciu a regizat următoarele: „În mijlocul peristiliului, până sub tabla votivă, s-a pus o ridicătură de lemn, pe care au fost postați șase flăcăi din Șişești, trei de o lature, trei de alta, ca ei să încununeze tabla comemorativă. Arhitectul edificiului, iubitul nostru meșter Manole, M.O.D. Alexiu Berinde, parohul locului, curatorii, petrarii, cioplitorii câte unu-doi din felii de lucru, ce se face la această biserică, s-au postat în grupuri pe piața Bisericii, iar pe de margini stătea imensa mulțime de popor. Tabla comemorativă s-a dezvelit, și cei șase voinici postându-se în act de încununare a acelei table, iar publicul ocupându-i pozițiunile descrise, un fotograf artist a eternizat momentul acesta, luând două tipuri din această grupă sărbătorească.”²

Iată mesajul transmis prin cuvintele dăltuite în plăcuța de marmură din peristilul Bisericii S. Uniri a tuturor Românilor din Șişești: „A:M:D:G: Ex Voto Pro S. Unione Omnium Romanorum S.P.Q.R. Siseciensis Posuit a. D. MDCCCXC” (Întru mărirea lui Dumnezeu, Ad Majorem Dei Gloriam, s-a construit cu legământul senatului și poporului din Șişești, pentru Sfânta Unire a tuturor Românilor, anul Domnului 1890).

Cât de înălțătoare puteau să fie acele clipe pentru toți cei prezenți este greu de imaginat. Părintele Lucaciu, în fața „iubiților frați” dar și pentru urmașii lor își mărturisește crezul, susținând o cuvântare deosebit de frumoasă și cutezătoare:

„Și zidirea aceasta nu este o simplă clădire de piatră, ci este întruparea unei idei, a unui ideal, carele pe cerul vieții mele strălucește ca un soare, luminând cu razele sale trecutul, presintele și viitorul neamului meu iubit.

Ce ne-au lăsat istoria, ce ne-au transmis părinții noștri, ce-au cântat poezii, ce dorește tot sufletul de român: măreața, fericitoarea, Sfânta Unire a tuturor Românilor am vrut eu și cu mine poporul meu să fie simbolizată în această măreață Biserică. Unire în cugete, unire în simțiri, unire în religione!

Această idee este gravată pe tabla de marmoră, pe care acum o dezvelim, ca să vestească generațiunilor prezente și viitoare, ce are să spereze Românul, la ce trebuie să nisuiască, care este culmea aspirațiunilor sale pe acest pământ.”³

În încheierea acestei cuvântări, ctitorul de biserică

și de conștiință națională subliniază: „tot ce vedeți aici e românesc, în concepțiune, în executare, în cuget, și în faptă, cu toții ziceți cu îndestulare: cât e de frumos, cât e de măreț, ce arte, ce fineață, ce sublim în idee, și ce acurat în realizare! Așa e! Și tot acest lucru frumos, măreț, artistic, fin, sublim, acurat: este totodată românesc! Așa că azi cu mândrie poate exclama ori-care om: Iată ce poate face ROMÂNUL!”⁴

Ideea românismului l-a însoțit pe marele patriot de-a lungul întregii sale vieți. Într-un amplu articol intitulat „Biserica votivă din Șişești”, publicat în Revista Catolică (Anul V, Fascicolul 13, 1. nov. 1903), revistă al cărui director, redactor-șef și editor era, inserează o gravură a ctitoriei sale, explicând detaliat motivația dedicației de pe plăcuța de marmură:

„Această S. Biserică este mândria poporului român, monument al credinței lui, speranță mângâitoare pentru viitor.

Mândria lui, pentru că toată și întregă e opera, lucrarea lui, și cu tot dreptul zice, arătând spre biserică măreața: vezi, ce poate face românul.

Monument al **credinței** lui, pentru că au adus jertfe, în bani și în lucru, îndemnat numai de râvna sfântă, de a înălța o biserică frumoasă, întru onoarea Celui de Sus.

Speranță pentru viitor, fiind această biserică expresiunea dorinței tainice a poporului român, pentru cultură, progres, bunăstare, libertate și independență!”

De la 15 august 1891, când s-a sfințit, la această „Biserică a Maicei Românilor din Șişești”, s-a reluat tradiția veche de pelerinaj la „mănăstire”, acest loc devenind un punct de adunare a Românilor din întreaga Ungarie și nu numai. An de an, la marile praznice: Sfântă Mărie Mare, Sfântă Mărie Mică și Sfinții Apostoli Petru și Pavel, românii din „Sălăgiu, Sătmar, Chioar, Maramurăș, Ugocea, părțile ardelenne”, împotriva deciziilor autorităților maghiare, soseau în procesiuni la Șişești, rugându-se pentru împlinirea idealului de unire cu țara mamă, România.

Dar nu numai dezvelirea plăcii votive a însemnat o lecție în care se striga „Deșteaptă-te Române!”. Toate luările de cuvânt ale erudiților preoți și mireni, predicile spuse în amvon, toasturile oficiale și până la discuțiile individuale purtate în cele trei zile de sărbătoare, au constituit momente ale redeșteptării conștiinței naționale.

M.O.D. Iacob Pop, paroh de Batarci, fost paroh în Șişești timp de 19 ani, a spus printre altele: „Sculați-vă și să mergem de aici. (Ioan, 14-31). [...] Stați iubiților mei și cugetați la timpul trecut, vă cufundați în amintirea zilelor senine, când în brațele acestei Mame Sfinte, v-ați bucurat, - în amintirea zilelor grele, când **nori negri se ridicau de la răsărit până la apus, când nedreptatea vă amărea inimile voastre, când sub tiranie vi se gârbovea trupul, [...] văd că acest loc, este asilul asupriților, mângâierea necăjiților, apărătorul și conservatorul limbei și spiritului național**, cari între acești pereți bătrâni **numai dulcea limbă românească au sunat, numai**

1 Idem, p. 10.

2 Idem, p.11.

3 Dr. Vasile Lucaciu: *Biserica S. Uniri a Tuturor Românilor, Adică Mănăstirea Maicei Românilor în ȘIȘEȘCI, Schițe istorice și dare de seamă*, Baia-Mare, 1892, p. 11.

4 Idem, p. 12.

românește s-au rugat Românul asupra și scos din drepturile sale, pentru limba și națiunea sa."¹

M.O.D. Augustin Pelle, protopop, paroh în Pomi, adresându-se părintelui Vasile Lucaciu, a spus: „ca aici în Biserica aceasta să poți înălța rugăciuni la tronul ceresc **pentru religione, patrie, națiune și poporul credincios**”²

M.O.D. Gavriil Lazăr de Purcăreț, protopop, paroh în Sanislău, a făcut „apreciațiunile solemne”³, vorbind despre icoana făcătoare de minuni „care se află ca un sacru talisman în sanctuarul acestei sfinte Biserici a cărei sfințire solemnă astăzi o serbăm” la care să se roage Românul, „**cu credința, limba și legea lui strămoșească**”.

„Doamne, ce poate produce laborarea românească sub providențiala conducere a unor bărbați trimiși de Dumnezeu”, „parte șicanați fără îndurare, parte duși la pușcării”. Se face referire aici la arestările repetate ale părintelui dr. Vasile Lucaciu, „**pus la pușcării**”, și la părintele Alexe Berinde, „gonit din fruntea școalelor românești atunci când [*românii*] aveau mai mare lipsă de dânsul!” Înălță apoi o rugăciune, împreună cu cei prezenți: „**Primește Doamne sub scutul tău puternic, limba, legea și națiunea noastră**, devenită acum oprobriu și

lucru de ocară în mijlocul adversarilor seculari!” În încheiere aduce la cunoștința românilor că: „De aceea s-a hotărât între poporenii credincioși, ca cel puțin de trei ori în an să cerceteze aceste locuri sfinte, unde își are tronul său deosebit „Maica Românilor”, și anume: 15 august de Sfântă Mărie Mare, 8 septembrie de Sfântă Mărie Mică și 29 iulie de Sfinții Apostoli Petru și Pavel. În aceste zile se va face prin urmare rugă, pentru iertarea păcatelor, pentru bunăstarea și înflorirea sfințelor lui biserici, pentru **desrobirea și Unirea tuturor Românilor!!!**”

„Unirea pe veci a Transilvaniei, părților ungurene și Maramureșului cu România” decretată la 1 Decembrie 1918 de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, nu a însemnat sfârșitul pelerinajului anual la biserica votivă din Șișești. Nici horthyștii, nici comuniștii și nici curentele prozelite actuale nu au putut și nu vor putea stăvili dorința creștinilor de a se ruga pentru împlinirea întregului ideal al românilor: „**Unire în cugete, unire în simțiri, unire în religione**”, adică „**ce are să spereze Românul, la ce trebuie să nisuiască, care este culmea aspirațiilor sale pe acest pământ**”, cum glăsuiau vorbele profetice ale „Leului de la Șișești”.

„Întru mărirea lui Dumnezeu, Ad Majorem Dei Gloriam, s-a construit cu legământul senatului și poporului din Șișești, pentru Sfânta Unire a tuturor Românilor, anul Domnului 1890” - mesajul dăltuit pe placa de marmură din peristilul bisericii.

Ansamblul Muzeal și Monumental „Dr. Vasile Lucaciu” - Șișești, Maramureș. Vasile Lucaciu și familia sa au locuit aici aproape 30 ani. Ansamblul este alcătuit din: casa parohială (secolul al XVIII-lea), Școala (1905), Biserica Sfintei Uniri a Tutoilor Românilor (1890), cu mormântul lui Vasile Lucaciu, Locul de adunare, Izvorul Maicii Românilor de la Șișești, coloanele de piatră pentru statuile lui Traian și Decebal, altarul vechii biserici de lemn, biblioteca familiei Lucaciu.
(www.cimec.ro)

1 Idem, p. 16.

2 Idem, p. 20.

3 Idem, p. 21-25.

Preotul Artur Artemiu Ioan Anderco, descoperitorul „Manuscrisului de la Ieud”, prezent la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

Viorel CÂMPEAN

Familia nobiliară românească Anderco este una dintre cele mai cunoscute în nordul nostru de țară. Numeroase personalități își au originea în această familie. „Oameni din Sătmar”, dicționarul personalităților sătmărene realizat în 2000 de către Claudiu Porumbăcean și Bujor Dulgău cuprinde numele a nu mai puțin de șase membri ai familiei Anderco, unul dintre aceștia, datorită activității literare, regăsindu-se și în „Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar 1700-2000”, lucrare publicată de George Vulturescu în același an 2000. În ceea ce privește cînul preoțesc, am depistat numeroși membri ai familiei Anderco, slujitori ai altarelor sătmărene și maramureșene. Nu se poate spune că în urma acestei familii nu au rămas documente¹. Istoriografia nordului de țară este însă datoare să caute a întregi biografiile personalităților familiei Anderco, sau a scoate din uitare unii membri pe nedrept lăsați la o parte.

Despre vicarul general Ioan Anderco-Homorodanu știm că „provine dintr-o veche familie românească având obârșia în Homorodu de Jos și înnobilită în jurul anului 1600. Ulterior, în urma unui schimb de moșii cu contele Károlyi, această familie se mută în localitatea Botiz”². Celebra lucrare a lui Ioan Cavaler de Pușcariu despre familiile nobile române precizează că descendenții ai familiei Anderco (după cum apare grafiat numele în text) locuiau în jurul anilor 1860 la Odoreu, Târșolț și cetatea Satu Mare, confirmând totodată că donația nobiliară s-a făcut în Homorod³. Nu este amintit Botizul din cauza faptului că, probabil, nimeni din această comună nu a răspuns la solicitarea lui Ioan Cavaler de Pușcariu de a trimite date despre familiile nobiliare românești. Re-

gistrele parohiale dovedesc însă cu prisosință că marea majoritate a membrilor familiei Anderco locuiau în Botiz-Vaşvareu.

Mulți reprezentanți ai familiei s-au afirmat pe meleaguri învecinate Sătmarului, spre exemplu în Maramureș, de aceea uneori se vorbește în istoriografie de originea maramureșeană sau oșenească a familiei Anderco.

Vom încerca să urmărim în rândurile de față viața unui membru mai puțin cunoscut al familiei Anderco, afirmat într-adevăr în mirificele locuri ale Maramureșului istoric, de obârșie însă din Odoreu Sătmarului, preotul Artur Artemiu Ioan Anderco.

A văzut lumina zilei în 24 iunie 1882 la Odoreu, în familia preotului greco-catolic Vasile Anderco și a Tezei Pop⁴. Botezul a fost oficiat de către bunicul lui, parohul Ioan Pop (1809-1900), preot jubilar, slujitor vreme de peste 45 de ani în parohia Odoreu. Nașii copilului erau tot din familie, profesorul Vasile Szilvași cu soția Amalia Pop, soră cu mama lui Artur Artemiu Ioan. Tatăl lui Artur

Artemiu, pr. Vasile Anderco (1849- 1909), născut în Botiz în familia lui George Anderco și a Mariei Fazekas, a slujit de la hirotonire până la repausare numai la Odoreu.

Copilul a primit la botez numele Artur Artemiu Ioan, în memoria unui alt membru al familiei Anderco: literatul, dar și student la medicină, Ioan Artemie Anderco (fiu al parohului gr.-cat. din Borșa, Alexie Anderco și al Anei Mihalyi de Apșa), considerat de către Nicolae Iorga, care a publicat în 1934 jurnalul acestuia, a fi un scriitor „de speța lui Ion Codru Drăgușanu”⁵. Artemie Anderco, o certă speranță a literaturii române ardelene,

Artur Artemiu Ioan Anderco

1 *Arhiva Anderco de Homorod*, catalog întocmit de Maria Ursuțiu, Cluj Napoca, 1972; a mai apărut o lucrare în care se amintește despre fondul de documente lăsat de familia Anderco, Filofteia Rînzîș, *Arhive personale și familiale. Vol. II, Repertoriu arhivistic*, București, 2002, p. 132-133.

2 Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, *Oameni din Sătmar*, Satu Mare, 2000, p. 9-10.

3 Ioan Cavaler de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, ediția II-a, Cluj-Napoca, 2003, vol. I, p. 19, 22, 23.

4 D.J.A.N. Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale*, reg. 171, f. 80-81 v.

5 Alături de vicarul general Ioan Anderco-Homorodanu, Ioan Artemie este cel mai cunoscut membru al familiei. *Un student în străinătate acum o jumătate de veac: Maramurășanul Artemie Anderco – jurnalul său*, Vălenii de Munte, 1934. Lucrarea a fost reeditată la Iași în 2001, cu titlul *Jurnal (1876)*, sub îngrijirea și cu prefața lui Liviu Papuc. În plus față de ediția Iorga, volumul conține și testamentul tânărului Anderco, *Dorințele mele, cele depre urmă*, apărut inițial în *Lucașul*, nr. 13-14/1905, p. 288.

fusese doborât de ftizie în 1877, cu numai câteva zile înainte de a primi atestatul de terminare a studiilor de medicină¹. Este emoționant portretul pe care îl face tânărul literat tatălui său, „protopopul Vișaielor”, pr. Alexie Anderco Homorodanu, o altă personalitate a familiei Anderco, ce trebuie scoasă din uitare².

În familia lui Vasile Anderco și a Tereziei Pop, în afară de eroul materialului nostru, s-au mai născut copiii: Iustina Terezia (n. 1877, c. cu pr. Al. Băban), Victor (n. 1878, preot și el, urmaș al tatălui său ca slujitor al altarului la Odoreu, cu peste patru decenii de neîntreruptă păstorire), Gizela Maria (n. 1881, căsătorită cu pr. Iosif Stan, și el fiu al Odoreului). O altă fiică, Ilona Ana a trăit doar câteva luni (1884-1885).

Vasile Anderco nu a fost numai un vrednic slujitor al altarului ci și devotat neamului său. Patriot înflăcărat, alături de alți intelectuali de pe plaiurile sătmărene, pune la Seini, în 1890, bazele Băncii Românești. A fost membru al Astrei, încă de la înființarea despărțământului sătmărean, făcând parte din comitetul de conducere. S-a remarcat ca unul dintre liderii sătmăreni ai P.N.R.³ A trecut la cele veșnice în 1909, după cum este consemnat în monografia Odoreului, deși șematismul din 1914 dă, ca an al repausării, 1910⁴.

Revenind la Artur Artemiu, după școala primară, urmată probabil în Odoreu, a făcut școala secundară și liceul la Satu Mare, luând bacalaureatul la Liceul Romano-Catolic (astăzi Colegiul Național „Mihai Eminescu”)⁵. A urmat apoi teologia la Gherla, unde a fost coleg, printre alții, cu viitorii preoți slujitori în părțile Sătmăruului și ale Maramureșului: Emil Deac, Paul Nodiș, Mihail Rednic⁶.

S-a căsătorit cu Alexandrina, fiica pr. Alexandru Pop din Apa și a Elenei Breban. Și soția lui Artur provenea din părinți aparținători unor vechi familii preotești românești sătmărene. A fost hirotonit în 1905. După hirotonire a fost preot cooperat (ajutor al parohului Alexandru Breban) la Baia Mare, unde a funcționat și în calitate de catehet până în anul 1909.

Ajunge să slujească în Maramureșul istoric în 1909, funcționând până în 1917 ca administrator parohial la Cuhea (astăzi Bogdan Vodă). A activat în acei ani în cadrul Astrei. Elocvent pentru sentimentul pe care îl nutrea față de frații români de dincolo de munți este

faptul că pe parcursul mai multor ani l-a găzduit cu ospitalitate pe scriitorul Radu Rosetti, care a făcut cercetări filologice în acea zonă a Maramureșului.

În anul 1917, a fost numit paroh la Ieud, deținând și funcția de notar districtual. Peste puțin timp a fost numit protopop al tractului Iza. A fost paroh la biserica din deal a Ieudului, cunoscută sub numele de „biserica voievodului Balcu”. Este cea mai veche biserică de lemn din Maramureș, construită fiind în 1364. A fost renovată în 1827, în 1958 fiind restaurată de către Direcția Monumentelor Istorice.

În noiembrie 1918 a fost ales membru al Sfatului Național Român, la Adunarea populară din piața Sigheului, făcând parte din Comitetul Național Român Vișeu.

A fost prezent apoi în 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, conducând delegația românilor din Ieud. Cercul Vișeului era reprezentat, în afară de el, de către: Ioan Iusco-Dolhuțiu (Vișeu de Sus), Gavril Coman (Vișeu de Jos), Vasile Pleș (Ieud) și Vasile Timiș Filipan (Borșa)⁷. Această delegație, care-l includea și pe învățătorul Țiplea, a călătorit de la Ieud până la Baia Mare cu carul⁸. O altă sursă precizează că Artur Artemiu Anderco a fost însoțit la Alba Iulia de către ieudeanul Vasile Pleș⁹. De remarcat este faptul că în acea mare zi a neamului românesc, la Alba-Iulia a fost prezent și fratele lui Artemiu Anderco, Victor, slujitor în localitatea lor de baștină¹⁰.

În 1927-1928, fiind ales senator, a reprezentat județul Maramureș în Parlament. Căsătoria i-a fost binecuvântată cu patru copii: Alexandrina (c. cu av. Nicolae Boca), Artur (avocat, 1908-1943, conducător al săptămânalului „Graiul Maramureșului” din Sighet), Tiberiu (m. 1938) și Elena (c. cu căpitanul Ștefan Dăncuș).

A trecut la cele veșnice în 7 oct. 1932¹¹, fiind slujitor în aceeași parohie în care slujise din 1917, Ieud. Deja deținea titlul de arhidiacon onorar. A fost înmormântat în cimitirul bisericii din deal din comuna Ieud.

A rămas în memoria locurilor ca un vajnic luptător pentru interesele țăranilor români din Maramureș. Acțiunea lui în favoarea obidiților țărani maramureșeni a fost continuată de fiul său, dr. Artur Anderco – Tilly, fost avocat, director de bancă, deputat, care s-a remarcat ca unul dintre cei mai demni reprezentanți ai tinerimii române după Marea Unire. Rămas în teritoriul cedat după Dictatul de la Viena, nedorind să-i părăsească pe iubii

1 *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 37-38.

2 Ioan Artemie Anderco, *Jurnal (1876)*, Iași, 2001, p. 140-142. Mai multe date despre Alexie Anderco în Viorel Câmpean, *Oameni și locuri din Sătmăru*, Satu Mare, 2008, p. 213-216.

3 Pentru biografia pr. Vasile Anderco vezi Felician Pop, *La margine de mijloc. Monografia comunei Odoreu*, Satu Mare, 2003, p. 38, 83-84; Viorel Câmpean, *Preoți din Sătmăru*, manuscris.

4 *Șematismul Veneratului Cler al Diecezei Greco-Catolice Române de Gherla pe anul 1914*, Szamosujvár (Gherla), 1914, p. 282.

5 *A Szatmári Kir. Kath. Főgymnasium 1899/1900 Évi Értésítője (Anuarul Liceului Regal Catolic, azi C.N. „Mihai Eminescu”)*, Szatmáron, 1900, p. 88.

6 *Schematismul Venerabilis Cleri Dioecesis Syamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1903*, Gherla, 1903, p. 232.

7 *Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională: Documente. 1848-1918*, București, 1981, p. 352.

8 Valeriu Achim, Vasile Căpălnean, Trofin Hăgan, Ioan S. Mureșan, *Maramureșul și Unirea (1918)*, Baia Mare, 1968, p. 180.

9 Ironim Marțian, *Considerații privind activitatea „Asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș”*, în *Maramureș vatră de istorie milenară*, vol. III, 1997, p. 274.

10 Felician Pop, *op. cit.*, Satu Mare, 2003, p. 84.

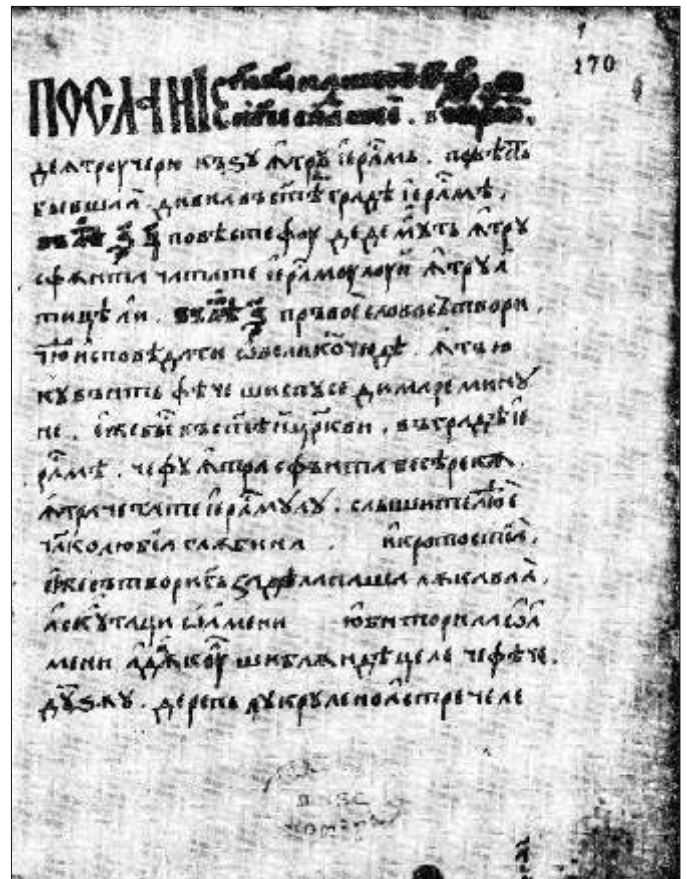
11 *Șematismul Veneratului Cler Român Unit al diecezei de Maramureș*, Baia Mare, 1936, p. 158.

țărani maramureșeni, soarele nădejdlor împlinite n-a apucat să răsară pentru el, căci s-a săvârșit din viață exact în ziua în care împlinea 35 de ani, în 13 ianuarie 1943¹. Din bogata sa activitate remarcăm faptul că a reprezentat Asociația Studenților din Cluj la Congresul de Pace de la Bruxelles, iar în 1936, tot la Bruxelles, a reprezentat sindicatul presei la un alt congres de pace. A desfășurat o activitate intensă de gazetar în județ la „Graiul Maramureșului”, după Dictatul de la Viena scriind la „Tribuna Ardealului”².

Preotul Artur Artemiu Anderco este cel care a descoperit în podul Bisericii din Deal din Ieud celebrul manuscris cunoscut și sub denumirea de „Codicele de la Ieud”. Corpul de manuscrise descoperit, numit și „Sbornicul de la Ieud”, conține scrieri slavone, românești dar și tipărituri fragmentare românești: „Catehismul” și „Pravila” atribuite lui Coresi³. Pe lângă aceste două texte coresiene, manuscrisul cuprinde și o legendă a Duminicii, al cărei text se regăsește și în „Cuvente den bătrâni” a lui Hașdeu.

A donat acel manuscris „afumat”, cum a fost catalogat la descoperire, în luna august 1921, Muzeului Maramureșului, cu ocazia expoziției organizate de către Departamentul Astra din Sighetu Marmației. Andrei Bârseanu a sesizat imediat valoarea manuscrisului.

Acesta a prezentat prețiosul manuscris la ședința Academiei Române din 11 noiembrie 1921. În 1924, Al. Rosetti, într-o lucrare publicată la Paris, îl datează ca fiind din secolul al XVII-lea. Înregistrat la Academia Română sub nr. 5032, Ion Bianu publică manuscrisul în facsimil, în 1925, atribuindu-l perioadei 1560-1580. În Istoria literaturii române din 1964, se indică secolul al XVI-lea⁴. Pomenind numele marelui om de cultură Ion Bianu, se cuvine să precizăm că miscelaneul a ajuns în patrimoniul Bibliotecii Academiei la stăruințele sale, lui datorându-i-se și denumirea sub care a intrat în circuitul cultural: „Manuscrisul de la Ieud”⁵. După zeci de ani, prof. Dumitru Șerbu, îl datează în anul 1391. În ultimii ani au mai fost tipărite și alte lucrări privitoare la această

Pagină din manuscrisul de la Ieud

culegere de documente⁶. Controversele asupra datării „Manuscrisului de la Ieud” vor continua cu siguranță și de acum înainte.

S-a spus despre părintele Artemiu Anderco că „a fost un erudit și un mare predicator. Era un bărbat înalt, frumos, cumpătat, înțelept și curajos”⁷. Ne-am străduit să fim consecvenți în demersul de scoatere din uitare a părintelui Artemiu Anderco, reprezentant de frunte al vestitei familii nobiliare românești⁸, a cărui prezență la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918 este o dovadă suplimentară de patriotism.

- 1 Datele biografice precum și fotografia pr. Artur Anderco le-am aflat în lucrarea îngrijită de Gelu Neamțu și Mircea Vaida-Voevod, *1 Decembrie 1918. Mărturii ale participanților*, București, 2005, p. 31-33, editare a documentelor strânse de către Ioachim Crăciun, lucrare pe care o dorea intitulată *Documente la un sfert de veac de la Marea Unire*. Văduva Alexandrina Anderco, născută Pop, a fost cea care i-a furnizat lui Ioachim Crăciun informațiile biografice.
- 2 Marian Nicolae Tomi, *Maramureșul istoric în date*, Cluj-Napoca, 2005, p. 168.
- 3 Ioan M. Bota, *Începuturile culturii scrise în limba română*, Cluj-Napoca, 1999, p. 194.
- 4 Aurel Socolan, *Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș*, Baia Mare, 2005, p. 32.
- 5 *Manuscrisul de la Ieud*, text stabilit de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, București, 1977, p. 7-8.
- 6 Vasile Vetișanu, *Cronica Codicelui de la Ieud*, București, 1995 - din păcate, lucrarea nu ne-a fost accesibilă la redactarea prezentului material.
- 7 *Maramureș – Mândria și durerea noastră. Culegere de studii și comentarii despre realități, fapte și documente mai puțin cunoscute*, Baia Mare, 2001, vol. II, p. 163.
- 8 Dealtfel, am scris *Preotul Artur Artemiu Ioan Anderco, descoperitorul „Manuscrisului de la Ieud”*, în *Confluente*, Satu Mare, An. II, nr. 1 (4), ianuarie 2007, p. 28-29, precum și *Descoperitorul „Manuscrisului de la Ieud” a fost Artemiu Anderco*, în *Informația de duminică*, 11 februarie 2007, publicat în antologia *Oameni și locuri din Sătmăr*, Satu Mare, 2008, p. 122-124.

Contribuția armatei române la eliberarea nord-vestului Transilvaniei, în anii 1918-1919

dr. Aurel SOCOLAN

Preliminarii

România. După luptele purtate cu succes la Mărăști, Mărășești și Oituz, au venit și zile grele pentru țară. Armata rusă, de sub comanda generalului Șcerbacev, care ne sprijinise, încheie la 7 decembrie 1917, un armistițiu provizoriu, pentru 7 zile, cu Tripla Alianță. În 15 decembrie se încheie un nou armistițiu pentru 28 zile, iar la 22 decembrie 1917 încep tratativele de pace de la Brest-Litovsk, încheiate cu Tratatul semnat la 3 martie 1918 de Rusia Sovietică și Puterile Centrale.

În aceste condiții vitrege, România, fiind înconjurată de armatele dușmane, net superioare ca număr, încheie un armistițiu cu Puterile Centrale, la 9 decembrie 1917, la Focșani. Noua situație a țării era foarte grea. România era obligată să întrețină armata de ocupație (4 corpuri germane, 2 austro-ungare), iar Dobrogea era ocupată de bulgari și turci. În ciuda acestor condiții dificile, Armata română trimite, totuși, 4 divizii, 9-10 infanterie și 1-2 cavalerie, în ajutorul tânărului stat Moldova.

Pe fondul crizei țărilor grupate în Tripla Alianță, Bulgaria depune armele la 29 septembrie 1918. Turcia capitulează la 30 octombrie 1918, iar Austro-Ungaria încheie, la 3 noiembrie 1918, armistițiul de la Padova (Diaz-Weber), intrat în vigoare la 4 noiembrie, ora 15.00, în care, la punctul 3, Generalul Badoglio stipulează că hotarele de demarcație între Muntenegru, Serbia, România, Ucraina și Polonia rămân cele vechi, de dinainte de izbucnirea războiului. Evenimentele se precipită. Armata română începe să se reorganizeze. Divizia 8, sub comanda generalului Iacob Zadic, pornește, la 6 noiembrie, spre Bucovina, la solicitarea Consiliului Național de acolo, ca românii să fie apărați de haidamacii polonezi.

La 9 noiembrie 1918, România face mobilizarea secretă, iar la 10 noiembrie 1918, se dă un ultimatum armatei germane din România. Tot între 9 și 10 noiembrie se încheie, la Belgrad, armistițiul între comandamentul francez al Frontului de est, Franchet d'Espèray, și contele Karolyi Mihai, șeful statului ungar, prin care se stabilește ca linie de demarcație între România și Ungaria, albia râului Mureș. În baza acestei înțelegeri, unități militare române din Bucovina se îndreaptă spre Târgu Mureș, iar cele din Moldova, spre Sfântu Gheorghe. Generalul Mackensen dă ordin regimentelor germane 333 și 375 să se deplaseze în Transilvania pentru a bara intrarea armatei române în această provincie.

La 12 noiembrie 1918, armata franceză trece Dunărea, pe la Giurgiu, îndreptându-se spre București. Generalul Berthelot lansează chemarea către trupele române, să se alieze cu cele franceze, pentru alungarea dușmanului din țară.

În 13 noiembrie 1918, între România și Germania se încheie un armistițiu, ceea ce face ca generalul

Mackensen să contramandeze ordinul dat regimentelor 333 și 375, iar Pacea de la Buftea-București, încheiată la 7 mai 1918, devine nulă și neavenită.

La 20 noiembrie 1918, regele Ferdinand decretează mobilizare generală „chemând sub arme pe toți combatanții pentru eliberarea fraților din Transilvania”.

În cursul lunii octombrie și noiembrie 1918, evenimentele se derulează cu repeziciune.

Basarabia și Bucovina. Mișcarea Românilor din Basarabia a dus la constituirea statului Moldova cu granița între Nistru, Prut, Dunăre, până la Hotin. Noul stat și-a proclamat independența la 24 ianuarie 1918 și, la 27 martie 1918, s-a unit cu România. La Cernăuți, la propunerea lui Iancu Flondor (și Sextil Pușcariu), Congresul General al Bucovinei a votat, la 28 noiembrie 1918, unirea cu România.

Transilvania era ocupată în continuare de armata austro-ungară și de administrația Imperiului. Partidul Național Român, în ședința din 12 octombrie 1918, de la Oradea, a dat o declarație ce proclama „independența națiunii române din cadrul dublei monarhii”. În 16 octombrie Alexandru Vaida-Voevod a citit în parlamentul maghiar declarația de independență a populației românești din Transilvania. La 30 octombrie 1918 s-a constituit Consiliul Național Român Central, compus din 6 membri P.N.R. și 6 membri P.S.D., având sediul la Arad.

În 13-15 noiembrie, o delegație a guvernului maghiar, condusă de ministrul Iászi Oszkár s-a deplasat la Arad pentru tratative cu C.N.R.C. pentru atragerea românilor din Transilvania într-o federație cu Ungaria. Oferta a fost refuzată de C.N.R.C.

La 22 noiembrie, C.N.R.C. a preluat puterea deplină în Transilvania, cu ajutorul gărzii naționale. Adunarea Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, a consfințit Unirea Transilvaniei cu România. La această hotărâre au aderat, pe rând, populațiile germană, maghiară și evreiască. Teritoriul Transilvaniei trebuia eliberat de bandele anarhiste maghiare, însă armata română era considerabil redusă ca putere de luptă.

Situația armatei române

Conform Tratatului de pace de la București, din 7 mai 1918, armata română era redusă la 20.000 infanteriști, 3.200 călăreți și 9.000 trupă de artilerie. Efectivul combatant era insuficient pentru nevoile strategice ale României. În Basarabia au fost trimise, cu acceptul Germaniei, 4 divizii: Diviziile 9 și 10 infanterie și Diviziile 1 și 2 cavalerie, care erau permanent hărțuite de bande anarhiste ucrainene, ce atacau așezările și locuitorii acestei provincii. Șase divizii române au fost desființate. Mai mult, efectivul diviziilor rămase era redus. Diviziile 7 și 8 infanterie și Divizia 1 vânători alcătuiau Corpul al IV-lea de armată, cu garnizoana în Moldova, și au făcut obiectul primelor mobilizări, la 9 noiembrie 1918. Armata româ-

nă era obligată, astfel, să apere Bucovina și Transilvania cu numai 3 divizii: pentru apărarea Bucovinei a fost destinată Divizia 8 infanterie, condusă de generalul Iacob Zadic, iar pentru eliberarea Transilvaniei Divizia 7 infanterie, condusă de generalul Traian Moșoiu, fiu al Ardealului și Divizia 1 vânători de munte.

Desfășurarea evenimentelor

Prima încleștare pentru eliberarea Transilvaniei a avut loc între un pluton de grăniceri români, care au înaintat până la Borsec, unde au fost întâmpinați de jandarmii maghiari și de garda financiară cu focuri de arme automate. Grănicerii au fost nevoiți să se retragă. Față de această atitudine a autorităților imperiale, comandamentul român a luat măsurile necesare. Astfel s-a constituit un detașament de avangardă al Diviziei 7, format dintr-un batalion al Regimentului 15 Războieni, un escadron de cavalerie și o baterie de artilerie. Acest detașament a pornit din Piatra Neamț, pe la trecătoarea Bicaz și, la 20 noiembrie 1918, a eliberat localitățile: Tulgheș, Borsec, Toplița și Ditrău.

Pe de altă parte, avangarda Diviziei 1 vânători de munte, a trecut Carpații și a ocupat localitatea Miercurea Ciuc, iar grosul diviziei a pus stăpânire pe văile superioare ale Oltului și Mureșului, cu importanțele lor căi ferate. La 25 noiembrie 1918, Divizia 7 ocupă orașul Târgu Mureș iar la 28 noiembrie orașul Reghin. Regimentul 6 vânători din Divizia 1 ocupă Brașovul, la 7 decembrie 1918, capturând vagoanele armatei germane în retragere și 4.000 prizonieri. Mișcarea trupelor române s-a desfășurat cu oarecare greutate din lipsa animalelor de tracțiune (cabaline), care fuseseră rechiziționate de armatele de ocupație. Cu eforturi deosebite, unitățile române au eliberat teritoriul Transilvaniei de la sud de râul Mureș și au ocupat linia de demarcație stabilită prin armistițiul de la Belgrad (9-10 noiembrie 1918), pe aliniamentul Zam, Alba Iulia și Năsăud.

Atrocitățile armatelor maghiare conduse de Kratochvil Karoly erau de nedescris. Astfel, la 5 decembrie 1918, la Târgu Lăpuș, o unitate militară de 60 soldați a mitraliat mulțimea de români adunată să-și asculte delegații întorși de la Adunarea de la Alba Iulia. Cei care n-au căzut de gloanțe, au fost prinși pe stradă sau în case și au fost spintecați cu baionetele. În acest mod și-au găsit sfârșitul 24 localnici, 10 grav răniți au rămas invalizi, iar alți 80 răniți care s-au vindecat, au rămas cu sechele pentru restul vieții. Cruzimea soldaților a fost de nedescris (ucideri, jafuri etc.). Plutonierul Filip Vasile, din localitatea Libotin, a fost omorât în chip îngrozitor, având 32 împunsături de baionetă în piept și spate și două împușcături. Tot lui Filip i-au tăiat un deget pe care avea două inele, i-au făcut o cruce în frunte, tăiată cu baioneta, și l-au dezbrăcat complet. Aceeași bandă de ucigași a împușcat la Strâmbu Băiuț 3 persoane.

Guvernul maghiar al lui Károlyi nu avea intenția să respecte voința românilor transilvăneni de Unire cu România, astfel că l-a numit pe Istvan Apáthy, rectorul Universității clujene, în funcția de guvernator al Transilvaniei, iar pe colonelul Kratochvil Karoly, comandant militar. Acesta din urmă a încercat să mobilizeze cinci contingente. La chemare au răspuns 1.700 secui. La Cluj s-a organizat Regimentul 21 maghiar, care a fost trimis pe linia de demarcație de pe râul Mureș.

Mișcările trupelor române erau condiționate de acțiunile inamicului și de prevederile Antantei. Divizia 7, sub comanda generalului Neculce, eliberează orașul Cluj la 24 decembrie 1918, iar Divizia 1 vânători înaintează spre Alba Iulia, Teiuș și Aiud. În sprijinul trupelor române din Transilvania sunt trimise Divizia 2 vânători, cu zona de așezare Sibiu, Orăștie – Deva – Petroșani și Divizia 6 infanterie, în regiunea Brașov. Tot la 24 decembrie 1918, a fost numit comandant unic al armatelor române din Transilvania generalul Moșoiu, care și-a stabilit sediul la Sibiu.

Se impunea restabilirea ordinii și eliberarea Ardealului de sub ocupația teroristă a armatelor dușmane. Autoritățile române au avut greutate cu desființarea gărzilor, care erau substanțial remunerate, 30 coroane pe zi. S-a adoptat soluția ca personalul gărzilor să fie încadrat în poliție, jandarmerie și paznici la închisori. Pentru eliberarea Ardealului s-au alăturat Diviziile de infanterie 16 și 18, constituite din transilvăneni și Regimentul Beiuș. La Baia Mare, trupele române au ajuns în dimineața zilei de 7 ianuarie 1919, după ce, în prealabil, a fost admisă instalarea armatei române în zonele Sighet, Baia Mare și Zalău.

În conformitate cu înțelegerea între comandamentul armatei române și ministrul de război al Ungariei, trupele române urmau să intre în orașul Zalău. Aici era cantonat un batalion al Regimentului 24 al secuilor, care urma să se retragă la Carei și se pregăteau de evacuare. Regimentul 16 infanterie a trimis de la Jibou 2 companii și două secții de mitraliere pe calea ferată, spre Zalău. Un pluton de secui și o grupă de soldați cu mitraliere au ocupat poziții în preajma gării Țigani. Comandantul grupei, Szekely Miklós, a trimis parlamentari care au fost primiți cu gloanțe și făcuți prizonieri. Trenul și-a continuat înaintarea spre Zalău. Secuii au avertizat a doua oară, dar românii și-au continuat drumul, căzând în ambuscada anume pregătită. Rezultatul confruntării a fost dezastruos. Batalionul român a fost încercuit de soldații maghiari. Trenul a fost capturat, o parte au căzut prizonieri iar ceilalți s-au retras spre Jibou. Bilanț: 6 morți, 15 răniți, 7 dispăruți. S-a încheiat un proces-verbal de constatare semnat de comandantul batalionului român, prizonier și el. După ce au fost eliberați sublocotenentul Fehér și grupa sa, secuii au predat armatei române vagoanele cu toate bunurile, au eliberat prizonierii și s-au îmbarcat în liniște. Drept răzbunare, românii l-au arestat pe Apáthy și au impus orașului Cluj o despăgubire de 900.000 coroane. Un alt batalion român a intervenit și a eliberat Zalăul, curățându-l de bandele anarhiste maghiare.

Regimentul 14 infanterie și-a continuat mersul pe jos din Baia Mare spre Sighetul ocupat de bolșevicii ucraineni. La Vadu Izei au fost primiți cu focuri de arme. Trupele ucrainene erau bine amplasate în Vad astfel că românii au făcut un marș ocolitor de 60 km și i-au încercuit. La 18 ianuarie 1919, ucrainenii au fost alungați și zona eliberată.

Între 22-29 ianuarie 1919 posturile amplasate pe Valea Crișului Repede au fost atacate de secui și de trupe bolșevice, care au fost respinse și alungate.

La 31 ianuarie a sosit la Cluj generalul Berthelot, care, împreună cu Neculce și Apáthy, a fixat o altă linie

de demarcație pe râul Someș – pe aliniamentul Zam, Brad, Cluj, Baia Mare, Sighetu Marmăției, stabilind și o fâșie de 15 km lățime, ca zonă neutră.

La 13 februarie 1919, au avut loc ciocniri la Ho-dișa și Iegheriște, românii au fost atacați căzând într-o ambuscadă cca. 150 soldați. Unitatea maghiară a capturat o pușcă mitralieră, efecte militare și hrană. Nu sunt semnalate victime omenești. La 26 februarie 1919, armata română a păzit localitatea Băsești, dând onorul la înmormântarea marelui luptător pentru drepturile românilor, George Pop de Băsești. La 28 februarie 1919, Antanta fixează ca linie de demarcație, linia ferată Satu Mare, Carei, Oradea, Arad și o zonă neutră dincolo de linia ferată, pe o lățime de 5 km. Inamicii trebuiau să se retragă dincolo de acest aliniament în termen de 10 zile.

În 8-9 martie 1919, două batalioane de secui și populație înarmată de aceștia au atacat localitățile Țigani și Zalău, făcând prizonieri 8 ofițeri și 40 de soldați români. A intervenit rapid Brigada 13 artilerie română care a reocupat cele două localități, inamicii fugind spre Cehu Silvaniei.

Armata maghiară a concentrat gardiști din Hodod, Nodișul Hododului, Lelei, Ser și Bogdand, grupare întărită cu o baterie de tunuri și două plutoane de mitraliere, formate din cca. 130 persoane. Această grupă, având puterea unei companii, a dezarmat gărzile naționale române din Babța și Bicaz. La Pomi era cantonat un batalion din Regimentul 12 maghiar Satu Mare, având avanposturi la Huta, Bicău și Borlești. Armata română avea amplasat un batalion la Fărcașa. La începutul lunii aprilie, o companie română a atacat în direcția Huta. Românii au fost respinși.

La 14 aprilie 1919, în Cehu Silvaniei, se pregătea o înaintare generală a armatei române, pentru data de 16 aprilie. Aflând de acest plan, dușmanii au organizat o ambuscadă la Hodod. În urma luptelor s-au înregistrat pierderi de ambele părți. Bilanț: 18 morți, 7 soldați și 11 civili, din rândul maghiarilor și tot 18 morți din rândul românilor, înhumați în grădina bisericii reformate. Iată o însemnare manuscrisă făcută de învățător-cantor Constantin Berariu, pe un *Strastnic* de Blaj (1804), aflat în biserica din Stremți: „În 16 Aprilie 1919 miercuri în Săptămâna Paschilor au fost lupte în Stremți din zori de ziuă; au venit Românii asupra Săcuilor care au fost șezut în Stremți din 19 Faur

până în 16 April 1919. S-au aflat la luptă 154 de Secui. În Joia Mare s-au dus cu toate cele peste Codru, din care au prezărit Românii pe 18 inși. Jefuitori au fost pe satu, au dus cu ei totu.”

Acesta a fost modul de desfășurare a înaintării armatei române, având drept scop ocuparea liniei de demarcație de pe aliniamentul râului Mureș.

În noile condiții, armata română din Transilvania s-a reorganizat în Armata de Nord și de Vest. Armata de Nord, cu obiectivele Carei și Oradea, avea următoarea organizare:

1. Grupul de nord: (gen. Traian Moșoiu): a). Detașamentul mixt gen. Olteanu – zona Sighet (o brigadă de roșiori, 2 batalioane infanterie și o baterie de artilerie); b). Divizia 2 cavalerie, Baia Mare, pe Someș; c). Divizia 7 infanterie, în regiunea Zalău; d). Divizia 6 infanterie – Huedin - Ciucea, pe Crișul Repede. Rezervă Divizia 16, pe valea Almașului.

2. Grupul de sud (sub ordinele directe ale comandantului trupelor din Transilvania, George Mărdărescu): a). Divizia 2 vânători și regimentul ardelean Beiuș, pe Crișul Alb – Hălmagiu - Roșia; b). în spate, Divizia 1 vânători, Brad - Deva; c). în linia a treia, Divizia 18 ardeleană, ca rezervă generală, pe regiunea Cluj - Alba Iulia.

Ofensiva generală a armatei române a început la 16 aprilie 1919. Forțele armatei române erau grupate în 64 batalioane de infanterie, 28 escadroane de cavalerie, 152 tunuri, 32 obuziere, 8 autotrenuri, 1 tren blindat, și un grup de motomitraliere, 3 escadrile de aviație și 2 batalioane de pionieri. Divizia 7 avea obiectivul Carei, iar Divizia 6, Oradea. Obiectivul a fost atins în 20 aprilie 1919, când întreg teritoriul Transilvaniei a fost eliberat

La 1 mai 1919 armata română a alungat armatele

maghiare bolșevice până dincolo de Tisa, care a devenit, până la 12 iulie 1919, linie de demarcație. În 12 iulie 1919 au început noi lupte. Armatele bolșevice ale lui Béla Kun au atacat trupele române. Luptele s-au soldat cu ocuparea capitalei maghiare, Budapesta, la 3 august 1919, de către generalul Rusescu, cu 400 călăreți și două tunuri. Abia la 4 august 1919 a luat sfârșit și pentru Armata română primul război mondial, ale cărui consecințe au fost nefaste din punct de vedere al pierderilor umane și economice, dar

care a adus raze de lumină în constituirea și reîntregirea statelor naționale în bătrâna Europă.

Trupe române la Budapesta, trecând Podul Libertății (Szabadság hid) - 1919

La Oradea și în alte localități ale județului Bihor s-au desfășurat în ultimele zile o suită de manifestări care au marcat împlinirea de 90 de ani de la eliberea acestor locuri de sub ocupația austro-ungară și a hoardelor bolșevice ale lui Kun Béla.

Vom nota în primul rând vernisajul unei expoziții de fotografii de epocă deschisă la Muzeul Memorial „Aurel Lazăr” și intitulată „Primăvara Întregirii” alcătuită din colecțiile Muzeului Țării Crișurilor și a Filialei Oradea a Muzeului Militar Național.

Programul a continuat a doua zi cu slujbe religioase la Biserica cu Lună și Biserica Sf. Nicolae, urmate, de un concert de muzică militară, susținut de Fanfara Garnizoanei Bistrița, în Piața Unirii. Participanții s-au deplasat la statuia generalului Traian Moșoiu (pe traseul: P-ța Unirii - strada Avram Iancu - strada Armatei Române), unde, a avut loc un ceremonial militar urmat de un concert de muzică populară, susținut de Ansamblul „Crișana” și Nicolae Furdui Iancu.

Sala Mare a Primăriei Oradea a găzduit apoi un simpozion dedicat evenimentului, în care au ținut prelegeri Prof. Univ. Dr. Ioan Aurel Pop de la Universitatea Babeș-Bolyai, respectiv Prof. Univ. Dr. Ioan Zainea, de la Universitatea Oradea care au vorbit despre însemnătatea acestui eveniment, iar primarul Oradiei, Ilie Bolojan a acordat diplome de excelență unor personalități și militari de carieră care s-au remarcat într-un mod cu totul deosebit pentru promovarea trecutului istoric al patriei. Dintre celelate manifestări organizate cu același prilej, amintim că jertfa bravilor ostași români a fost omagiată de beiușeni la Monumentul Martirilor Bihorului Ioan Ciordaș și Nicolae Bolcaș, victime ale Primului Război Mondial, și a luptei de făurirea României Mari

Pentru a rememora evenimentul amintit mai sus vă oferim un amplu documentar alcătuit de un specialist în domeniu Lt. col. (r) dr. Constantin MOȘINCAT.

Prof. Iosif Popa

Primăvara întregirii Bihorului

20 aprilie 1919 - 20 aprilie 2009

Lt. col. (r) dr. Constantin MOȘINCAT
Asociația Națională a Cavalerilor de Clio

DEVIZA:

...voi toți care ați dus Drapelul român în ținuturile hotarelor noii României întregite, aduceți-vă aminte neconținut că pe steagurile noastre sunt scrise cuvintele: „Onoare și Patrie”.

Regele FERDINAND I

Unirea cea mare a început și s-a finalizat la Oradea! Declarația de la Oradea din 12 octombrie 1918, a reprezentat documentul juridic de început al organizării alegerilor de delegați pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Nu este nici o exagerare când se afirmă că Declarația de autodeterminare națională, a celor peste 3 milioane și jumătate de români din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, poate fi considerată ca uvertură a Unirii celei Mari de la 1 Decembrie 1918, ea înscriindu-se pe același flux istoric cu „Suplex Libellus Valachorum” și „Memorandumul din 1892”, documente și mărturii cu semnificație europeană, privind idealurile și aspirațiile de reunire și formare a unui stat modern la nivelul întregului spațiu românesc. Aproximativ zila celei mari i-a determinat pe reprezentanții Partidului Național Român să se întrunească la Oradea în ziua de 29 septembrie/ 12 octombrie 1918, într-o Consfătuire națională. Pornind de la caracterul momentului istoric, care deschidea orizonturi pentru bătălia finală de unire a Transilvaniei cu România, participanții la întrunire au declarat fără echivoc că „națiunea română din Ungaria și Ardeal” este îndreptățită să „dispună singură și liberă

de soarta ei” și să „hotărăscă singură plasarea ei printre națiunile libere(...)”. Prin urmare, după citirea Declarației de la Oradea în Parlamentul de la Budapesta, de către Al. Vaida Voievod, în esență nu mai era recunoscută nici autoritatea statal-juridică imperială anterioară, prin Consiliul Național Român Central începându-se pregătirile pentru alegerea delegaților pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. La 1 decembrie 1918 ardelenii au hotărât unirea pe vecie cu România.

Eliberarea Bihorului. Pe direcția Crișului Repede, trupele Diviziei 6 infanterie au acționat pe trei coloane, cu atacuri combinate de front și cu manevre pe flancuri. Nerezistând acestor atacuri puternice, susținute de artileria de câmp și de munte, inamicul a fost silit să se retragă. În Bihor, pe lângă trupele de honvezi și secui, au luat parte la lupte și cadeții din anii 3 și 4 ai Școlii militare din Oradea, care au opus o puternică rezistență.

Manevra făcută de Detașamentul Lt. col. Rasoviceanu a permis întoarcerea dispozitivului ocupat de cadeți. În apropierea Beiușului s-au dat lupte violente, încheiate cu 11 răniți din rândul voluntarilor ardeleni și, un mort. Cinstea de a fi în fruntea coloanei ce a eliberat

Beiușul (la 19 aprilie 1919) a revenit tocmai Batalionului 2 din Regimentul ce purta numele orașului. Pe ambele maluri ale Crișului Repede, trupele generalului Holban înaintau spre Oradea. Pe Valea Barcăului, Regimentul 24 Infanterie a eliberat localitatea Marghita în ziua de 19 aprilie, iar la stânga dispozitivului, pe Valea Crișului Negru, executând un marș forțat, trupele Detașamentului Rasoviceanu au atacat noaptea și au cucerit, pe 19 aprilie, Tinca și Salonta. Ungurii din zonă, proprietari de pământuri, terorizați de forțele „roșii și albe” au ieșit în întâmpinarea armatei române. Chiar fratele grofului Ștefan Tisza (Kalman) a cerut protecție armatei române. În fruntea dispozitivului din centru, marșul triumfal spre Oradea, era avangardat de generalul Traian Moșoiu. Evenimentele se succedau cu repeziciune. Neliniștea și spaima generală era înlocuită cu bucuria primirii eliberatorilor.

Primirea în Oradea cu flori de liliac. Știrile privind intrarea trupelor române în Oradea au animat viața orașului în care ungurii aveau un puternic centru de recrutare, mobilizare și de propagandă bolșevică. Nu întâmplător Béla Kun aici, la Oradea, și-a făcut stagiatura de revoluționar comunist! Trenurile venite dinspre Ciucea și Bratca aduceau răniți de pe front, care povesteau despre moralul scăzut al soldaților unguri. Propaganda bolșevică nu mai funcționa, căci trupele se apropiu. Pe când se încheia slujba la biserică la 11.30, se ivise prima patrulă de roșiori, în frunte cu locotenentul Teodorescu, împodobiți cu liliaci, floarea primăverii, întâmpinată de populație cu urale „Vive la France” și cu răspunsul soldaților „Vive la Roumanie”. Apoi defilarea trupelor desfășurată până noaptea târziu a fost întâmpinată de orădeni cu strigăte: „Trăiască armata română!” și „Ejen a român hadsereg”, „Trăiască generalul Moșoiu, eroul nostru național”. Deși nimeni nu-l văzuse până atunci, speranțele tuturor se legau de el, văzându-l ca pe un simbol al dezrobirii nației românești așteptat de 4 luni. *Ați fost așteptat - a spus un localnic și a izbucnit în lacrimi: „Să ne trăiți!. Acum putem muri cu toții, că am văzut înfăptuit cel mai frumos vis al vieții noastre, am văzut pe fiul Ardealului, pe Dumnezeuul nostru, intrând triumfător, sfidând moartea, ca să ne salveze pe noi”.*

Întâlnirea lui Roman Ciorogariu cu generalul Traian Moșoiu

Primarul orașului Oradea, Rimler, însoțit de consilieri municipali, după ce au întâmpinat armata la uzinele de apă, l-a asigurat pe general că în oraș este liniște și au cerut protecție, apoi cu toții s-au îndreptat spre sala primăriei unde generalul a dat ordinele necesare, preluând conducerea administrativă și numind pe generalul Holban Ștefan comandant al garnizoanei. De remarcat că prin ordinul generalului Moșoiu „toate organele administrative ale orașului și județului rămân neschimbate”,

Aprilie 1919, trupele românești intră în Oradea

pe lângă care s-a numit câte un inspector român. Din acest moment teritoriul juridic unit prin Hotărârea de la Alba Iulia devenea efectiv dirigit de autoritățile române.

Cu autoritatea militară românească episcopul vicar Roman R. Ciorogariu lua contact direct în sfânta zi de Înviere, din 20 aprilie 1919, când l-a întâmpinat pe generalul Traian Moșoiu, la ieșirea acestuia din primărie. Generalul Moșoiu încă în aceeași zi a plecat cu automobilul mai departe.

Comandant al trupelor din Oradea a rămas generalul Holban. Acesta a primit delegațiile oficiale locale și a dat asigurări pentru bunele intențiuni de a menține cea mai desăvârșită ordine în garnizoană. Evenimentele de la Oradea ne sunt cunoscute din cartea document „Zile trăite”, semnată de Roman Ciorogariu, fapt pentru care vom concludiona doar că 20 aprilie 1919 a fost „o zi de glorie pentru municipiul Oradea”, după cum consemna Nicolae Iorga, care scria că nu știe, „nu-mi aduc aminte ce s-a petrecut aici în aceea zi de 20 aprilie 1919, dar istoria românilor s-a făcut în ziua aceea acolo”. Generalul Traian Moșoiu devenise „eroul nostru național”, întâmpinat de primarul Rimler Karoly la intrarea în oraș, cu pâine și sare.

Omagierea înaintașilor. Reuniunea Femeilor române din Bihor a cinstit memoria ostașilor conduși de viteazul erou, general Traian Moșoiu și au eternizat intrarea trupelor române în Oradea la 20 aprilie 1919, prin așezarea unei plăci în holul de la intrarea în Primărie, la 20 aprilie 1920, iar în 1937 i s-a ridicat un monument. Această sărbătoare a fost marcată apoi anual. După 1992 tradiționala sărbătoare a fost din nou marcată prin expoziții, sesiuni științifice și serbări culturale. Cu aceleași sentimente de mândrie patriotică și astăzi ne amintim că la Oradea s-a pus piatra de temelie a României Mari și tot aici s-a încheiat, prin lupte politice și jertfe de erou, desăvârșirea unității naționale. La împlinirea a 90 de ani de la eliberarea Bihorului de sub teroarea bolșevică dăm din nou ONOR de libertate cu flori de liliac!

Câteva considerații cu privire la tragicele evenimente petrecute la Lunca – 6/7 februarie 1941, Fântâna Albă – 1 aprilie 1941, Cimitirul Militar Horecea – iulie 1941

Vasile ILICA,
veteran de război

După 1990 a început să se schimbe cursul istoriei din fosta U.R.S.S., moment soldat cu dezmembrarea acesteia, fapt ce a declanșat o reacție în lanț în toate țările și provinciile anexate prin forță, de-a lungul anilor. Nici nordul Bucovinei nu a rămas în afara efervescenței declanșate de „perestroica” lui Gorbaciov, toți factorii locali formatori de opinii, înțelegând prin aceștia: ziaristi, profesori, învățători, preoți și, în general, intelectualii satelor, precum și asociațiile românești, au pornit o intensă muncă de cercetare și descoperire a crimelor săvârșite de autoritățile sovietice în teritoriile ocupate în 1940. În primii ani de după „dezghețul” din 1990, au apărut în ziarele românești, în reviste literare, în almanahuri, tot felul de informații și mărturii cu privire la evenimente și tragedii ieșite din comun, gestionate cu o deosebită cruzime de autoritățile militare ale ocupantului sovietic, pe care le putem considera, pe bună dreptate, drept „holocaust bucovinean”. Au excelat în cercetarea și descoperirea atrocităților săvârșite de autoritățile statului totalitar comunisto-bolșevic: Societatea „Golgota” din Cernăuți, care prin propriul statut și-a propus să lupte pentru descoperirea victimelor și deconspirarea opresiunilor staliniste din nordul Bucovinei și Societatea „Arboroasa” condusă de distinsul ziarist Dumitru Covelciuc, care împreună cu Dumitru Poptămaș, director al Bibliotecii din Târgu Mureș, au scos de-a lungul anilor valorosul almanah „Țara Fagilor”, în care au apărut cele mai multe mărturii ale victimelor „holocaustului bucovinean”. Presa românească din regiunea Cernăuți: „Zorile Bucovinene”, „Plai Românesc”, „Concordia”, „Arcașul”, „Gazeta de Herța” etc. a contribuit și ea la descoperirea și publicarea unor valoroase mărturii legate de persecuțiile organizate de statul totalitar sovietic pe teritoriul Bucovinei.

Contribuția mea la acest efort s-a concretizat în realizarea lucrării „Martiri și mărturii din Nordul Bucovinei”, la a cărei documentare am lucrat mai bine de 12 ani. Ea relatează o serie de episoade tragice trăite de populația românească din Nordul Bucovinei în perioadele 1940-1941 și 1944-1950, când persecuțiile staliniste au atins cote maxime, fiind ridicate la rang de politică de stat.

Dar să revenim la comemorarea evenimentelor sângeroase din 1941 ce au avut loc pe teritoriul Bucovinei, evenimente ce s-au desfășurat în imediata vecinătate a noii frontiere stabilite în iunie 1940 între U.R.S.S. și România.

În noaptea de 6/7 februarie 1941, cca. 400 de tineri din satele: Mahala, Boian, Coteni, Horecea Urbană, Co-

rovia, Buda, Plaiul Cosminului, Godinești etc., înspăimântați de presiunile făcute de autoritățile sovietice pentru a-i recruta cu forța și trimite la muncă forțată în diverse mine și șantiere de pe teritoriul U.R.S.S., instigați de anumiți agenți provocatori recrutați de NKVD și grăniceri, agenți care în schimbul unor sume importante de bani se ofereau să le mijlocească trecerea frontierei în România, pe un ger de -22°C, s-au adunat în lunca Prutului. Deși călăuza angajată nu s-a prezentat la locul întâlnirii, grupul de tineri și tinere a hotărât să continue drumul spre frontieră, cu toate riscurile ce decurgeau din această încercare de-a dreptul sinucigașă. Grănicerii sovietici, la curent cu intențiile grupului de tineri români, i-au așteptat într-un dispozitiv bine organizat, pe cotul Prutului. Majoritatea tinerilor au căzut secerăți de mitralierele grănicerilor, doar un grup mai puțin numeros, care s-a despărțit de grosul coloanei încercând să treacă Prutul înghețat într-un punct din amonte, a reușit să escaladeze gardurile de sârmă ghimpată și să se predea grănicerilor români.

Din mărturia lui Mihai Crăiuț din Mahala, mărturie consemnată de profesorul Octavian Voronca, rezultă că, din cei 400 de tineri, numai 57 au reușit să treacă frontiera în România. Ceilalți au fost împușcați de grănicerii sovietici iar cadavrele lor au fost aruncate în trei gropi comune, săpate chiar în lunca Prutului. La topirea zăpezilor, Prutul s-a revărsat și a inundat zona în care erau îngropați martirii de la Lunca, astfel că, în vara anului 1941, când trupele române au reocupat zona, nu s-a mai putut găsi decât o singură groapă, în care s-au descoperit cadavrele a 107 victime ce au fost scoase și înhumate în cimitirul din satul Mahala.

Tot rezultatul unor provocări organizate de agenți NKVD și trupe de grăniceri a fost și masacrul din 1 aprilie 1941, din Poiana Camencei, de lângă Fântâna Albă. Cei antrenați în marșul spre Fântâna Albă nu aveau nici cea mai mică idee despre cele întâmplate la Lunca, cu aproape două luni înainte, deși, în linie dreaptă, cele două localități se găsesc la o distanță de numai 32 km. Este de presupus că cei cca. 2.500 de participanți la marșul din 1 aprilie 1941, dacă ar fi avut cele mai mici bănuieli sau informații cât de vagi, despre cele ce s-au întâmplat la Lunca în noaptea de 6/7 februarie 1941, nu s-ar fi angajat într-o acțiune absurdă și extrem de periculoasă, organizată diabolic de niște cozi de topor recrutate de NKVD și de unitatea de grăniceri din zona de frontieră respectivă.

Au venit apoi evenimentele tragice ce au culminat

cu noaptea de 12/13 Iunie, când a avut loc marea deportare - în noaptea respectivă, din Nordul Bucovinei, au fost ridicați peste 30.000 de români și duși cu trenuri de marfă spre zone nepopulate din Siberia și Kazahstan, unde nu erau pregătite nici cele mai elementare măsuri pentru primirea și cazarea acestor nenorociți ai sorții. În aceste familii erau mulți copii și bătrâni. Ei au trebuit să-și facă singuri adăposturi și bordeie care să-i apere cumva în fața iernii cumplite din 1941-1942. Din cauza iernii extreme, a foametei și a condițiilor barbare în care au fost obligați să trăiască, cei mai mulți dintre acești deportați și-au găsit sfârșitul pe meleagurile siberiene sau în stepele Kazahstanului.

Prin anii 1945-1946, autoritățile sovietice au început să permită supraviețuitorilor holocaustului siberian întoarcerea în Bucovina și Basarabia, unde bântuiau cea mai cumplită foamete, cu speranța ascunsă că cei ce au supraviețuit deportărilor își vor găsi sfârșitul în malaxorul foametei de acasă. Foametea din anii 1946-1947 s-a datorat mării secete ce a lovit regiunile respective. Tocmai de această tragică situație s-au folosit autoritățile sovietice pentru a lovi și mai crunt în populația autohtonă, confiscând orice rămășiță de semințe de porumb, de grâu sau orice fel de grăunțe ce puteau fi folosite pentru subzistență, în contul unor datorii către statul sovietic, drept pedeapsă pentru faptul că această populație opunea rezistență la înființarea colhozurilor și mai ales pentru faptul că populația românească colaborase cu autoritățile române în perioada 1941-1944.

Regimul sovietic aplica, și de data aceasta, rețeta folosită în anii 1930, față de populația ucraineană, care a trebuit să suporte cea mai cruntă foamete, soldată cu o stare generală de cumplită disperare și cu milioane de victime, pentru faptul că s-a opus cu hotărâre politicii staliniste de colectivizare a agriculturii.

Este cunoscut prea bine faptul că, în timpul foametei din anii 1946-1947, U.R.S.S. a primit din partea U.S.A. și a Canadei, drept ajutor umanitar, milioane de tone de grâu și porumb, dar nici un grăunțe din aceste ajutoare nu a ajuns în Bucovina și Basarabia înfometate.

Propaganda bolșevică împuia capul și conștiința românilor că adevărata lumină pentru ei „vine de la răsărit”, numai că istoria ne-a demonstrat, cu prisosință, că din partea „marelui frate rus” ne-au venit numai necazuri datorate disprețului și urii cu care am fost tratați întotdeauna, atitudine practică nu numai de regimul comunisto-stalinist al U.R.S.S., ci încă de pe vremea țarilor Marii Rusii Pravoslavnice, pentru simplu fapt că

respectivii țari, care se considerau stăpâni de fapt ai Balcanilor, erau teribil de deranjați de „pata de latinitate” de pe fostul teritoriu al Daciei Traiane.

După 1990 s-au scris foarte multe lucruri despre opresiunile staliniste cu care s-au confruntat românii din Nordul Bucovinei, dar nimeni nu poate avea pretenția că a epuizat acest subiect, deoarece încă mai apar noi și noi mărturii despre fapte sângeroase și atrocități necunoscute până acum. Astfel a fost și informația că în cimitirul militar al garnizoanei Cernăuți, situat lângă Cimitirul Municipal Horecea, ar exista mai multe gropi comune în care s-ar găsi cca. 400 de victime, majoritatea români, ce au fost înhumate aici de NKVD și de reprezentanții închisorii din Cernăuți, în vara anului 1941, cu puțin timp înainte de ocuparea orașului de către trupele germane și române.¹

Se cunoaște faptul că, la începutul lunii aprilie 1941, la secția de chirurgie a Spitalului din Cernăuți era o adevărată „stare de asediu”, căci în secția respectivă se găseau zeci de răniți proveniți de la Fântâna Albă, păziți strașnic de soldați aparținând trupelor speciale ale NKVD. Personalul medical din spital primise ordinul strict de a nu trata acești „bandiți și dușmani ai poporului sovietic”, așa că au supraviețuit numai cei care au avut norocul să se vindece de la sine.

În luna iulie 1941, orașul Cernăuți a fost înconjurat de trupele germane și române. Închisoarea din Cernăuți nu reușise să-și evacueze toți deținuții în spatele frontului, astfel că aici se aflau încă mulți dintre cei arestați în urma evenimentelor de la Fântâna Albă, așteptând să fie judecați de un Tribunal Militar². Ultimul eșalon de deținuți politici care nu a mai putut fi evacuat din Cernăuți, precum și cei arestați în legătură cu evenimentele de la Lunca și Fântâna Albă, în curs de cercetare în arestul NKVD, au fost împușcați în curtea închisorii din Cernăuți și transportați în cursul nopții la Cimitirul Militar de la Horecea, unde au fost aruncați în gropi comune. Aceasta este singura explicație. Nu există nici un fel de mărturie deoarece victimele au fost lichidate în cel mai strict secret, fără a fi scăpat vreun supraviețuitor.

Există și în prezent multe semne de întrebare legate de tragicele evenimente din acea perioadă de tristă amintire. Nimeni nu poate afirma că problema persecuțiilor și a diferitelor masacre comise de autoritățile sovietice de ocupație, în perioada 1940-1950, a fost definitiv lămurită. Cercetările trebuie continuate atât de generația noastră cât și de cele care ne vor urma.

1 Existența acestor gropi comune în cimitirul militar de la Horecea a fost semnalată pentru prima dată de cernăuțeanul Gheorghe Haficiuc, care a pus la dispoziția redacției revistei *Arcașul* o serie de materiale (schițe, fotografii și documente). În iunie 2001, *Arcașul* a publicat articolul *Cimitire Orfane* semnat de V. Tărășeanu. Aceeași problemă este reluată și de revista *Familia română* de la Oradea, decembrie 2002, care evocă problema Cimitirului Militar din Cernăuți, fără a putea aprofunda problema celor înhumați în gropile comune, din lipsă de material documentar sau de mărturii concrete (p. 76).

2 Dosar penal 12969/1941, semnalat de ziaristul ucrainean Micola Rubaneț, în revista *Svidena i Svit*, 10 oct. 1991, Kiev.

1945 - Din culisele rezistenței pentru salvarea Maramureșului

Liviu POP

În toamna anului 1944, Armata Roșie, trecând peste Carpați, a intrat în Maramureș și în Ucraina Transcarpatică. Concomitent, autoritățile comuniste, controlate de Moscova, au acționat pentru a pune în aplicare planul de ocupare a acestei zone și de separare a Maramureșului de Țară. După 1989, am sperat că aceste evenimente vor fi clarificate, dar în urma viziunii emisiunilor și a lecturării articolelor pe această temă, am ajuns la concluzia că, în abordarea fenomenului Sighet, au rămas elemente necunoscute, iar unele dintre cele cunoscute, sunt relatate tendențios sau interpretate greșit. Un bun prieten, căruia îi mulțumesc, mi-a trimis copii ale articolelor: 1945. *Cum a rămas Maramureșul românesc?* de Aleksandr Stacalin (Moscova) și *Revolta contra alipirii Maramureșului la Ucraina Subcarpatică* de Vlad Manoliu, apărute în revista *Magazin istoric*. În articolul de la Moscova, autorul acordă o importanță majoră demonstrației de la Sighet, căutând să justifice arestarea conducătorilor ei. Atunci a fost arestat și tatăl meu, **Pop Octavian**, preot în localitatea Berbești, un sat situat în apropierea Sighetului. Datorită implicării lui în această acțiune de protest, am reușit să cunosc evenimentele respective, iar la unele am fost martor ocular.

Nu voi uita niciodată momentul de profundă emoție și accidentul pe care l-am avut când câțiva maramureșeni implicați în acțiune au depus jurământul. Ulterior, am descoperit locurile unde erau ascunse cantități apreciabile de muniție, armament și lozincile confecționate pentru demonstrația de la Sighet.

Într-o noapte, în localitatea Berbești, pe terenul situat între drum, biserică și școală, o unitate de artilerie germană a amplasat un număr mare de tunuri. Comandamentul s-a instalat în casa parohială, care era nelocuită. La plecare, au lăsat sub dușumea 6 mc de lăzi cu cartușe. De asemenea, au tras clopotele și au organizat un ceremonial religios, cu onoruri militare, îngropând în cimitirul de lângă biserică două sicrie în care se aflau, de fapt, mitraliere și cartușe. Un alt sicriu cu mitraliere a fost îngropat la marginea drumului, între localitățile Berbești și Vadu Izei, punându-se o cruce cu inscripția *Erou necunoscut*.

Căutând cuiburi de păsări și porumbei, sub cupola din turnul bisericii am găsit mitraliere, iar în podul bisericii, între plafon și acoperiș, am găsit puști. Având nevoie de alimente pentru militari, în secret, germanii vânduseră arme populației - cartușele se dădeau pe ouă, armele pe păsări, mitralierele pe porci iar un tun, pe patru bovine (s-au cumpărat patru tunuri). După arestarea tatălui meu, la perchezitia efectuată de către Serviciile Secrete Sovietice, acest armament nu a fost găsit. Sub dușumeaua din casa parohială s-au găsit doar câteva butoaie goale, o damigeană cu vin și un butoiș de 50 litri, cu țuică. Din fericire, acest butoiș a salvat situația!

Am aflat că, înaintea demonstrației, armamentul fusese ascuns în Sighet și pe malurile râurilor Mara și Cosău, în apropierea localității Vadu Izei. Îi spusese tatălui meu de descoperirea făcută. Realizând pericolul cunoașterii ascunzătorii de către un copil, a considerat necesar să ia unele măsuri de protecție. Astfel am avut prima discuție în care m-a convins de necesitatea păstrării tăcerii. După arestarea tatălui meu, am luat cunoștință de eforturile depuse pentru salvarea lui, iar după eliberare, el însuși mi-a relatat, foarte prudent și reținut, unele întâmplări din perioada de detenție.

Nucleele de rezistență. De la tatăl meu știu că odată cu înaintarea Armatei Roșii, teritoriile noastre au dobândit importanță strategică și politică pentru Moscova. În consecință, s-a intenționat formarea unei mici republici sovietice, în componența căreia urmau să intre: Bucovina, o porțiune din nordul județului Suceava, Maramureșul și Ucraina Subcarpatică. În acest plan erau implicate Rusia, Ucraina, România, Cehoslovacia și Ungaria - România și Cehoslovacia doreau să-și salveze teritoriile, Ungaria, profitând de conjunctura apărută, emitea unele pretenții teritoriale, iar Ucraina insista pe lângă Moscova ca aceste teritorii să-i aparțină. În final, în urma unor întâlniri și convorbiri bilaterale secrete, Moscova a acceptat doleanțele Ucrainei, astfel că, în toamna anului 1944 și începutul anului 1945, aceasta, supravegheată atent de Moscova, formează *Rada Populară a Ucrainei Subcarpatice*, subordonată ei și având reședința la Sighetu Marmației. Zona intră sub controlul Armatei Roșii, jandarmeria este desființată, iar în locul prefectului destituit este instalat ucraineanul Odoviciuc. Nemulțumită de separarea județului de România, populația era hotărâtă să împiedice acest lucru. În Borșa, Vișeu, Dragomirești, Strâmtura, Ieud, Apșa, Berbești, Ferești, Oncești, Oarța, Ocna Șugatag au apărut nuclee de rezistență. În general, la conducerea lor se aflau preoții, învățătorii și gospodarii fruntași. Ei au organizat apoi și localități limitrofe. Scopul inițial era pregătirea populației pentru acordarea de sprijin în situații de necesitate. Din rândul lor s-au format grupuri de inițiativă pentru apărarea intereselor maramureșenilor, ce au avut câteva întâlniri la Sighet, cu conducătorii Radei Populare, și la Munkacevo, cu conducătorii Armatei Roșii de acolo. Cu tot efortul depus, nu s-a reușit stoparea planului sovietic, la a cărui punere în practică își conjugau eforturile conducătorii politici și Serviciile Secrete.

Grupul conspirativ. Premergător acestor evenimente, un grup de 4-5 persoane se reunea periodic la Sighet, pentru a analiza situația politică și militară. Ei au aflat, din sursă sigură, că generalul care conducea Armata Roșie ce se apropia are în posesia lui o hartă în care granița de nord a Țării e trasată pe aliniamentul munților Oaș, Gutâi, Țibleș - conform acestei hărți, Maramureșul

nu mai aparținea României. Grupul a luat legătura cu Comandamentul Armatei Germane din Sighet, pentru a-l determina să opună rezistență, propunându-i ca, în caz de nevoie, să accepte sprijinul populației. Comandamentul German și-a dat inițial acordul. S-a trecut la întocmirea unui plan de acțiune și la procurarea de armament pentru populație. Proiectul a fost însă abandonat din cauza timpului foarte scurt și a schimbării situației pe frontul din Transilvania, unde Armata Română ducea lupte grele de eliberare, având în față militari germani, iar în spate militari ruși. La producerea joncțiunii, comandanții români erau schimbați, iar trupele treceau sub comanda sovietică. În disperare de cauză, Armata Română a forțat linia frontului în vestul Țării, reușind, pe alocuri, să intre pe teritoriul Ungariei. În acest context, dacă Maramureșul opunea rezistență, militarii germani rămâneau prizonieri în spatele liniei frontului. Pentru a evita încercuirea, Comandamentul German a dat ordinul de retragere.

Când au apărut primele detașamente ale Armatei Roșii, cunoscând intențiile acestora cu privire la Maramureș, grupul de la Sighet s-a transformat în grup conspirativ. În noaptea dintre anii 1944-1945, un grup de colindători maramureșeni din sate situate pe cursul râurilor Mara și Cosău a venit la Berbești pentru a-l colinda pe preotul Pop Octavian. După terminarea colindului, au intrat în casă, unde au depus jurământ că vor păstra cu sfințenie secretul celor discutate acolo atunci și că nu vor divulga numele celor prezenți. Acești colindători au devenit persoane de legătură cu misiunea de a comunica intențiile nucleelor de rezistență și de a evita orice act de sabotaj sau conflict între maramureșeni și militari. Mai târziu au primit misiunea de a-i organiza pe maramureșeni pentru o posibilă deplasare la Sighet, preconizându-se ca intelectualii participanți să fie îmbrăcați în port popular, pentru a nu fi identificați. Tatăl meu asigura legătura cu grupul conspirativ, a cărui componență și al cărui plan de acțiune numai el le cunoștea.

P.S. Alexandru Rusu, episcop greco-catolic al Maramureșului, un mare patriot și cu multe relații, inclusiv la Guvern, avea cunoștința de activitatea grupului și l-a sprijinit luând contact cu Bucureștiul și menținând permanent legătura cu acesta. În Țară, evenimentele aveau un curs defavorabil intereselor românilor, persoanele care aveau puterea să se implice în rezolvarea situației nu doreau să acționeze, iar persoanele care doreau să acorde sprijin se aflau în imposibilitate de a acționa. La București lua hotărâri și dădea decizii Vișinski, iar la Sighet, ofițerul N.K.V.D. Svesnicom, care era și reprezentantul Comisiei Aliate de Control (C.A.C) pentru această zonă. Vișinski îi șantaja pe Rege și pe membrii Guvernului, amenințând în permanență, afirmând că războiul nu s-a terminat și că încă nu sunt stabilite și definitivitate granițele Țării dar, în situația în care va primi sprijinul necesar, e dispus să intervină la Moscova pentru Transilvania și pentru obținerea unor concesiuni în partea de nord-vest a Țării.

În Maramureș s-au deplasat V. Luca, cu misiunea de a se întâlni cu Serviciile Secrete și Ana Pauker, pentru a organiza și conduce demonstrația ucrainenilor de la Sighet. Pe de altă parte, Svesnicom, în rapoartele sale către C.A.C., prezenta voit denaturat și tendențios

realitatea, subliniind că vinovați de situația turbulentă sunt maramureșenii care acționează în spatele frontului, împotriva intereselor Aliaților și le sabotează, iar „rezolvarea situației din zonă s-a făcut democratic, cores-punzător cerințelor și intereselor celor implicați”. Adevărul este că nici reprezentanții Angliei și Statelor Unite nu erau prea interesați și nu acordau importanță evenimentelor din Maramureș.

De la București, grupului conspirativ i s-au comunicat următoarele: „Bucureștiul nu vă poate sprijini, iar ceea ce trebuie făcut în zonă, trebuie să faceți voi. În cazul în care vi se va întâmpla ceva, la București se va depune tot efortul necesar pentru a vă salva”. S-a stabilit, de asemenea, ca acțiune potrivită și necesară, organizarea și desfășurarea unei ample demonstrații **pașnice** la Sighet, cu scopul de a sensibiliza opinia publică națională și internațională. Au fost atenționați, de asemenea, să organizeze acțiunea în secret și să fie evitat orice act de violență, ca să nu periclitizeze acțiunile Bucureștiului. În urma mesajului primit, grupul s-a întrunit la Berbești deoarece locul de întâlnire din Sighet nu mai prezenta siguranță (Serviciile Secrete aflaseră de existența grupului, nu-i cunoșteau componența grupului, dar supravegheau locul de întâlnire, pentru a-i aresta). Mobilizarea maramureșenilor s-a fixat pentru 5 martie, în ziua primului târg de animale și produse agricole de la Sighet, urmând ca grupul să nu se mai întâlnească în formație completă până atunci. Ziua stabilită a fost comunicată persoanelor de legătură, **fără a li se spune că se va încerca declanșarea unei demonstrații**. Se cerea doar deplasarea în număr cât mai mare la târg.

Demonstrația de la Sighet. Acest eveniment a fost cea mai puternică acțiune de protest din zonă, care a echilibrat și, ulterior, a înclinat balanța în favoarea românilor.

În seara zilei de 4 martie, într-un sat din apropierea orașului Sighet, un ofițer rus, însoțit de un pluton de militari, s-a oprit la primărie, cerându-i primarului să semneze o hârtie în care se menționa că locuitorii comunei solicită alipirea localității la Ucraina Subcarpatică. Ca urmare a refuzului primarului, între localnici și militari a apărut un conflict, considerat și raportat ca revoltă armată. A fost o mișcare spontană care putea să complice situația și să periclitizeze finalizarea planului stabilit cu Bucureștiul, dar care a avut, totuși, un rol important, ce nu trebuie neglijat.

Pe tot parcursul zilei de 4 martie și în noaptea ce a urmat, mulțime de maramureșeni se deplasau spre Sighet sau intrau deja în oraș pe jos, călare pe cai, în căruțe în care aveau și animale mici sau animale legate la ele, pentru a participa la târg. În dimineața zilei de 5 martie, văzând așa multă lume, conducătorii politici și militari din Sighet au intrat în alertă și au dat dispoziție militarilor să iasă în stradă, iar în jurul orașului să înființeze puncte de control, care să oprească accesul altor maramureșeni. Răspândindu-se știrea despre confruntarea din ziua anterioară, cei rămași acasă au lăsat la o parte treburile gospodărești și, plini de îngrijorare, au pornit spre oraș, pentru a sprijini, în caz de nevoie, persoanele aflate la târg. Astfel că, numărului mare de maramureșeni aflați deja în Sighet sau opriți la intrarea în oraș, li s-au adăugat nenumărați alții, aflați în deplasare pe diferite trasee.

Persoanele de legătură au anunțat grupul conspi-

rativ despre situația nou creată. În jurul orei opt, acesta s-a întrunit pentru a stabili un plan de acțiune. Știind că mulți maramureșeni sunt înarmați, că în Sighet și Vadu Izei este ascuns armament și dată fiind starea de spirit a populației, și-au dat seama că, în cazul în care maramureșenii scapă de sub control, la Sighet se va produce un măcel. Primul obiectiv a fost acela de a proteja populația, pentru a evita pierderile de vieți omenești.

Au hotărât să riște și să declanșeze demonstrația. În caz că erau arestați, însă, maramureșenii trebuiau să se disperseze și să se întoarcă la casele lor. Celor opriți la intrarea în Sighet, în primul rând celor din Vadu Izei, precum și celor de pe traseu, li s-a comunicat să nu răspundă la provocări, pentru că la Sighet s-a făcut ceea ce trebuia să se facă.

În general, evenimentele s-au desfășurat conform planului stabilit. Pentru a reuși să declanșeze demonstrația, s-a apelat la următoarea statagemă: nucleul de manifestați a pornit dinspre târg având în față o lozincă prosovietică: *Trăiască Maramureșul alipit la Ucraina Subcarpatică!* Sub această lozincă mărșăluiau preotul Pop Octavian și învățătorul Roman Dumitru. Surprinși de conținutul lozincii, comandanții au dat dispoziție militarilor să se dea la o parte și să permită demonstrațiilor deplasarea spre centrul orașului. După ce s-a trecut de cordoanele de militari, au apărut lozincă: *Nu vrem alipirea Maramureșului la Ucraina Subcarpatică!* Dându-și seama de capcana ce li s-a întins, comandanții au dat dispoziție militarilor să intervină și să opereze arestările de rigoare. Odată cu grupul conspirativ a fost arestat și un număr mare de simpatizanți.

La Vadu Izei s-au tras, totuși, focuri de armă și câteva obuze, pentru a-i sprijini pe maramureșenii care părăseau Sighetul, descurajând ofensiva militarilor și avertizându-i că, dincolo de Vadu Izei, nu se trece.

Astfel, în decurs de 24 ore, la Sighet și în împrejurimi, au avut loc patru evenimente: o revoltă armată, o falsă demonstrație prosovietică, o demonstrație anti-sovietică și o mică confruntare la Vadu Izei. Analizate separat, ar putea fi considerate minore, dar ele s-au susținut unul pe altul și au avut un caracter de masă, angrenând 10.000-15.000 de participanți. În urma lor, conducătorii politici și militari din zonă au tras concluzia că maramureșenii sunt organizați, că nu doresc separarea județului de Țară și că, în caz contrar, vor întâmpina o rezistență puternică din partea populației. Ei au acționat astfel încât aceste evenimente să nu fie cunoscute, să li se minimalizeze importanța și au încercat să-i depisteze pe conducătorii maramureșenilor, pentru a-i anihila. Datorită caracterului spontan al acțiunilor, anchetatorii s-au aflat în dificultate. Mulți dintre cei arestați dădeau declarații confuze și contradictorii care, în loc să clarifice, mai mult complicau lucrurile. Cei în cunoștință de cauză susțineau cu tărie că nu sunt implicați, că s-au dus doar la târgul de animale și că arestarea lor a fost întâmplătoare. Anchetatorii aveau nevoie de timp. Ori, tocmai pentru câștigarea acestui timp prețios, grupul de la Sighet i-a provocat pe sovietici, acceptând arestarea, considerând că numai așa pot să-i împiedice să-și finalizeze planul înainte de terminarea războiului.

Intervenția de la București pentru salvarea celor arestați a fost întârziată câteva luni din cauza repre-

zentantului Marii Britanii din C.A.C., deoarece între Marea Britanie și Rusia, se desfășurau negocierile secrete cu privire la sferele de influență. Mai mult, reprezentantul C.A.C. pentru zona Sighet informase că liniștea era restabilă și că persoanele reținute fuseseră eliberate. În urma multor insistențe și verificări, reprezentantul Marii Britanii s-a convins că Bucureștiul are dreptate și a promis sprijin în eliberarea celor arestați. Văzându-se deconspirați, sovieticii au acceptat negocieri pentru clarificarea situației din zonă. În urma acestora, Maramureșul a pierdut teritoriu, dar i s-au promis compensații ulterioare, la stabilirea și definitivarea granițelor.

Descoperirea deținuților dispăruți. În timpul intervenției militarilor sovietici împotriva manifestațiilor din Sighet, au fost reținuți mulți maramureșeni. Primii arestați au fost duși la închisoarea din Sighet. Din lipsă de spațiu, cei arestați ulterior au fost ținuți sub pază în clădirea Liceului Ucrainean din localitate. În următoarele 48 de ore, în urma unor trieri de rutină, 60-70% dintre ei au fost eliberați. După două luni, s-a descoperit că un lot destul de important a dispărut din închisoarea Sighet. Cu tot efortul depus, nu s-a reușit stabilirea numărului lor, a numelor sau a locului unde au fost duși. La patru luni de la dispariție, un cerșetor invalid a intrat în curtea casei noastre și ne-a spus: „Românii din Ucraina m-au trimis să vă anunț că părintele trăiește și se află în detenție la închisoarea din Ujgorod”. În ziua următoare, mama i-a comunicat P.S. Alexandru Rusu informația primită. În urma consultărilor acestuia cu Bucureștiul, s-a hotărât să se întocmească un memoriu și liste cu cât mai multe semnături de la populație, pentru a fi trimise la București. S-au strâns aproximativ 70.000-80.000 de semnături, din care aproape jumătate au fost confiscate de ruși. Pentru verificări și pentru a lua legătura cu preotul Pop Octavian, a plecat în Ucraina Batin Flore din Berbești, cel care, împreună cu alte persoane, supraveghea locul de întâlnire a grupului conspirativ și perimetrul înconjurător, cu cel puțin 24 ore înainte. După 8 zile, Batin Flore s-a întors cu informația că „părintele trăiește și este ținut sub observație de către românii din Ucraina. Aceștia fac tot ceea ce este posibil pentru a-i salva viața și pentru a-i ușura condițiile de detenție. În închisoarea din Ujgorod se află în detenție și alți români. Se presupune că acești deținuți sunt deținuții dispăruți din închisoarea de la Sighet. Misiunea de a discuta cu părintele este foarte dificilă, iar în cazul în care este descoperită, pune în pericol viața celor implicați. Din acest motiv, persoanele cu care am luat legătura, considerând că sunt în primejdie pe teritoriul Ucrainiei, m-au sprijinit să mă întorc acasă, urmând ca ei să acționeze în continuare, iar în cazul în care vor reuși, mă vor anunța să plec în Ucraina”. Întâlnirea lui Batin Flore cu preotul Pop Octavian a avut loc după o lună, în mare secret, cu sprijinul unor salariați ai închisorii care, prin mijloace de ordin financiar, și-au făcut colaboratori în interior. Descoperirea lotului de deținuți maramureșeni a fost foarte importantă, pentru că a permis românilor să se transforme din acuzați în acuzați, demonstrând că, în Maramureș, locuitorii sunt victime și nu luptători în spatele frontului împotriva forțelor Aliate. Deținuții respectivi aveau un statut aparte: erau cetățeni români anchetați de Serviciile Secrete Sovietice, în afara granițelor Țării, fiind, în fond, deținuți

politici. Datorită acestei încadrări juridice și în urma intervențiilor făcute, s-a primit sprijin și din partea Crucii Roșii Internaționale.

Iată doar o secvență din timpul detenției, pe care mi-a relatat-o tatăl meu. Ultima anchetă a fost lungă și foarte dură. Anchetatorii erau foarte agitați și nervoși, insistând disperăți să semneze acuzarea redactată în limba rusă. Tatăl meu refuza, invocând faptul că nu-i înțelege conținutul. După modul în care se desfășura ancheta și-a dat seama că era într-o situație dificilă și că anchetatorii sunt în criză de timp. Sperând ca timpul câștigat să-i fie favorabil, căuta argumente pentru a amâna semnarea acuzației. La un moment dat, în timpul anchetei, a intrat în încăperea un general rus, însoțit de un ofițer superior. Între general și anchetatori a avut loc o discuție, care a durat aproximativ 20-30 minute. După plecarea generalului, translatorul i-a spus: „Părinte, vă felicit pentru că ați reușit să vă salvați viața. A meritat să luptați pentru că ați reușit să obțineți ceea ce ați dorit. Acest general a venit de la Moscova, trimis de către Stalin, v-a amintit numele și a dat dispoziție să se comporte frumos cu dumneavoastră, să atașeze la dosar declarația care o dați și să vă pregătească pentru eliberare.” După 8-10 zile de la această întâmplare, tata a fost audiat de o comisie din care făcea parte și generalul rus. Am relatat această secvență pentru a scoate în evidență faptul că deciziile importante erau luate de Moscova.

În articolul *Revolta contra alipirii Maramureșului la Ucraina Subcarpatică* se menționează că: „rezistența a trecut de la Sighet la Ieud” și că „la insistența părintelui Ilie Ilașco, primarii din zonă au fost solicitați să vină la Dragomirești, unde părintele Ioan Donca a ținut un discurs, în urma căruia s-a întocmit un memoriu către Stalin”. Cu privire la memoriu mai există o variantă. Într-o dimineață, după cinci luni de la arestarea tatălui meu, mama mi-a spus: „s-ar putea ca tatăl tău să se întoarcă acasă, pentru că s-a pornit o acțiune în care toți maramureșenii au semnat pentru eliberarea lui”. După eliberare, tatăl meu a plecat la Baia Mare, pentru a se întâlni cu P.S. Alexandru Rusu, care i-a relatat următoarele: „Bucureștii știe că ai fost eliberat și te felicită. Am insistat de mai multe ori la București pentru eliberarea ta. În memoriul întocmit, am descris situația din zonă și am cerut eliberarea preotului Pop Octavian și a celorlalți deținuți aflați la Ujgorod și la Sighet. (În perioada respectivă nu se cunoșteau numele și numărul celor arestați.) I-am comunicat lui Pătrășcanu că la București va pleca o delegație cu memoriul întocmit și cu listele cu semnăturile adunate. L-am atenționat că trebuie să fie foarte atent, să supravegheze delegația și să facă tot ceea ce e posibil ca memoriul să ajungă cât mai sus, pentru ca, în final, să se îndeplinească doleanțele maramureșenilor.” Dacă în memoriul de la Ieud nu este menționat numele preotului Pop Octavian și nu se cere eliberarea lui, rezultă că au fost întocmite două memorii.

Comentarii. Referitor la cele întâmplare, unul din supraviețuitori mi-a spus: „La Sighet s-a produs o minune, s-a evitat o Apocalipsă și s-a prevenit un măcel pentru că Cel de Sus s-a implicat și a sprijinit pe români”. Într-adevăr, prin aceste evenimente spontane, cu caracter cumulativ, maramureșenii au demonstrat că sunt pregătiți, organizați și hotărâți să-și apere interesele. Dacă nu aveau loc și dacă nu erau EI, poate că azi tot Maramureșul era detașat de Țară.

Evenimentele de la Sighet, „unele pretenții teritoriale, arestarea unor persoane și dispariția persoanelor arestate”, puteau deveni, în orice moment, subiecte ce puteau irita și nemulțumi pe Aliați. Aflându-se în dificultate și pentru a nu răni sensibilitatea și orgoliul acestora, Stalin a dat dispoziție ca detașamentele militare aflate în zonă să părăsească Sighetul și deținuții să fie eliberați. Tatăl meu considera că eliberarea lor se datorează intervenției și presiunilor din afara Țării.

Ceea ce am dorit să scot în evidență prin acest material nu este rolul unor persoane, ci caracterul de masă al evenimentelor, starea de spirit a populației, dragostea de Țară, dorința de libertate, curajul și spiritul de sacrificiu al maramureșenilor. „Planul Sovietic de separare a Maramureșului de Țară nu a reușit din cauza rezistenței efectuate de către populația din zonă”¹. Din rândul lor s-au produs mari pierderi. Deși de atunci au trecut mai mult de șase decenii, în unele sate de pe Mara și Cosău, se găsesc încă persoane mai în vârstă care vă vor spune: „Nu știu ce a fost atunci la Sighet! Dar știu că bunicul sau tatăl meu au plecat la târg și nu s-au mai întors acasă.” Cu privire la persoanele arestate, tatăl meu, care i-a cunoscut pe cel puțin 75% din totalul deținuților aflați la Ujgorod, mi-a relatat că, în perioada de detenție, s-au comportat remarcabil, dând adevărate lecții de curaj și patriotism. Nu am să-i uit niciodată cuvintele: „Nu a fost trădare, am murit ca adevărați eroi, atunci când nu am mai putut suporta condițiile din detenție, au luat acuzația pe cont propriu, acceptând moartea, ori s-au sinucis.”

Cu privire la rolul care l-a avut tatăl meu în rezistența pentru salvarea Maramureșului, permiteți-mi să nu mă pronunț. I-am pus odată această întrebare. Privindu-mă, mi-a răspuns: „Poate va sosi odată timpul și vei afla”. El și-a riscat viața, ca și alte persoane, pentru că Țara avea nevoie de acel sacrificiu. Când a plecat la Sighet, mama plângea, implorându-l să nu se ducă. Ultimele fraze rostite au fost: „Indiferent ce se va întâmpla, trebuie să plec. În cazul în care veți fi anunțați că mi s-a întâmplat ceva, să nu sperați. Dacă mă ajută Cel de Sus, s-ar putea să nu stau mult pentru că se va interveni pentru eliberarea mea.” Doresc să subliniez încă o dată faptul că arestările de la Sighet au fost provocate, fiind incluse în planul de rezistență stabilit în zonă.

În timpul discuțiilor avute cu tatăl meu, cu tot efortul depus, din cauza jurământului (și a altor motive) a refuzat să pronunțe numele colaboratorilor săi.

1 *Gardianul*, 30 aprilie 2007, unde a fost publicată traducerea articolului apărut la Londra, intitulat *Spovedania unui spion sovietic*, în care se face această afirmație.

Spini și aureolă - Viața Episcopului martir Ioan Suciul¹

Mia PĂDUREAN, Canada

„Ce ne leagă de eroii noștri, ce le datorăm noi acestora? Este greu să dai răspunsuri general-valabile. Lui Isus Hristos îi datorăm faptul că suntem creștini. Eroilor neamului nostru le datorăm faptul că suntem români. E bine că suntem creștini? E bine că suntem români? E bine oare că, în timp și spațiu, suntem ceea ce suntem, adică avem o identitate? Fino finalis răspunsul rămâne în taina sufletului fiecăruia dintre noi în parte. Dacă însă acest răspuns este pozitiv, avem datoria ierbii față de glia din care crește și datoria picturii din biserică față de cărămida care-i susține din adânc splendoarea. Eroii sunt liantul care păstrează puternice, strat după strat, faliile de istorie, în care ne regăsim noi înșine, cu moșii și strămoșii de un sânge și de o limbă cu noi”. Astfel își începe istoricul român Ioan Chindriș unul din memorabilele eseuri despre revoluția de la 1848 din Transilvania, intitulat *Românii și ungurii la 1848*.

Carpații poartă cu semeție podoba copacilor, ale căror rădăcini sunt de milenii înfipte în pământul sfânt al neamului geto-dac. România, precum o insulă latină între slavi, situată în sud-estul Europei, la nord de Peninsula Balcanică, are un popor vrednic de bogățiile și frumusețile ei naturale.

Încă din antichitate, dacii, apoi dacoromanii, oameni credincioși, harnici, viteji, pașnici, cu o remarcabilă inteligență și creativitate nativă, nu s-au răzvrătit niciodată împotriva nimănui, ci doar și-au apărat glia străbună. Ei au dorit apoi, în toate secolele erei noastre, să trăiască în bună înțelegere cu vecinii noi sosiți, care s-au așezat în preajma lor cu ochii larg deschiși spre bogățiile ce zac dintotdeauna în adâncurile pământului și pe întinsul solului țării noastre.

Nu poți avea o zestre mai mare decât cea dăruită nouă de Dumnezeu. România are acest privilegiu. Străbătând-o în lung și-n lat, se poate spune că este o țară de vis. Relieful ei de o variație uimitoare îmbie la drumetie. Dunărea, cu anvergura ei majestuoasă, alunecă fără să se lase stânjenită în drumul ei de-a lungul unei mari părți a Europei. Grăbită să-și verse albia prea plină, întinde brațele spre Marea Neagră, lăsând în urma ei paradisul numit Delta.

Marea, deși îi spunem Neagră, este de o ospitalitate rară. Plajele ei însorite, cu nisipul ca pulberea aurie, oferă celor ce o vizitează clipe de neuitat.

Moldova lui Ștefan cel Mare, cu mănăstirile ce stau mărturie prin veacuri ale geniului românesc, așteaptă trecătorul să-și mărturisească tainele.

Dacă treci Carpații, cu lacurile lor glaciale, ajungi pe plaiurile blânde ale Transilvaniei, fiică loială și harnică a mării seminții dacoromane, atât de oropită în decursul veacurilor. Cu toate acestea, ea și-a purtat cu demnitate limba și portul. Dealurile împădurite, Munții Apuseni în a căror inimă pulsează bogății naturale cunoscute din cele mai vechi timpuri, râurile cu fața când senină, când involburată, spun în dulce armonie povestea dramatică și măreață a acestei vestite provincii românești.

Nu avem dreptul să ascundem copiilor și nepoților trecutul nostru. Nu cu îngâmfare trebuie să privim în istoria neamului românesc, ci cu modestie încoronată de mândria națională.

A-ți iubi țara și neamul, a lupta pentru idealul nației tale, nu înseamnă că ești „naționalist extremist”. Sau, dacă cineva este naționalist extremist, este desigur un titlu de mândrie pentru el. Naționalismul s-a dovedit, pe parcursul

istoriei civilizate a omenirii, un sentiment și un proces cu înalte virtuți pozitive, la fel ca onoarea, harnicia, forța de creație sau vitejia. Ce laudă mai mare se poate aduce unui om decât aceea – să zicem – că este harnic extremist, adică este harnic la culme? Conotația negativă la adresa naționalismului este un atentat cu rădăcini dubioase la adresa acestui minunat sentiment, și ea, această conotație, este degradantă pentru cei care fac uz de ea. „Lubituri de națiune sau naționalistul” – după expresia lui Alexandru Papiu Ilarian – este cetățeanul care întrunește în personalitatea sa cele mai înalte elemente de garanție că va oferi societății tot ce are mai de preț, neprecupețindu-și chiar viața. Naționalistul este oșteanul spiritual al naționalității, cea mai înaltă construcție ideatică din istoria omenirii.

„Fără naționalitate – zice Simion Bărnuțiu în celebrul său discurs din 2/14 mai 1848 – nu e libertate, nici lumină nicăieri, ci pretutindeni numai lanțuri, întuneric și amorfie. Ce este apa pentru pești, aerul pentru zburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceea este naționalitatea pentru orice popor. Într-însa ne-am născut, ea este mama noastră, de suntem

Episcopul martir Ioan Suciul
(www.bru.ro)

¹ Biserica Unită cu Roma a inițiat, în anul 2003, procesul de canonizare a episcopilor uniți martiri: Valeriu Traian Frențiu, Iuliu Hossu, Alexandru Rusu, Ioan Bălan, Ioan Suciul, Vasile Aftenie, Tit Liviu Chinezu. Dosarul se află încă în lucru la Vatican (n. red.)

bărbați ea ne-a crescut, de suntem liberi într-însa ne mișcăm, de suntem vii, într-însa viem, de suntem supărați ea ne alină durerea cu cântecele naționale, prin ea vorbim și astăzi cu părinții noștri carii au trăit înainte de mii de ani, prin ea ne vor cunoaște strănepoții și posteritatea peste mii de ani.”¹ O mărturie vie că înaintașii noștri nu s-au jertfit de prisos sunt tinerii țării, care duc mai departe ceea ce au lăsat străbunii. Poezia La Blaj a adolescentului Flaviu Fuior, născut în cetatea Blajului, răsună ca o binecuvântare, ca o promisiune:

*„Etern centru de cultură,
Sfânt loc de pelerinaj,
Nu-i român acela care
Nu a fost deloc la Blaj.*

*Eminescu-n tinerețe
Fu atras ca de-un miraj.
Când văzu orașul, zise:
– Mica Romă e la Blaj!*

*De originea latină
Din ființă și limbaj,
Școala Ardeleană spune:
– Corifeii sunt la Blaj.*

*Soarele acum se-nalță,
Școala este-un avantaj,
Luminează-ntreg Ardealul
Răsărind aci, la Blaj.*

*Azi cultura-n România
Urcă-n trepte spre etaj,
Dar la baza piramidei
Rămân școlile din Blaj.*

*Pe Câmpia Libertății
Spun românii cu curaj:
Ne unim numai cu Țara,
De-asta am venit la Blaj!*

*Când în fața vijeliei
Pus-am pieptul drept baraj,
Datorăm patriotismul
Educației din Blaj*

*România Mare, -ntreagă
Exclude orice partaj,
Ardealul e trupul Țării,
Inima bate la Blaj.*

*Inocențiu este ctitor,
Transformând târgu-n oraș.
Azi urmașii îl confirmă:
Municipiu e la Blaj.*

*Iar acum cu bucurie
Vă transmit acest mesaj:
Nu uitați, în cursul vieții
Să veniți și voi la Blaj !
(Flaviu Fuior, Blaj, aprilie 1994)*

Prin cuvintele: „Nu-i român acela care / Nu a fost deloc la Blaj”, iată, însăși tinerețea țării te îndeamnă să vorbești cu tine însuși, să reflectezi la ceea ce ești și la ceea ce poți fi.

Pentru a vorbi despre „episcopul tineretului”, Ioan Suci, trebuie să-ți întorci privirea spre nesecatele izvoare ale culturii românești, ce-și au matca la Blaj, unde omul și eroul căruia îi este dedicată această carte („Spini și aureolă - Viața episcopului martir Ioan Suci”), a văzut lumina zilei, la 3 decembrie 1907. Tatăl său, Vasile Suci, protopop onorar, conducea tipografia și librăria Seminarului Teologic din Blaj. Mama, Maria Colt, era sora canonicului și deputatului de Blaj, Dr. Ioan Colt.

„[...] Sărbătoarea Crăciunului în anii de teroare comunistă era plină de jale. Credincioșii nu mai aveau voie să-și respecte datinile strămoșești. Li s-a luat bucuria de a colinda pe străzi și pe ulițele satelor. Bietul popor creștin era nevoit să tacă. Doar în taina pereților, cu voci scăzute, preaslăveau Nașterea Mântuitorului.

În blestemata închisoare de la Sighetu Marmăției, sărbătorile erau întâmpinate cu un regim și mai sever ca în celelalte zile, iar porția de mâncare era redusă la jumătate și prepararea ei era mai mizerabilă ca oricând.

În pofida torturilor barbare la care erau supuși, preoții își găseau în rugăciune forța de a rezista. Astfel, în preajma sărbătorilor ei țineau exerciții spirituale. În celula în care era episcopul Ioan Suci, meditațiile le făcea chiar el. Apoi urma un moment de reculegere. Până și gardienii erau împietriți în fața ritualului de fiecare zi.

Sfânta seară de 24 Decembrie a anului 1950 a sosit și la închisoarea Sighetu Marmăției. Ioan Suci și cu ceilalți preoți din celulă au întâmpinat ajunul Crăciunului cu sufletele luminate de credință. Vocile lor, ca o apă cristalină de izvor, dădeau colinzilor măreția divină.

Intimidat de corul de colinzi ce se auzea lin din celulă, paznicul fu cuprins de muștrări de conștiință. El privi împrejur, în închipuirea lui i se părea că vede îngeri pe sus, iar ușa celulei parcă s-a deschis înaintea lui și preasfinții părinți i-au apărut în față, cu blândețea întâipărită pe chipurile slăbite. Îi vedea îmbrăcați în odăjdii, și parcă schimbaseră celula într-un altar. Episcopul Ioan Suci stătea în mijlocul lor, cu mâna ridicată a binecuvântare. Speriat, paznicul a căzut în genunchi și, cu fața la ciment, s-a rugat pentru iertarea păcatelor. Când colindul s-a terminat, el s-a dezmeticit, acolo pe coridor unde era în post. S-a ridicat și a fugit la biroul închisorii, unde superiorii lui se ospătau cu mâncare și băutură. Ofițerul care răspundea de acel sector a sărit în picioare și l-a întrebat:

– Ce s-a întâmplat? A evadat vreun bandit de popă?

– Nu, dar ei colindă și mi s-a părut că ușa celulei lor s-a deschis. Toate zăvoarele au căzut, iar ei sunt ca niște sfinți.

– Poate ai avut halucinații și în cazul acesta nu mai ești bun de nimic.

Paznicul a ridicat din umeri nedumerit. Ofițerul, cu pistolul în mână, a alergat spre locul cu pricina. Negru de mânie, s-a oprit în fața celulei zicând: „Bine, măi idio-

1 Ioan Chindriș, Simion Bărnuțiu. *Suveranitate națională și integrare europeană*, Cluj-Napoca, 1999, p. 105.

tule, îți bați joc de mine? Să faci glume cu cei de teapa ta!”

Temnicerul, tremurând, deschise ușa celulei, dar ceea ce văzură ochii ofițerului nu era pe placul acestuia: preoții erau cu toții în picioare, căci tocmai terminaseră o colindă. În mijlocul lor, Ioan Suciuc începuse să le vor-

bească despre Nașterea Mântuitorului. Ofițerul, cu pistolul îndreptat spre el, l-a somat, ordonându-i să tacă, dar episcopul a continuat să vorbească.

După ce ofițerul a plecat și ușa celulei s-a zăvorât, „episcopul Ioan Suciuc a remarcat liniștit: nu se putea Crăciun fără irozi”¹

De la temniță spre sinaxare – câteva considerații și reflecții

drd. Stelian GOMBOȘ

Iată că de două milenii încoace, adică de la întemeierea credinței creștine, ne străduim să ne cinstim și să ne omagiem eroii istoriei sau martirii credinței precum și personalitățile marcante, universale și naționale, care au amprentat istoria, veacurile și locurile cu activitatea, cu viața și cu învățăturile ori scrierile lor mult folositoare!

Am parcurs zilele acestea, ca într-un itinerar și pelerinaj duhovnicesc, cartea intitulată sugestiv: „Din temnițe spre sinaxare”, editată de Grupul Areopag, coordonată de către teologul și mărturisitorul Danion Vasile și publicată la Editura „Egumenița” din Galați, în 2008, cu binecuvântarea Episcopului duhovnicesc Justinian Chira al Maramureșului și Sătmăruului. Am citit, cu multă luare aminte, materialele semnate de către Părinții: Iustin Pârvu, Gheorghe Calciu Dumitreasa, Ioan Negruțiu, Gheorghe Drăgulin, Demian Tudor, Moise de la Oașa, Augustin de la Aiud, precum și cele semnate de Răzvan Codrescu, Dan Puric și Danion Vasile.

După cum citim, observăm și constatăm, volumul este tipărit întru pomenirea sfinților din închisorile comuniste. Rostul său este de a atrage atenția creștinilor români asupra valorii jertfei înaintașilor lor. Textele sunt variate, de la conferințe și predici până la poezii și rugăciuni către noii mărturisitori. Nu toți cei care au trecut prin închisori sunt sfinți, dar toți cei care au murit pentru Hristos în închisorile comuniste pot fi canonizați. De asemenea, pot fi canonizați și cei care, după ani de grele pătămiri în închisoare, au murit în libertate, trăindu-și însă această libertate în nevoiță și rugăciune.

În Biserica Ortodoxă, Biserica cea adevărată, canonizarea oficială a unui sfânt este precedată de așa-numita canonizare populară, de cinstire evlavioasă din partea poporului. Cinstire pe care Sfântul Sinod o pecețuiește prin slujba canonizării.

Mare parte din textele adunate aici nu fac altceva decât să mărturisească faptul că, deja, poporul își cinsteste noii mucenici. Și așteaptă canonizarea lor. Așteaptă intrarea lor în Sinaxare.

Dintre toate relatările despre închisori și vremurile de prigoană trăite de acești oameni în secolul trecut, din toată investigația psihologică a atâtor autori, toți înzestrați cu duhul mărturisitor, cartea aceasta este una dintre

cele mai duhovnicești, una dintre cele mai pătrunzătoare, „cea mai în măsură să înțeleagă împreună cu toți sfinții ce este lățimea și lungimea, adâncimea și înălțimea, să cunoască iubirea lui Hristos cea mai presus de cunoaștere și să se umple de toată plinătatea lui Dumnezeu”. Așa încât, afirmațiile Părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa, de pildă, făcute în alte împrejurări, se potrivesc foarte bine și aici, căci, „dacă ai îndoieli asupra mântuirii, asupra jertfei sau asupra biruirii vrășmașului văzut și nevăzut prin puterea credinței și a rugăciunii, dacă te îndoiești de iubirea lui Hristos și de eficiența pocăinței” acest volum, acest document duhovnicesc, te va convinge, deoarece protagonistul lucrării acesteia și toți eroii închisorilor comuniste și politice în general, au căutat în primul rând, să-și pună în ordine propriile vieți, să înțeleagă și să trăiască experiența comunitară din Biserica primară, să-și șlefuiască, încet dar sigur, caracterul pentru iubire, jertfă, bunătate și trăirea dragostei comunitare și asta pentru că toți acești mucenici contemporani ai veacului al XX - lea „locuind în aceeași celulă (ori la propriu, ori la figurat), au încercat să facă din spațiul ei o biserică a lui Hristos, dincolo de toate ispitele, piedicile și poticnelile inerente conviețuirii multora la un loc, într-un spațiu impropriu, mizer și insalubru! Și până la urmă, lucrarea cu pricina dezvăluie cititorilor „treptele descoperite de Duhul lui Dumnezeu acestor tineri neștiutori (la început), dar dorind arzător după Dumnezeu: mai întâi, ei constată că omul este mereu atacat de duhurile rele, dar că omul are puterea să le primească ori să le respingă dintru început sau mai târziu, fiindcă aceste duhuri rele îl războiesc pe om, dar cineva care are darul trezviei și al privegherii, poate cunoaște stadiile atacurilor și poate lupta împotriva lor, chiar dacă lupta este complexă și de durată, însă nu imposibilă. Dacă cineva nu este determinat să oprească gândul rău de la început, acesta pătrunde în mintea lui și-i argumentează că nu este chiar atât de rău. Dacă omul acceptă și acest stadiu, gândul devine pofță și-i hrănește mintea, imaginația și simțurile. Până aici fiind războiul nevăzut” – iată Școala Filocaliei și a Spiritualității Răsăritene autentice, pe care acești cultivatori ai Duhului și stăruitori într-ale Rugăciunii și Ascezei au învățat-o acolo unde te așteptai probabil cel mai puțin, adică în

1 Mia Pădurean, *Spini și aureolă – Viața episcopului martir Ioan Suciuc*, p. 169 (n.r.)

temnițele „cruciadei roșii”! Altfel spus, deprinderea persoanei în lupta duhovnicească, parcurgând toate treptele ascezei creștine, în cadrul războiului nevăzut și văzut în care au fost angrenați acești slujitori ai lui Iisus Hristos și iubitori ai aproapei, duce la o asemenea analiză ce „nu putea fi făcută de către acești tineri decât numai prin prezența Duhului Sfânt, Care i-a asistat pe toată durata vieții lor în închisoare”.

Drept pentru care „cititorul care se va apleca asupra acestei cărți nu o va sfârși fără a fi măcar cutremurat, dacă nu întors spre credință, căci viața acestor oameni deosebiți este un model moral și o scară de suire spre cele înalte, o chemare stăruitoare de a ieși măcar pentru o vreme din mlaștina acestei vieți și de a urca spre Soarele Dreptății, spre Răsăritul cel de Sus, Care este Domnul nostru Iisus Hristos. Oare nu este cutremurător ceea ce spune un teolog și un slujitor al altarului, care și-a asumat suferința și moartea ca pe o curățire și o înviere (căci finalitatea vieții umane nu este moartea, ci învierea)? Și nu vreau ca cititorul de bună credință să treacă fără atenție peste unele cuvinte rămase de la Părinții Iustin Pârnu și Gheorghe Calciu, ce se arată a fi adevărate file de Filocalie și Patristică – și asta pentru că amândoi vorbesc frumos și cu însuflețire, oprindu-se cu precădere la tema lor preferată: aceea a apărării credinței strămoșești, curată, nealterată și autentică (potrivit Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții), și a sentimentelor curate naționale și patriotice, de cea mai bună calitate – pe care și le-au asumat în viața lor duhovnicească la modul plin, din convingere și din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în pofida tuturor vicisitudinilor pe care le-au traversat din cauza sistemului și a regimului ticăloșit, antihristic!

În altă ordine de idei, într-o mărturisire a sa consemnată de către o altă carte de suflet, cuget și simțire autentică, Părintele Ieromonah Amfilohie Brânză – Duhovnicul Mănăstirii Diaconești – Bacău recunoaște că: „Am vorbit de acești părinți mari ai Ortodoxiei noastre, pe care noi nu-i numim sfinți, căci ne temem de asta. Dar pentru noi au fost ca niște sfinți. Așa i-am simțit, așa i-am perceput. Fiindcă i-am văzut împlinind sub ochii noștri Evanghelia, pentru că ne-au învățat creștinismul practic prin exemplul personal: au flămânzit ei ca să sature pe cei flămânzi, au privegheat ei ca să se odihnească cei osteniți, au pătimit ei ca să ia mângâiere cei întristați, s-au sacrificat ei ca să trăiască ceilalți. Bunul Dumnezeu să-l odihnească cu sfinții pe părintele Calciu și pentru rugăciunile lui să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi toți. Amin”.

Eu cred că trebuie reținut și subliniat faptul că interesul cărții nu stă atât în faptele relatate, cât în deschiderea duhovnicească (de care am pomenit și mai sus): căci anecdotică se completează, se întregeste și se transcende prin adevărate pagini de Filocalie contemporană, relevând cu prisosință că în temnițele comuniste, în jurul unora ca: Valeriu Gafencu, Radu Gyr, Daniil Sandu Tudor, Mircea Vulcănescu, Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu, Ioan Gh. Savin, Dumitru Stăniloae, Arsenie Papacioc, Iustin Pârnu, Ioan Negruțiu, Nicolae Steinhardt, Mina Dobzeu, Sofian Boghiu, Constantin Voicescu ori Gheorghe Calciu Dumitreasa, s-a constituit, *mutatis mutandis*, o mișcare spirituală corespunzătoare

cele promovate, dincoace de gratii, de gruparea „Rugului Aprins” de la Antim (cumplit lovită, la rândul ei, de teroarea ateismului oficial al epocii staliniste, artizanii acesteia fiind aceleași persoane, trecute de aici acolo).

Prin urmare, lucrarea în sine este un complex, un tot grăitor, alcătuit dintr-un șir întreg de evenimente, fapte, momente cruciale, de-a dreptul existențiale și determinante pentru eroii cărții, care, deși s-a urmărit acest lucru, nu au fost niciodată victime, ci întotdeauna vor fi consemnați de către posteritatea ce trebuie să fie cât mai obiectivă, drept eroi ai credinței, purtători ai Duhului Celui Dumnezeuiesc, în iadul lumii acesteia pământești, din a doua jumătate a secolului al XX – lea!

Scriitorul și publicistul creștin Răzvan Codrescu subliniază faptul că: „Viața lor merită cunoscută, nu pentru slava lor pământească, ci ca oamenii din zilele noastre înnegurate de atâtea rătăcirii, urmări ale îndepărtării de Dumnezeu, să știe că au existat în veacul al XX - lea asemenea aleși care s-au ridicat la puterea de credință și de jertfă a primilor martiri creștini”.

Știind, din propria-mi experiență, că fiecare întâlnire cu Părinții Iustin Pârnu, Arsenie Papacioc ori Gheorghe Calciu Dumitreasa au fost prilejuri de mare înălțare sufletească și de sărbătoare, asemeni întâlnirilor învățăcelilor cu marii filozofi ai vremii antice precum: Platon, Plotin, Socrate, Aristotel, fiindu-ne pildă demnă de urmat, de înțelepciune, abnegație și dăruire, și totodată, mă gândesc ce repede îi uităm noi pe acești oameni, pe aceste personalități ale culturii și spiritualității noastre, fiindu-le prea puțin recunoscători pentru toate câte ne-au făcut și ne-au dăruit ei nouă! De aceea, cartea de față (și celelalte care sunt și vor mai apărea) este foarte bine venită, remarcându-se ca un omagiu și un prinos de recunoștință adus acestor persoane pline de har, dar și curaj mărturisitor, dorindu-se a fi un pas către revenirea la realitatea normală și firească a cinstirii înaintașilor noștri, așa cum se cuvine, aducându-ne astfel aminte „de mai marii noștri”!

Mărturisesc sincer că mă simt foarte împlinit din punct de vedere spiritual-sufletesc pentru că am avut fericitul prilej și marea șansă de a-i întâlni și de a-i cunoaște pe acești oameni ai lui Dumnezeu, pe cei care încă mai sunt în viața aceasta, iar pe ceilalți doar cu ajutorul cărților și a relatărilor celor care i-au apucat pe acest pământ – mari personalități ale culturii și spiritualității noastre românești și nu numai, având convingerea și nădejdea că vom ști cu toții, pe mai departe, să ne cinstim înaintașii, potrivit meritelor și vredniciilor fiecăruia.

Așadar, cei alungați din turnurile babilonice pot bate la porțile cetății noului Ierusalim – cel bisericesc și ceresc ce „nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o, făclia ei fiind Mielul” (Apoc. 21, 23). Lucrarea aceasta, cu alte cuvinte, este una de referință în domeniul istoriei și a spiritualității autentice, care ar trebui să se afle la îndemâna tuturor celor ce cred că „Biserica este cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui” și asta datorită (și) slujitorilor ei fideli ce au apărut-o în vremuri în care alții au trădat-o și au prădat-o, a celor ce s-au făcut, în acest fel, vrednici de a ajunge din temnițele comuniste în sinaxarele acestei sfinte Biserici – ai cărei fii nelași și nefățarnici au fost, până la sfârșitul vieții lor pământești!

Moții și maramureșenii

Ioan BĂTEA

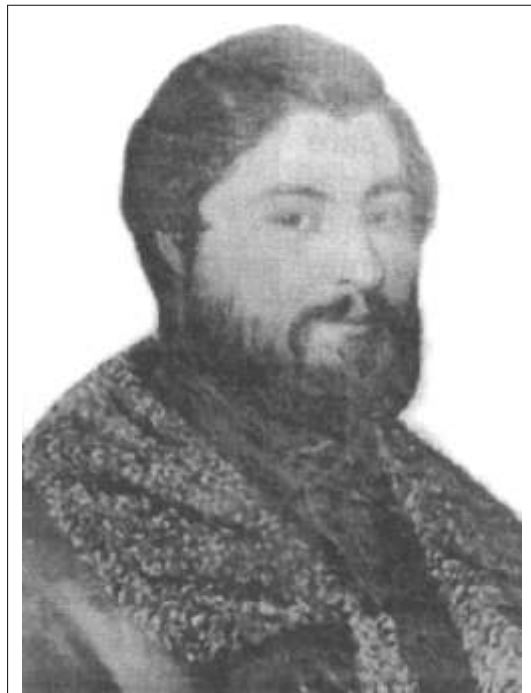
Marele nostru poet, istoric și filosof Bogdan Petriceicu Hasdeu, vorbind despre unitatea poporului român spunea că: „nu numai în privința limbei, ci și în aceea a teritoriului este absolutamente imposibil de a se trage o linie de demarcație între moldoveni și munteni... moldovenii sunt munteni, muntenii sunt moldoveni, moldovenii și muntenii sunt transilvăneni, transilvănenii sunt moldoveni și munteni, iată singurul aspect adevărat și posibil al acestui majestuos tablou, de o unitate națională fără exemplu în analele lumii”. Continuitatea neîntreruptă a românilor în provinciile istorice românești cunoscută, a făcut ca aceștia să gândească și să aprecieze unitar problemele vieții materiale și spirituale. Această unitate în cuget și simțire a fost liantul care a ținut unit poporul român împotriva tuturor vicisitudinilor istoriei prin care a trecut. Patru imperii dominante ale Europei au încercat să ne dezbină și periodic au ocupat teritorii parțial, dar nu au reușit acest lucru.

Făcând o incursiune în istoria noastră, constatăm că noi, românii, deși am trăit secole de-a rândul în provincii separate și în unele rânduri chiar sub stăpâniri străine diferite, relațiile dintre aceste provincii nu au fost întrerupte, granițele administrative au fost depășite, iar în momente de grea cumpănă pentru provincii, acestea și-au unit forțele, s-au ajutat reciproc. Speranțele, năzuințele și dorințele românilor erau aceleași la poalele Gutâiului ca și la poalele Munților Apuseni, la Baia de Criș, ca și la Baia Mare. Românii au lucrat, din generație în generație, aceeași glie strămoșească, au avut aceleași bucurii și suferințe. La fel le-au fost casele, uneltele de muncă, datinile și obiceiurile. Aceleași le-au fost colindele și rugăciunile, portul și limba, la fel le-au fost năzuințele și speranțele, niciodată împlinite, dar niciodată zdrobite.

Într-un moment crucial al istoriei noastre, nădejdea și speranța moților, ca dealtfel și a maramureșenilor, era Horea, eliberatorul de iobăgie. La acest eveniment cu răsunet internațional, maramureșenii au fost alături de moți. Din Zarand mișcarea revoluționară s-a extins până la Baia Mare și în întreg Maramureșul unde minerii români, maghiari și germani s-au alăturat revoluționarilor. Au fost descoperite documente ale epocii din care rezultă că magistratul din Bistrița semnala magistratului din Baia Sprie, despre „răscoala țăranilor români” și că Horea se intitulează „rege al Daciei”. O altă scrisoare din perioada respectivă (noiembrie 1784), a Comitatului Satu Mare către magistratul orașului Baia Sprie, îi cerea să sechestreze praful de pușcă, plumbii și cremenea, fiindu-i necesare pentru „reprimarea răscoalei”. Un alt document de la Budapesta, apărut după înăbușirea revoluției din decembrie 1785, înștiințează orașul Baia Sprie că „potrivit veștilor primite” conducătorii revoluției, adică Horea și Cloșca intenționează să se refugieze în Ungaria, prin trecătoarea de la Negreni și se cere să fie luate măsuri

pentru a nu se răspândi revoluția. Documentele vremii mai spun că iobagii din Baia Mare, în frunte cu preotul lor, au fost pregătiți să-l primească pe Horea și, cum evenimentul nu s-a petrecut, aceștia, împreună cu preotul lor, au plătit îndrăzneala cu prețul vieții.

Anul revoluționar 1848 i-a întâlnit pe moți și maramureșeni uniți pe Câmpia Libertății. Astfel, la Adunarea generală de la Blaj din 15-17 mai 1848, din Comitatul Satu Mare a participat o delegație de 120 de persoane. Alte zeci de delegați au fost din Țara Lăpușului și a Chioarului. Delegațiile de maramureșeni au fost întâmpinate de maramureșeanul și viitorul tribun Simion Balint, care se cunoștea cu Ion Dragomir din Chioar. Prin intermediul lui Simion Balint și a lui Ioan Buteanu, delegații maramureșeni s-au întâlnit cu Avram Iancu. Maramureșenii Pop Nuțu, Pop Florea și Roman Petru, la 15 septembrie 1848, au participat la cea de-a treia Adunare generală de la Blaj. Aceștia duseseră mai înainte un prim detașament de 800 de voluntari pentru armata lui Avram Iancu, iar de la această Adunare generală se întorc cu mandatul de a organiza un nou contingent de revoluționari. Cei trei maramureșeni reușesc să adune în pădurile Cicârlăului circa 2.000 de oameni, dar sunt trădați, prinși și spânzurați pe dealul de la Cătălina, din apro-

*Ioan Buteanu, fiu al Chioarului, martir al revoluției transilvănene din 1848-1849, într-o fotografie databilă în vremea revoluției, fotografie reprodusă de Vasile Chindriș în volumul **Memoriale 100**, Cluj-Napoca, 1998*

pierea orașului Baia Mare. Revoluționarii prinși au avut aceeași soartă ca și conducătorii lor, în luna octombrie 1848. Legătura maramureșenilor cu leagănul revoluției din Țara Moșilor, cu conducătorul acesteia, a fost figura luminoasă a lui Ioan Buteanu. Moțul Avram Iancu și maramureșeanul Ioan Buteanu au fost doi tineri hotărâți să lupte până la sacrificiul suprem pentru drepturile și libertățile moșilor și ale maramureșenilor, ale națiunii române din Transilvania. Așa au procedat aceștia și colaboratorii lor la realizarea reformei administrative, împărțind Transilvania în cele 16 prefecturi, iar în prefectura Zarand a fost numit prefect maramureșeanul Ioan Buteanu. La fel au procedat și românii din Maramureș care nu au recunoscut autoritățile maghiare, nici Dieta de la Cluj și nici Uniunea Transilvaniei și a Partiumului cu Ungaria. Aceștia pun mâna pe arme și se pregătesc de luptă în întreg Sătmarul, Sălajul, Maramureșul și Lăpușul și mai ales în Chioar, unde se organizează Țara Românească autonomă, declarându-l pe ofițerul român Atanasie Moț Dîmbu „locotenent general al Districtului Chioar”. Pe maramureșeni nu-i vom întâlni numai ca luptători în oastea lui Iancu, ci și ca participanți la Adunarea generală de la Blaj astfel: Petre Bran din Tohat, zona Ulmeni-Sălaj, intelectual cu studii la Baia Mare, Cluj și Blaj, participă la Adunarea de la Blaj din 18/30 aprilie 1848, Ioan Dragomir din Băiuț, fost cadru didactic la Blaj și Marchiș Filip participă la Adunările generale din 3/15 și 5/17 mai 1848, precum și la cele din 2/14 și 16/28 septembrie 1848, de pe Câmpia Libertății. Reîntors acasă, în Maramureș, Dragomir desfășoară o activitate susținută pentru popularizarea hotărârilor luate la Blaj, motiv pentru care este arestat și condamnat la ani grei de închisoare. Țăranul Marchiș Filip își va organiza consătenii militărește, iar în luna decembrie 1848 va fi în fruntea lăncierilor, luptând sub comanda lui Atanasie Moț Dîmbu, împotriva armatei conduse de baronul Șandor Teleki și maiorul Miklos Katona.

Comunitatea intereselor de teritoriu, de limbă și cultură, economice și sociale i-a unit pe români de la nașterea formațiunilor social-statale. Conștiința originii comune a fost liantul care a ținut unitatea, a fost forța care a determinat acțiunea de sprijin și ajutor reciproc între provinciile românești. Împreună au fost moșii și maramureșenii prizonieri în lagărele din Italia și Rusia. Aceștia, deși aflați în captivitate, erau preocupați și obsedați de drepturile și libertățile românilor, de gândul la țara lor, la viața social-economică a semenilor lor, motiv pentru care s-au înrolat în formațiunile de voluntari români care au venit în țară în 1917-1918 și au luptat pentru eliberarea Ardealului de sub bandele bolșevice ale lui Bela Kun. La fel au procedat voluntarii români din Rusia, unde au luat naștere detașamentele de voluntari „Maramureșul”, „Munții Apuseni” și altele, care au luptat la Mărăști, Mărășești și Oituz pentru alungarea dușmanilor din țară.

Un moment istoric foarte important pentru relațiile dintre moși și maramureșeni a fost formarea Partidului Național Român și redactarea Memorandului (1884-1892). În ianuarie 1892, la cea de-a cincea conferință a

P.N.R. este ales secretar general al partidului Vasile Lucaciucare, în martie 1892, definitivează Memorandul și convoacă la Viena pe memorandiști pentru depunerea lui. Astfel au fost convocați maramureșenii Gheorghe Pop de Băsești și Vasile Lucaciucare, iar din partea moșilor Vasile Ignat și Alexandru Filip, avocat din Abrud. În 1908, Vasile Lucaciucare își depune candidatura pentru a fi ales deputat în Parlamentul de la Budapesta pentru zona Beiuș, deci pentru moși, unde devenise vacant un mandat de deputat. Vestea sosirii lui Vasile Lucaciucare la Beiuș i-a mobilizat pe toți moșii din zonă, iar în gara Beiuș i s-a făcut o mare primire. Când Vasile Lucaciucare cu delegații săi au trecut pe lângă un grup de oameni, un moș cu plete albe a ieșit din rând, a făcut o plecăciune și a spus: „mulțumesc lui Dumnezeu că te-am mai văzut o dată în viața mea. Te-am văzut în Cluj, când te-a judecat”, la care Vasile Lucaciucare i-a întins mâna, l-a îmbrățișat și i-a mulțumit. Vasile Lucaciucare își va demonstra calitățile de luptător neînfricat pentru drepturile românilor din Transilvania prin conferințe susținute în Sătmar și Maramureș, în zona Beiuș, precum și prin articolele din publicațiile românești ale vremii. Primiri grandioase i s-au făcut lui Vasile Lucaciucare cu ocazia alegerilor și de către moșii din Vașcău, Carpineți, Crișcior și alte localități din zona Beiușului. Expirându-i mandatul de deputat în 1910, Vasile Lucaciucare va găsi alte forme de luptă pentru ideea îmbrățișată. Simțind însă că este urmărit de autoritățile habsburgice, pentru activitățile sale, în toamna anului 1914, trece în România.

Împreună au fost moșii și maramureșenii la 1 Decembrie 1918, pe Câmpia Libertății din Blaj unde, alături de bănățeni, bucovineni și basarabeni, au hotărât realizarea Statului Național Român unit, suveran și independent, mult visat, între granițele Daciei istorice.

Astăzi, suntem noi, moșii, aici în Maramureș, ca și mulți maramureșeni în Țara Moșilor, unde muncim și ne ajutăm unii pe alții și așa vom continua să fim până-n veci. Aspirațiile de libertate ale lui Horea, ale lui Avram Iancu, ale lui Ion Buteanu, ale lui Vasile Lucaciucare și Gheorghe Pop de Băsești, precum și ale altor fruntași ai vieții publice, ale poporului român, nu au fost zadarnice. Aceștia s-au transmis din generație în generație până în zilele noastre, când suntem o națiune constituită, puternică și apreciată în Europa și în lume. Relațiile moșilor cu maramureșenii sunt vechi „de când e lumea”. Așa ne-am născut: prieteni, frați și fără veleități de „stăpân și servitor”, de „superior și inferior”. Ne-am născut în case modeste, pe câmp sau în colibele din pădure, dar am respirat aerul libertății, am băut apa limpede a izvoarelor și ne-am simțit sătui. Am zburdat prin codri și câmpii, ne-am simțit puternici ca vulturii. Aceștia sunt moșii și maramureșenii, oameni tari ca piatra pe care au crescut, oameni care s-au împrietenit cu munții, cu pădurile și apele văilor. Oameni cărora le place liniștea codrilor și glasul apelor curgătoare. Așa s-a născut la acești oameni spiritul de liniște, de pace, de libertate și de dreptate, de toleranță. Ei nu s-au supărat pe cerbii care au rupt o ramură din codru și nici pe urșii care au pescuit păstrăvii din râurile munților, cu aceștia s-au încălzit la același foc

și au stat împreună la umbra aceluiași copac. Moții, ca și maramureșenii, n-au putut însă să rabde robia și nedreptatea, trufia și jignirile, și nicio altă manifestare negativă care încalcă pragul demnității umane. Oamenii munților sunt primii care au reacții la astfel de atitudini. Ei știu una și bună, că strămoșii lor au fost „oameni liberi” și că pentru libertate s-au luptat generații după generații.

Experiența vieții sociale și spiritul de inițiativă al moților și al simpatizanților acestora din Maramureș i-au ajutat să găsească forma, adecvată epocii, de a-și menține relațiile frățești, precum și cele de sprijin și ajutor reciproc pentru realizarea unor acțiuni în cinstirea memoriei înaintașilor sau pentru edificarea edilitar-gospodărească a localităților locuite de moții și maramureșenii din Sătmar. Astfel, în perioada cultului personalității, când valorile moral-culturale și patriotice începeau să se degradeze iar populația acestor localități începea să emigreze, ca urmare a industrializării socialiste, moții din Maramureș, pe diferite căi, au intervenit pentru stoparea depopulării localităților rurale mai înainte amintite. Din Maramureș s-au dus piatra și utilajele pentru construcția drumurilor pietruite la Scărișoara Nouă, Horea, Marna, Baba Novac, Gelu etc. De aici s-au dus lemnul și alte materiale de construcție pentru moții și maramureșenii din Sătmar. Fără sprijinul moților din Maramureș și al maramureșenilor nu era posibilă ridicarea bustului lui Horea și a Monumentului Eroilor la

Scărișoara Nouă – județul Satu Mare, a Monumentului lui Avram Iancu de la Carei. Fără colaborarea frățească dintre moții din Maramureș și simpatizanții maramureșeni nu era posibilă ridicarea bustului lui Ioan Buteanu la Șomcuta Mare și a grupului statuar „Avram Iancu și tribunii săi maramureșeni”, la Baia Mare, monument care întruchipează pentru veșnicie relațiile frățești dintre moți și maramureșeni. Moții din Maramureș și simpatizanții lor maramureșeni au avut o preocupare intensă pentru înființarea filialelor Societății „Avram Iancu”, în diferite localități din țară. Multiple au fost acțiunile cultural-educative desfășurate de moții din Maramureș împreună cu corul din Finteușul Mare, Garnizoana din Baia Mare și alte instituții de pe raza municipiului Baia Mare, la Sighetu Marmației și Vișeu. Demnă de remarcat este activitatea-cultural artistică desfășurată de filiala Societății „Avram Iancu” din Vișeu de Sus, cu corul „Flori de Maramureș” organizat de filială și condus de președintele acesteia, moțul Viorel Igna. Această formație artistică a participat la diferite festivaluri interne și internaționale, bucurându-se de aprecieri pozitive din partea spectatorilor.

Pentru toate aceste realizări a trebuit o hotărâre fermă, tenacitate, perseverență și energie, care să asigure unitatea în cuget și simțire a moților și maramureșenilor, a fost nevoie de puterea lui Dumnezeu și de un moț care să urmărească realizarea obiectivelor propuse.

„Avram Iancu și perfecții” - monument din bronz semnat de sculptorul maramureșean Ioan Marchiș (inaugurat în 2001 la Baia Mare)

Vasile Șoimaru – omul care a reușit să facă Marea Unire (într-o superbă carte)

Ioana DRAGOTĂ

Vineri, 22 mai 2009, băimărenii au cunoscut momente remarcabile de intensă emoție și înaltă spiritualitate. La Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” au putut participa la întâlnirea memorabilă cu cel mai mare explorator al ținuturilor locuite de români: Vasile Șoimaru, autorul celebrului album *Români din jurul României în imagini*. El a fost însoțit, în această nouă călătorie, de bunii săi prieteni, tot basarabeni, Vlad Pohilă și Ion Iachim, cunoscuți scriitori, cercetători și devotați susținători ai fenomenului românesc, în toate manifestările sale.

Este greu de redat în cuvinte atmosfera întâlnirii. Ar fi o înșiruire de superlative care ar putea părea exagerată, așa că am să mă rezum la a spune că stăpână deplină a fost dragostea fierbinte, curată și frățescă, izvorâtă din tainițele cele mai adânci ale sufletelor celor prezenți. Se vedea în priviri și zâmbete, în gesturi și nemișcare, în cuvinte și tăceri, în întreaga atmosferă, de parcă aerul și-ar fi schimbat consistența și vibra înalt și strălucitor.

Pentru cei care nu au putut fi alături de noi, cu toate că sunt convinsă că și-ar fi dorit, iată câteva fragmente din cuvintele rostite atunci.

Conf. univ. dr. Constantin Mălinaș, directorul fondator al revistei „Familia română”

În aceeași idee a revistei *Familia română*, avem bucuria să fie cu noi frați din Basarabia, prilej deosebit pentru lansare de cărți și comunicare. Este cu noi domnul profesor universitar Vasile Șoimaru, autorul albumului *Români din jurul României în imagini*, care va fi prezentat astăzi. Este cu noi domnul Ion Iachim, scriitor și ziarist din Republica Moldova. Este cu noi domnul Vlad Pohilă, redactor șef al revistei *BiblioPolis*, care lucrează în Biblioteca Municipală B.P. Hasdeu din Chișinău și a scris prefața albumului.

Români din jurul României în imagini este o lucrare extraordinară, prima de acest fel. Este o lucrare care ilustrează, prin imagine - aproape 900 de fotografii - ideea de România Mare, sau chiar mai mult, pentru că privește un spațiu și autorul a adunat imaginile din Caucaz și până în Italia, din Epir și până în Polonia, parcurgând în 5 ani cca. 100.000 km ca să adune fotografiile pe care apoi le-a selectat pentru a forma o carte excepțională, în care domină, 95 % să spun așa, imaginea. Textul este foarte puțin, dar albumul însumează ceea ce este imagologic neamului românesc. O lucrare excepțională și ne bucurăm că a venit la Oradea, la Baia Mare, mâine suntem la Bistrița, miercuri am fost la Cluj... Adică iată un traseu prin Transilvania, foarte frumos, pentru a ne aduce această carte cu totul deosebită. Vă mulțumesc, dragii mei!

Conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, explorator întru românism

Nici n-am visat să ajung la Baia Mare cu acest al-

Vasile Șoimaru acordând autografe cititorilor băimăreni

bum! Să începem cu Maramureșul de dincolo, pentru că din țară, din România, n-am inclus practic nicio imagine. Aveți destule albume, monografii, aveți foarte multă literatură despre istoria României, însă nu aveți sau n-ați avut până acuma niciun album cu românii din jurul României. Nu sunt istoric, nu sunt nici fotograf, sunt cadru universitar la Academia de Studii Economice din Chișinău. Am făcut Facultatea de economie la Chișinău, doctoratul la Petersburg și apoi a venit vremea când de două ori am fost deputat. Când a trebuit să plec din politică, din Parlament, trebuia să fac ceva, acumulasem multă energie și n-aveam ce face cu ea. În domeniul economic multe lucruri nu mai poți face, la noi, în Chișinău. Economia națională a Republicii Moldova nu are nevoie de economiști, nici nu prea avem economie, dar nici cei care conduc acuma (mai 2009, n.r.) nu au nevoie de economiști. Ei au nevoie de oameni care să ridice mâna în Parlament și unii oameni care să-i voteze, pe care îi iubesc foarte mult în campania electorală, după care, cam 3 ani și 9 luni, până la cealaltă campanie electorală, nu-și mai aduc aminte de ei. Și-atunci am zis că aveam în fața mea fotografia.

N-am făcut nicio școală, n-am citit nicio pagină de manual, nu vreau să devin un fotograf profesionist. N-am dorit și nici n-am să doresc, nici nu mai am timp să mă gândesc să fac o facultate sau cursuri speciale de fotografiere. Dar așa, Dumnezeu a dorit ca eu să adun românii din jurul României, să-i adun într-o carte, să fac o mică unire într-o carte a tuturor românilor, nu numai din fosta Românie întregită din perioada interbelică, dar chiar toți românii, toți care i-am găsit dintâi în documente, în cărți... Și atunci m-am pornit la drum. Încă nu visam să fac un album. Pur și simplu mă interesa foarte mult cum arată frații noștri din depărtare.

Apoi, când s-a născut ideea albumului, credeam că

o să fie scurt lucrul ăsta, ziceam: edităm lucrarea la Chișinău și organizăm trei lansări: la Chișinău, în 27 martie 2008, când se vor împlini 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu România; la Cernăuți, în 28 noiembrie, când se vor împlini 90 de ani de la Unirea Bucovinei, și la 1 decembrie, la Alba Iulia și, gata, mai mult nu facem nimic! Ne căutăm de treabă, ne întoarcem la catedră, scriem manuale, participăm la cercetări, la pregătirea cadrelor economice, dar n-a fost să fie așa.

În primul rând m-am adresat Bucureștiului, să ne sprijine în acest proiect. N-au făcut-o, dar noi n-am rămas fără sprijin, Dumnezeu cu dânzii! Cultura și finanțarea culturii de la București este condusă de alți oameni, nu de români. Nu ne-am supărat pe nimeni, așa e realitatea românească.

Haideți să facem noi un cadou țării, neamului, la cei 90 de ani de la marea Unire, în 2008, am zis, și am găsit, desigur, sprijin la prietenii din Basarabia și bani pentru drumuri. Drumuri au fost foarte multe, peste 100.000 de km în 5 ani de zile, le-am făcut cu mașina mea. A venit vremea să tipărim albumul, nici nu ne-au cerut o sumă prea mare. Dacă s-ar fi tipărit în România, era mult mai mare prețul și atunci eram gata să vând tot, și garaj și mașină, numai să reușesc să fac cartea aceasta ca în 27 martie 2008 să o lansăm la Chișinău. Trebuia să mai facem un eveniment, să mai deranjăm un pic comunistii, străinii aceia rătăciți de la noi din Chișinău.

Am început cu Maramureșul istoric, de dincolo de Tisa, din „Apșele” - așa îi spune un istoric român, Mircea Dogaru, la emisiunile TVRM-ului. La „Apșe” - nu știu, asta e o nouă denumire. Nu-i spune Maramureșul istoric, îi spune românii din „Apșe”. Dar acolo scrie Apșa și-o Apșiță. Și apa se numește Apșa, râul Apșa sau Apșița. Am început de acolo pentru că am avut un student la facultate din Apșa de Mijloc, îi spunea Moiş Nuțu și el ne povestea, deseori, care-s tradițiile. Nu-mi venea a crede. Unde români acolo? Nici geografia n-o știam așa de bine ca să-mi închipui cum s-au luat românii acolo, în Transcarpatia ucraineană sau sovietică cum era atunci. Dar a venit vremea când am intrat în acel sat și am văzut o biserică extraordinară. Nu aveam aparat de fotografiat când am văzut biserica aceea de lemn, din Apșa de Mijloc, dar tot timpul, ani de zile, mi-a stăruit în memorie. Cum de n-am avut un aparat, cum de nu publicasem o fotografie la Chișinău?

În 1994 am cumpărat primul aparat de fotografiat,

fiind în S.U.A., și am învățat a fotografia. Dar ce să înveți la un aparat de acesta, care are totul automat? Doar îl îndrepti încotro ai de fotografiat, apeși și, gata, fotografia-i făcută! Și, uite-așa, au trecut doi ani de zile. După aceea am făcut prima fotografie cu un răsărit de soare, nemaipomenită. Sunt 13 ani de atunci și aș vrea să mai întâlnesc un răsărit de soare ca acela, și nu mai pot. Nu se repetă clipa niciodată. De aceea e foarte important să o surprinzi. Ești cu mașina, oprește mașina, ești cu trenul oprește trenul, ești cu avionul...(râde), tot așa, altfel nu o mai întâlnești niciodată. Când oamenilor le place, public fotografiile săptămânal în Literatura din Chișinău, la ziarul Timpul și altele. Public fotografii, bani nu le iau, dar le-am spus să-mi adauge ceva la pensie. Asta e plăcerea mea, e a doua parte a zilei a unui profesor universitar. Cum am timp liber, iată, am urcat în mașină și am plecat.

Despre album, presa „oficială” n-a scris o vorbă. Opoziția a scris foarte mult. Literatura publică imagini, Flacăra lui Adrian Păunescu, săptămânal publică fotografii și texte din această lucrare. Am avut o emisiune la PRO TV, la Parte de carte a lui Cristian Tabără, o emisiune foarte frumoasă și, în orice caz, multe lucruri frumoase s-au întâmplat de atunci. Formula AS a scris două pagini și ceva despre cartea asta, tot într-un interviu. În România, desigur, cei care gestionează finanțe pentru românii de pretutindeni, tac chitic. N-au cumpărat niciun exemplar, nici Departamentul, nici Institutul Cultural Român. Nu-i interesează, nu există lucrarea asta.

Cornova, localitatea mea natală, a fost cercetată de Dimitrie Gusti, la 1931. O echipă întreagă, 55 de tineri cercetători de la București, de la Institutul Social Român, au venit în Cornova. Generația mea n-a știut nimic despre această cercetare. Știam doar, de la părinți, că au fost niște studenți care ne-au luat documentele de pământ de pe la 1600 sau 1500. Pe o piele de vițel era documentul nostru de pământ, de la domnitorul Moldovei. Umblu din '90 și tot caut documentul acela pe piele de vițel și nu mai găsesc nimic, nici la Muzeul Satului, nici în arhive, nu-l găsesc nicăieri. Dar mi-ar trebui tare!

În 1990 a venit o echipă de la Sahia Film, din București - primul film a fost făcut în 1931 de către Anton Golopenția, Tudor Posmantir și încă câțiva din cercetătorii echipei - a venit regretatul regizor Pompiliu Gâlmeanu să mai facă un film, la 60 de ani de la cea primă cercetare. Și atunci am văzut cu ochii noștri, pentru prima oară, toate fotografiile vechi, tot ce s-a publicat

Constantin Mălinaș, Vlad Pohilă, Ion Iachim, Vasile Șoimaru, Teodor Ardelean - Baia Mare, 22 mai 2009

atunci. Și nu ne putem ierta cum s-a putut ca timp de 60 de ani să nu știm nimic? Cum de n-a ajuns la noi o pagină de caiet, o pagină de carte, un ziar? Cum de n-au ajuns la Cornova? Eram într-un lagăr de concentrare, în Uniunea Sovietică. Nimic nu ajungea din România. Veneau, se mai întâmpla, persoane din Germania, din S.U.A., dar din România nu putea pătrunde nimeni acolo. Și iată că a venit vremea când au ajuns la noi aceste mărturii și am văzut ce a fost atunci. Nici până acum nu ne mai putem sătura de lecturarea acelor reviste, cărți, manuscrise ce au mai rămas. Nu ne putem sătura de această istorie. Desigur că ne-am molipsit rău de tot de această boală și nu ne-am lăsat nici noi, până acum, și nu ne lăsăm, și nu ne vom lăsa până nu ne vom vedea și noi liberi ca dumneavoastră și deocamdată, dacă nu într-o țară, măcar în U.E. să ne vedem, că acolo știm noi ce avem de făcut.

Ion Iachim s-a născut în satul meu, e un prozator extraordinar de curajos și foarte bun. Vlad Pohilă este un român din Basarabia, fără de pereche. El s-a însurat cu limba română, cu istoria română și cu România în genere. Nu-i căsătorit, n-are familie, are o garsonieră unde nu poți intra de cărți, ziare, reviste și așa mai departe. Eu nu știu cum se descurcă el acolo. În afară de aceasta mai e un lucru pe care îl știu: el nu respiră oxigen, respiră românism. O să-i auziți și o să vă convingeți și dumneavoastră. Sănătate și numai bine!

Ion Iachim, scriitor, cercetător, jurnalist

Țin și eu să zic niște cuvinte despre prietenul meu Vasile Șoimaru, despre autorul acestui extraordinar album, dar ca să nu uit, fac și o mică prezentare a lui Vlad Pohilă. Vlad Pohilă este, în opinia mea și a mai multor basarabeni care-l cunosc, un extraordinar cărturar. Are și o memorie grozavă, din care motive cunoaște vreo 5-6 limbi, știe și oleacă de maghiară. Este un patriot deosebit. Poate este cam șifonată noțiunea asta de patriot, pe care noi o utilizăm mai des decât cei de pe malul Dâmboviței, dar la noi încă, în Basarabia, a fi patriot înseamnă a suporta riscuri.

Vasile Șoimaru, pe lângă cele zise de dânsul, este un economist de forță, a fost în două rânduri parlamentar, din partea partidelor de dreapta sau, cum am zice noi, al partidului cu orientare națională. S-a afirmat și ca un foarte bun specialist în domeniul fotografiei. Degeaba zice el că apeși, acolo, pe nu știu ce, un buton, și fotografia este gata. Sigur că nu! Trebuie să vezi frumosul. Mergând cu mașina, deseori treceam pe lângă niște pei-

saje extraordinare și nu le sesizam dintr-o dată frumusețea, dar el se oprea în mijlocul drumului, de credeam că s-a întâmplat ceva. El vedea un peisaj, se oprea numaidecât, fotografia, găsea aceste „bombonele” fotografice pe care le-a reprodus, și nu numai în acest album. Țin foarte mult la Vasile Șoimaru.

Eu am scris vreo 30 de cărți, majoritatea sunt cărți de proză și am păcătuțit, și mai păcătuiesc rar, scriind și câte o poezie, chiar și de dragoste. Și, uite, deodată s-au adunat câteva texte pe care vroiam să le editez și mi-a venit o idee, pe care a susținut-o Vasile Șoimaru. Eu i-am scris poezie, el mi-a dat fotografie, sigur, nu degeaba, și am făcut o cărțuțică cu text, cu fotografie care se numește *Ascult cum înflorește inul*.

Vlad Pohilă, redactor șef adjunct al revistei „BilbioPolis” a Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu” din Chișinău

Vă voi infirma câteva din spusurile de aici. Nu-i adevărat că aș respira numai românism, cum spune Vasile Șoimaru. Respir având o largă deschidere. Respir și comunism, cu greu, dar respir, nu am ce face, respir și rusism, respir și altele... Însă, dincolo de umorul amar, sigur că la noi se inoculează, se acreditează foarte perseverent ideea că a fi român e ceva de ocară, compromițător și că românismul este perimat.

Paradoxul este că vin aceste idei, nici eu nu știu dacă merită cumva coroborate, de la Chișinău, dintr-o mahala a Bucureștiului, un fanar de-acolo, și, nu știu, pentru mine nu, dar pentru unii nu mai e un titlu de mândrie a fi naționalist, a fi adept al românismului, chiar sub ochii noștri, în ultimii ani de comunism. Asta nu înseamnă că mă las de românism. Să se lase ei de comunismul lor, intrăm într-o competiție tacită și vedem cine va învinge. Eu sper că nu vor învinge ei, atâta doar zic.

Nu-i adevărat că nu poți trece prin garsoniera mea. Au fost și maramureșeni, au văzut, este loc de trecut. Am cărți multe și valoroase, mai mult, am o garsonieră bună, model unguresc. Acum, ascultând alocuțiunile colegilor mei, este greu să nu observ o căldură, o fereastră de dragoste pentru acest pământ. Eu am avut norocul de a vedea întreg imperiul sovietic, până în Siberia. Toate republicile colonizate, ocupate de ei. Și aveau mai multe puncte de atracție. Din cele 15, totuși, vreo trei sunt marea mea iubire, până astăzi: două caucaziene și câte ceva din Rusia, câte ceva din Ucraina, partea aceasta apuseană. Din România, deși o țară mai mică, am infinit mai multe locuri care-mi sunt foarte dragi. Și mi-ar fi greu să le enumăr. Nu că nu le-aș ține minte, deși s-a exagerat și trebuie să infirm și cele spuse despre memoria mea - mama mea avea o memorie fenomenală, știa Sfânta Scriptură pe dinafară. Dar aș începe cu Maramureșul lista de „mari iubiri românești”.

Am scos o carte anul trecut, m-a ajutat Dumnezeu să debutez și eu spre bătrânețe, în domeniul meu și, în această carte, am un compartiment care se numește *Locuri dragi sufletului meu*. Nu știu al câtelea este un material: *Cât îi Maramureșu’ te uimește tot omu’*, cu impresiile mele din 2000, când am fost prima dată aici, la dumneavoastră, la niște cursuri. Ce-i interesant, e că m-a sunat într-o seară o doamnă care este un „moldovenist” feroce de la noi - e mai convenabil să fii „moldovenist” la Chișinău, decât român, sigur că da, și a zis:

– Domnule, am citit cartea matală.

– Da, doamnă, mulțumesc!

– Mai e nevoie de lucrări cu Maramureșul acela. Să știi că am început să mă dau și eu cu voi. Sunt și eu românofilă.

– Să fii sănătoasă! Am să transmit în Maramureș.

Uite, domnule, mai există locuri cu asemenea efecte curative! Vă felicit că sunteți locuitori ai Maramureșului, o zonă într-adevăr cu totul deosebită și în contextul românimii, și în contextul paneuropean așa spune eu.

Acum, referitor la carte, care începe cu Maramureșul, am avut bucuria și greutatea, emoția de a o îngriji ca redactor și a o prefața. Domnul Șoimaru era atunci tocmai în purpura ultimelor pregătiri, inclusiv financiare, era agitat și îmi spunea: „Când îmi faci? nu mai faci prefața?”. Am văzut printre primii macheta, m-a tulburat extraordinar. Am văzut cartea în proces de naștere, ca un făt, ca să spun așa. Albumul beneficiază de 40 de recenzii și consemnări. Toate sunt pe o notă extraordinar de elogioasă, pe merit elogioasă, vă asigur.

Aș vrea să evidențiez câteva valențe ale acestei cărți, care nu pot fi trecute cu vederea. Sigur că da, s-a spus, și așa este: aspectul artistic deosebit, valoarea artistică deosebită a cărții, apoi ar trebui să amintesc valoarea de document, valoarea istorică. Are o valoare justițiară, de drept. Este o carte care ne face dreptate, ne adună pe toți la un loc. Fără a acredita, a afișa, a declara niște pretenții teritoriale sau de altă natură, pune la un loc toate pământurile populate de români, făcând abstracție de diasporă unde s-au dus românii în căutarea unui standard de viață mai bun, pentru a-și rezolva niște probleme financiare sau din alte motive. Sunt pământurile noastre și ale dreptății noastre. Aș mai spune că o valoare intrinsecă a

acestui volum deosebit este și că se ține în preceptul biblic, este o carte plină de dragoste pentru aproapele și, în mod special, pentru cel mai necăjit.

Am auzit istorisirile domnului Șoimaru, tulburătoare, e puțin spus, zguduitoare. Oameni care erau dornici, visau de zeci de ani să audă limba românească, să vadă o carte românească, să afle o știre despre comuna de unde au fost deportați părinții lor. Desigur că această carte putea să fie scoasă numai cu perseverența aceasta a lui Șoimaru, cu simțirea lui curată, vibrantă românească, trecând peste multe greutăți, începând de la cele de ordin material, de drum cu riscuri, că a fost reținut de poliție, KGB-ul ăsta ucrainean, de KGB-ul moldovenesc, de multe altele.

Cartea aceasta este categoric și efectul unei stări deosebite, a setei de a-ți arăta identitatea, atunci când vor să ți-o zdrobească. Nu e un secret pentru dumneavoastră că la noi ne contestă și dreptul de a ne numi români și dreptul de a vorbi românește, dreptul de a denumi limba română. Tot umblă cu vrăjeli, m-am săturat să spun atâtea, să scriu argumente, mereu apare altul, cu alte ineptii. Această carte este o pocnătură, să spun așa, pentru ca să se trezească unii.

Oaspeții ne-au transmis mesaje din Basarabia, au adus cu ei daruri de cărți, CD-uri și am vizionat împreună un tulburător film cu înregistrarea imnului *Îndemn la Unire*, interpretat de corul copiilor de la Liceul „Prometeu” din Chișinău, autor Aurelian Silvestru.

Cu aceeași ocazie, a fost lansat numărul 1/2009 al revistei *Familia română*, număr dedicat poetului național Grigore Vieru.

„Nu mă mai satur de frumusețea și bogăția limbii române...”

interviu realizat de **Irina NECHIT**,
poetă, Chișinău

— *Stimate Vlad Pohilă, felicitări pentru cartea „Și totuși, limba română!...”*, apărută recent la Editura „Prometeu”. În cele aproape 500 de pagini ale volumului, am impresia, personajul principal al scrierilor tale este limba română, prezentată în cele mai diferite contexte. Cum trebuie să scrie astăzi un autor, ca să nu banalizeze „tema limbii”?

— „Tema limbii” nu poate fi banalizată, bagatelizată nicicând, nicăieri, cu atât mai puțin acum, la noi, unde româna se află în niște condiții specifice, cu precădere nefaste. Cine se apucă să scrie despre limba română – că o elogiază, că o apără de prigoană, că încearcă să o cultive – ar face bine să abordeze fațete de maximă sensibilitate, aspecte ce ar viza pe vorbitorii ei autentici, nu pe cei „de serviciu” sau rătăciți. Și, esențial, despre limbă e necesar să se scrie corect.

— *Dedici volumul tău unor personalități marcante. Cum le-ai cunoscut? Prin ce te-a fascinat fiecare?*

— I-am cunoscut în timpuri și în circumstanțe extrem de diferite, fiecare însă m-a fascinat și m-a influențat adânc, într-o anumită etapă a vieții: istoricul Sava Iancovici-Gârleanu, fiindu-mi unchi prin alianță, m-a marcat în adolescență și în tinerețe; prof. Raoul Șorban – după absolvirea facultății, după ce i-am fost ghid și interpret în marile muzee de la Moscova și Petersburg; pe lingvista Mioara Avram am cunoscut-o în 1988, admirând-o continuu... De altfel, despre fiecare am scris cu diferite ocazii, în această carte consacrandu-le câte un eseu.

— *Te rog, enumeră limbile pe care le cunoști. Mai înveți și alte limbi?*

— Tradițional, se consideră că a cunoaște o limbă străină înseamnă a citi, a scrie, a vorbi în această limbă. Contează însă foarte mult să cunoști, să simți esența, „ființa” unei limbi, ca și condițiile, anturajul în care ea se dezvoltă, funcționează. Dacă acceptăm un criteriu mixt

de apreciere a cunoașterii limbilor străine, atunci pot pretinde că știu vreo cinci idiomuri slave, trei romanice și cele două – câte există, acum - baltice. Altele nu mai studiez, mulțumesc și pentru atâta! - doar grație acestor limbi am descoperit universuri nebănuite, am ajuns pe „miraculoase tărâmurii” ale adevărului și frumosului. Recomand tuturor să studieze orice limbă, dacă au vreo posibilitate. Totodată, e bine să se știe că nu vei învăța ușor și nu vei utiliza eficient nici un grai străin dacă nu-l cunoști suficient pe cel matern.

— *Cum supraviețuiește un filolog rafinat într-un mediu lingvistic extrem de poluat? Dă-mi un exemplu de frază schimonosită sau de rusism agresiv, pe care le-ai auzit zilele acestea în stradă.*

— Supraviețuiesc și eu la fel cu toți colegii mei de breaslă: nu mă mai satur de bogăția și de frumusețea limbii române; sunt despretat că acest miracol este tratat de mulți conaționali cu nemeritată neglijență, indiferență; cred în izbânda limbii noastre, aici, unde a cunoscut vremuri și mai grele. Mutilări ale românei și abuz de rusisme se comit la noi peste tot... Mai trist e că unii tineri utilizează cu o penibilă „savoare” rusisme, calchieri din rusă sau forme „locale” aberante. Mă refer acum doar la tot felul de cuvinte incidente, „de umplutură”, care ne-au invadat limbajul, de exemplu: „kaneșna” (adică: bineînțeles, firește, desigur...), „davai” (hai, zii, pornește...), „fî șto?” (ce te-a apucat?, ce ți-a venit?, ce-i cu tine?), „nu fî daios!” (hai că ești tare!, ești grozav!, ești dat naibii!), „kaif!” (o plăcere!, o splendoare!) etc. Traducerile sugerate între paranteze – și sunt doar unele echivalente –, ne demonstrează că avem destule mijloace de a înfrunta agresiunea limbii ruse, suficient să dorim, să fim ceva mai demni și la acest capitol.

— *Unii intelectuali vorbitori de rusă afirmă că limba imperială ar putea exista în armonie cu limba națională în Basarabia. Ce crezi despre asta?*

— Nu poate exista armonie între cântecul unei mierle și scrâșnetul șenilelor de tanc blindat... – cam acesta e raportul, la noi, între „limba de stat” și limba rusă. „Bilingvismul armonios” este cea mai stupidă invenție a birocrăției și pseudointelectualității șovine din Rusia bolșevică, o inițiativă dementă ce s-a transformat în politică de stat, apoi într-o obsesie imperialistă: de a deznaționaliza popoarele „mai mici”, de a rusifica limbile „mai slabe” din URSS, acum din CSI. Națiunile care au scuturat jugul colonial – finlandezii, la începutul sec. XX; egiptenii sau algerienii, la mijlocul aceluiași veac; balticii, la finele lui – și-au reorientat politica, și-au redresat economia, dar au stărut și să ferească la maximum limba, cultura națională de presiunea ce venea din metropole. Liderii actuali de la Chișinău, cam toți niște filoruși de-a-ndoaselea, cochetează mereu, pe toată linia, cu metropola, cu Kremlinul, adică, încât ideea unei distanțări necesare, pe o anumită perioadă, de centrul imperial, inclusiv de influența agresivă a limbii ruse, este tratată cu suspiciune, ba chiar cu dușmănie.

— *Cum se va derula competiția dintre limba băști-*

nașilor și cea a colonizatorilor pe teritoriul Republicii Moldova? Poți face o prognoză?

— Deocamdată, suntem niște perdanți, niște ghinionisti sau poate niște nevrednici în această competiție grea, inegală, cu arbitri subiectivi, dacă nu adversari declarați ai spiritualității noastre. O limbă se menține, se consolidează și se dezvoltă într-un spațiu geopolitic propriu, cât mai ferit de influențe străine. Când ne vom afla într-un asemenea spațiu, se vor înfiripa și speranțele.

— *În ce condiții apare revista „BiblioPolis”? În calitate de redactor-șef al ei, ești, probabil, la curent cu situația cărții din republică. Se citește mult în Basarabia? Cum ajung (dacă ajung) cărțile românești în biblioteci?*

— „BiblioPolis” apare sub auspiciile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în condiții, slavă Domnului, bune, fiind un proiect menajat de doamna dr. Lidia Kulikovski, director general al bibliotecii. Munca la revistă îmi procură o reală satisfacție intelectuală și, desigur, mă ajută să cunosc starea cărții la noi. Se citește, în genere, acum, mai puțină literatură artistică deși, nu sunt neglijate romanele (nici poemele, nici piesele dramatice) în vogă, se pare însă că cititorii noștri dau preferință operelor literare traduse. În schimb, se folosește foarte multă literatură de referință – dicționare, enciclopedii, îndreptare... Cărțile din România ajung la noi tot mai anevoios, deoarece li se pun bariere din ce în ce mai grele: de la restricții și percheziții, prin nimic motivate – la vamă, până la prețuri exorbitante – în librării, inaccesibile majorității doritorilor de a citi românește.

— *Te consideri „șoarece de bibliotecă”? Dar șoareci vii ai văzut în biblioteci? Cum ai luptat cu ei?*

— Mă simt formidabil în bibliotecă – și încep referirea cu biblioteca personală. Șoareci vii am văzut chiar la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Mici, dar flămânzi, ei bagă în boale bieteile bibliotecare ce așteaptă, deznădăjduite, reparațiile, renovările absolut necesare.

— *Unde trăiește lingvistul Vlad Pohilă? În ce mod izbutește să-și adune un venit? Mănâncă de trei ori pe zi? Are un calculator performant, cafea de calitate și aer condiționat?*

— Muncesc mult, deci, supraviețuiesc... Mănânc – de când mă știu – pe apucate, dar știind, din tinerețe, de la francezi, că e bine să mănânci de mai multe ori pe zi, încerc să fiu măcar aici „nițel francez”. Am o rablă de calculator, e mai mult o mașină de scris. O instalație antifum, uneori are și rol de aer condiționat... Nu m-am lipsit însă niciodată de plăcerea de a bea o cafea bună – ca și de a citi o revistă sau o carte care îmi suscită interesul.

— *Următorul tău articol este tot despre limba română?*

— Totul începe și totul culminează, în existența mea, cu fascinația pentru limba mamei, adică pentru română. Abia după aceasta urmează „extensiile tematice” în munca mea de gazetar.

(interviu publicat în *Jurnal de Chișinău*, 2008, și pus la dispoziție de Vlad Pohilă)

Școala vieții se află dincolo de lecții

Raisa PĂDUREAN

profesor Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Tiraspol

Sărbătoarea Ultimului clopoțel pentru elevii Liceului Teoretic „Lucian Blaga” din Tiraspol, a anunțat un nou început al vieții. Acest ultim clopoțel i-a emoționat până la lacrimi atât pe elevii absolvenți, cât și pe profesori. La finele anului de studii 2008-2009, și-au luat rămas bun de la școala dragă, de la profesorii iubiți a treia promoție de liceeni.

Ca de obicei, cele mai multe emoții le-au avut absolvenții, fiindcă și-au luat rămas bun pentru totdeauna de la școala dragă și de la profesorii care i-au îndrumat pe parcursul a 12 ani de învățământ.

Skibinski Sașa: „Acești tineri și tinere au rezistat cu dârzenie în pofida tuturor greutăților care au stat în fața lor. Nu a fost deloc ușor să rezizi acești 12 ani, mai ales aici în Transnistria, unde cei ce gândesc și simt românește sunt mereu urmăriți și intimidăți de securitatea tiraspoleană, de autoritățile locale fiindcă studiază în limba română, fiindcă alături de profesorii și părinții lor își apără cu mândrie drepturile.”

A devenit deja o tradiție ca, în ultima zi de școală, elevii absolvenți să-și invite la ultima oră de dirigenție profesorii, oaspeții, toți cei care sunt prezenți la careul de bun rămas. Anul acesta, genericul orei de dirigenție a fost: „Școala vieții se află dincolo de lecții”.

Skibinski Sașa: „Așa este viața, 12 ani de școală au fost ceva de neuitat pentru ei, iar școala vieții începe abia acum, după încheierea primei trepte.”

Absolvenții au demonstrat că au devenit oameni maturi și sunt gata să pășească în următoarea treaptă a vieții, care este foarte complicată. Profesorii lor pot fi mândri, fiindcă acești tineri și tinere au demonstrat că au lăsat o urmă în acest liceu mult pățimit și că ei vor face tot

posibilul ca să păstreze cu sfințenie și să transmită generațiilor în creștere tot ceea ce au mai sfânt: LIMBA ROMÂNĂ și DRAGOSTEA față de acest PĂMÂNT pățimit.

Pentru ei școala vieții deja a început, fiindcă au lăsat în urmă examenele de bacalaureat, iar ei, care ieri au fost copii, iar astăzi sunt maturi, deja au făcut primul pas în viața complicată. Iar noi, profesorii, ne pregătim pentru viitoarele generații de elevi. Azi îl avem pe Skibinski Sașa, petrecut într-o promoție de absolvenți, iar mâine venim să aducem la școală alți copii, dornici de a studia în limba română, ca mai apoi să-și ia și ei zborul pe drumul vieții.

Cronicile sudului: mileniul trei Sudul Basarabiei (regiunea Odesa) – pământ uitat de oameni și de Dumnezeu

(continuare din numărul precedent)

Vadim BACINSCHI

jurnalist, Odesa, Ucraina

În anul de studii 2007-2008 în regiunea Odesa, mai concret în sudul Basarabiei, funcționau 6 școli medii generale cu predarea în limba română, numită oficial, moldovenească. În alte 14 localități din raioanele Reni, Ismail, Chilia, Sărata, Tatarburnar, cu populație româno-fonă majoritară, în școli există și clase cu predare în

limbile ucraineană și rusă, adică e vorba de așa-numitele școli mixte.

Așa ne spun rezultatele monitorizării respectării drepturilor minorității naționale române din regiunea Odesa (etapa a treia, partea întâia), care a avut loc pe 19-24 mai 2008, *Familia română* le-a publicat în nr. 1

(32) din aprilie 2009. Este vorba de date oficiale, furnizate de către partea ucraineană.

Cifrele reci ale acestor statistici, așa cum le citim la moment, ne trezesc mari suspiciuni sau neliniști. Suspiciunile și neliniștile apar numai în cazul că știi care a fost situația în învățământul școlar pentru minoritarii români din regiunea Odesa cu 5-10-15 ani în urmă și cum a evoluat ea (firește, cu concursul autorităților ucrainene).

Să ne referim la rezultatele altei monitorizări efectuate în 2002, tot în regiunea Odesa, de către Oficiul ombudsmanului Radei Supreme (Oficiul Reprezentantului pentru drepturile Omului în Parlamentul Ucrainei). Potrivit acelor rezultate, cu 6 ani în urmă, în sudul Basarabiei existau 9 școli cu predarea integrală în limba română. În 2008 rămăseseră doar 6, cu un contingent de 2.455 de elevi. În lista școlilor în care toate clasele sunt cu predare în limba maternă nu mai figurează cele din Cartal (Orlovca), raionul Reni și Mangiu (Meneailovca), raionul Sărata, cu 2 clase cu predare în rusă și, respectiv, 3 clase cu predare în ucraineană.

A scăzut simțitor, din 2002 până în 2008, numărul elevilor din cele 6 școli pe care le mai putem numi naționale: cu 347 de persoane în total (aproximativ contingentul unei școli).

În 1991, când Ucraina devine stat independent, ea moștenește în sudul Basarabiei, de la U.R.S.S., 16 școli cu predare în limba română. 10 din ele au fost „cu succes” deznaționalizate. **Ce n-a dovedit să facă regimul comunist sovietic, le-a reușit de minune democraților ucraineni, „înarmați” cu o foarte avansată bază legislativă (una dintre cele mai progresiste în Europa, cum afirmă ei) în domeniul protejării drepturilor minorităților etnice. Inclusiv în domeniul învățământului școlar în limba maternă.**

13. Deznaționalizarea – alternativa prosperității etnice a minoritarilor români. După 1991, autoritățile ucrainene au avut la îndemână două variante de atitudine față de minoritățile naționale. Prima variantă: crearea, în primul rând în sfera învățământului de toate nivelurile, a condițiilor suficiente pentru dezvoltarea potențialului etnic al celor ce nu fac parte din națiunea titulară. Și varianta a doua: ucrainizarea forțată a neucrainenilor, în primul rând, prin sfera învățământului școlar, apoi mediu special, universitar și postuniversitar. Alegerea a fost făcută la Kiev în favoarea variantei a doua. Lucrul acesta nu mai este azi un secret pentru nimeni. L-au confirmat nu numai odată și șeful statului și ministrul de profil.

Din 1991, Kievul n-a deschis în sudul Basarabiei, unde locuiesc compact minoritarii etnici români, nicio școală, fie primară, fie medie generală, cu predare în limba română. Dimpotrivă, s-a lucrat asiduu pentru a ucrainiza cele mai mari școli românești. Asiduu și cu succes, precum demonstrează rezultatele monitorizărilor din 2002 și 2008, la care m-am referit mai sus.

Și-au pierdut statutul de școli naționale cele din Satu Nou (Novoseliscoe), raionul Reni și Satu Nou (Novosiolovca) raionul Sărata, după ce au trecut în localuri noi, a căroră construcție fusese începută încă în perioada sovietică. După darea în exploatare a noilor edificii, școlile respective au fost transformate în școli-liceu (formal

cel puțin), dotate bine, inclusiv cu clase de computere și aduse drept exemplu al grijii autorităților ucrainene față de minoritarii români (moldoveni, cum li se spune pe aici). În urma „grijii” manifestate, în cele două școli au apărut clase cu predare în limbile ucraineană și rusă, iar, numărul elevilor ce își fac studiile în ele crește pe an ce trece. La Satu Nou, raionul Sărata, în 2007-2008 el constituia 124 de copii, din totalul de 473. O școală cu vechi tradiții dintr-o localitate cu populație românofonă majoritară, are toate șansele să devină în viitor școală ucraineană și să ucrainizeze familiile întregi de moldoveni. Dacă nu din rândul actualilor locuitori ai Satului Nou, atunci din rândul copiilor acestora.

Ar fi absolut normal, civilizată și democratic, dacă statul ucrainean nu ar distruge sistemul învățământului școlar în limba română, care în sudul Basarabiei are o vechime seculară. Pentru a-l menține și a-l dezvolta, se impune, cu certitudine, funcționarea unor facultăți și (de ce nu?) a unor instituții superioare de învățământ cu predare în limba română. Ele ar soluționa problema cea mai grea pentru absolenții școlilor românești din sudul Basarabiei: obținerea unei profesii. Nu în România sau în Republica Moldova, ci acasă, în Ucraina.

În cazul acesta nici părinții n-ar fi tentați să ceară deschiderea în școli a claselor ucrainene (rusești), pentru a garanta, în măsură mai mare sau mai mică, pentru copiii lor, obținerea studiilor superioare în regiunea Odesa, sau în genere, în Ucraina.

Însă, adevărul este că statul ucrainean preferă să-i facă ucraineni „sadea” pe toți ucrainenii, inclusiv pe etnicii români – cetățeni ai acestei țări. O dorință dominantă, care nivelează și sterilizează chiar unele începuturi bune, ca în cazul Universității Umanistice de Stat din Ismail (fostul Institut Pedagogic).

Cazul acesta merită atenție aparte, fiind singurul în sudul Basarabiei, după 1991, când „la răsăritul suveranității”, conducerea de la Kiev, probabil în euforia primilor ani de independență, a îndrăznit să facă ceva bun pentru confracții noștri sud-basarbeni. Ce s-a ales din acel început?

14. Exemplul amar al Universității din Ismail. În 1993, la Institutul Pedagogic din Ismail a început să fie studiată limba română. Au fost instituite două specializări. Specializarea „Limba franceză - Limba română”, în cadrul Facultății de Limbi străine, și specializarea „Limba ucraineană - Limba română”, în cadrul Facultății de Limbă Ucraineană și istorie. Observăm bine că s-a deschis atunci nu o facultate, nici măcar o specialitate. În cadrul noii specializări, limba română se studia ca a doua limbă: la Facultatea de Limbă Ucraineană și Istorie – din anul I, iar la cea de limbi străine – din anul al III-lea. Predarea o făceau 3 cadre universitare, având la dispoziție un cabinet de limbă română, cu bibliotecă și dotare făcută după 1995, prin colaborarea cu Liga Studenților din Galați (Universitatea „Dunărea de Jos”).

Un început modest, dar promițător, care oferea destule șanse pentru dezvoltare în perspectivă. Șansele așa au și rămas, nerealizate. Pe de o parte, la Universitate, numărul orelor de limbă română a fost redus din an în an. Au rămas doar două profesoare care, pentru a câștiga un ban, au început predarea unor discipline în limba rusă. Pe

de altă parte, dată fiind situația în școli (ucrainizarea procesului de învățământ), absolvenții Universității din Ismail, ajung învățători nu de limbă română, ci de limbă ucraineană (în majoritatea cazurilor).

Studierea limbii române a devenit, în esență, un lucru formal, fără o eficacitate practică, deși în dări de seamă și rapoarte ea figurează, firește, ca o realizare indiscutabilă. Ba, discutabilă, din câte se vede.

În definitiv, rolul de gropar al învățământului în limba română în Ucraina a revenit domnului Ivan Vakarciuk, ministru al Învățământului și Științei din Ucraina. Scriam mai înainte că, în anul trecut, pe 26 mai și 2 septembrie, dumnului a semnat două ordine, nr. 461 și respectiv nr. 802, care presupun scoaterea definitivă a limbii române din școlile medii de cultură generală și instituțiile de învățământ superior din Ucraina și înlocuirea ei treptată, pe etape, cu limba ucraineană. Mai întâi în școli, pornindu-se de la bilingvă. Ordinul nr. 461 din 26 mai 2008 se numește „**Cu privire la aprobarea Programei de resort în vederea însușirii limbii ucrainene în școlile de cultură generală cu predarea în limbile minorităților naționale în anii 2008-2010**”. El prevede trecerea în 2008, 2009, 2010 în diferite clase (a 10-a, a 5-a, a 6-a, a 7-a ș.a.m.d.), la predarea bilingvă (română și ucraineană) a istoriei Ucrainei, matematicii, geografiei etc.

E de înțeles că bilingvismul constituie o etapă intermediară până la instaurarea hegemoniei limbii ucrainene în sistemul de învățământ pentru minoritățile naționale.

În instituțiile de învățământ superior asemenea hegemonie deja a fost instaurată. În campania de admitere din anul acesta limba română a fost exclusă dintre disciplinele școlare din sistemul de evaluare a cunoștințelor. **Neverosimil, dar la Facultatea de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți, în anul curent, înmatricularea s-a făcut în baza rezultatelor testării independente la... limba și literatura ucraineană și la istoria Ucrainei. De română nici pomeneală!**

Din sistemul de evaluare a cunoștințelor abiturienților limba română a fost exclusă prin ordinul nr. 802 din 2 septembrie 2008, al aceluiași ministru Ivan Vakarciuk.

DI doctor docent Gheorghe Jernovei, șeful catedrei respective de la Universitatea din Cernăuți, consideră că a avut loc o greșală, comisă, cum scria el, „la nivel politic și la nivel civic” de ministerul de la Kiev. DI Jernovei speră că la anul viitor respectiva greșală ministerială „va fi înlăturată” (ziarul *Concordia*, din 12 iunie 2009). Dea Domnul să fie așa! Minunea ar putea să se întâmple doar dacă, după viitoarele alegeri prezidențiale, Ucraina se va alege cu un alt Președinte, implicit alt prim-ministru și ministru al Învățământului și Științei.

15. Un subiect „fierbinte” pentru organismele europene. Luând atitudine față de cele întâmplate, scriitorul cernăuțean Simion Gociu, redactor-șef al săptămânalului *Concordia*, consemna într-un articol urmă-

toarele: „**Ucraina nu este stat mononațional, ci unul plurietnic. Tot Ucraina aspiră la o integrare în Uniunea Europeană, în același timp încălcând moștenește drepturile și libertățile etniilor minoritare, în ciuda tuturor legilor organice interne și a actelor juridice internaționale semnate și ratificate de Parlamentul Ucrainei. Și dacă noi pretindem că suntem un stat democratic, sub cărma legilor, de ce să nu fim cu adevărat așa?**” (Articolul *Calul Troian al învățământului în limbile minorităților naționale*, *Concordia*, din 20 iunie 2008).

Problema fundamentală, în contextul dat, este, în opinia mea, următoarea: considerându-se „stat democratic” și „sub cărma legilor”, Ucraina, și în economie (scriam mai înainte), și în relațiile cu minoritățile naționale, acționează prin metode de origine comunistă, moștenite de la imperiul sovietic. Efectul acestor metode se amplifică multiplu prin specificul mentalității și al spiritului ucrainean de origine căzăcească: bătaios, aventurier, nesăbuit, imprevizibil. **Ucrainenii, care în imperiul sovietic erau „frați mai mici”, au ajuns, după 1991, „frate mai mare” pentru etnicii neucraineni din Ucraina. Și, odată ajunși, au preluat metodele „fratelui mai mare” sovietic, completându-le cu specificul lor, căzăcesc. A ieșit un amestec cu adevărat diabolic, în stare să ruineze ceea ce n-a reușit nici regimul totalitar comunist. În cazul nostru – sistemul învățământului în limba română.**

Cine ar putea azi să-i oprească pe ucrainenii din acest infernal galop pornit asupra minorităților naționale? Poate, organismele europene abilitate, cu condiția că însăși minoritățile nu se vor împăca cu rolul de mici primăvăratoci, buni de pus la frigare. Probele ar fi destul de convingătoare. Ne dăm seama de aceasta din textul unei telegrame adresate Președintelui V. Iușcenko de Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, organizație din care fac parte mulți originari din Ucraina (regiunile Cernăuți, Odesa). Cităm: „**Recenta dispoziție a ministerului de a trece la predarea disciplinelor de bază în limba ucraineană constituie un prim pas spre asimilarea minorității românești/moldovenești prin intermediul învățământului.**”

Atragem atenția că această decizie vine în contradicție cu prevederile Constituției Ucrainei și ale legislației europene, încălcându-se art. 15 al Convenției – cadru pentru protecția minorităților naționale, precum și punctul 4 al art. 7 al Cartei Europene a limbilor regionale și minoritare.

Reducerea rețelei instituțiilor de învățământ în limbile minorităților și schimbarea conținutului acestora poate aduce prejudicii tânărului stat ucrainean, care tinde să se integreze în structurile europene.

Se știe că constrângerea unei limbi de către o altă limbă, chiar dacă una din ele are statut de limbă de stat, reprezintă o etapă depășită a istoriei. Astăzi se pune preț pe dialogul dintre culturile și limbile naționale, pe multilingvism.”

(Va urma)

DECLARAȚIA societăților culturale românești din regiunea Cernăuți în legătură cu campania de propagandă antiromânească în mass-media din Ucraina

Societățile culturale românești din regiunea Cernăuți și reprezentanții ai intelectualității românești din regiune declarăm că suntem uimiți și adânc îngrijorați de extinderea în unele surse republicane de informare publică din Ucraina a unei campanii de propagandă antiromânească cu scopul de a instiga o anumită tensiune etnică și de a semăna o învrăjbită între diferite etnii din Ucraina, în primul rând între cea ucraineană și cea românească din Bucovina.

Apreciem, cu multă stimă, contribuția mării majorități a presei regionale în limba ucraineană, precum și posturile de radio și televiziune din Cernăuți, pentru poziția obiectivă, tolerantă și constructivă în propagarea adevărului despre comunitatea românească din regiunea Cernăuți, activitatea ei cotidiană și relațiile ei binefăcătoare cu celelalte etnii din regiune.

În același timp, cu părere de rău, un exemplu elocvent absolut contrar, este emisiunea de televiziune „Za viknami”, prezentată în ziua de 17 noiembrie 2008, de către postul republican de televiziune STB, care superficial cunoaște realitatea relațiilor dintre etniile regiunii și care a prezentat în mod tendențios numeroase aspecte privind situația comunității etnice din regiunea Cernăuți și a denaturat participarea acesteia la eforturile generale comune depuse pentru avansarea regiunii Cernăuți spre structurile contemporane europene.

Emisiunea a abuzat de aprecieri calomnioase și jignitoare la adresa comunității etnice românești din regiunea Cernăuți, a valorilor culturale și identitare ale acesteia și la adresa relațiilor acestei comunități cu comunitatea etnică majoritară din regiune.

Pregătind această declarație, ne puneam întrebarea „merită oare o atenție persoanele, care pentru bani și din interese politice își fac «lucrul lor negru» de ponegrire și răspândire a acestor murdării în spațiul informativ regional și republican?”. Răspunsul ar fi categoric „nu”, numai în cazul că am fi cetățenii altui stat și nu am ști nimic despre înaltele idealuri democratice ale țării în care trăim, dacă am fi indiferenți la imaginea internațională a Ucrainei ca stat european, pe care o dau astfel de emisiuni, și dacă nu ne-ar dura de demnitatea civică și etnică pe care o avem.

Din acest motiv, noi condamnăm acest act informativ rușinos și formulăm poziția noastră față de această campanie nedemnă, orientată împotriva noastră ca cetățeni ai Ucrainei și declarăm:

1. Această emisiune face parte dintr-o campanie propagandistă antiromânească în proces de desfășurare, care este de fapt un război informativ nedeclarat, dezlănțuit contra unei părți dintre cetățenii Ucrainei, care sunt

etnicii români, care locuiesc în mod compact în trei regiuni ale Ucrainei (Cernăuți, Transcarpatia și Odesa), precum și în mod dispersat în toate celelalte părți ale Ucrainei.

Scopul emisiunii era de a înjosi demnitatea națională a etnicilor români din Ucraina, de a-i discredită la nivel social, de a-i intimida și a-i înfricoșa în fața viitorului proces de înstrăinare a lor, care a început deja și care este susținut în tăcere la nivel de stat.

2. Atât emisiunea, precum și campania în genere, sunt un fenomen politic foarte periculos, care, dacă nu va fi oprit în mod civilizată de cei care sunt victimele ei, populația românească din Ucraina – pe de o parte și structurile de stat – pe de altă parte, cu timpul poate să evolueze și să se transforme în niște conflicte interetnice locale cu consecințe imprevizibile.

3. În același timp, această emisiune a fost o mare provocare antiucraineană, care are ca scop discreditarea politicii externe a Ucrainei democratice în calea ei spre integrarea în structurile Uniunii Europene și nord-atlantice – pe de o parte, iar pe de altă parte, este o chemare la ură și o instigare la violență interetnică pentru destabilizarea vieții interne a popoarelor din Ucraina.

4. În fine, această emisiune a fost realizată cu mari încălcări ale Constituției Ucrainei, ale legilor despre minoritățile naționale, despre funcționarea limbilor în Ucraina, despre mijloacele mediatice și, cu părere de rău, acestea încălcări de lege rămân neobservate de organele de conducere de la toate nivelurile.

5. Emisiunea menționată a fost o comandă politică cu efecte directe antiucrainene, realizată de un corp reacțional care nu respectă normele deontologice și legislația în domeniu a Ucrainei și care, în numele dreptului la opinie, aduce mare daună, în primul rând intereselor Ucrainei și dreptului la informare obiectivă al populației țării noastre.

Conștientizând în modul cel mai serios situația care s-a creat în urma acestei emisiuni și vizând scopul de a evita apariția unei tensiuni sociale negative, dorim să facem publică poziția comunității românești privind acest nefast fenomen:

a) Comunitatea etnică românească din Ucraina a fost și rămâne o parte tolerantă și loială față de politica oficială a statului ucrainean, trăiește în bune relații, de deschidere și îngăduință cu celelalte comunități etnice, inclusiv cu cele din regiunea Cernăuți, pe care ea se străduiește să o transforme într-un model european de toleranță și înțelegere reciprocă. Ea se pronunță pentru pluralitatea de opinii, toleranță etnică, lingvistică și con-

fesională, respectarea drepturilor fundamentale ale omului în spiritul civilizației europene actuale.

În același timp, comunitatea etnică românească nu va tolera nici un act de înjosire națională, etnică, religioasă, morală sau pur umană, demascând de fiecare dată orice încercare de acest tip. Ea nu va accepta lezarea valorilor sale culturale și identitare de către forțele extremist-naționaliste și agresive și va condamna orice chemare și instigare la ură și violență propovăduite de acestea.

În acest context, comunitatea etnică românească se adresează tuturor organelor de stat ale Ucrainei și, în primul rând, Președintelui țării Victor Iușcenko, ca garant al Constituției, cu propunerea să se ia toate măsurile posibile pentru încetarea acestei campanii antiromânești din Ucraina, dezlănțuite împotriva propriilor ei cetățeni.

b) În emisiunea amintită, au fost greșit interpretate momente din învățământul în limba română din Ucraina. În cei 18 ani de independență a Ucrainei, în mod obiectiv sau subiectiv, prin contribuția conștientă a organelor de conducere sau din alte motive, în viața spirituală a comunității românești s-au acumulat o mulțime de probleme, mai ales în domeniul învățământului: lichidarea unor școli cu limba de predare română, modificarea negativă a procesului de învățământ prin eliminarea treptată a predării în limba maternă a unor materii, crearea unor școli mixte artificiale, lichidarea examenelor la limba și literatura română la admitere sau la testarea unională (o nouă formă de discriminare națională a minorităților naționale, incredibilă pentru o democrație care pretinde o acceptare în spațiul european).

Noi vrem ca tânăra generație a etnicilor români să

posede la modul cel mai perfect limba de stat – ucraineană, dar acest lucru trebuie făcut nu pe contul lichidării limbii materne și înstrăinării lor de la valorile naționale. Cine ca cine, dar poporul ucrainean cunoaște din plin această dramă națională, ale cărei reflexe rămân atât de puternice și astăzi, și va fi un mare păcat în fața lui Dumnezeu dacă el va prelua experiența precedentă pentru a o aplica față de etnicii români.

Suntem absolut convinși că numai o atenție constructivă la problemele existente în învățământ din partea organelor de stat și dorința de a le soluționa în mod corect vor da posibilitatea să se armonizeze și mai mult relațiile interetnice din fiecare regiune și să se înainteze activ spre normele dorite de democrație și libertate ale nivelului de civilizație europeană.

c) În fine, comunitatea etnică românească susține din plin politica externă a Ucrainei față de România, Patria istorică a tuturor românilor din Ucraina, precum e și Ucraina pentru ucrainenii din România, și din acest motiv declarăm că orice ofensă informativă sau orice neadevăr spus despre România și poporul român, îl considerăm ca o înjosire și o jignire personală și, în același timp, ca o brutalitate și o absență de demnitate națională proprie a subiectului care își permite acestea excese.

Statul ucrainean poate miza pe capacitatea comunității etnice românești din Ucraina de a promova, cu consecvență, valorile europene de toleranță și bună înțelegere, mai ales că această comunitate are, de câteva milenii, tradiția și experiența de a fi tolerantă și civilizată și de a fi o forță edificatoare de valori spirituale supreme.

Președintele Societății de Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți **V. BĂCU**

Președintele Asociației Științifico-Pedagogice „Aron Pumnul” din Ucraina **A. CONSTANTINOVICI**

Președintele Ligii Tineretului Român din Bucovina „Junimea” **V. ZĂGREA**

Președintele Societății culturale a românilor din regiunea Cernăuți „Arboroasa” **B. COVALCIUC**

Președintele Societății Victimelor Represaliilor Staliniste „Golgota” **P. GRIOR**

Președintele Societății Victimelor Represaliilor Staliniste „Golgota” din orașul Cernăuți **O. BIVOLARU**

Președintele Fundației de Binefacere „Casa Limbii Române” **V. TĂRĂȚEANU**, deputat în Consiliul regional Cernăuți

Președintele Societății Scriitorilor Români din Cernăuți **I. T. ZEGREA**

Președintele Societății Medicilor Români „Isidor Bodea” dr. **I. BROASCĂ**

Directorul Editurii „Alexandru cel Bun” conf. dr. **A. CERNOV**, Membru de onoare al Academiei Române

Directorul Institutului Bucovinean Independent de Studii Actuale **A. BOJESCU**, deputat în Consiliul regional Cernăuți

Președintele Clubului Cultural-Sportiv „Dragoș Vodă” prof. **P. POSTEUCĂ**

Președintele Fundației civice raionale „Gheorghe Asachi” **A. CIMBOROVICI-TEODOREANU**

Președintele Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea Culturii Tradiționale Românești **I. LEVCIC**

Reprezentanți ai intelectualității românești din regiunea Cernăuți: prof. dr. **Gh. JERNOVEI**,

prof. dr. **I. POPESCU**, prof. dr. **I. LUCIAC**, scriitor **S. GOCIU**, jurnalist **N. TOMA**,

jurnalist **R. CRĂCIUN**, Șt. **BROASCĂ**

Liderul românilor din Ucraina, dr. Ion Popescu, protestează vehement de la tribuna parlamentară împotriva noilor încălcări din partea puterii executive portocalii din Ucraina a drepturilor românilor prin încercările de a reduce și elimina emisiunile în limba română din repertoriul stației de radio „Bucovina” din regiunea Cernăuți

În urma monitorizării efirului stației de radio „Bucovina”, efectuate în luna noiembrie 2008 de către reprezentantul Consiliului național al Ucrainei în problemele televiziunii și radiodifuziunii în regiunea Cernăuți, s-a constatat că licența Teleradiocampaniei regionale Cernăuți de Stat pentru eterul „Aici Cernăuți: În eter stația de radio BUCOVINA” a fost eliberată doar pentru emisiunile în limba ucraineană, deși, după cum au constatat monitorizatorii, de fapt emisiunile erau realizate după cum urmează: 94,02% - în limba ucraineană și 5,98% - în limba română. Ca rezultat, reprezentanții actuali puteri în loc să ceară introducerea schimbărilor necesare în licență - au cerut „înlăturarea încălcării legii” (adică eliminarea emisiunilor în limba română).

Fiind interpelat de către alegătorii românofoni, Ion Popescu, Președintele Comunității Românești din Ucraina, în numele fracțiunii Partidului Regiunilor din Rada Supremă, vineri, 20 februarie a.c., de la tribuna parlamentară a protestat vehement împotriva noilor tendințe ale actuali puteri portocalii de a asimila minoritatea autohtonă românească din Ucraina.

Liderul românilor din Ucraina a adus la cunoștință parlamentarilor, că emisiunea în limba română „Fiți cu noi” a fost inclusă în rețeaua stației de radio „Bucovina” la rugămintea populației românofone, care conform datelor oficiale constituie 19,8% din populația regiunii și locuiește preponderent în zona rurală, unde este ruinată rețeaua de radio prin fir, mai ales în urma inundațiilor din vara anului 2008. Emisiunea în cauză era difuzată în zilele de lucru între 15.05 și 15.55, din care 4-5 minute

reveneau textului crainicului, 10-15 minute - conversații interactive cu ascultătorii, restul 35-40 minute erau transmise cântece de estradă și populare românești.

Ca rezultat al sesizării organelor de control, stația de radio „Bucovina”, în prima etapă, din decembrie 2008, deja a redus formatul emisiunii la 4 minute de noutăți în limba română, precum și un mic concert de muzică românească cu o prezentare în limbile ucraineană și română. Ca rezultat, în media pe 24 ore, partea programelor în limba română o constituie doar 0,5-0,7% și riscă să dispară în cazul insistării asupra acestui fapt pe motive formale de către funcționarii din cadrul Consiliului național al Ucrainei în problemele televiziunii și radiodifuziunii.

Dr. Ion Popescu a indicat că prin aceste acte se încalcă flagrant punctul 3 al articolului 22 al Constituției Ucrainei prin care se „interzice reducerea volumului și formelor drepturilor și libertăților existente”. Se încalcă și obligațiile internaționale ale Ucrainei și, în primul rând, prevederile Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare, care, în conformitate cu legea privind acordurile internaționale, au prioritate față de legislația internă.

Deputatul român a declarat că dacă funcționarii de stat din cadrul Consiliului național al Ucrainei în problemele televiziunii și radiodifuziunii nu cunosc prevederile legislației și obligațiile internaționale ale Ucrainei - ei nu au ce căuta în puterea executivă.

Paradoxal e că această putere naționalistă portocalie se declară a fi proeuropeană...

Uniunea Interregională „Comunitatea Românească din Ucraina”

SCRISOARE DESCHISĂ

Președintelui Ucrainei, Excelenței Sale V.A. Iușcenko
Președintele României, Excelenței Sale, Traian Băsescu.

Excelențele voastre

Am aflat cu satisfacție și speranțe de întâlnirea ce urmează să aibă loc la cel mai înalt nivel în ultima decadă a acestei luni.

Ne bucură relațiile amiabile ce s-au stabilit între domniile voastre.

În același timp, ne exprimăm speranța ca prietenia

și colaborarea frățească dintre doi președinți ce doresc să respecte nu numai valorile naționale ale popoarelor pe care le reprezintă dar și cele mai importante valori europene, democratice, să fie benefice pentru ambele țări - Ucraina și România, precum și pentru ambele popoare - ucrainean și român.

În virtutea acestor speranțe, dați-ne voie, în numele Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina” din care fac parte 18 organizații culturale naționale ale etnicilor români din întreaga republică, în calitate noastră de etnici români și cetățeni loiali ai statului ucrainean, să salutăm noua rundă a tratatelor bilaterale ocazionate de vizita oficială de răspuns a președintelui Patriei noastre istorice, Traian Băsescu în Ucraina și să Vă rugăm să abordați în cadrul convorbirilor dintre domniile voastre și principalele probleme cu care se confruntă comunitatea românească din tânăra stat ucrainean.

Despre doleanțele comunității ucrainene din România sperăm că președintele Ucrainei, Viktor Andreievici Iușcenko a luat cunoștință anul trecut în timpul vizitei sale oficiale întreprinse în România, întâlnire urmărită de noi cu deosebit interes. Ne-am bucurat atunci sincer pentru etnicii ucraineni din România, care au avut posibilitatea să se întâlnească cu președintele Patriei lor istorice și să asiste la deschiderea centrului cultural, pus la dispoziția lor de autoritățile statului român chiar în centrul Bucureștiului, pe Calea Victoriei.

Am fi și noi, deosebit de fericiți, cum au fost la timpul lor fericiți etnicii ucraineni din România, dacă în timpul vizitei în Ucraina, organele puterii centrale și locale ar oferi Excelenței Sale, domnului Traian Băsescu, posibilitatea de a tăia, la rându-i, panglica tricoloră de inaugurare a Centrului Cultural Român din Cernăuți. Și nu importă cum se va numi această instituție, principalul este ca ea să fie deschisă, or, noi o solicităm de mai bine de 15 ani. E de dorit, de asemenea, ca acest centru să fie inaugurat în localul ales de comunitatea noastră, blocul nr. 25a de pe strada Șevcenko, locație cu care știm că este de acord și partea română.

În încheiere, am vrea ca în cadrul întâlnirii excelențelor Voastre, să fie căutate și găsite soluțiile necesare pentru a pune capăt politicii de deznaționalizare și

de asimilare a etnicilor români prin școală, promovată de Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina, de a stopa procesul de transformare a școlilor noastre naționale în școli mixte. Suntem convinși că în urma acestei înalte întâlniri, în sfârșit, va fi găsit și mecanismul de punere în practică a ideii înființării, la Cernăuți, a unei Universități multiculturale, în cadrul căreia să fie pregătite, la cel mai înalt nivel de instruire, cadrele didactice nespuse de necesare atât ucrainenilor din România, cât și românilor autohtoni din Ucraina. Important, după părerea noastră, este ca să se convină și asupra necesității schimbării legislației electorale ucrainene, astfel ca minoritățile naționale din Ucraina, inclusiv cea românească, să aibă posibilitatea, la fel ca și în România, de a-și alege direct reprezentanții lor în Parlamentul Țării. Mai credem că abordarea și soluționarea pozitivă a problemei privind anularea plății pentru obținerea vizelor de intrare în România pentru etnicii români din Ucraina va fi și ea salutăată de întreaga noastră comunitate. Sperăm că va fi abordată și, în sfârșit, soluționată de asemenea și problema privind retrocedarea imobilelor cu destinație culturală și religioasă care aparțin minorităților naționale. Spunând aceasta avem în vedere retrocedarea către comunitatea românească din Cernăuți a Palatului Cultural al Românilor, a Casei Naționale a Românilor și a Internatului gimnaziștilor români, proprietăți ale Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, doleanță cu care autoritățile ucrainene, inclusiv, domnul președinte V. A. Iușcenko este la curent. Or, noi le-am înaintat la toate nivelurile, începând chiar de la Primul Congres al Românilor din regiunea Cernăuți, ce și-a desfășurat lucrările în ziua de 7 iunie 1992.

Cu cele mai alese sentimente de considerație și de speranță care să nu fie dezmințită de deciziile adoptate în cadrul viitoarei întâlniri. Contăm pe bunăvoința Excelențelor Voastre.

Dr. Ion POPESCU, Președinte al Consiliului Național al Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, deputat al poporului din Ucraina, membru al AP a Consiliului Europei

Vasile TĂRĂȚEANU, Președinte al Senatului Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, deputat în Consiliul regional Cernăuți.

Aurica BOJESCU, Secretar responsabil al Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, deputat în Consiliul regional Cernăuți.

11 februarie 2009, oraș Cernăuți

Drumul cel spinos

Vasile IOVDII, președintele Asociației culturale „Ioan Mihalyi de Apșa” a românilor din Transcarpatia cu sediul în Biserica Albă, Ucraina

Ca să fie povestea aceasta înțeleasă de cititor voi face o mică istorie a neamului nostru românesc din dreapta Tisei, din Maramureșul istoric. Pe aceste meleaguri minunate din munții Carpați, la nordul Țării Românești, de mii de ani trăiesc români, care pe parcursul istoric practic, niciodată nu au fost în componența statului român. În timpul de față, două treimi din Maramureșul istoric se află în componența statului ucrainean și numai o treime în componența României. Urmașii dacilor liberi, care locuiesc în această parte a Ucrainei de mii de ani, au existat, există și vor exista și pe viitor. Noi, românii din această zonă am trăit în componența Imperiului Austro-Ungar, pe urmă în Cehoslovacia, din nou Ungaria, Uniunea Sovietică și, din anul 1991, în componența Ucrainei independente.

Necătând în care țară am conviețuit, am știut să ne apărăm demnitatea de români, și că suntem români ne-am mândrit tot timpul, păstrându-ne tradițiile, obiceiurile strămoșești, cu un cuvânt, tot ce este românesc. În timpul de față, în cele șapte comune românești, conviețuiesc circa patru mii de români, având școli cu predare în limba română, biserici unde se roagă tot românește. Românii din satele românești alcătuiesc 98%, cu excepția comunei Slatina, unde mai trăiesc unguri și ucraineni dar populația de bază o alcătuiesc românii.

Despre o mare comunitate românească din partea dreaptă a Tisei (Ucraina, în regiunea transcarpatică) va fi vorba în acest articol. Despre istoria unui sat românesc, mai bine zis despre denumirea pe care a avut-o la început, pe care au schimbat-o, și cu câtă greutate și-a întors denumirea. Este vorba despre marea comună românească din Maramureș: Apșa de Jos, care nu prea demult a fost cea mai mare comună din această zonă, din care acum au apărut patru comune. Merge vorba de actuala comună Apșa de Jos, Glubocii Potoc (Strâmtura), Topcina și o comună ucraineană, Grușevo (Peri) care până în anul 1947 a fost în componența Apșei de Jos. În toate comunele mai sus amintite există circa 22.000 de locuitori.

Comuna Apșa de Jos, până nu demult, s-a numit Dibrova. Din fericire, cu câțiva ani în urmă, comuna și-a reîntors denumirea istorică. Din fragedă copilărie știam că comuna noastră s-a numit Apșa de Jos, acest lucru eu l-am aflat de la părinții mei, care la vremea lor au fost unii din marii patrioți ai locului. De mai multe ori făcând ruta în autobuz, la centrul raional sau în altă parte, prin anii '50-'60 ai veacului trecut se mai pomenea denumirea de Apșa de Jos, dar, pe timp ce trecea, tot mai rar se auzea acest cuvânt românesc, apărea tot mai des denumirea de Dibrova.

Nu puteam să înțeleg eu atunci de ce satul va primi o altă denumire, nu eram informați de nimeni de așa ceva și, pe timp ce trecea, denumirea de Apșa de Jos a fost dată uitării.

Deseori, la noi în familie, în serile de iarnă lungi, se strângea mai multă lume, veneau vecinii, prietenii de familie și discutau multe probleme familiale și de alt caracter, fiindcă tatăl meu, la vremea lui, a fost prizonier de război, a stat mai multă vreme în lagărele sovietice din Ural, știa multe lucruri despre noul sistem care apăruse la noi în sat după venirea sovieticilor. Noi, copiii din familie, fără să vrem, auzeam mai multe discuții dintre bărbații de la Apșa de Jos. Oamenii erau speriați, nu știau pe care drum să o ia. În vremurile acelea, în comună era de acuma cooperativa agricolă, așa-zisul colhoz. Mulți dintre cetățenii satului n-au intrat în colhoz și așteptau ce va fi mai departe.

Deseori se discuta și problema schimbării denumirii satului din Apșa de Jos în Dibrova. Discutau bătrânii despre motivația schimbării și nici unul dintre ei nu putea să explice care a fost motivul, pur și simplu cuiva îi venise în cap să schimbe denumirea și așa au și făcut. Nu putea să înțeleagă populația din sat de ce i s-au făcut așa probleme după evenimentele din 4 august 1947 care s-au petrecut la Apșa de Jos - la acea dată a fost ucis primarul comunei de atunci, Ivan Cernico, care a organizat primul colhoz în satele din raionul nostru - și nici nu au îndrăznit să pună așa întrebări, le era teamă de tot. Cu evenimentul tragic de atunci, în sat s-au petrecut lucruri neînțelese, arestări în masă, vinovații și nevinovații, populația de rând au fost interogați luni întregi, până s-a terminat procesul asupra acestui caz. Oamenii și-au văzut de treabă, erau speriați de moarte, fiindcă la pușcărie au fost trimiși oamenii înstăriți și de aceea au tăcut cu toții.

Au trecut anii, populația din sat s-a deprins cu noua denumire, Dibrova. Mai apăreau unele idei despre reîntoarcerea denumirii istorice a satului, dar erau tot mai puțini activiștii de acest gen. Oamenii mai în vârstă au trecut în nemurire și de aceea noua generație nici nu știa că pe timpuri comuna s-a numit altfel, și nici nu-i interesa.

Începând cu anii '60-'70 în comună începe să apară inteligența locală, apar primii învățători originari din comună (de obicei, în satele românești, cadrele didactice erau venite din altă parte: Bucovina, Moldova). Mulți tineri ai acelor timpuri își continuau studiile în diferite instituții din Moldova, Ucraina și de obicei se întorceau acasă. Apare intelectualitatea locală, persoane devotate neamului din care au provenit.

Ideea de a reîntoarce denumirea istorică a satului a fost discutată la unele din sesiunile comunei, unde prin anii '80 primarul de atunci, Vasile Borca, a propus să facem acest pas, poate vom reuși să facem acest lucru. Printre consilierii comunei de atunci eram și eu. Am fost naivi și am luat chiar o hotărâre de acest gen și toate documentele le-am depus la sesia raională. Aici, în raion, am fost stopați de cei de sus. Ne-au spus că nu avem cu ce ne ocupa: „dacă nu aveți ocupații, o să vă găsim noi”. Cu un

cuvânt, ne-au închis gura. Ne-au lămurit că lucrul acesta nu este așa de ușor de rezolvat, sunt multe probleme în acest domeniu și ne-au sfătuit să închidem această chestiune.

Noi, cei de la Apșa de Jos, am avut mulți consăteni, neamuri, care din cauza sorții au rămas în România. Deseori veneau la neamurile din Apșa de Jos și ziceau că au o mare dorință: să se întoarcă în acea comună cu aceeași denumire din care au plecat. Cu nostalgie, acei mari români ai comunei noastre, care trăiau în România, ne spueau cuvinte pe care noi nu le puteam înțelege, ei ne povesteau că comuna noastră a fost o comună de oameni înstăriți, gazde, oameni devotați neamului românesc.

Au trecut în nemurire marii români de la noi din comună, care au trăit toată viața lor activă în România, dar nu au uitat de comuna lor natală, de rădăcinile lor de la Apșa de Jos. Au trecut pragul vieții lor fără să vadă că marea comună românească din partea dreaptă a Tisei și-a reîntors denumirea istorică: Apșa de Jos. Aceia au fost: Vasile Moiş, medic de la Carei, Titus Botoș de la Cluj, Dumitru Borca de la Sighet, Mihai Marina de la Cluj.

Au trecut anii, Ucraina a devenit independentă, a apărut democrația în ambele țări vecine, viața socială a luat-o pe altă cale. La primăria comunei a venit alt primar, un patriot al neamului din care a provenit, Vasile Marina. La o discuție cu domnia sa (prin anii 2000, eu fiind consilier la raion) am atins și problema denumirii istorice a comunei în care noi locuim. Primarul de atunci mi-a promis că o să se consulte cu oamenii justiției și că este de acord categoric cu această problemă. Nu peste mult timp, primarul de la Dibrova zice că problema se poate rezolva, dar vor fi multe probleme pe urmă. Dar dacă vom începe jocul va trebui să-l jucăm până la capăt. I-am spus că voi fi alături de el, orice s-ar întâmpla. A fost un început bun, fiindcă primarul era alături de oamenii care s-au implicat în acest joc, așa zice eu, politic.

La început nu am putut crede cât de greu o să ne fie. Credeam că toți deputații români din comună, unanim, o să fie de acord cu deciziile primarului, cu atât mai mult cu cât este vorba despre comuna noastră și că problemele cu caracter local vor trece foarte ușor, dar amarnic am greșit. Ca să putem face referendumul local (numai cu ajutorul referendumului am putut face acest lucru, fără de el nu se putea rezolva nimica) trebuia pusă problema în cauză la una din sesiile locale din comună.

La o sesiune locală din luna februarie 2000 s-a pus și problema de a se face referendum local pentru reîntoarcerea denumirii istorice a comunei. Credeam că această barieră va fi trecută fără probleme, dar și de data aceasta am greșit. Unii dintre deputații români de la acea sesiune au fost pasivi intenționat, să fie deschiși n-au vrut și de aceea s-au comportat așa, fără nici un interes, și nu au votat vrând să se întrerupă sesiunea. Nu au votat nici pentru referendum, nici împotriva, s-au abținut. Alții au fost categoric împotriva petrecerii referendumului, așa ca deputații locali Ion Marina și Mihai Fabriții. Nu am putut să-l înțeleg pe acel român din comuna noastră, pedagogul Ion Marina. În ce-l privește pe Mihai Fabriții, nu-l prea interesa istoria comunei și de aceea a fost împotriva petrecerii referendumului fiindcă el este originar din alt sat. Se prea poate că îl rugase cineva să procedeze așa, și așa a făcut. Cu două voturi în plus, a fost susținută ideea

primarului și a celor care au fost pentru referendum. Am avut tot timpul un sprijin din partea deputatului raional de la Apșa de Jos, Vasile Vlad, a deputaților locali: Ion Iovdii, Vasile Marina, Mihai Mihalța, Vasile Negrea, Vasile Borca, Ion Marina, Vasile Dan, Ana Dan, Gheorghe Pascu și mulți alții. Referendumul local a avut loc pe data de 16 aprilie 2000, deodată cu referendumul național organizat atunci. În total, la cele trei sectoare de alegeri din comună, au participat la vot 4.630 de alegători, dintre care, pentru revenirea la denumirea istorică au votat 2.439 (52,64%), împotriva 1.850 (39,9%), nevalabile 341 (7,5%).

La primăria comunei, secția 573, au luat parte la vot 2.299 de alegători. Pentru revenirea la denumirea istorică au votat 1.579 alegători (68,8%), împotriva 472 (20,5%), nevalabile 248 (10,7%). La secția 574, de la Școala de gradul I-III, au participat la alegeri 1.840 de alegători, au spus „da” 614 (33,6%), „nu” 1.172 (63,3%), nevalabile 54 (3,1%). La ultima secție, 575, de la Școala de gradul I-II, de la Podișor, au votat 489 alegători, au spus „da” 246 (51,3%), „nu” 206 (42,1%), nevalabile 37 (7,6%).

Este de la sine înțeles că s-a câștigat la primăria comunei, sectorul 573 cu procentajul de 68,8%, am pierdut la școală, sectorul 574, cu procentajul de „nu” 63,3% și un mic avantaj l-am avut la școala de la Podișor 51,3%.

Multă bătaie de cap a avut președintele comisiei electorale, domnul Vasile Zmăcală, care s-a purtat foarte corect cu toate însărcinările care i s-au dat. Și de data aceasta, învățătorii de la Școala medie din comună de gradul I-III au fost inerți în problema referendumului, aici s-a pierdut categoric, cele mai multe persoane au votat împotriva reîntoarcerii la denumirea istorică. Aici, președintele comisiei electorale a fost învățătorul Ionași Futur, șef-adjunct Iurie Vlad, tot învățător de la școală.

Un lucru bun se poate spune despre comisia de la primăria comunei, care practic a făcut posibilă reîntoarcerea denumirii istorice. Președintele comisiei electorale la primărie, a fost medicul-șef de la spitalul de sector Vasile Marina, șef-adjunct Vasile Codre.

Mulți adepți „antireferendum” au rămas uimiți că cei care s-au luptat pentru acest lucru au câștigat. Nu pot fi uitate așa persoane din comună ca Ion și Vasile (Păsăriuc), Ion Vlad (Părasca), învățător de istorie din comună, Dumitru Demean și mulți alții, care nici până acum nu s-au putut liniști, după tot ce s-a petrecut la noi în comună. Chiar și acum mai continuă campania „antidenumire”, cineva le mai suflă ce să facă, măcar că au trecut mai mult de 4 ani de zile de când comuna noastră s-a reîntors la vechea ei denumire.

Cu greu, maratonul de la Apșa de Jos a luat sfârșit. Așa am crezut noi cei care am fost pentru reîntoarcerea denumirii istorice, și din nou am greșit amarnic. Primarul comunei, domnul Vasile Marina, sufletul acestui eveniment istoric, care mi-a promis că nu va ceda până la capăt, la unele din sesiile locale pune problema de a consolida rezultatele referendumului.

Mai mult de trei ore a ținut sesiunea locală din comună. Primarul a trebuit să lămurească faptul că acest referendum este un act politic, că poporul a hotărât cu ce denumire de comună vrea să trăiască mai departe, că

deputații sunt obligați să întărească rezultatele referendumului local, în caz contrar nu putem depune documentele la sesia raională, pe urmă la sesia regională și, numai după ce va trece și sesia Radei Supreme a Ucrainei, vom putea vedea rezultatul. După trei ore de dezbateri, problema pusă în cauză s-a supus la vot. Din nou persoanele mai sus amintite, care nu au susținut ideea referendumului, au votat împotriva, unul dintre deputați s-a abținut și nu a votat deloc, este vorba de Alexandru Borca, secretarul primăriei de atunci.

Primarul a respirat ușurat când s-a luat hotărârea că se recunoaște rezultatul referendumului și că pachetul de documente va trebui depus la sesia regională. Și aici ne-am întâlnit cu multe formalități cu caracter local. Cineva dintre adepții împotrivirii și-a pus cuvântul pentru a încurca desfășurarea evenimentelor. De mai multe ori ni s-au cerut documente suplimentare așa ca pașaportul comunei, starea economică și multe altele, dar primarul, fiind un om ambițios, le-a făcut pe toate. De mai multe ori, la sesia raională, s-a tot amânat problema referendumului, dar, până la urmă, problema noastră s-a discutat foarte amănunțit. Președintele Radei raionale, Vasile Cusilca, până la urmă, a supus problema la vot. Acest eveniment a avut loc pe data 20 decembrie 2000.

Și de data aceasta am trecut cu greu, de mai multe ori am ieșit înaintea deputaților, fiindcă în timpul acela eram consilier raional iar, cei 76 de consilieri au luat parte la vot. S-a votat unanim, cu o mică excepție, un deputat de origine română nu a luat parte la vot, s-a abținut. Mai mare le-a fost mirarea ucrainenilor când au văzut că un deputat român a luat o așa decizie, merge vorba de Gheorghe Guzo – deputat de Topcina.

Și acum îmi este greu să-l înțeleg pe acest om, cum se socotește el personalitate de origine română, când alegătorii i-au încredințat mandatul de consilier raional, dar el este un antiromân. Bunul Dumnezeu să-l pedepsească așa cum știe el, noi cei muritori trecem și peste aceste evenimente.

Aș vrea să le aduc mulțumiri deputaților români din satele românești, care au fost alături de mine la acest moment istoric, oameni adevărați, devotați românismului, cu un suflet mare de român, așa ca Mihai Opriș și Vasile Cerbanic de la Slatina, Dumitru Olaru și Vasile Buga de la Glubocii Potoc (Strâmtura), Vasile Ofrim de la Topcina și, nu în ultimul rând, Vasile Vlad de la Apșa de Jos, care a fost alături de mine tot timpul. Bravo acelor români de suflet! Vor trece ani până cineva din altă generație va analiza evenimentele care au avut loc acum. Aș face o mare greșală dacă nu ar fi amintiți și deputații ucraineni care și-au pus votul pentru a hotărî problema noastră, mulțumiri tuturor și în primul rând domnului președinte al Radei raionale Vasile Cusilca, șefului-adjunct al Radei, Vasile Gasineti, deputaților raionali ca Nicolae Biguneti din Dubove, Stepan Bedeveliscii din Nereșnița, Ivan Pereganea și Ivan Brânzeanic din Bilovarti, Ivan Cailo și Vasile Olea din Tiacevo, Vasile Iusip și Petro Podvici din Ruscoe Pole, Mihai Orsag. Ei ne-au înțeles pe noi românii și cu toții ne-au susținut și de aceea le rămânem recunoscători.

Documentele necesare pentru a trece bariera regională au fost depuse la centrul raional Tiacevo și noi am crezut la început că nu peste mult timp vor fi date la

Imagine pusă la dispoziție de dl. Augustin Pod

regiune și pe urmă la Kiev, dar și de data aceasta am greșit. Personal, de mai multe ori intrasem pe la Rada raională, amintindu-le că ar fi bine ca problema noastră, a românilor, să aibă continuare, dar am primit numai promisiuni. Mandatul meu ca deputat raional a expirat în primăvara anului 2002, când am participat la balotaj ca deputat regional, dar nu am reușit să trec bariera. N-am mai prea intrat la Rada raională după aceea, fiindcă n-am avut motive. În unele dintre întâlnirile mele cu primarul comunei și prietenul meu din copilărie, Vasile Marina, ne-am pus întrebarea ce mai facem cu referendumul, fiindcă unii sceptici au început să-și bată joc de noi, mai ales cei erau veniți în sat și adepții lor. Împreună cu primarul luasem o hotărâre fermă de a continua maratonul, fiindcă nu am început acest lucru ca să-l dăm uitării. Nu am rămas decât noi doi, așa zice eu, cei mai înflăcărați adepți ai reînțoarcerii denumirii istorice a comunei noastre și documentele pe care le pregătise primăria comunei și atât. Alții au votat și s-au dus.

În februarie 2003, am intrat la Rada raională și am stat de vorbă cu domnul președinte Vasile Cusilca, responsabilul cu această problemă și cu pregătirea documentelor pentru Rada regională, ca referendumul să aibă continuare. Am primit din nou promisiuni că toate lucrurile se vor rezolva în următoarea săptămână. Dar de data aceasta i-am pregătit și o mică scrisoare, adresată președintelui Comitetului de Stat al minorităților de la Kiev, domnului Ghenadie Moscali, președintelui administrației raionale Ivan Rezac, președintelui comitetului regional al minorităților Mihailo Cerepania, președin-

telui administrației raionale Ivan Gusar și președintelui Radei raionale Vasile Cusilca și i-am spus că, dacă pe parcursul acelei săptămâni problema referendumului nu va avea mișcare înainte, scrisoarea va fi trimisă la instanțele mai sus amintite. Așa a fost, președintele Radei raionale nu luase nici o măsură ca problema românilor de la Dibrova să-și găsească rezolvare.

O adresare serioasă a fost făcută la 17 februarie 2003, în numele Asociației românilor din dreapta Tisei „Ioan Mihalyi de Apșa”, către persoanele mai sus amintite. Cu un cuvânt pe scurt s-a pus pe hârtie problema referendumului și, totodată, s-a subliniat că multe comune ungurești de la noi din regiune și-au reîntors denumirile istorice, numai noi românii nu putem face acest lucru. După zece zile de la trimiterea scrisorilor, s-a început lucrul în această direcție. Șeful Radei raionale, Vasile Cusilca, a trimis o echipă de specialiști responsabili cu demersurile referendumului. În prima zi de activitate la Dibrova au fost primiți foarte aspru, practic ei nu s-au așteptat la o așa primire, li s-a reproșat de ce veniseră așa de târziu, ce au crezut ei, că lucrul acesta va fi dat uitării? Se știa că nu au avut nici un interes în a lua măsuri concrete, au crezut că nu se va finaliza nimic din tot ce a fost început, dar de data acesta au greșit și peste 3-5 zile documentele necesare au fost pregătite, conform legilor de stat. Parcă totul a fost pus pe roate, dar până la urmă cei de la regiune au mai cerut o adeverință oficială, de la arhiva de stat, și anume că comuna Dibrova înainte s-a numit Apșa de Jos.

De data aceasta, în maratonul nostru s-a implicat și președintele Uniunii regionale „Dacia”, Ion M. Botoș, care, împreună cu primarul Vasile Marina, s-au adresat oficial la arhiva de la Beregovo, dar din păcate nu au primit nici o adeverință, fiindcă arhiva de stat se află la Ujgorod și nu peste mult timp au primit și acea adeverință, pe data de 15 septembrie 2002, nr. 1391, unde scrie că „conform Hotărârii Sovietului Suprem al Republicii Socialiste Ucrainene, din 25 iunie 1946, comuna Apșa de Jos se va numi Dibrova”. Aici cu toții am fost șocați. De câte ori nu ne-am adresat noi la organele de stat să aflăm când ne-au schimbat denumirea satului și care a fost motivul, nimeni nu a știut de așa ceva, pur și simplu totul a fost ascuns, să nu știm adevărul adevărat.

Fiindcă alături de noi a fost și Ion Botoș și fiecare dintre noi știa ce vrem să facem, de data aceasta ne-a fost puțin mai ușor. După ce toate documentele necesare au fost gata, ele au fost transmise la Rada regională. Sesia regională a avut loc pe data de 20 iunie 2003 și hotărârea sesiei nr. 212 a fost pozitivă. S-a adoptat hotărârea referendumului din 16 aprilie 2000, de la Dibrova. Știam că hotărârea Radei Supreme va fi pozitivă, dar așteptarea a fost încordată, fiindcă cei nemulțumiți activau mai departe, fără să știe că deja era prea târziu. La Rada Supremă lucrurile au mers mai ușor. Hotărârea Radei Supreme din 5 februarie 2004 nr. 301 a fost „de reîntoarcere a satului Dibrova, raionul Tiacevo, regiunea Transcarpatia la denumirea Apșa de Jos.” Această hotărâre a fost iscălită de președintele Radei Supreme a Ucrainei, domnul Vladimir Litvin.

Activiștii reîntoarcerii denumirii istorice a marelui sat românesc s-au bucurat nespuse de mult, dar, din păcate, nu erau prea mulți la număr. Vestea aceasta am

primit-o prin telefon de la un prieten din orașul Tiacevo, fostul primar al orașului, Nicolae Bedei, care știa că pe viitor fosta comună Dibrova se va numi Apșa de Jos. M-am bucurat nespuse de mult, totodată fiind mândru de mine și de ceilalți activiști, că nu am luptat degeaba și că, până la urmă, totul s-a terminat, maratonul a luat sfârșit.

Ne-am întâlnit, nu prea mulți, și am omagiat acest moment istoric, dar așa vrea să accentuez: nu prea mulți români din sat s-au bucurat de acest lucru. După toate acestea, au început bătăliile. Cei care au fost împotriva denumirii istorice nu au crezut așa ceva și au început să facă fel de fel de probleme în grosul populației: că se vor schimba pașapoartele, buletinele militare, proiectele caselor și multe alte lucruri de acest gen. Degeaba de mai multe ori pe paginile ziarului raional *Drujba* în limba ucraineană și în cel român *Maramureșenii* am lămurit cum stau lucrurile, campania împotriva denumirii comunei și-a luat zborul.

Cel mai greu le-a fost când s-a schimbat tabla de la intrarea în comună, unde, în loc de Dibrova era scris Apșa de Jos, în limba ucraineană și română. Puțini adepți au fost la acest act istoric și nu prea mult a stat tabla cu denumirea Apșa de Jos, fiindcă „patrioții”, în una din nopțile târzii, au mănjit tabla și nu se putea vedea nimica. Cineva intenționat a scris Dibrova, și, din păcate, această murdărie a stat mai mult timp pe șoseaua principală a țării noastre, până a intervenit primarul și a scos-o de acolo. Și a doua oară, după ce a fost pusă tabla, a fost murdărită cu vopsea ca să nu se vadă denumirea comunei.

Organele de stat nu au luat nici o măsură ca vinovații de vandalism, așa zice eu, să fie pedepsiți și trași la răspundere. Nici până acum, la intrarea în comună din partea centrului raional nu este tablă de indicare a denumirii. Teama că din nou va fi mănjită pune conducerea satului la tânguială.

Mulți adepți ai vechii denumiri, și acum, după mai mult de 4 ani, mai încearcă să strângă diferite iscălituri de la cetățenii comunei, dar, din fericire tot mai puțini sunt cei care ar dori să se reîntoarcă denumirea satului la Dibrova. Printre „eroii” comunei pot fi amintiți Ion Vlad – învățător de istorie, el probabil este principalul „erou” care îi sfătuisse și pe alți activiști, Ion și Vasile Dan, Gheorghe Marina, Vasile Selever și alții. Probabil că s-au liniștit văzând că nu s-a schimbat nimica, nici pașapoartele, nici buletinele militare, cu un cuvânt viața trece înainte, fără să se observe reîntoarcerea denumirii istorice a comunei.

Slavă Domnului, toate au trecut! Cea mai mare bătaie de cap a avut-o primarul de atunci, Vasile Marina, parcă simțise că nu va fi reales primar pe următorul termen și domnia sa a făcut tot posibilul ca să vadă comuna noastră numindu-se Apșa de Jos, așa cum au știut-o strămoșii noștri – o comună de oameni liberi, harnici, gospodari. A dovedit să schimbe totul, începând de la ștampilă, alte documente financiare, a intrat la toate organele de stat unde era nevoie de schimbări de acest gen. Deseori mi se plângea că i se pun piedici la unele organizații, cei mai mulți îi reproșau zicând: „așa vă trebuie”. Peste tot, practic, au fost puse piedici, numai Vasile Marina știe cum le-a ocolit până la urmă. Meritul este al lui. Noi, cei de pe lângă el, numai l-am ajutat, în limita posibilităților noastre. El a făcut totul, bravo lui, în

primul rând, și apoi celorlalți! Dacă el, de la început de drum s-ar fi împotrivit, nu am fi primit nimic din acest lucru. Este un patriot adevărat al neamului românesc.

Mulți, acum, după ce s-au limpezit apele, stau și analizează lucrurile, dar cei care au rezolvat această problemă sunt dați uitării. Nu este prea bine când, în unele cărți, apar alte persoane care meritul cel mai mare și-l pun lor. Păcat de așa persoane, care se folosesc de rodul muncii altora.

Din partea consulatului român nu am primit nici un sprijin spunându-ni-se că: „aceasta este problema noastră”. Așa și este, dar o gramotă de excelență din partea consulatului ar fi putut fi înmănată și fostului primar de la Apșa de Jos, pentru păstrarea românismului din zona noastră. Au primit alții, care nu au nimic cu românismul, chiar din contră, încep a-l distruge.

Pe parcursul acestei lupte nu a scris nimeni nici un articol despre tot ce s-a petrecut, au apărut numai cele scrise de mine în ziarul *Drujba*, din 16 martie 2000, nr. 20, unde se amintește că în paralel cu referendumul pe țară, la Apșa de Jos va avea loc referendumul local. S-a mai scris și în ziarul românesc *Maramureșenii* nr. 21-22, din 13 august 2004. După ce totul s-a terminat, au scris și alții.

Comuna în care locuiesc cei mai mulți români din partea dreaptă a Tisei poartă denumirea de Apșa de Jos de mii de ani, documentar este menționată din 25 noiembrie 1387 (*Diplomele maramureșene* de Ioan Mihalyi de Apșa). Cu denumirea de Dibrova, a existat documentar din 25 iunie 1946 până la 5 februarie 2004, adică 57 de ani, 7 luni și 11 zile. Vor trece anii până când va intra în vocabularul oamenilor denumirea care a fost de mii de ani, dar care, pe un timp oarecare, a fost dată uitării. Generația tânără nu mai știe cum s-a numit comuna noastră mai înainte, și tot mai puțini au rămas în viață care au știut de denumirea veche a comunei. Și acum unii oameni din sat care s-au născut prin anii '40-'50 își pun întrebarea că dacă, în timpul când s-au născut ei, satul s-a numit Apșa de Jos, atunci de ce în pașapoartele pe care le au nu scrie locul nașterii Apșa de Jos, dar scrie Dibrova. Nu este nici până acum clar, care a fost scopul schimbării denumirii satului. Ce are denumirea de Dibrova cu românismul în general? Este un nume de familie ucraineană.

Stând de vorbă cu mai mulți bătrâni, de la mine din comună care mai trăiesc și acum, „de ce le-au schimbat

denumirea?”, îmi răspund că nu știu nimic. Nu încerca nimeni să pună asemenea întrebări, mai ales după evenimentele din 4 august 1947, fiecare risca să fie dus la pușcărie după. Puțini dintre cei care mai trăiesc recunosc lucrul acesta, și unii zic că sunt bucuroși că s-au născut în Apșa de Jos și tot în Apșa de Jos vor muri.

Aș face o mare greșală să nu amintesc acele persoane care au contribuit la acest act politic, în primul rând primarul de atunci, domnul Vasile Marina – un român adevărat, patriot al neamului românesc, un prieten de nădejde, practic meritele cele mai mari sunt ale lui, el a dus greutatea cea mai mare. Să nu uităm de președintele comisiei electorale din comună, Vasile Zmăcală, locțiitorul Mihai Marina (Susigu), Vasile Marina, Vasile Codre și nu în ultimul rând pe cei care au venit la vot și au votat pentru reînțoarcare. Este greu de spus cum stau lucrurile, se prevede că am făcut un lucru minunat. L-am făcut pentru noi, cei care trăim în acest sat, noi ne-am hotărât în care denumire de sat vrem să trăim mai departe.

Cred că vor trece anii, după noi vor veni alte generații, și cândva, cineva va analiza mai detaliat ce s-a petrecut la noi în sat. Numai într-o țară democratică se pot face asemenea lucruri, guvernul ucrainean ne-a permis, în limita legilor de stat, să procedăm așa cum am procedat. Niciodată nu ne puteam întoarce la denumirea istorică a satului nostru dacă nu existau aceste legi. Dacă mai treceau vreo 10-20 de ani, denumirea de Apșa de Jos era definitiv dată uitării și niciodată noi nu mai știam de unde suntem. Eram pe aceste locuri ca niște venetici și anume din 1946, ceea ce nu este adevărat. Cineva vrut să șteargă denumirea satului, s-a primit cum s-a primit. Putem fi cu toții mulțumiți de ce avem. Fiecare dintre noi are dreptul să-și pună problemele cum hotărăște el, dar nu trebuie uitat: conform legilor de stat, și atât.

Despre apșenii de la Apșa de Jos pot să spun că sunt oameni harnici, stăpâni, gospodari și sunt convins că va veni timpul și persoane care au fost împotriva reînțoarcerii denumirii istorice a satului le va fi rușine de ce au făcut.

Să nu uităm că suntem românii din România Mică, urmașii dacilor liberi, așa am fost, așa suntem și așa vom fi și mai departe. Din aceste locuri nu vom dispărea ca români niciodată, nouă ne place cum suntem. Lucrul care s-a făcut dovedește încă odată cine suntem. Așa să ne ajute bunul Dumnezeu și mai departe!

Mesaje din Bucovina

*fragmente din comunicatele Secretariatului executiv al Uniunii Interregionale
„Comunitatea Românească din Ucraina”*

din corespondența trimisă de
Centrul Bucovinean Independent de Cercetări Actuale, Cernăuți

Românii nord-bucovineni aduc omagiu arcașilor Sfântului Ștefan cel Mare căzuți în apărarea Neamului și Credinței strămoșești în Codrii Cosminului

La inițiativa Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, după tradiție, luni de Paști, lângă stejarul secular din Codrii Cosminului, românii nord-bucovineni au adus un omagiu arcașilor Sfântului Ștefan cel Mare căzuți în apărarea Neamului și Credinței strămoșești.

Slujba de pomenire a fost oficiată de către protopopul Ioan Gorda, protopopul de Hliboca / Adâncata, asistat de părintele Pavel de Pasat și Corul popular „Dragoș Vodă”.

Satul Corcești din nordul Bucovinei a împlinit 355 de ani de la prima atestare istorică

Acest sat pitoresc din raionul Hliboca regiunea Cernăuți, astăzi cu populație preponderent românească și ucraineană, a sărbătorit odată cu Sfintele Paște 355 de ani de existență.

Deoarece directorul școlii ucrainene din sat (în care limba română nici nu se studiază și doar biserica rămâne fidelă limbii române) a refuzat participarea corpului didactic și a elevilor din școala locală la pregătirea acestei manifestări, în ajutorul sătenilor au venit artiștii amatori din partea Filialei Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina” din satul vecin Pătrăuții de Jos, care au adus un spectacol de muzică și dansuri populare românești, ce a fost adânc apreciat de locuitorii satului Corcești. Spectatorii plini de emoții sufletești au admirat dansurile ansamblului „Mugurelul” (conducători artistici – Natalia Clioș și Ion Costinean), cântecele soliștilor și măiestria orchestrei „Rapsozii din Carpați” (dirijor – Ilie Schipor) de pe lângă Casa de cultură din Pătrăuții de Jos, director - Larisa Chedic-Popescu.

Românii ortodocși din Bucovina – adunați la Mănăstirea Leorda din Pătrăuții de Sus (Storojineț) de sărbătoarea Sfintelor Femei Mironosițe

La 3 mai 2009, cu ocazia sărbătorii Hramului Mănăstirii de maici în ziua Sfintelor Femei Mironosițe, la Leorda, comuna Pătrăuții de Sus, raionul Storojineț în nordul Bucovinei (Ucraina) s-au adunat zeci de mii de români creștini de pe Valea Siretului pentru ca împreună cu un sobor de peste 30 de preoți, în frunte cu Înalt Preasfințitul Mitropolit al Cernăuțului și Bucovinei Onufrie, asistați de către Părintele Protopop de Storojineț Vasile Covalciuc și Precuviosul Stareț Melchisedec de la Mănăstirea Putna (sudul Bucovinei), să se roage în limba maternă Bunului Dumnezeu pentru pace, prosperitate și liniște sufletească.

Ca întotdeauna, alături de credincioși, ctitori și sponsori, la manifestarea Sufletului Românesc din Bucovina au participat reprezentanții Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina” – Ilie Costinean, Aurica Bojescu, Gheorghe Pojoga, Petru Posteucă etc.

În fața creștinilor a vorbit Deputatul poporului din Ucraina, Președintele Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, Dr. Ion Popescu, reîntors cu această ocazie de la Sesiunea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei din Strasbourg. Alături de cuvintele pline de evlavie, președintele Comunității românilor din Ucraina a dăruit Mănăstirii un set de carte religioasă. Adresându-se mirenilor Ion Popescu, printre altele, a menționat: „De mare Dar s-au învrednicit Femeile Mironosițe, lor li s-a arătat mai întâi Iisus Hristos Înviat din morți. Singure Femeile s-au ținut pe urmele Domnului cu statornicie până la sfârșit. Și li s-a dat o apostolie să vestească ne-ncetat pe Iisus cel Viu și Înviat.

Iar Maicile de la această Mănăstire urmează pilda Femeilor Mironosițe, prin rugăciunea neîntreruptă și viața lor în statornicie și credință arată mărturii adevărate ale Femeilor Mironosițe.

Cu umilință ne rugăm și noi ca împreună cu Neamul Nostru să fim cu toții în paza Bunului Dumnezeu. Pentru că: Hristos a Înviat!”

Un nou paraclis ortodox în zona românească de pe Valea Siretului

În ajunul Sărbătorii Sfântului Gheorghe, în comuna românească Cupca, datorită eforturilor enoriașului Vasile Bicer, originar din această vatră românească de pe Valea Siretului, un sobor de preoți, în frunte cu Protopopul de Hliboca, Ioan Gorda și Vasile Cuciureanu, parohul bisericii din sat, a sfințit paraclisul Sf. Gheorghe.

La sărbătoare au participat câteva sute de cupceni și oaspeți din satele vecine. În fața credincioșilor români a vorbit și dr. Ion Popescu, Deputatul poporului din Ucraina, Președintele Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”.

Deputatul român a menționat „că atâta timp cât ne cinstim părinții și ridicăm paraclise, biserici și mănăstiri – atâta timp ne vom considera stăpâni ai acestui pământ”. Înmânând ctitorului Vasile Bicer primul volum al cărții „Românii din Ucraina”, Ion Popescu și-a expus ideea că în volumul II deja vor apărea și imaginile monumentelor ce atestă prezența noastră în nordul Bucovinei, iar printre cele din Cupca va figura și Paraclisul „Sf. Gheorghe”.

Tânăra interpretă româncă Cristina Ursulean din Crasna își cheamă prietenii din întreaga Bucovină

Palatul culturilor naționalităților din raionul Storojineț pentru a cincea oară a organizat o seară consacrată tinerelor talente din raionul Storojineț. Pe 3 mai a. c., de

această ocazie a profitat și tânăra interpretă Cristina Ursulean din Crasna (cea mai mare comună românească din Bucovina). La concertul de gală au sosit cei mai talentați interpreți de muzică de estradă și populară din întreaga regiune Cernăuți.

Laureată a mai multor premii naționale și internaționale, Cristina Ursulean, nu o dată a reprezentat, la diferite festivaluri de cântece populare românești, Comunitatea Românească din Ucraina. Spectacolul a fost posibil, nu în ultimul rând, datorită șefului administrației raionale Nicolae Carliciuc, inimosului român Petru David, primarului Crasnei Ovidiu Mitric etc.

Simpozionul din Târgoviște: noi relații cu românii din Ucraina

Pentru prima dată reprezentanții Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina” au fost invitați de către Inspectoratul Școlar Dâmbovița la Simpozionul de la 9 mai a.c.

Fiind deja la a V-a ediție simpozionul „Creativitate și inovare – premise ale dezvoltării durabile” a adunat la Târgoviște, la Teatrul „Bulandra”, sute de cadre didactice din mai multe județe din România.

„Profităm și noi, românii din Ucraina, de posibilitatea de a cunoaște experiența profesorilor și învățătorilor din România și totodată de a o transmite în școlile românești din Ucraina împreună cu materialele didactice oferite la această manifestare: cărți, CD-uri, reviste pentru copii, părinți și profesori”, a vorbit în plen doamna Aurica Bojescu, secretar responsabil al UI „Comunitatea Românească din Ucraina”. „De foarte mult timp în școlile noastre se simte lipsa în limba maternă română a materialelor didactice, metodicii predării disciplinelor școlare la fel ca și a unei instituții de învățământ superior pentru pregătirea cadrelor didactice pentru școlile cu limba română de predare din Ucraina. Ne bucurăm că la universitatea din Ujgorod a fost deschisă o facultate cu mai multe specialități de pregătire a profesorilor pentru școlile cu limba maghiară de predare din Ucraina. Și noi dorim să avem aceasta posibilitate la Cernăuți, pentru ca suntem, numeric, după ucraineni și ruși, a treia etnie din Ucraina. Profesorii noștri sunt la fel creativi și inovatori, elevii din școlile românești au succese frumoase la olimpiadele școlare nu numai la nivel local ci și la cel regional și central. Ne mândrim cu ei și cu dascălii lor. Păcat că astăzi păstrarea învățământului în limba română este o luptă în care nu toți rezistă.”

Important eveniment în viața culturală a sud-basarabenilor: Ansamblul „Dor Basarabean” al Casei de cultură din satul Utconosovca, raionul Izmail, regiunea Odesa, Ucraina, a împlinit 15 ani de activitate.

Duminică, 12 iulie, Casa de cultură din orașul Izmail era arhiplină. La spectacolul oferit cu acest prilej, ansamblul „Dor Basarabean” a adunat și reprezentanți din toate regiunile, unde locuiesc compact românii: Transcarpatia, Cernăuți, Odesa, Crimeea și Kiev. Cu acest prilej, delegația Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, condusă de dr. Ion Popescu, președinte și deputat în Parlamentul Ucrainei a

felicitat ansamblul „Dor Basarabean” și a înmănat o diplomă pentru merite deosebite în păstrarea limbii, tradițiilor, în popularizarea valorilor culturale ale neamului românesc. Iar cărțile și arborele genealogic al domnitorilor Țării Românești și Țării Moldovei, oferite cadou organizatorilor – Asociației „Basarabia”, președinte Anatol Popescu, i-au bucurat pe copii, că au ce studia și ce cunoaște.

Pe toți spectatorii i-a impresionat nivelul artistic al copiilor. Dansurile, cântecele și melodiile cu foc, atât cât și măiestria conducătorilor Viorel Popescu și Gheorghe Andrieș au fost apreciate cu aplauze furtunoase. Pe merit sala ridicată în picioare la finalul acestui spectacol a scandat „Bravo!” de nenumărate ori. La Mulți Ani, Dor Basarabean !

Românii din Ucraina întruniți la Izmail

Duminică, 12 iulie, la Izmail a avut loc ședința senatului Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina” cu participarea membrilor Consiliului național din partea asociațiilor - membri colectivi din regiunea Odesa. La ședința prezidată de deputatul în Parlament Dr. Ion Popescu, au fost abordate mai multe întrebări. Aderarea Asociației „Ștefan cel Mare și Sfânt” din raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți, președinte Munteanu Alexandru a fost susținută prin vot unanim. Dezbaterile active pe tema realizării prevederilor Cartei Europene despre limbile regionale și minoritare au pus bazele unui raport, care va fi pregătit de senatul și secretariatul executiv al Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”. Acest raport va fi înaintat organelor de stat din Ucraina cât și organizațiilor internaționale și are ca scop păstrarea, dezvoltarea și folosirea limbii materne în societate în toate localitățile din regiunile Ucrainei, unde locuiește compact populația românofonă, inclusiv menținerea rețelei de școli cu limba română de predare, folosirea limbii române în sistemul administrativ, în justiție, masmedia și cultură.

S-a luat decizia că membrii colectivi nu vor susține forțe politice care ne restrâng drepturile noastre ca minoritate națională oferite prin această lege, prin Constituția și legislația în vigoare a Ucrainei.

La sărbătorile de suflet ale românilor din Țara fagilor au fost prezenți dr. Ion Popescu, deputatul poporului român din Ucraina, Aurica Bojescu, deputat în Consiliul regional Cernăuți și Președinte executiv al Centrului Bucovinean Independent de Cercetări Actuale, Petru Postecă, consilier parlamentar și Președinte al Clubului cultural-sportiv „Dragoș Vodă”, Ion Paulencu, artist emerit al poporului din Republica Moldova, poetul Vasile Tărățeanu, deputat în Consiliul regional Cernăuți și Președintele Fundației de binefacere „Casa Limbii Române”, Mihai Bojescu, deputat în Consiliul raional Hliboca, Constantin Bogdaniuc, Grigore Timiș, lideri ai organizațiilor românești din regiune, oaspeți din România și Moldova, țărani și intelectuali români din raioanele Herța, Hliboca, Noua Suliță, Storjineț și orașul Cernăuți.

Simpozion internațional: „Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate”

Simona DUMUȚA

În zilele de 30 iunie – 1 iulie a.c., la Satu Mare, sub egida a trei prestigioase instituții: Muzeul Județean Satu Mare, Universitatea de Stat din Ujgorod și Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Maramureș, s-au desfășurat lucrările simpozionului internațional „Relații româno-ucrainene. Istorie și actualitate”, care s-au bucurat de o participare numeroasă, prestigioasă și de un deosebit interes.

Ediția a treia a Simpozionului internațional „Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate”, a coincis cu împlinirea a zece ani de la prima ediție.

În deschiderea lucrărilor simpozionului, Daniela Bălu, director adjunct al muzeului sătmărean a făcut o trecere în revistă a realizărilor obținute până în prezent în parteneriatul cu Ucraina. Au mai luat cuvântul: Adrian Ștef, vicepreședinte al Consiliului Județean Satu Mare, Iaroslava Colotelo, din partea Ministerului Culturii, prof. univ. dr. Ivan Vovkanych, decanul Universității de Stat din Ujgorod și dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” care a ținut un discurs în stilul caracteristic domniei sale, direct și tranșant: „*Îmi sunt dragi ucrainenii din România pentru că sunt cetățeni excepționali. Îmi sunt dragi ucrainenii din regiunea cu capitala la Ujgorod [...] Nu-mi sunt dragi ucrainenii de la Cernăuți pentru că-i persecută pe români. Nu-mi sunt dragi istoricii de la Cernăuți, care au transformat cetatea Hotin în cetate cazacă, în care nu mai contează deloc niciun fel de istorie moldavă și nici Ștefan cel Mare.*” și a continuat subliniind apoi valoarea și locul cooperării culturale în cadrul relațiilor româno-ucrainene și punctând câteva din aspectele de strictă actualitate ale acestor relații, care nu sunt dintre cele mai bune și asupra cărora istoricii sunt chemați să reflecteze cu obiectivitate.

Domnia sa a mai apreciat valoarea excepțională a muzeului sătmărean prin ceea ce face în această colaborare româno-ucraineană și și-a exprimat regretul că aceste lucruri nu le-a făcut muzeul maramureșean, în Maramureș aflându-se cea mai mare parte a ucrainenilor din România.

În programul simpozionului au fost înscrise peste 75 de comunicări științifice, aparținând cercetătorilor

ucraineni și români, grupate în trei secțiuni: arheologie, istorie-etnografie, istorie contemporană și științe politice. Din numeroasele comunicări am ales să menționăm câteva și aici: *Rezultatele cercetării arheologice a monumentelor medievale din Transcarpatia* (Igor Prohnenko), *Cercetări arheologice de salvare pe teritoriul orașului Satu Mare* (Szócs Péter Levente), *Rolul mănăstirilor din Maramureșul istoric în răspândirea ordinului Bazilitan în Transcarpatia* (Viktor Kicera), *Câteva date inedite privind dezmembrarea parohiilor românești din episcopia de Munkacevo (1770-1824)* (Bujor Dulgău), *Bisericile de lemn din România și Ucraina – o privire comparativă* (Ioan Godea), *Relațiile dintre România și Ucraina în contextul proceselor geopolitice din regiunea Mării Negre* (Victor Petrinko), *Colaborarea transfrontalieră româno-ucraineană. Experiență, probleme, perspective* (Serghei Hakman), *Re-nașterea culturii ucrainenilor din România în perioada schimbărilor post-comuniste* (Iaroslava Colotelo), *Elemente lexicale ucrainene în subdialectul maramureșean* (Mircea Fărcaș).

Fiind județul cu cea mai numeroasă minoritate ucraineană din România, Maramureșul a fost bine reprezentat. Mihai și Ioana Dăncuș, Ștefan Vișovan, Mircea Fărcaș, Georgeta și Dumitru Iuga, Maria și Gheorghe Albiciuc din Rona de Sus, Dorina Oșan sunt câțiva dintre autorii maramureșeni de studii și comunicări.

Ca și la precedentele ediții, lucrările simpozionului vor fi editate într-un volum, care în acest an va apărea cu sprijinul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Maramureș.

În una din pauzele dintre secțiuni l-am cunoscut pe prof. dr. Serghei Hakman, istoric, director adjunct, șef Secție de Cercetare Științifică la Centrul Regional de Reciclare și Perfecționare a calificării Funcționarilor Organelor de Stat, a Administrației Publice Locale, a Întreprinderilor, Instituțiilor și organizațiilor de Stat din Cernăuți. A avut loc o scurtă și interesantă discuție despre Hotin, despre cum se scrie istoria și lacunele multor cărți de istorie și despre lucrările pe care le are în pregătire cum este și *Problema Basarabiei și a Bucovinei în relațiile sovietico-române în prima jumătate a secolului XX.*

Atentat la adresa presei românești din Ungaria: agonia FOII ROMÂNEȘTI?

prof. univ. dr. Cornel MUNTEANU

Urmăresc de mai multă vreme întreaga tevdură a luptelor interne care macină comunitatea românilor din Ungaria. Spectacolul dus acum la extrem, prin campania deloc sănătoasă a suprimării singurului săptămânal al românilor din Ungaria, *Foaia românească*, și decizia recentă a Curatorului Fundației Publice de a da câștig de cauză la finanțarea publicației Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria (AȚRU) scoate la suprafață modul superficial cu care sunt analizate dosarele în cauză. În fața săptămânalului în discuție, cu aproape 60 de ani de apariție, bilunarul *Cronica*, care apare abia din 2002, nu are teme să-și aroge dreptul și fondurile integrale pentru publicația minorității române. Punând alături, argumentele celor două publicații, orice cititor de bună credință reacționează imediat și poate cataloga cărei publicații îi dă încredere și legitimă existență; căci aceste argumente sunt de domeniul evidenței și nu imaginate ori inventate.

Argumentele pro *Foaia românească*

1. *Foaia românească* are cea mai lungă tradiție, apărând din anul 1951, fiind publicația tuturor românilor din Ungaria, în vreme ce *Cronica* a pornit în 2002 ca publicație a AȚRU

2. *Foaia românească* a fost, de-a lungul celor 60 de ani, principalul organ de presă care a dus la afirmarea intelectualilor români din Ungaria; *Cronica* nu a înregistrat în cei 7 ani de apariție semnături ale intelectualilor români

3. *Foaia românească* a prezentat în paginile sale informații despre AȚRU, în timp ce *Cronica* nu a înregistrat evenimente patronate de UCRU (Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria)

4. *Foaia românească* a beneficiat de semnături și colaboratori de prestigiu și de mare probitate intelectuală și morală, în vreme ce *Cronica* e redactată de 2-3 redactori fără portofoliul unei personalități din comunitate

5. *Foaia românească* a fost gazeta de afirmare culturală și literară a creatorilor români din Ungaria, *Cronica* nu a dat până acum nici un autor de literatură ori animator de cultură

6. *Foaia românească* a atras de-a lungul apariției sale colaborări din partea elevilor și profesorilor, fiind strâns legată de mediul școlar, în vreme ce *Cronica* nu a înregistrat vreo semnătură din partea acestora

7. *Foaia românească* a practicat o multitudine de genuri și forme publicistice, de la știri, la articole de opinii și comentarii, la medalioane culturale, istorice și literare, la reportaje și dezbateri despre problemele comunității; *Cronica* este doar o sumă de știri, multe din ele depășite la vremea apariției bilunarului. *Foaia românească* a creat un curent de opinii în publicul cititor, propunând o abordare critică și deschisă a problemelor cu care se confruntă comunitatea românească, în vreme ce *Cronica* a cultivat doar elogiul și orgoliul personal al unor persoane din conducere, ca și cum totul ar fi fost în regulă și în perfecțiune

8. *Foaia românească* nu a practicat cultul personal al conducerii, prin numele președintelui UCRU, *Cronica* a supralicitat realizările AȚRU și a președintelui acestui for, cel mai des citat cu numele

9. *Foaia românească* și-a lărgit aria colaboratorilor, din Ungaria și România, în vreme ce *Cronica* s-a restrâns exclusiv la materiale redactate de cei 2-3 reprezentanți ai instituției tutelare

10. Receptarea publicației *Foaia românească*, în Ungaria și în România, are o bază foarte largă, multe materiale fiind preluate de alte publicații și agenții de presă, *Cronica* nu are cititori constanți în Ungaria și în România aproape deloc

11. *Foaia românească* a informat și propus debateri ample asupra problematicii situației limbii române în comunitate, având și rubrici de îmbunătățire a limbii, în vreme ce *Cronica* nu a abordat niciodată asemenea debateri și analize ale limbii române; un exemplu elocvent, nici măcar știrea despre hotărârea de rostire a jurământului membrilor autogovernării, în limba maghiară, nu a apărut în ziarul respectiv

12. *Foaia românească* oferă o paletă variată de interese de lectură, de la aspecte de cultură și tradiție comunitară, la cele de învățământ, religie, tineret, diver-

timent, cultură de masă, știință, sport, fiind o publicație dinamică și vie, mereu înnoitoare, în vreme ce *Cronica* s-a cantonat în structuri fixe și rigide, într-un conservatorism al artificiilor și al realității poleite și cosmetizate

14. O analiză profesională din punct de vedere jurnalistic, propusă unei comisii de specialitate, ar arăta că *Foia românească* deține un standard de calitate ridicat, al stilului și limbajului jurnalistic, în vreme ce *Cronica* este încă în faza de amatorism și pionierat, cu stângăcii în mânăuirea instrumentelor jurnalistice și a limbajului specific. Așezarea în pagină, asumarea răspunderii prin semnătură a materialelor, grafica, vizualizarea în media publicitară, organizarea paginilor și rubricaturii, structura internă a materialelor, argumentația și demonstrația, sunt atuuri ale *Foii românești* pentru profesionalismul jurnalistic al redactorilor ei; lipsa de consistență a rubricilor, inversarea raporturilor între materialele de opinie și dezbateri și cele informative, absența materialelor de cultură și literatură legate de comunitate, evitarea semnării editorialelor, compromisul în modulizarea text-infografie, restrângerea ariei de interese pentru cititor, lipsa de argumentație în susținerea unor opinii, sunt probe ale unor erori în redactarea *Cronicii*

15. Se uită prea repede că *Foia românească* a dat nume de ziariști pentru comunitate, practic toți din actualele structuri de presă s-au format în atelierul redacțional al *Foii românești*, în vreme ce *Cronica* nu dat până acum nici un nume de ziarist notoriu, recunoscut ca atare de comunitate

Protestul intelectualității românești din Ungaria acoperă cu temei o reacție specifică intelectualului format și afirmat în paginile *Foii românești*, prin chiar refuzul acestuia de a colabora, în cei șapte ani ai *Cronicii*; căci nu întâlnim nici o semnătură de colaborare din partea acestei intelectualități. Când e refuzată dezbaterii polemice și critică, e un semn de alarmă pentru pericolul alunecării în demagogie și fariseism în jurnalistică. Or, dacă publicația *Cronica* este preponderent **publicație oficială** a ATRU, deci o publicație slujind puterea, *Foia românească* a rămas în cursul istoriei ei o **publicație alternativă**, așezată, prin deontologia profesională, de cealaltă parte a puterii. Cititor, colaborator, redactor, preopinienți al polemicii, sunt cei trei care se întâlnesc în ziarul alternativ și *Foia românească* și-a dus cu demnitate și verticalitate această misiune. Statistic vorbind, aruncăm o mânășă: câte materiale din *Cronica* au o atitudine polemic-constructivă, fac o analiză sinceră și obiectivă a problemelor grave cu care se confruntă tot mai împuținata comunitate românească din Ungaria, ori au o poziție combativă și critică față de procesul tot mai acut al asimilării?

Este de stringentă actualitate ca cele două publicații să se pună la masa de dialog românesc, - până acum nici nu s-a făcut un asemenea exercițiu intelectual, și fiecare să aducă argumentele **pro** și **contra** puse pe un taler al specialiștilor, care să dea verdict corect și favorabil celui care acoperă cel mai bine și mai mult cartea de vizită a publicației. Altfel, pierderea pentru destinul ziaristicii românești din Ungaria ar fi semnul stigmat al

Petiția online a „Foii românești”

Rugăm toți cei care citesc protestul alăturat și sunt de acord cu cele scrise în acesta, să sprijine prin semnătura lor cauza singurului săptămânal al românilor din Ungaria. Aici se poate vota online:

<http://www.petitiononline.com/FOAIAHU/>

Megkérünk mindenkit akihez eljut ez a tiltakozó levél, hogy amennyiben egyetért az ebben foglaltakkal, támogassa aláírásával az egyetlen magyarországi román nyelvű hetilap ügyét.

Itt lehet online szavazni:

<http://www.petitiononline.com/FOAIAHU/>

PROTEST

împotriva desființării singurei gazete săptămânale în limba română din Ungaria, „Foaia românească”

Asociațiile civile ale românilor din Ungaria, autoguvernările românești, reprezentanții instituțiilor cu competență locală și națională, precum și persoanele devotate protejării valorilor culturale românești din Ungaria au luat la cunoștință cu stupeoare decizia grupului de lucru pentru pregătirea finanțării presei scrise pentru minorități, al Curatorului Fundației Publice pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria, luată la 3 aprilie 2009, prin care, practic, este desființat un ziar românesc ce apare de aproape 60 de ani.

Comisia Fundației Publice anulează apariția săptămânalului „Foaia românească” printr-o decizie politică și, în același timp, favorizează, fără argumente profesionale, publicația bilunară „Cronica”, susținută de Autoguvernarea pe Țară a Românilor din Ungaria.

Avem convingerea solidă că autoguvernarea pe țară a înființat publicația mai sus amintită exclusiv cu scopul de a anihila gazeta tradițională a românilor din Ungaria, „Foaia românească”.

Atragem atenția factorilor de decizie asupra faptului că legitimitatea conducerii actuale a Autoguvernării pe Țară a Românilor din Ungaria este în mod evident nesatisfăcătoare pentru românii din Ungaria. Baza de susținere a autoguvernării pe țară este formată din membri străini de comunitatea românească, în primul rând din componenți ai autoguvernărilor ce funcționează în Budapesta, iar forul în discuție, la ședința sa de constituire, a interzis folosirea limbii române. Decizia luată de grupul de lucru delegat de Curatoriu susține indirect hotărârile acestei conduceri autoguvernamentale și aduce prejudicii grave și ireversibile libertății de exprimare și a presei.

Semnatarii prezentului Protest le cer reprezentanților Fundației Publice să revizuiască propunerea de finanțare făcută de grupul său de lucru și, în conformitate cu restricțiile financiare previzibile pentru 2009, să asigure bugetul minim necesar pentru apariția săptămânală a gazetei „Foaia românească”, care are o valoare tradițională pentru românii din Ungaria.

Jula, 4 aprilie 2009

pierderii identității, o acuză gravă a posterității pentru cei de azi care uită că sunt români.

După ultimele evenimente, ca urmare a deciziei Curatorului Fundației, *Foaia românească* a primit doar jumătate din suma necesară apariției săptămânalului, astfel că o dată cu primul număr din 1 mai a.c., ziarul apare în doliu, pe paginile de titlu și pe ultima pagină cu un mesaj sumbru „*Citiți, nu gândiți!*”. Protestul continuă, cu reducerea numărului de pagini de la 16 la 8, începând cu numărul 30, din 24 iulie și menținând paginile de titlu în alb-negru. Toate aceste semnale venite din partea redacției, dar și din partea cititorilor, care au adresat mesaje de solidaritate la protestul ziarului giulan, arată că asupra gazetei cu un trecut de aproape 60 de ani plutește un viitor deloc senin. La gestul redacției, care a deschis pe internet un site de semnături, la care au răspuns peste 900 de cititori solidari, s-au alăturat și trei intervenții în emi-

siunea *Ecranul Nostru*, emisiune românească difuzată de Canalul 1 al Televiziunii Maghiare (MTV), în zilele de miercuri, de la orele 14¹⁵. Subscriem la intervenția printr-un mesaj epistolar a acad. Szasz Zoltan, care sugera celor două părți, Autogovernarea și Uniunea Culturală să ajungă la un compromis, în sensul acceptării ca 2/3 din sumă să revină *Foii românești*, cu cea mai lungă apariție, și 1/3 *Cronicii*, apărută doar de câțiva ani încoace. Adăugăm că acest protest și demersurile Uniunii Culturale - patronul editor al ziarului *Foaia românească*, adresate și Ministerului de Externe au rămas doar la acest nivel. Speranțele de completare a sumei necesare ziarului de la Jula, din partea Departamentului pentru românii de pretutindeni, rămân deocamdată doar la nivel de promisiuni. Până când acest strigăt în pustiu? Până *Foaia* va sucomba fiindcă se invocă criza, cu acest preț al stingerii din ignoranță a singurului săptămânal ce apare din 1951?

O decizie ce pune în pericol „Foaia românească”

Eva IOVA

redactor șef „Foaia românească”, Jula, Ungaria

În perioada de vreo zece zile dintre decizia Comisiei de presă a Fundației Publice pentru Minorități și decizia Curatorului, peste 1.000 de români din Ungaria, România și de pretutindeni din lume, au semnat petițiile online și pe hârtie pentru susținerea săptămânalului *Foaia românească*. Toate aceste semnături și păreri au fost însă deșarte, pentru că cei care trebuiau nu le-au băgat nici într-o seamă. Ba, mai mult, s-au simțit iritați de solidaritatea românilor. Drept dovadă este decizia Curatorului din joia trecută, 16 aprilie, când fără nici o durere de inimă s-a votat reducerea la jumătate a finanțării *Foii*, pentru ca cealaltă jumătate să se dea revistei Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria. În aceste condiții, nu putem ști până când vom putea scoate săptămânal *Foaia*, ce fel de reduceri vom fi nevoiți să facem. Oricum, vă mulțumim din suflet pentru toate semnăturile și îndemnurile. Ne-au ajutat foarte mult. Selectăm aici doar câteva, care ne-au impresionat cel mai mult. (Despre ședința curatorului vom relata amănunțit în numărul următor.)

Nici nu mi-a venit să cred ce am citit! Într-adevăr totul e pus la cale tendențios. În toate țările unde trăiesc români există măcar un ziar de suflet, cum este și „Foaia românească”. Desființarea acestui ziar săptămânal nu ar putea fi înlocuită cu nici o altă publicație. Suntem alături de cei ce protestează împotriva desființării săptămânalului FOAIA ROMÂNEASCĂ! Fam. dr. Costache Marin, dr. Costache Mariana, dr. Costache Dan și Costache Adrian – student

Dragă Eva Iova,

Te/vă rugăm să rezistați. Suntem alături de voi, cu toate forțele. Cred că nici un alt mesaj/manifest nu a fost atât de mediatizat ca al vostru. Dreptatea și românismul trebuie să învingă. Îi vom face loc mesajului și în numărul următor al revistei noastre (FORUM-V; V e de la județul Vâlcea), al cărei director coordonator sunt.

Vă îmbrățișăm. Mult succes! Prof. dr. Ion Soare

Stimată doamna Iova,

Susținem din tot sufletul menținerea Foii românești despre care am auzit așa cum am urmărit diversele programe TVRI aici în Sydney prin care cunoaștem unele dificultăți pe care le aveți în munca dumneavoastră. Vă admirăm și vă prețuim. Dorina Bugariu Petre

Nu putem lăsa ca un ziar așa de important pentru comunitatea românească din Ungaria să fie distrus. Toate mijloacele de informație moderne nu valorează cât un ziar scris; îl luăm în mână, îl citim la o ceașcă de cafea, îți face plăcere să-l răsfoiești, să recitești articolele chiar și după o săptămână sau când găsești ziarul întâmplător pe un raft. Sperăm să nu se întâmple!!!! Ținem pumnii strânși pentru redacție și pentru toți românii din Ungaria! Ana Zediu Ruggieri, Italia

Susținem din tot sufletul protestul colegilor noștri de la Foaia românească, această publicație fiind de-a lungul timpului o făclie vie pentru menținerea spiritualității și conștiinței apartenenței la neamul a celor care se opun asimilării și amnezierii. Curaj și perse-

verență, dragii noștri, cauza voastră e dreaptă! Elvira Chilaru, Ujgorod, Ucraina

Am citit prima dată „Foaia” pe vremea când se numea „Foaia noastră”. E multă vreme de atunci, dar nu pot uita fiorul de admirație că limba bunicilor mei își găsește loc și într-un ziar, în vreme ce presa pe care o primeam acasă era scrisă toată într-o limbă pe care nu o foloseam decât în situații publice. Vreau să spun ca rolul acestei publicații în timp nu a fost unul neînsemnat. Din 1990 încocoace „Foaia” a făcut nenumărate lucruri bune pentru informarea românilor din satele din Ungaria despre propria lor limbă și cultură. Aș vrea să sper că ceea ce se petrece acum e o simplă clipă de cumpănă, care va dovedi doar că lucrurile nu se pot duce de râpă chiar așa, pur și simplu, prin jocuri de culise. Otilia Hedeșan, Timișoara, România

Sunt româncă stabilită în Ungaria. Foaia românească este una din legăturile mele cu țara, limba și cultura mea. Mulțumesc pentru înțelegere. Teodora Danes, Budapesta, Ungaria

Protestez vehement împotriva desființării publi-

cației FOAIA ROMÂNEASCĂ, unicul săptămânal în limba română din Ungaria, deoarece consider aceasta o flagrantă încălcare a drepturilor omului, a dreptului la informarea liberă în limba maternă, ceea ce zădărnicește circularea liberă a informațiilor, ceea ce ar trebui să fie însușirea fiecărui Guvern bun și a unui stat democratic. Lucian Marina, Novi Sad, Republica Serbia

Ce păcătuiește un ziar românesc în Ungaria? Deac Marius, Sf. Gheorghe, jud. Covasna, România

Este publicația din care copiii mei au aflat despre străbunicii lor, cum au trăit și cum au ajuns „dincolo”, cum păstrează cei rămași acolo limba și datinile străbunilor lor. Dacă dispare, copiii lor nu vor mai afla acestea. Liliana Delamarian, Arad, România

Dumnezeu să vă ajute, dacă autoritățile nu o fac! Suntem alături de voi! Victor Roncea, jurnalist, București, România

AȚRU să-și editeze și să-și tipărească „Cronica” din bugetul său propriu. Asociația pentru Micherechi, Ungaria

Editorial:

Trădarea din Joia Mare

Fundația Publică pentru Minorități din Ungaria a executat în Joia Mare o votare, despre care ni s-a spus să nici nu ne treacă prin cap că aceasta ar fi o decizie politică: săptămânalul *Foaia românească* va primi pentru acest an doar 50% din suma de finanțare destinată presei scrise românești din Ungaria. Care este explicația? Care sunt argumentele sau contraargumentele? Acestea nu există. Oricum, noi nu le-am aflat.

Cealaltă jumătate a fost votată pentru susținerea revistei Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria, *Cronica*, care de pe acum vrea să apară și ea săptămânal. Care este motivul acestei extinderi? Nimeni nu știe. Dar nici nu i-a întrebat nimeni. Așa cum nici lui Alexandru Finna, delegatul AȚRU, nu i-a cerut nimeni să justifice declarațiile sale cum că *Cronica* ar avea mai mulți abonați decât *Foaia* sau că *Foaia* nu scrie despre evenimentele autogovernării. Redăm aceste două afirmații pentru a demonstra nivelul de „inteligenție” al ședinței Curatorului, deoarece cititorii români din Ungaria știu exact care este adevărul, fără să facem noi mincinos pe nimeni.

Curatoriul Fundației Publice pentru Minorități, alcătuit din reprezentanții celor 13 minorități, ai principalelor partide politice și ai unor ministere, a transmis un mesaj clar către comunitatea românească din Ungaria:

1. A sosit timpul să vă băgați mințile în cap și să acceptați odată pentru totdeauna că în această țară singurul for legitim este Autogovernarea pe Țară a Românilor din Ungaria. Nici să nu vă mai treacă prin gând altceva! Nu gândiți! Noi o să vă spunem ce să faceți! V-am creat o lege, sunteți obligați să trăiți după ea. (Că majoritatea românilor de bun simț de aici nu-i recunosc ca reprezentanți ai lor pe cei care nu vorbesc limba

română, ba mai mult își bat joc de ea, care nu cunosc cultura română și nu au nici o legătură cu comunitatea românească – asta nu interesează pe nimeni.)

2. Nu mai faceți scandal! Nu mai adunați semnături, pentru că părerea voastră nu interesează pe nimeni! Bucurați-vă că mai existați! (Deci, dragi cititori, vă rugăm să nu mai gândiți, doar să citiți. și nicidecum să nu mai iscăliți nimic. Asta vi se cere de la Budapesta.)

3. E criză financiară. Ar trebui să înțeleagă odată și românii că nu sunt mai mulți bani! Sacrificați-vă! (Am face-o cu bucurie, dacă am ști că asta salvează țara de la faliment. Dar avem impresia că nu...)

4. Băgați-vă pumnul în gură și înghițiți tot! În caz contrar, vă desființăm. Adică, nu, aceea o veți face voi singuri, după ce v-am lăsat noi fără bani.

5. Și cel mai parșiv și necinstit mesaj de la un oficial al unui minister: să nu credeți că ungușilor din România le este mai bine! Acesta chiar nu mai vrem să-l comentăm. Trădarea săptămânalului *Foaia românească*, adică a unei instituții românești cu un trecut de aproape șase decenii, nu s-a făcut de către Curatoriu, ci de către Autogovernarea pe Țară a Românilor din Ungaria. Nu vom accepta niciodată nedreptatea care i s-a făcut revistei tradiționale românești, o moștenire incontestabilă a comunității noastre. S-au înjumătățit banii *Foii* pentru a se da unei gazete de perete a AȚRU, care nu va deranja niciodată pe nimeni la Budapesta și care va asista la asimilarea totală și definitivă a românilor din Ungaria.

Și încă ceva: e rușinos să dai vina pe criză, să iei banii dintr-o parte și să-i bagi în buzunarele altora, care se prefac că scriu revistă românească.

(Publicat de Eva Iova în *Foaia românească* din 24 aprilie 2009.)

Românii din Ungaria - Presa¹

prof. univ. dr. Cornel MUNTEANU

1. Presa scrisă din Ungaria - prezentare generală

Unul din pionii de bază, care susțin identitatea unei comunități și care ne oferă evoluția în timp a manifestărilor sentimentelor de românitate, rămâne presa în limba maternă. În spațiul comunității românești din Ungaria atât tipologia presei, cât și structura internă a ei, (presă scrisă și audiovizuală), cunosc un specific care ține de istoria comunității și de profilul unui grup compact de intelectuali, care s-a implicat în presă. Inaugurăm această serie legată de presa în limba română cu stabilirea succintă a tabloului presei scrise, a aparițiilor și câteva date legate de constituirea redacțiilor și a instituțiilor editoare, urmând să intrăm în detaliu, punctual, pe presa cu cea mai lungă apariție, care s-a constituit deja într-o tradiție jurnalistică, precum și asupra câștigurilor în planul conturării unui grup de jurnaliști de ținută intelectuală și profesională. În ultima parte ne vom ocupa și de presa audiovizuală, emisiunile radio TV de limbă română.

Tipologia presei românești scrise din Ungaria. Presa românilor din Ungaria s-a diversificat în ultimele două decenii, însoțind mutațiile profesionale și social-politice din viața micii comunități românești. E vorba de o diversificare atât tipologică, cât și calitativă, printr-o distribuție a responsabilităților în funcție de necesități și posibilități. Specificăm de la început că presa de naționalitate din Ungaria este finanțată programat de stat, prin înaintarea, în fiecare an, de către organizațiile civile sau politice (uniuni culturale, asociații, fundații de cultură, autoguvernări locale) a unor dosare de concurs la Fundația Publică pentru Minorități, organism din cadrul Guvernului Ungariei, care decide, la finele lunii martie, continuarea sau sistarea finanțării din anul în curs, precum și suma alocată pentru scoaterea ziarelor sau revistelor de naționalitate. De regulă, această sumă, de pildă, anul trecut (2002, n.n.) se ridica la aproximativ 34 milioane de forinți anual (circa 150.000 \$), pentru acoperirea cheltuielilor de editare, redacție, tipografie, onorariile colaboratorilor. Condiția obținerii finanțării este ca ziarul ori publicația să fi apărut regulat cel puțin un an calendaristic. Suma fiind insuficientă, redacțiile apelează și la ajutorul din partea statului român, prin donația unei cantități substanțiale de hârtie de ziar.

Caracterizăm presa din Ungaria, mai ales, cea din ultimii 12 ani, foarte bogată și productivă, diversă, sub paleta preocupărilor. Adăugăm, pentru acest tablou sintetic, o mențiune specială. Autorii, editorii, colaboratorii de presă sunt, de regulă, aceiași intelectuali ai comunității care susțin și programele instituțiilor respective, profesori, istorici, lingviști, animatori culturali, pedagogi, culegători de folclor. Prestația lor de ziariști merge simultan cu activitatea specifică domeniului lor profesional, încât s-a format azi în comunitatea românească din Ungaria un grup compact de valori, autorități în opinia publică dar și

în specialitatea lor. Cât privește prestația lor de autori de texte de literatură, trebuie subliniat aspectul că presa, în special, ziarul săptămânal, i-a susținut și afirmat încă de la debut, prin prezentări de creații, volume sau recenzii și cronici. Lipsește însă în preocuparea presei române din Ungaria necesitatea de comunicare cu cultura și presa din România, activitatea lor fiind aproape necunoscută în mediul ziaristic românesc. Ca un exemplu, nici un autor român din Ungaria nu este membru al Uniunii Scriitorilor sau Ziariștilor din România. Vom aduce, în perspectivă, la această rubrică și prezentări de cărți de literatură scrise de acești condeieri.

Am grupat, din necesități de rigoare demonstrativă, presa scrisă după criteriul ritmicității corelat cu cel al obiectului de abordare, al editorului și redactorilor.

A. PRESA PERIODICĂ: a. presă săptămânală. Singurul ziar săptămânal al românilor din Ungaria, actuala *Foaia românească*, a sărbătorit în 2001, semicentenarul de la primul număr apărut în 1951. Fiindcă ne vom ocupa în detaliu despre acest ziar, facem aici o descriere succintă a etapelor. Sub titlul *Libertatea Noastră*, ziarul editat de Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria apare în intervalul 1951-1956, la Jula. Din 1957 apare sub titlul *Foaia Noastră*, cu redacția la Budapesta (până în 1975) apoi, până în 1991 (oct.), din nou la Jula. Din octombrie 1991 până în 1997 ziarul apare în cadrul Editurii de presă și cărți, *Noi. Românii din Ungaria*, pentru ca din 1998, în actuala denumire, *Foaia românească*, preluând în pagina de titlu și anul de tradiție, LIII (2003). Membrii redacțiilor: Ludovic Boniș, Lucia Borza, Ilie Moldovan (*Libertatea noastră*), Petru Anton, Gh. Meszaros, Petru Podina, Al. Hoțopan, Ștefan Oroian etc. (*Foaia noastră*), Tiberiu Herdean, Mihai Kozma (*Noi*), Tiberiu Juhas, Edda Illyes, Eva Iova (*Foaia românească*). Rubrici și pagini constante: *Învățămint, Cultură, Literatură, Limbă, Sport, Ortodoxia, Opinii* etc.

b. presă lunară: Din aprilie 2002, forul politic al comunității, Autoguvernarea pe Țară a Românilor din Ungaria, scoate ziarul lunar *Cronica*, cu sediul la Jula, având ca editor responsabil pe Tiberiu Juhas și redactor, mai întâi, pe Ana Radici Repiski, apoi pe Eva Ruja Bányai. Rubrici și pagini constante: *Eveniment, Pe urmele strămoșilor, File de viață, Conviețuiri, Viața minoritară.*

c. presă anuală: *Calendarul nostru / Calendarul Românesc*, editor: *Foaia românească* și Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria, apare din 1951, la sfârșitul fiecărui an, ca volum tip magazin, cu rubrici: *Din anul care a trecut, Cronica activităților culturale, Balurile românești, Cultură – literatură – artă, Magazin, Umor.*

**B. PRESA OCAZIONALĂ: a. publicații – su-
pliment:** monografiile ale localităților Chitighaz (1993), Bătania (1995), Micherechi (1997), apărute sub egida Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, la Jula; redactor, Maria Berényi, Ana Borbély. La sfârșitul

1 Fragment din Cornel Munteanu. **Românii din Ungaria. Presa.** Editura Noi, Jula, 2006.

volumelor despre aceste localități apar și câteva studii despre personalitățile legate de locurile respective: Iosif Ioan Ardelean, Lucian Magdu, dr. Aurel Suciuc, Isaia B. Bosco.

b. publicații – magazin: *Almanach*, editor: Societatea Culturală a Românilor din Budapesta, din 1993, 1995, 1997, 2000, cu rubrici constante: *Remember*, *Creație*, *Consemnări*, *Profil*.

c. presa de tineret: *Liceenii*, revistă anuală, editor: Liceul „Nicolae Bălcescu” Jula, din 1999.

C. PRESA DE SPECIALITATE: a. presa științifică: *Simpozion*, din 1991, care cuprinde rezumatele comunicărilor și cercetărilor din cadrul Institutului. Au apărut până acum 11 volume. *Annales*, în 1996 și 2000, volume ample cuprinzând cercetările de limbă, tradiții, istorie, cultură și literatură ale membrilor Institutului.

b. presa de etnografie și folclor: *Izvorul*, *Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria*, presă de antologare a creației populare. Prima revistă apare din anul 1982, anual, ca publicație a Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, redactor: Al. Hoțopan, cea de-a doua, din anul 1975, apare accidental, cuprinzând culegeri de povești, proverbe, zicători din folclorul românesc, redactor Al. Hoțopan. După 1991, ambele reviste trec sub egida Institutului de Cercetări, având ca redactor pe Emilia Martin. Aceste reviste au recuperat multe texte din creațiile povestitorilor populari din Ungaria: Mihai Purdi, Vasile Gurzău, Toader Șimonca.

c. presa universitară: *Europa*, editor: Catedra de Română a Universității ELTE, Budapesta, revistă de studii de istorie și civilizație română, din 1993 apare anual. *Conviețuirea*, revistă trimestrială, din 1997, editor: Catedra de Română din cadrul Institutului Pedagogic „Ju-

hász Gyula” din Seghedin, cu rubrici: *Tradiție*, *De-ale noastre*, *Literatură*, *Recenzii*, *Identitate*. Redactor responsabil: Gh. Petrușan, șeful catedrei.

D. PRESA CULTURALĂ: a. presa accidentală: *Timpuri*, revistă de cultură, cu apariție lunară, 1985-1989, la Budapesta; redactor: Tiberiu Herdean. Cuprinde articole de istorie, cultură, literatură, cercetări de istorie a localităților românești din Ungaria.

b. presa anuală: revistă de cultură, *Lumina*, 1895, primul număr scos, la Jula, de David Voniga, reactivată din 1990, cu apariție anuală; editor: Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, redactor: Elena Csobai. Rubrici constante: *Istorie*, *Cultură*, *Arte*, *Tradiții*, *Cărți*.

Același Institut al Românilor din Ungaria realizează în 1998 prima *Bibliografie* cuprinzând date bibliografice ale membrilor Institutului, cu o secvență de receptare în presă a volumelor și activității membrilor instituției. La 10 ani de existență a Institutului, volumul lansat la ediția a 13-a a Simpozionului anual al cercetătorilor, Institutul de cercetări al românilor din Ungaria. Un deceniu de existență (1993-2003) devine o oglindă a prestațiilor membrilor cercetători, dar și un document de presă, cuprinzând receptarea activităților și publicațiilor acestui for cultural.

2. Presa de informare. Presa periodică de limbă română din Ungaria

FOAIA ROMÂNEASCĂ

Caseta redacțională:

Săptămânal al românilor din Ungaria

Editor responsabil:

Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria

Director:

Eva Iova

Colectiv redacțional:

Edda Illyés, Ana Cioca, Rita Păcșas

Adresa redacției:

5700 Jula, Dozsa Györgyi u.8
e-mail: foaia@foaia.hu
www.foaia.hu

A fost de-a dreptul o mare bucurie spirituală și culturală faptul că, iată, în anul 2001, ziarul românilor din Ungaria și-a sărbătorit o jumătate de secol de existență. Avea dreptate profesorul Gh. Petrușan, când afirma la cea de-a 40-a aniversare a gazetei, că ziarul a avut și perioade senine, dar și momente mai turburi, amenințat de oameni și vremi, dar că a știut să se strecoare cu abilitate păstrându-și ființa și verticalitatea: „*această tribună a slovei românești de la periferia românității (...) uneori flacăra ei a luminat, alteori a pălpâit, dar nu s-a stins*” (în *Foaia noastră*, an XLI, nr. 4, 25 ian. 1991). Pe bună dreptate, oricine s-ar putea întreba ce anume a putut să asigure periodicului românesc o atât de lungă tradiție? Care sunt etapele de apariție și legăturile acestora cu aparițiile anuale ale *Calendarului nostru/românesc*? Cine au fost redactorii gazetei și cum s-au implicat în rostul ziaristilor care scriu pentru o comunitate minoritară? Având în vedere că un amplu material despre aspectele interne ale redacției a fost prezentat la ediția din 1999 a Simpozionului cercetătorilor români din Ungaria,

materialul de față se oprește asupra unor răspunsuri la întrebările de mai sus, care să ofere un material documentar pentru oricine s-ar arăta interesat de presa periodică de limbă română din Ungaria. Un lucru cert, de la care pornim, este că actuala *Foaia românească*, descendentă a primului ziar românesc, ieșit oficial în 1951, este singurul periodic al românilor din Ungaria cu cea mai constantă tradiție; în al doilea rând, acest ziar a pregătit și salutat cu încredere toate celelalte publicații, periodice sau ocazionale, încât îmbogățirea și diversificarea presei românești din Ungaria își are rădăcini în tradiția acestui ziar.

Etapele presei periodice. La baza inventarierii etapelor redacționale luăm în considerare atât problemele de redactare (titlu, format), cât și cele ale organizării redacției (componenta, sediul, organizarea internă a rubricaturilor).

1. Etapa Libertatea noastră (1951-1956), perioada julană: primul număr. Ziarul fusese pregătit să apară în anul 1950, anul alegerilor, și chiar ieșise un număr de probă la 1 iunie 1950, sub responsabilitatea proaspetei înființate Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria. Primul număr, care inaugurează începutul acestei tradiții, în anul I de apariție, apare la 1 ianuarie 1951, care cuprinde puține și ne semnificative modificări de articole și semnături față de numărul din 1950. La primul număr, cel de probă, redactor responsabil era Ludovic Boniș, iar editor responsabil Petru Pomuț, secretarul general al Uniunii Culturale a Românilor, și adresa redacției era Jula, Maróthi ter 2. La numărul din 1 ianuarie 1951, caseta redacțională cuprinde ca responsabil un comitet de redacție, iar ca editor responsabil același Petru Pomuț. Redacția însă apare pe Városház u. 13. Dr. Frederic Wild amintește că, în absența unui sediu, la început redacția se strângea în incinta liceului din Jula, în sala profesorală (*Din istoricul gazetei noastre*, în *Foaia Noastră*, an XXI, nr. 3, 1 febr. 1971). Rubricaturile se stabilesc încă de pe acum pentru profilul ziarului pentru multă vreme: *Editorial*, *De vorbă cu cititorii*, *Vocea tineretului*, *Știri din viața școlilor*, *Colț literar*. Din biografia primului număr, care are ca moto un citat din Kossuth: „Unitate, înțelegere, frăție între Unguri, Slavi și Români”, reținem câteva semnături: Francisc Keleti (cu o scrisoare de salut din partea conducerii județului Bichiș), editorialul lui Petru Pomuț (*În trecut asupriți, în prezent liberi*), scrisori și răspunsuri de la corespondenți, Ion Lucaci (Elek), Petru Rugea, Ștefan Berbecar (Jula), Floarea Selejan, Margareta Caciora (Jula), iar la suplimentul *Vocea tineretului* se publică scrisoarea lui Lucian Magdu, viitorul poet, elev în clasa a VIII-a (*Prieteni pionieri români*). Nicolae Uroș dă explicații despre necesitatea apariției ziarului (o comunitate de aproape 20.000 de români, 400 abonați, iar redactori sunt profesori, învățători, elevi), (*Însemnătatea ziarului în Libertatea noastră*, an I, nr. 2, febr. 1951). Tot acum se inaugurează seria de autografe ale scriitorilor din România, salutul lui Mihail Sadoveanu, în numărul 3, martie. Printre primii membri ai redacției sunt amintiți: Frederic Wild, directorul liceului julan, profesorii Ludovic Boniș, Lucia Borza, Gh. Santău, iar Petru Pomuț din partea Uniunii.

b) Perioada julană. Sub acest titlu, *Libertatea noastră*, ziarul ajunge până la anul VI de apariție, la nr.

21, în 11 octombrie 1956, dar cu câteva schimbări: prima este de format, încă din primul an, un format mare tip ziar, din noiembrie 1951. A doua, prin schimbarea redactorului responsabil, noul secretar al Uniunii Culturale este, din 1952, Ilie Moldovan, care devine editorul responsabil începând cu nr. 16, din 15 august 1952. Două câștiguri de acum: *Vocea tineretului* apare în culori și din 1953 se anunță apariția săptămânală a ziarului. Ultima nu este respectată, și ziarul se fixează la două apariții pe lună; în schimb, anul 1953 aduce o primă amenințare: redactor responsabil devine Directorul Întreprinderii „Lapkiadó Vállalat” din Budapesta. În redacție, la sfârșitul anului intră și Dumitru Suci, care rămâne până în 1956. Un alt câștig este tipărirea din 1953 a suplimentului *Vocea tineretului* în afara ziarului, ca publicație separată. Altul este constanta apariție a *Calendarului nostru*, care cuprinde materiale ample despre comunitate și creații literare. Din anul 1955, moto-ul din Kossuth este înlocuit cu cel din Gorki, „Scriitorul este ochiul, urechea și vocea societății”. A doua amenințare: în vara revoluției din 1956, redacția ziarului este mutată la Budapesta, pe Nagymező utca 9 și preluarea ca redactor responsabil de către Ștefan Kecskédi, de la nr. 18, 30 august 1956. Din septembrie același an, ziarul iese de sub egida Uniunii Culturale a Românilor și trece sub responsabilitatea forului politic, „Organul Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria”. În toiu evenimentelor din toamna anului '56, ziarul nu mai apare; dar își face apariția un nou ziar, la Budapesta, care inițiază anul I de apariție, anulând cei șase ani ai ziarului *Libertatea Noastră*. E vorba de *Gazeta română*, anul I, nr. 1, 7 decembrie 1956, prima care dă sugestia începerii unei noi serii, de fiecare dată când apare vreo schimbare în apariția ziarului. În toți anii aceștia apar semnături noi precum Ștefan Soc, Gheorghe Gerdan, Géza Váradi, Mihai Purdi, Teodor Oltean, Mihai Bernula, Liviu Gurban, Ilie Ivănuș, Ion Hotea, Gheorghe Petrușan, Petru Popuța, Iosif Borca, Virág János, Gheorghe Misaroș, Pálffy Endre, Marius Turcu, Gheorghe Nistor, Iosif Balogh, Olga Soldan, Iosif Jurău, Lucian Magdu, Domokos Samuel și alții.

2.a Etapa Foaia noastră (1957-1971), perioada budapestană. În a doua etapă, redacția se stabilește la Budapesta, pe Lenin (odinioară, și azi Erzsebet) körút 9-11, etajul III, cartierul VII, adică în incinta întreprinderii editoare (Palatul New York). Ziarul cu noul titlu, *Foaia noastră*, începe anul I de apariție la 1 noiembrie 1957, la aproape un an de întrerupere de la apariția presei periodice românești. Redactor responsabil este acum Petru Anton. Rubricaturile suferă câteva modificări; suplimentul *Vocea tineretului* sfârșește în anul 1955, dar este reactivat în interiorul ziarului, sub rubrica *Pentru Tineri*, iar din 1958 devine *Pentru tineretul nostru*. Pagina literară (numită înainte *Colț literar* sau *Literatură*) este asimilată din 1957 unei pagini mai cuprinzătoare, *Literatură. Artă. Știință*. În apariția budapestană a ziarului intervin și schimbări în conducerea redacției: de la nr. 9, 1 mai 1958, Petru Anton pleacă în concediu, iar conducerea redacției revine lui Pálffy Endre, care colaborase deja la ziar. Și acesta pleacă în vara aceluiași an în concediu și foaia este preluată de secretarul general al forului politic, Petru Silaghi (Szilágyi). Pálffy Endre revine la conducerea ziarului de la nr. 19, 15 septembrie

1957 și deține funcția de redactor-șef până la nr.9, 1 mai 1959, când se reîntoarce Petru Anton. Din același an, aflăm și numele editorului, Sala Sándor, directorul întreprinderii „Lapkiadó Vállalat”. Redacția achiziționează un redactor foarte harnic, pe György Kovács, și numește pe Ilie Ivănuș, colaborator extern. Structura rubricaturii se respectă și la revenirea, ca redactor-șef, a prof. Pálffy Endre, din aprilie 1962 până în ianuarie 1968. Această etapă aduce câteva câștiguri importante pentru evoluția ziarului: în primul rând, o revigorare a redacției, prin afirmarea unui grup compact de jurnaliști tineri, mulți dintre ei studenți ai profesorului Pálffy, Gheorghe Petrușan, Mihai Cozma, Gyula Kollányi, Vasile Roxin, Alexandru Király, Ioan Halász, Gh. C. Mihăiescu. Apoi redacția cooptează noi membri: Livia Stănescu-Santău, Ion Crișan, Ervin Sass, Lajos Szücs, Roza Ary. Din 1963, pagina rezervată literaturii și artei se deschide spre o arie mai largă de probleme, devenind *Pagina culturală*. Pentru un contact mai direct și adecvat la necesitățile românilor, se propune alcătuirea unui comitet redacțional al *Foii*, ca un forum consultativ. Din acest comitet redacțional social făceau parte: Marius Turcu, Gheorghe Martin, Ilie Ivănuș, Teodor Cozma, Mihai Cozma, Alexandru Hoțopan, Mihai Bihari, Jozsef Kiss. Din 1964 în caseta redacțională intră, în calitatea de președinte al comitetului obștesc de redacție, Petru Silaghi, moment când și sediul redacției se schimbă în cartierul V, pe Dorottya u. 8, până în octombrie 1966, când revine pe Lenin körut. Apar în această etapă noi rubrici, *Cum vorbim, cum scriem* și se reactivează o rubrică mai veche, deschisă spre afirmarea tinerilor, *Din creația elevilor noștri*. După demisia lui Pálffy Endre, la 1 ianuarie 1968, conducerea ziarului este încredințată șefului secției pentru minorități de atunci, Gheorghe Mészáros. După al III-lea Congres al Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, în 1969, redacția își schimbă din nou sediul, în cartierul VII, pe Madách Imre ut 11. Cu redacția constituită din Gh. Mészáros, redactor-șef, Gheorghe Kovács, dr. Ioan Crișan, Livia Santău și ultima achiziție, Vasile Roxin - practicant, la începutul anului 1969, comitetul obștesc de redacție are o nouă alcătuire: secretar - Alexandru Hoțopan, membri, Petru Cîmpian, Nicolae Gândilă, Ștefan Oroian, Gheorghe Petrușan, Vasile Roxin și Gheorghe Santău. În redacția anului 1970 se ridică din nou problema reînnoirii ziarului (schimbarea priorităților, ordinii paginilor de tineret și literare) și chiar schimbarea titlului. Această etapă aduce însă prima corecție a anului de tradiție, adică număratoarea de la anii apariției *Libertății noastre*, notându-se pe frontispiciul titlului, anul XXI. Acest moment al recuperării a pregătit și transferarea sediului redacției la locul ei de origine, la Jula.

2.b. Etapa Foia noastră (1971-1991), perioada julană. Ziarul revine la Jula, cu sediul stabilit pe Petőfi tér 2, începând cu nr. 13, din 1 iulie 1971. Revenirea la locul de baștină al nașterii presei românești a produs câteva modificări. În primul rând, componența redacției: redactor responsabil însărcinat este Petru Podina, iar editor responsabil, Mihály Lehoczky. În noua echipă, Gheorghe Petrușan devine secretar al comisiei redacționale, iar membri, Alexandru Hoțopan, Mihai Cozma, Edda Illyés, Ștefan Oroian și Etelca Berényi, secretar administrativ. Acest moment al existenței ziarului a pro-

pus constituirea loco a unui colectiv redacțional al comunității, capabil să întrețină suflul ziarului. În 1972, abia cu numirea lui Alexandru Hoțopan, ziarul intră sub o conducere proprie a românilor din Ungaria. *Foia* își reorganizează și rubricaturile și se îmbogățește cu noi rubrici, de varietăți și sport; apoi se readaptează ciclul de interviuri inițiat de Vasile Roxin, printr-o formulă de profil de intelectuali români, susținută constant și bine documentată de Ioan Sz. Kiss. *Pagina culturală* dispare din nr. 20, 15 octombrie 1972, iar *Poșta redacției*, foarte prezentă în perioada budapestană, apare de câteva ori, cu mari întreruperi. Anul 1973 aduce o nouă componență a comisiei de presă: Gheorghe Petrușan, N. Gândilă, Gh. Santău, Petru Cîmpian și, în plus, Mihai Kozma, Florica Dimak, Svetozar Unc. Petru Silaghi nu mai apare în caseta redacțională de la nr. 22, 25 noiembrie 1973. Din anul 1974 formatul devine mai mare și se reînnoadă o tradiție, un supliment în interiorul ziarului *Vocea tineretului*, notat anul I. Acesta rezistă cinci ani de apariție, până la nr. 11 din 1 iunie 1978, când se pregătește, în sfârșit, apariția săptămânală a ziarului. De la nr. 13, 2 iulie 1978, formatul se reduce, se sistează apariția suplimentului pentru tineret, fiind înlocuit cu pagina *Tineret*. În acest interval, 1973-1980, nume noi, alături de tineri deja afirmați, colaborează la ziar, mulți provenind din elevii liceului românesc din Jula sau din studenți de la catedra din Seghedin și Budapesta: Ioan Sz. Kiss, Tiberiu Juhász, Mihai Kozma, Ștefan Frătean, Maria Berényi, Tiberiu Herdean, Elena Csobai. În intervalul 1980-1989, sub șefia lui Alexandru Hoțopan, redacția mai acumulează câteva condeie jurnalistice, Tiberiu Juhász, Eva Ruja Bányai, Ana Radics, și propulsarea ca redactor-șef adjunct a lui Mihai Kozma. Chiar și editorii responsabili se schimbă, în 1989 apare Jenő Németh, iar în 1991, editor responsabil József Horti. În anul 1991, ziarul devenit „săptămânal al Uniunii Românilor din Ungaria”, trece printr-o nouă etapă de reorganizare, o dată cu plecarea lui Mihai Kozma și intrarea ca responsabil, apoi director, a lui Tiberiu Herdean. Noua gardă redacțională ia inițiativa, vehiculată mai demult, de schimbare a titlului și formatului, transformând radical constituția ziarului. Se revine și la tutelarea editorului responsabil original, Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria. Colaborări frecvente vin acum din partea Rodicăi Bogza Irimie, Gavril Scridon, Tănase Filip, Jenő Farkas, Lucreția Șipoș.

3. Etapa Noi. Românii din Ungaria (1991-1997), perioada înnoirilor. Trecerea la noul titlu și noul format, tip caiet-revistă, intervine în ultima parte a anului 1991, după o încercare de la începutul anului, care coincide cu constituirea noului prezidiu al Uniunii Românilor. Momentul e semnalat de Al. Hoțopan printr-o reacție de opoziție la schimbare, într-o notă a redacției, din care cităm: „inițiativa a fost refuzată de colectivul redacțional pe motivul că această reînnoire încă nu este nici actuală, nici tehnic bine pregătită (- ah - Început de drum, în *Foia noastră*, an XLI, nr.1, 4 ian. 1991). Ultimul număr cu acest titlu, *Foia noastră*, este nr. 40 din 27 septembrie 1991. Primul număr al noii publicații, *Noi. Românii din Ungaria*, an I, nr. 1, 4 octombrie 1991. Pentru a treia oară, noua redacție ignoră anul de tradiție, anul XLI (41) și își asumă, o dată cu noul titlu și format, anul I de apariție, cu redacția formată din: Alexandru Hoțopan, re-

dactor-șef, colectiv de redacție, Eva Ruja Bányai, Edda Illyés, Tiberiu Juhász, Ștefan Oroian, redactor responsabil, Ana Radics Repiski, și Jozsef Horti, editor responsabil, director general al întreprinderii editoare. De la nr. 10 din 6 martie 1992, noul director Tiberiu Herdean conduce același colectiv redacțional, cu un nou editor responsabil, Gheorghe Petrușan și editura nou înființată *Noi*. Ziarul își caută o nouă organizare a aspectului, se deschide spre publicații literare și colaborări din România, dar și lasă loc unor rubrici de divertisment, comerciale (publicitate). În 1994 se revine asupra formatului, dar nu și asupra recuperării anului real de apariție, anul XLIV (44). Se adoptă un format mediu, între cel redus și cel tip ziar, permițând o organizare a rubricaturilor și articolelor pe orizontală. Ziarul devine sub titlul simplu *Noi* „săptămânal al românilor din Ungaria”. Până în anul 1997, indicat anul VII de apariție (XLVII, anul 47 cel de tradiție), când se stabilește o nouă conducere a ziarului, Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria, ca proprietară și editor responsabil al foii, s-a recurs și la responsabilitatea editorului individual (Mihai Cozma, Emilia Martin Nagy). Conducerea revine acum lui Mihai Kozma, în calitate de director, semnatarul atâtor pagini de politică internă și externă din perioadele anterioare ale evoluției ziarului. Pagina a 6-a a ziarului este rezervată semnalelor culturale, literare, la care scriu Gavril Scridon, Victor Iancu, Gh. Petrușan, Tiberiu Herdean, Maria Berényi, Farkas Jenő, Lucreția Șipoș, Ana Hoțopan, Mihaela Bucin, Ilie Ivănuș. Paginile 2-3 publică știri despre organizarea românilor, despre liceul din Jula, activități didactice și probleme ale manualelor și programelor școlare. Ultima pagină păstrează caracterul de mozaic, sub denumirea *Fel de fel*.

4 Etapa Foaia românească (1998-2005), perioada diversificărilor. Ideea reînnoirilor a cuprins și noua formulă a ziarului de sub directoratul lui Mihai Kozma, care, cu același colectiv redacțional moștenit, a enunțat într-un editorial din primul număr (nr.1-2, 9 ianuarie 1998), o schimbare dublă: modificarea titlului, *Foaia românească*, și începutul unei noi serii, fără specificarea a câta serie este. Ziarul, deși scrie pe pagina de titlu că se revendică de la ziarul fondat în 1951 (deci de la anul I de apariție), pornește la drum iarăși cu anul I (1998, anul XLVIII - 48, anul de continuitate), fără luarea în calcul a seriilor (etapelor pe care noi le-am inventariat aici) și nici a marcării anului de tradiție. Schița de program, începând din acest an, din primul număr, dă drept la această motivare a noastră, din moment ce *indiferent cu ce periodicitate sau cu ce titlu a apărut* ziarul este unul și unicul același pentru românii din Ungaria, care a intrat în casele cititorilor de atâta vreme, iată de mai bine de o jumătate de secol. Periodicul păstrează din start economia paginilor, printr-un „*caracter și profil aproape delimitat*”, rubrici constante (*Actualități, Semnal, Tineret, Educație*

Culturală, Literatură, Fel de fel). Practica mai veche a suplimentelor periodice, în interiorul ziarului, revine la noua serie a gazetei, printr-o supraponderare a paginilor religioase, *Ortodoxia, Isus Salvatorul* (în ritm de apariție lunară), dar cu o subapreciere a *Paginilor culturale* (în ritm de apariție la două luni), cândva cele mai solicitate și prezente pagini. Câștigarea unui public, religios acum, cu prețul pierderii celui intelectual și, inexplicabil, al celui tânăr (elevi și studenți), ambele categorii cândva alimentatoare de jurnaliști și scriitori ai comunității, nu pare să constituie miza cu care Mihai Kozma enunța proiectul devenirii ziarului. Cert este că tot mai puține pagini redactate și scrise din corespondențe ale tinerilor își găsesc loc aici, fiind înlocuite cu reportaje ale redactorilor în locurile respective. În plus o supraaglomerare a imaginilor foto în defavoarea textelor scrise nu ține loc de „*ajutor în cultivarea limbii materne și întărirea conștiinței de identitate a românilor din Ungaria*”, așa cum bine intenționat este schițat programul de început. Trebuie evidențiat faptul că o altă perspectivă, mai aproape de ideile editorialului lui M. Kozma din ziar, apare în cealaltă presă a săptămânalului, *Calendarul românesc*, care recuperează texte relevante pentru necesitățile de lectură ale cititorilor.

Cu unele modificări de format și de mărime a numărului paginilor, ziarul are din 2000 la conducere pe Eva Iova, redactor radio la Seghedin, în ideea revigorării și aducerii unui suflu tânăr. Numai că redacția s-a împuținat atât de mult în ultimii 2 ani (Edda Illyés și, recent, Rita Pățaș), încât ziarul se bazează în bună parte pe colaboratori externi. O inițiativă bună a redacției din ultima vreme este înscrierea ziarului într-o pagină web și preluarea, încă insuficient supravegheată și selectivă a unor materiale de interes, în special pentru tineri, din ofertele internetului. Se produce acum revenirea *de facto* la anul de tradiție, anul LI (2001), corectând astfel indeciziile redacțiilor anterioare.

Am făcut acest excurs al etapelor presei periodice românești în vederea alcătuirii, în perspectivă, a unei monografii, la care se pot angaja redactori și colaboratori constanți ai gazetei, cu buna intenție de regândire a folosirii cu maximum câștig a acestei tradiții a scrisului în limba română. Am inițiat chiar în paginile ziarului un dialog, o rubrică a colaboratorilor și redactorilor, care ar fi putut deschide proiectul unei munci de arhivare a contribuțiilor la încheierea acestei frumoase tradiții. Materialele noastre privind rolul și contribuția presei românești (*Presa românilor din Ungaria și Literatura românilor din Ungaria*) la formarea unei intelectualități, fie jurnaliști, cercetători, fie scriitori și specialiști în didactică, au un punct comun: pornesc de la presă, ca act de sărbătoare intelectuală, și se întorc spre ea, oferindu-ne bucuria unor lecturi incitante și interesante ca fenomen în viața unei minorități.

Fericitul longeviv al artelor plastice basarabene

Vlad POHILĂ
scriitor, Chișinău

Din păcate, doar în imaginația omului comun destinul artiștilor se identifică cu fericirea absolută, alias cu admirația generală, cu gloria, cu avuția, cu triumful... Realitatea este însă infinit mai necruțătoare cu firile artistice, de regulă și hipersensibile, vulnerabile, mai greu adaptabile: și **acolo**, într-o lume liberă, dar și egoistă, dar mai ales **aici**, unde regimul se ține pe o aspirație dementă de a monopoliza totul, de a-și subordona orice și pe oricine. Or, un suflet de artist „subordonat” – nu mai este liber, iar în consecință – nici sub zodia norocului nu poate să trăiască.

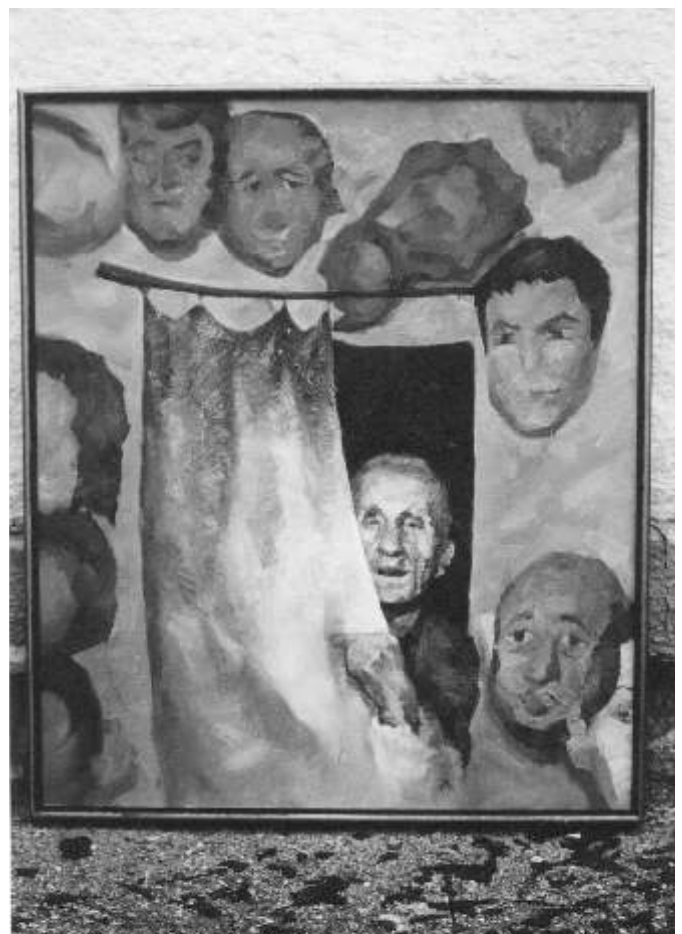
Din fericire, există și ceva deasupra dictatorilor, ceva mai presus de apucăturile totalitariste: dragostea celor mulți. Tocmai în acest sens, există și artiști fericiți – pentru că sunt admirați și iubiți. Pe unul dintre ei îl cunoaștem cu toții, îl vedem adeseori – energic, volubil, jovial, emanând energii exclusiv pozitive – pe străzile centrale ale Chișinăului, în grădinile publice, la cele mai diferite manifestări culturale și populare. Se numește Glebus Sainciuc și a ajuns, iată, la aniversarea a 90-a, majoritatea anilor trăindu-i în serviciul artelor, ocrotit de zeitățile generatoare de frumos.

Dacă e să căutăm fericirea maestrului prin prisma succeselor, a recunoașterii talentului și eforturilor sale de creație, vom găsi dovezi greu de enumerat... Tocmai din acest motiv, vom recurge la o simplă trecere în revistă a unor implicări, demnități și distincții pe care le-a înregistrat Glebus Sainciuc, mai ales în ultimul timp.

A participat la mai multe expoziții organizate în muzeele din Chișinău (prima expoziție personală având-o aici în 1963), precum și peste hotare: Sofia (Bulgaria), Baku (Azerbaidjan), Kiev, Odesa, Lvov (Ucraina), Havana (Cuba), Montreal (Canada), Moscova, Petersburg (Rusia), Paris, Grenoble (Franța), Bruxelles și alte orașe din Belgia, Ulan Bator (Mongolia) etc. Creații ale sale se află în zeci de muzee și în sute de colecții particulare. Este protagonistul unui film documentar-artistic realizat de un grup de creație din Finlanda, Norvegia și Suedia (anii '70-'80 ai secolului XX); în 1983, regizorul Valeriu Jereghi lansează filmul documentar intitulat *Glebus*. Participă, cu un surprinzător succes, la Festivalul mondial de teatru de la Avignon, Franța (1994), iar în 1998, la Vaslui, în cadrul Festivalului-concurs de satiră și umor „Constantin Tănase” i se acordă titlul de *Doctor Humoris Causa*.

În 1980 devine laureat al Premiului de Stat al RSS Moldovenești, peste ani obține titlul onorific de *Artist al Poporului din R. Moldova* (1991). Laureat al Concurșului Republican de desen (1964), în 1971 i s-a decernat, la Moscova, Medalia de argint a Expoziției realizărilor economiei naționale, pentru o serie de portrete și grafică. Cavaler al *Ordinului Republicii* (1999), *Doctor Honoris*

Causa al Academiei de Științe a Moldovei (20 iulie 2009). Deține mai multe mențiuni, inclusiv Diploma Partidului Liberal din Moldova *Pentru merite deosebite în promovarea valorilor liberalismului modern prin intermediul literaturii, teatrului, artei plastice și muzicii*. I s-au acordat Diplome de excelență și de merit din partea săptămânalului *Literatura și arta* și a Teatrului Municipi-

„Maestrul Glebus Sainciuc înconjurat de măștile sale”.
Ulei pe pânză, 2005. Autor: Victor Sochircă, licențiat
al Academiei de Arte din Chișinău (promoția 2009)

pal *Satiricus* – Ion Luca Caragiale din Chișinău, alte distincții ale diferitor instituții mass-media și de cultură din Chișinău.

Dacă e să vorbim despre fericirea lui Glebus Sainciuc în sfera strictă a esteticului, e de menționat, mai întâi de toate, că dânsul este promotorul unui gen nou, inedit și extrem de original în arta plastică basarabeană – măștile, executate printr-o metodă proprie, destul de complexă, și, de multe ori – jucate pe scenă de autor, în cadrul unor adevărate spectacole (unul dintre

acestea avându-l regizor pe regretatul Andrei Vartic). În perioada 1957-1997, maestrul a creat peste 300 de măști, reprezentând frunțași ai vieții culturale românești (pictorii *Valentina Rusu-Ciobanu, Igor Vieru, Mihai Grecu, Ada Zevin*; scriitorii *Grigore Vieru, Aureliu Busuioc, Mihai Cimpoi, Ion Druță*; regizorii și actorii *Emil Lo-teanu, Ion Ungureanu, Grigore Grigoriu, Mihai Volontir, Constanța Târțau*; cântăreții *Maria Bieșu, Mihai Munteanu, Nicolae Sulac, Anastasia Lazariuc* – de la Chișinău; poetul *Vasile Târâțeanu*, interpretele *Maria Iliuț și Sofia Rotaru* – de la Cernăuți; lingvistul *Eugen Coșeriu*; regizorul *Liviu Ciulei*, naistul *Gheorghe Zamfir*, acad. *Eugen Simion*, poezii *Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu* – de la București, și încă atâția alții!) sau din alte spații spiritual-geografice (mimul *Marcel Marceau*, scriitorul *Jean-Paul Sartre* din Franța; oamenii de arte și de litere *Arkadi Raikin, David Oistrach, Bulat Okudjava, Aleksandr Soljenitin, Alla Pugaciova, Andrei Voznesenski* ș.a. din Rusia; *Luciano Pavarotti* din Italia; interpreta de muzică ușoară *Anne Veski* din Estonia; poetul *Imants Ziedonis* și cântăreața *Laima Vaikule* din Letonia; poetul *Ghevorg Emin* din Armenia; prozatorul *Cinghiz Aitmatov* din Kirghizia etc.).

Un alt capitol original (și jovial!) în creația lui G. Sainciuc îl constituie șarjele și sau caricaturile, reprezentând chipurile a numeroși actori, artiști plastici, scriitori, muzicieni, interpreți, oameni de știință, jurnaliști, profesori, bibliotecari, precum și tineri studioși, țărani, muncitori etc. Numai în ziarele și revistele din Chișinău a publicat circa 500 asemenea lucrări; numărul șarjelor executate instantaneu și dăruite protagoniștilor se cifrează la câteva mii. În anii 1969-1979 a realizat *Bagatele* – o serie de desene executate prin asociație cu muzica (hârtie, tuș; circa 300 de lucrări). S-a impus Glebus Sainciuc, cu multă dăruire, și printr-o galerie de portrete ale contemporanilor, cu precădere oameni de arte, de litere, savanți: *Actrița Nina Vodă* (1966), *Cântăreața Maria Bieșu* (1967), *Prozatorul Vasile Vasilache* (1968), *Nana*; scriitorii *Lida Istrati, Petru Cărare* (1970), *Leonida Lari* (1972), *Vladimir Beșleagă* (1973), *Igor Crețu* (1973), *Muzicianul V. Goia* (1976), *Ion Creangă* (1978), *Igor Vieru* (1979), poezii *Andrei Burac* (1987), *Valeria Grosu* (1992), *Iulian Filip* (1993); *Doinița împreună cu Lică Sainciuc*, *Criticul de artă Larisa Turea*, *Acad. Petru Soltan* (1995), *Cântărețul Radu Dolgan* (1996), *Economistul Vasile Șoimaru* (2006) etc.

În acest compartiment cu creații executate, de regulă, în ulei pe pânză (uneori – carton, ulei, guașă, cărbune; hârtie, carioca) se detașează categoric un excelent portret al cântăreței de operă *Maria Cebotari* (1910-1949), realizat în ulei pe pânză, în 1976 – așadar, într-o perioadă când numele faimoasei interprete era ținut la index de către autoritățile sovietice.

S-a manifestat și ca autor de grafică (*Mama*, 1933; *Clasa a VI-a de liceu, Valentina*, 1939; *Maria Drăgan*,

1984; *Ana-Maria*, 1993), la fel – și ca ilustrator de carte, executând ilustrații atât pentru lucrări umoristice – cum ar fi *Parodii* (1965), apoi *Parodii și epigrame* (1976, 1981), de Petru Cărare, cât și pentru volume cu tematică diversă: *Cartea poeziei – 1974* (1974), *Cu tot ce a fost odată el: Memoriei lui Alexandru Cosmescu* (1992), *Mass-media în top: 50 plus 1 jurnaliști din R. Moldova* (2000) etc.

Privind creațiile relativ recente ale lui Glebus Sainciuc, este destul de anevoios să-ți închipui că acestea au un început cu o vechime de circa șapte decenii... Or, debuturile sale în pictură sunt marcate de căutările specifice anilor '30-'40 din artele plastice române și vest-europene. În Basarabia, sub ocupație sovietică, este nevoit să se conformeze un timp rigorilor aceluia regim, realizând compoziții inspirate din viața oamenilor simpli: *Viticultori* (1954), *La cramă* (1955), *La ferma de lapte* (1957), *Zootehnicianul V. Untilă* (1959), *Masa mare* (1960), pictând și unele portrete cu tematică „realist-proletară”: *Muncitoare de la uzina „Microfirul”* (1969), *Veteranul de război P. Nazarenco* (1970), *Energeticienii – contemporanii mei* (1984), *La uzina „Electromașina”* (1987) etc. După cum ne-am putut da seama din prezentarea de mai sus a creației sale, G. Sainciuc s-a debarasat relativ repede de „splendorile” specifice artei sovietice, supranumită a „realismului socialist”.

Dacă e să ne referim la fericirea „de acasă” a lui Glebus Sainciuc, vom evoca un aspect în genere bine cunoscut chișinăuienilor, dar și iubitorilor de frumos din localități situate departe de capitala basarabeană: maestrul formează, de o viață deja, un formidabil cuplu cu distinsa doamnă, remarcabila pictoriță *Valentina Rusu-Ciobanu* (n. 1920); împreună și-au crescut fiul, *Lică Sainciuc* (n. 1948), ajuns și el pictor de seamă și un excelent specialist în studiul artelor.

Iar marele noroc al acestei familii, în temei – marele nostru noroc! – își are începutul la 19 iulie 1919, când s-a născut Glebus Sainciuc, la Chișinău, într-o casă de lângă biserica Sfânta Vineri, pe malul râului Bâc, nu departe de casa în care a copilărit și marea, irepetabila noastră cântăreață *Maria Cebotari*... Urmează faimosul Liceu *B.P. Hasdeu*, din capitala basarabeană, având acolo un excelent îndrumător și susținător în pasiunea sa pentru artă: profesorul de desen *Andrei Niculescu*, venit din „Micul Paris”, de la București adică, special ca să-i instruiască în acest domeniu pe tinerii basarabeni. În 1942 își ia cu succes bacalaureatul, apoi face studii, până în 1944, la Facultatea de Arhitectură a Politehnicii din București. După război, absolvă Școala de Arte Plastice *Ilia Repin* din Chișinău (1947), în același an fiind primit în Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova...

(Articol preluat din *Literatura și arta*, 23 iulie 2009, pus la dispoziție de autor.)

Poezia care ar putea schimba fața lumii

Vasko Popa

Adelina ULICI

În toamna anului trecut, în plină campanie electorală pentru alegerile prezidențiale din Statele Unite, Poetry Foundation, o prestigioasă organizație literară independentă, îi chema pe scriitorii americani să răspundă unei provocatoare întrebări: *Ce recomandări de lectură ar face candidaților la funcția de președinte și, poate mai important, alegătorilor?*

Printre alții, Matthea Harvey răspunde: „*Cutia mică*” de Vasko Popa, care vorbește despre gestionarea universului interior și exterior.¹ Menționarea numelui lui Vasko Popa în acest context este relevantă pentru dimensiunile receptării internaționale a operei lui.

Dar cine este Vasko Popa, cel considerat capabil să-i inspire pe conducătorii lumii? Este, cum bine se știe, unul dintre cei mai importanți poeți sârbi, dar cu ascendență românească.

Iată ce scrie despre el Liubița Raichici în articolul *Vasko Popa*, publicat în *Contemporanul*, iulie 2009:

„Așadar primul dintre poeții sârbi ai secolului XX este românul Vasile V. Popa – junior, după cum și-a semnat prima poezie în limba română, *Muguri*, care este totodată și prima sa poezie publicată, la *Colțul începătorului*, în ziarul *Biruință* de la Vârșeț, pe 26 februarie 1939. (Preocuparea pentru compuneri literare a lui Vasile Popa este chiar mai veche, de prin anul 1937, pe când citea compunerea sa în limba română, *Miros de pene arse*, la o seară literară a liceenilor vârșețeni. A avea 15 ani).²

De altfel, destinul a decis ca și ultima poezie publicată în timpul vieții poetului să fie una adresată României și tinerilor români, scrisă cu ocazia Revoluției din decembrie 1989, *Autodidactul libertății vii*. [...] Vasko Popa nu este însă unul care a plecat din spațiul românesc, el este mai degrabă o victimă a istoriei, asemenea tuturor celor despărțiți de limba mamă, ruși definitiv și pentru totdeauna din rădăcinile lor de o graniță care a tăiat Banatul în două, după primul război mondial, obligându-i pe bănățeni să se redefească și să-și caute alte puncte de sprijin și de rezistență decât cele tradiționale. Ca atare, Vasko Popa s-a născut într-o diasporă istorică, și aceasta l-a obligat (și aici ne bazăm, păstrând proporțiile, pe propria experiență) să devină înțelept și să ia decizii dureroase, dar singurele viabile.”

Vasko Popa s-a născut la 29 iunie 1922 în Grebenăț (Banatul sârbesc). În 1946, martie-decembrie, este „redactor răspunzător” al primei gazete literare în limba română *Libertatea literară*, ce apărea la Vârșeț. În 1947 devine primul redactor responsabil al revistei de lite-

ratură, artă și cultură *Lumina*, care a început să apară în limba română la Vârșeț. Debutează editorial în anul 1953 cu volumul de poezii *Kora (Scoața)*, apărut la editura „Novo pokolenje” din Blegrad. Trece în veșnicie la 5 ianuarie 1991, la Belgrad. Poeziile lui sunt traduse în limbile: franceză, poloneză, germană, slovacă, maghiară, română, cehă, macedoneană, engleză, suedeză, turcă, indiană, norvegiană, greacă, olandeză, bulgară, spaniolă etc.³

Din perioada studiilor începute în 1940 la Belgrad, continuate la București și apoi la Viena, datează contactul și strânsurile legături cu avangarda literară românească; i-a cunoscut pe Emil Cioran, Eugen Ionescu, Gellu Naum. Receptării lui în limba română i s-au dedicat, ca traducători și exegeți: Ioan Flora, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adam Puslojić, Cornel Ungureanu, cel din urmă ne-a dăruit și relatarea unei întâlniri: „Prin 1989 încheiasem – credeam eu – o carte despre poet. Pe urmă am avut o discuție stranie cu el (am evocat-o undeva) în care constatam, cu uimire, că știe foarte bine românește. Nu scria în limba română fiindcă el era instalat în literatură, în limba sârbă, precum Cioran în franceză.”⁴

Dar rădăcinile românești sunt vizibile în operă, constituindu-se într-o adevărată mitologie. În *Carne vie* (1975), ciclul cu pronunțat caracter autobiografic, sunt invocați strămoșii, după numele lor, părtași la o lume magică: **străbunicul Ilie Luca Morun** care „În Dune sub tei / [...] / Găsise doi pui de lup” (*Origine lupească*) și care „Zboară prin Dune / [...] / În sania-i încărcată cu sare” (*Tatăl vitreg al lupilor*), **străbunica vrăjitoare Sultana Uroșevici** care „Avea umbră de lupoiacă” (*Umbră de lup*) și care „Naviga într-o albie de lemn pe cer / Vânzând nouri aducători de ploaie” (*Cizmulita roșie pierdută*); tot ea păstra legătura, după datină, cu lumea morților: „așează pe mici scânduri / Colaci în care înfige lumânări aprinse / Se-upleacă peste ele adresează mesaje morților / Oameni și femei din neamul nostru / Lăsându-le apoi să plutească pe apele Carașului” (*Lumea de dincolo*). Vin la rând bunicii: **Nicolae Uroșevici Suciu** (*Chestiuni indecente*), și **Miloș Popa Neamțu**, despre care se spune că „Era mai scump la vorbă / Decât mușii din naștere / [...] / Mă rog prin somn de bunicu’ să-mi spună / Vechiul nostru zeu al turmei / Pe unde-l pot găsi” (*Coarne rupte*) și bunica nenumită care „În româneasca ei de in / [...] / Îmi va spune pui de lup / Întreaga ei viață” (*Ochi de lup*)

Vasko Popa „E urmașul lupilor de pe stindardul dacic, aparține unui sat, unui ținut, dar e o conștiință a planetei.”⁵

1 Harriet, <http://www.poetryfoundation.org/harriet/2008/10/poetry-primer-for-the-polls/>

2 *Tabloul cronologic* din volumul Vasko Popa. *Câmpia neodihnei*. București, Minerva, 1995, plasează debutul său în anul 1938 când „Publică primele încercări literare în gazeta *Novi srednjoškolic*, editată de elevii liceului”, p. XXI.

3 Idem, p. XXI-XXIX.

4 Prefață. Vasko Popa – un poet al Răsăritului. În Vasko Popa. *Câmpia neodihnei*. București, Minerva, 1995, p. XII

5 Idem, p. XVI

Dialogul poezilor

Cuvântul

de **Silvia CABA-GHIVIREAC**
(Cernăuți, Ucraina)

*Pe-al nostru zbuциumat pământ,
El e izvor de-nțelepciune;
Urci culmi de cuget, prin cuvânt,
Și săvârșești orice minune.*

*La cei căzuți, aripi de zbor
Le pui prin el, de-l zici atare,
Deschizi porți noi spre viitor,
Dai vieții negrăită zare.*

*E pe măsură a răni,
Dar totodată-i și tămadă
Întremătoare, de vei ști
Să-l mânuiești fără tăgadă.*

*Dacă-i cu jeg, să-l ocolești,
Căci vrednic nu-i să-l iei în seamă;
Chiar de-i rostit de guri regești,
Tot piere-n pulber, ca o scamă.*

*Să nu te-nchini la vorba rea,
Idiferent de cine-i spusă:
Contează sensul bun din ea,
Nu la ce înălțime-i pusă.*

*Păstrează-ți visul înzidit
În Domnul, ca și crezământul;
În viața ta, neconținut
Împlină-ți fapta cu cuvântul.*

Am fost și-om fi!

Moto: „Aici cei mai vechi și mai vechi sunt
munții și românii” Badea Gheorghe Cârțan

de **Augustin POD** (România)

*Suntem un neam creștin și blând,
Și-au venit la noi neamuri străine,
De când suntem pe-acest pământ,
Am împărțit cu ei pământ și pâine.*

*Am zis că-i largă țara și încap,
Că au și ei inimi creștine,
Dar unii ni se urcă-n cap,
Și mușcă rău ca și un câine.*

*Noi n-am dat din coate ca vecinii,
N-am căutat să ne impunem vrerea,
N-am colindat ca beduinii,
Să luăm cuiwa averea.*

*De mult! De multe ori le-am spus:
„Mai potoliți-vă și nu fiți răi!
Nu v-am chemat, nu v-am adus,
Să fiți pe capul nost călăi!”*

*Cu alți hingheri v-ați adunat,
Și cu cruzimi ce n-am știut,
Un colț de țară ne-ați luat,
Ne-ați schingiuit și ne-ați bătut.*

*Noi n-am uitat ce ne-ați făcut,
Voi n-aveți ținare de minte,
Căci ne-ați ucis, ne-ați pus în jug,
Și ne-ați distrus lăcașuri sfinte.*

*Noi nu vrem dinte pentru dinte,
Băgați-vă în cap odată:
„Ce nu-i al vost, la noi sunt sfinte,
C-orice păcat... are răsplată!”*

*De nu vă place-n casa noastră,
Nu-i musai ca să stați aici,
Să nu aflați pe pielea voastră,
Că suntem lei și nu limbrici!*

*Țăranii noștri nu greșesc,
Au leac de la străbuni rămas:
„Pe cei ce scurmă-i priponesc,
Și le mai pun și drod în nas”.*

*Deși vă zbateți și unelțiți mereu,
De-aceea n-o să ne puteți urni,
C-așa a vrut bunul Dumnezeu:
„Aici să fim! Și-aici vom fi!”*

*N-o să plecăm de-aici nicicând,
Suntem una cu pământul,
N-avem de dat nimic! Nici gând!
E casa noastră, averea și mormântul!*

*C-avem rădăcini adânci,
Cu sânge și cu oase înălbite,
Și Dumnezeu a dat porunci:
„Să nu cedăm la neamuri hămesite!”*

*Căci, de când soarele la Apus apune,
De când luna stă în umbra lui,
De cându-i marea și stânca muntelui:
„De-atunci suntem aici! De cându-i lumea lume!”*

Străinătate...

Străinul întotdeauna te face mai străin...

de **Nicolae NICOARĂ** (România)

*Ia-ți copiii-n brațe, Mamă-Țară,
De ce îi lași mereu să plece iar,
Toți cei duși, acolo, în afară,
Nu au sărbători în Calendar!*

*Sufletul lor e negru de sudoare,
Vederea-nsângerată printre spini,
Vai, nu te doare încă, nu te doare
Lacrima zidită prin străini?*

*Vine-o vreme și-i atât de-aproape!
Fulgeră securea prin goruni,
Trezește-ți somnul văduvit sub pleoape,
Pe cei plecați din tine, să-i aduni!*

*Nu te urăsc acum și niciodată,
Nu te blestem în Viață nicidecum,
Ești Mama noastră, dacă ne-ai fi tată
I-aș răzbuna pe cei răniți de drum...*

Uniți-vă, români...

de **Victor CAPSAMUN**
(Cernăuți, Ucraina)

*Uniți-vă români
Din toată Ucraina!
De nu sunteți stăpâni –
Fiți oameni totdeauna.*

*Uniți-vă, români,
Ca surori, ca frați,
Și graiul din străbuni
Nici când să nu-l uitați.*

*Faceți din orice sat
O gură de rai,
Unde fie cântat
Versul lui Mihai.*

*Fiindc-aveți un sânge
De la Ștefan cel Mare –
A curs mereu și curge
În voi în fiecare...*

*Uniți-vă, români,
La nevoi cu toți
Și graiul din străbuni
Dați-l la nepoți.*

Lui Eminescu

de **Nuțu Laurențiu POP**
(Apșa de Mijloc, Ucraina)

*Lipesc urechea stângă
De teancul plin cu cărți.
Ascult cu multă grijă
Ecoul celor morți.*

*Ascult, cum Eminescu,
Își dă încet suflarea
Și versul lui cerescul
I-aprinde lumânarea.*

*Furat de gânduri multe
Sub teiul nemuririi,
El vrea să ne salute
În ceasul despărțirii.*

*O slovă dulce, poate,
Mai vrea să ne citească,
Mai limpede ca toate,
În limba românească.*

*Un strop de rouă albastră
I-a mai rămas să-l scrie,
În limba sfântă, a noastră,
Ce-i prima din o mie.*

*Un mare om, un geniu,
Plecat-a dintre noi,
Pe drumul lung și straniu,
Unde nu sunt nevoi.*

Din Ardeal în Africa de Sud și apoi în Noua Zeelandă – itinerar duhovnicesc

Interviu cu părintele Mircea Mihai Corpodean de la Biserica „Sfântul Ignatie Teoforul” din Auckland

Lucia DAVIS

jurnalisă, Auckland, Noua Zeelandă

Biserica Ortodoxă Sfântul Ignatie Teoforul din Auckland are un statut special: Parohie Ortodoxă sub Patriarhia Română, are un Consiliu de Administrație cu un singur român (Aura Suci, originară din Oradea, o doamnă de o generozitate deosebită) reprezentând în minoritate majoritatea română copleșitoare a enoriașilor. Biserica a fost înființată de părintele Mihail, care a slujit până la adânci bătrânețe și s-a stins din viață în iunie anul trecut, Dumnezeu să-l odihnească! La cererea Consiliului de Administrație al Bisericii și a enoriașilor, Patriarhia l-a trimis pe Părintele Mircea Mihai Corpodean să continue lucrarea.

Biserica este, desigur, un loc de întâlnire spirituală pentru noi, românii din Auckland. Dar este și unul dintre puținele locuri unde vorbim deschis în dulcele grai românesc, minunându-ne de fiecare dată de bogăția dialectelor și înțelepciunea expresiilor pe care, uite, nu le-am uitat, le-am împăturat doar frumos și așezat la păstrare, alături de hainele de duminică.

Este un loc în care gustăm cu dor un cozonac, o sarma, o colivă, încercând să ghicim după gust din ce parte a țării o veni rețeta, împărtășind cu oameni pe care nu-i cunoșteam înainte, dar români de-ai noștri, o durere, o bucurie...

Este un loc de întâlnire, precum spune părintele Mircea Mihai Corpodean, mai cu seamă în ziua de duminică, de la ora 10 încolo, în timpul Sfintei Liturghii. „Este locul în care ne întâlnim atât cu cei dragi care sunt în viață, undeva prin lume, cât și cu cei dragi de care ne-am despărțit prin moarte. Ne vom întâlni pentru că în timpul Sfintei Liturghii ne aflăm undeva anume, dincolo de timp, dincolo de spațiu”.

Părintele Mircea Mihai Corpodean ne-a venit ca

preot din Cluj la începutul anului acesta. Așteptările erau mari, imense. Părintele Corpodean nu le-a dezamăgit.

— *Cine este părintele Mircea Mihai Corpodean, în câteva cuvinte?*

— Părintele Mircea Mihai Corpodean sunt eu, român născut în Cluj, în 1969. Acolo mi-am petrecut cea mai mare parte a vieții, acolo am și cunoscut-o pe cea care mi-a devenit soție și mai apoi doamna preoteasă, acolo s-au născut și primii doi băieți ai noștri. Acolo am făcut primii pași în școală, acolo am urmat clasele mai departe la Liceul Racovița, apoi cinci ani de zile la Seminarul de Teologie de la Cluj. Am urmat primul an la Facultatea de Teologie din Sibiu, m-am transferat în anul doi la Facultatea de Teologie din Cluj, unde am terminat ca preot: în anul al treilea de facultate fiind hirotonit ca preot al satului Bogata, de lângă Turda. Am păstorit în satul Bogata pentru cinci ani de zile, urmând ca la începutul anului 2000 să fiu trimis în Africa de Sud ca preot paroh și preot misionar în același timp.

— *În momentul în care ați ales Seminarul de Teologie, cred că era încă perioada comunistă?*

— Da... da.

— *Deci religia nu era încurajată...*

— Nu a fost încurajată deloc.

— *Cum de ați hotărât atunci să alegeți această cale, destul de spinoasă în perioada respectivă?*

— A fost destul de ciudat, pentru că în familie eram, și apoi s-a arătat și mai târziu, să fiu înconjurat de economiști: tatăl este economist, mama, Dumnezeu să o odihnească!, a fost revizor contabil, cumnatul meu, economist, soția mea a devenit și ea economistă, fratele ei, economist și așa mai departe. Mă pregătisem și eu pentru a urma Academia de Științe Economice de la București. Însă, după treapta a doua de liceu, la sfârșitul clasei a 11-a, am hotărât să urmez cursurile Seminarului de Teologie de la Cluj, lucru care a fost destul de surprinzător pentru familia mea și pentru cei care mă cunoșteau.

— *A fost un moment de răscruce, o întâmplare deosebită care v-a determinat?*

— Da, a fost un moment deosebit în viața mea care mi-a dat îndemnul și tăria să urmez în această direcție, așa cum fiecare dintre noi cu siguranță am avut și avem momente dintr-acestea în care Cineva de acolo de sus ne dăruiește un semn.

— *Mulțumesc părinte, revenind la istoria dumneavoastră, ați ajuns părinte misionar la Pretoria...*

— Da, printr-o bursă oferită de Universitatea de la Pretoria, Facultatea de Teologie Reformată, catedra de Noul Testament. Aceasta a fost modalitatea legală în care am reușit să ajung în Africa de Sud, regimul de ședere în această țară fiind foarte strict, foarte strâmt, așa putea să spun. Am intrat în Africa de Sud cu bursă de studii, am avut din nou statut de student; în paralel cu această șansă care mi s-a dat, cu acest moment creat, având responsabilitatea și obligația de a ajuta organizarea Asociației românești la Pretoria, asociația parohială. Așa s-a născut prima Parohie ortodoxă română din întreg continentul african.

— *Mă gândesc că un preot în diaspora are alte responsabilități decât un preot în țară. Este menirea preotului să dezvolte comunitatea, să o îndrume, să o păstorească, cam acestea ar fi și responsabilitățile unui preot în diaspora. Și totuși sunt diferențe, mă gândesc...*

Da, sunt diferențe destul de mari pentru că ești chemat și ești abordat ca preot în diaspora cu o serie mult mai largă de probleme și un registru emoțional mult mai bogat, cu preocupări mult mai diverse din partea credincioșilor pe care îi păstorești. Trebuie să amintim aici o trăsătură aparte a poporului român; așa zice că poporul român este singurul popor din lume care nu sărbătorește o dată istorică de încreștinare, pentru că noi nu am fost încreștinați, noi ne-am născut creștini. Și pentru lucrul acesta ne bucurăm în România de o abundență de trăire creștină și urmăm un curs majoritar de trăire creștină, ceea ce nu se poate spune despre celelalte colțuri de lume. Africa de Sud de pildă nu este o țară în care creștinismul este majoritar. Și atunci sigur că te confrunți cu altfel de abordări, cu altfel de frământări din partea românilor care își duc viața într-o societate cu un profil religios total schimbat, diferit. Din acest punct de vedere, ca preot în diaspora, ești chemat de multe ori să alini nu numai frământări spirituale, ci și sociale, culturale, ești chemat să pui umărul și să te contopești, să te alături celor care doresc cultură, identitate națională, celor care doresc să își rostească identitatea națională. De asemenea ești solicitat și de străini, de oamenii locului, care încearcă să înțeleagă cine ești, de unde vii, care sunt frământările tale, ce năzuiești, ce visezi, de ce ești altfel decât ei sau ce aveți în comun.

— *V-a pregătit facultatea clujeană pentru acest fel de slujire, de păstorire?*

— Premisele erau acolo. Pietrele de temelie sunt așezate la formarea unui teolog, incluzând și aceste aspecte de misionarism, de păstorire, de condiții mai aparte. Însă ele devin mai eficiente pe măsură ce îți desăvârșești slujirea și împlinirea în mediul respectiv: turma care ți-a fost încredințată spre păstorire. De aceea una dintre preocupările, dintre frământările noastre în Africa de Sud la vremea la care eram preot paroh acolo, a fost să încercăm să organizăm un centru ecleziastic, un loc în care pe lângă biserică, casă parohială, hol, școală duminicală, să fie și un spațiu în care Patriarhia să poată eventual să trimită pe trei luni, pe șase luni de zile, slujitori, preoți, teologi, călugări sau călugărițe care să aibă ocazia să își formeze deprinderea slujirii într-un alt cadru decât cel românesc și într-o altă limbă decât cea românească.

— *Vorbiți-ne despre semnificația liturghiei ca un loc de întâlnire între trecut, prezent și viitor, între cei de aici din Noua Zeelandă și cei de acolo, din România...*

— Este un lucru pe care putem să îl raportăm într-adevăr la sufletul fiecăruia dintre noi: să ne reamintim și să rostim din nou, în fața realității, același adevăr: că întru Hristos suntem una, și dacă credem acest adevăr atunci avem motiv să și credem că spusele lui sunt adevărate, el fiind Calea, el fiind Adevărul, el fiind Viața, Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, în Hristos suntem una.

În momentul în care îmi luam rămas bun de la cei dragi în aeroportul din Cluj, să vin în Noua Zeelandă, a fost prima dată când am călătorit cu soția și cu copiii și a fost prima dată când am simțit această depărtare, un rămas bun mai apăsător. Singurele cuvinte care mi-au venit atunci în minte au fost să îi întăresc pe cei dragi spunându-le că, ori de câte ori le va fi dor de noi, să intre în Sfânta Biserică, mai cu seama în ziua de duminică, și, de la ora 10 încolo, avem întâlnire. Ne vom întâlni pentru că în timpul Sfintei Liturghii ne aflăm undeva, dincolo de timp, dincolo de spațiu. Este locul în care ne întâlnim atât cu cei dragi care sunt în viață, undeva prin lume, cât și cu cei dragi de care ne-am despărțit prin moarte. Așteptând să ajungă vremea în care să fim desăvârșiți împreună.

— *Din România, din Ardeal, în Africa de Sud și apoi în Noua Zeelandă. Schimbări culturale importante, cel puțin așa le vedem noi de la distanță. Cum le simțiți dumneavoastră?*

— Greu de spus la acest moment. Deocamdată am reușit să răspund cu o viteză de pompier urgențelor și e-mail-urilor care mi-au fost adresate în scurtul timp de când am ajuns aici. Aș vrea și pe această cale să îi mulțumesc preasfințitului Mihail, Episcopul ortodox român pentru Australia și Noua Zeelandă, pentru prezența Preasfinției sale, pentru purtarea de grijă pe care a avut-o pentru comunitatea românească de aici și, în mod deosebit, față de această parohie, pentru toată străduința pe care Preasfinția sa a depus-o pentru legalizarea și obținerea actelor pentru venirea mea în Noua Zeelandă. Mulțumesc de asemenea tuturor aceluia care, în diferite modalități, s-au implicat și au sprijinit acest demers. Un moment semnificativ a fost în prima duminică în care am slujit în Biserica Ortodoxă din Auckland când Preasfinția sa a fost prezent la slujbă împreună cu părintele Ovidiu din Parohia ortodoxă română din Hamilton. Și nu așa considera această prezență o simplă coincidență, ci un semn de bucurie, de întărire întru frățietate. Să dea Dumnezeu să fie acest semn al iubirii semnul sub care să călătorim de aici înainte cu mai multă putere și mai multă îndrăzneală spirituală.

Nădăduiesc și am toată convingerea într-o bună colaborare între Parohia ortodoxă română și Asociația românilor din Auckland spre înflorirea rânduielii și lucrării la care suntem chemați: socială, culturală, spirituală, duhovnicească. Sigur, sunt foarte multe proiecte care ar putea să fie luate în atenție și s-ar putea desfășura, și toate se vor împlini cu implicarea românilor și ajutorul lui Dumnezeu. Să avem o Școală de duminică pentru copii, să avem ore de catehizare, atât pentru copii, cât și pentru cei mari, să avem acțiuni împreună menite să ne ajute să ne cunoaștem mai bine și să ne rostim identitatea.

Să ținem legătura cu cei din România prin căile pe care și domniile lor le consideră de cuviință să colaboreze cu noi. Și prin toate acestea împreună să facem șederea și trăirea noastră aici în Noua Zeelandă cât se poate de frumoasă și împlinită.

În Vinerea Mare nu a fost timp pentru ca părintele Corpodean să participe la programul radiofonic în limba română – ediție specială de Sfintele Paști (program realizat în cadrul postului de radio Planet FM: www.104.6planetfm.org.nz). Sfinția sa oficia la acea oră slujba specială la Biserica Sfântul Ignatie Teoforul din Auckland.

De la peste 20.000 de kilometri, dar cu o căldură spirituală care a topit această depărtare, ne-a sărit în ajutor părintele Marius Sabou de la Catedrala Episcopală Sfânta Treime din Baia Mare. Ne-a mai dăruit Dumnezeu cu prieteni precum Mihai Pătrașcu și cu o legătură tehnică fantastică.

Într-adevăr, când Cuvântul este al Adevărului, distanțele își pierd semnificația. Am trimis emisiunea respectivă prietenilor mei români de pretutindeni - printre ei, revista „Familia Română” - mesaj de bucurie al Învierii, dincolo de timp, dincolo de spațiu.

Poezie și spiritualitate românească la Paris. Biserica Jean de Beauvais

Dr. Mirel GIURGIU

membru al Asociației „Al. I. Cuza” din Heidelberg, Frankenthal, Germania

Pentru mulți, o călătorie la Paris e un vis trăit la cote maxime în oricare ceas al zilei și al nopții... Nu e deloc altfel în ceea ce mă privește. Pentru a nu știu câta oară, farmecul „Orașului Lumină” mă atrage de-o manieră căreia de mult am renunțat să-i caut vreo explicație...

Am plecat în primăvara aceasta către orașul de pe Sena cu intenția clară, în ciuda vremii răcoroasă și ploioasă, să ajungem la biserica românilor din capitala Franței - arhicunoscută exilaților români dintotdeauna sub numele de Jean de Beauvais. De ce purta acest nume? Care va fi motivul pentru care am auzit atât de des vorbindu-se de acel lăcaș de cult? Nu știam să dau nici o lămurire, nici altora nici mie. Prin bunăvoința prietenului nostru, domnul Marcel Ardelean de la Ambasada României din capitala Franței, ajungem să găsim hotelul cel mai apropiat și să ne cazăm la câțiva pași de sfânta biserică. Ajunși în fața așezământului creștin, ne dăm seama repede că arhitectura bisericii e tipică pentru o catedrală catolică, nicidecum pentru una ortodoxă. De ce oare? Descoperim apoi, lângă portalul principal, două inscripții pe plăci aurite, alăturate unui basorelieu repre-

zentându-l pe Constantin Brâncuși. El a intrat în legătură cu comunitatea ortodoxă română la scurt timp după ce ajunsese la Paris, în aprilie 1904, făcând majoritatea drumului pe jos, vreme de un an de la plecarea din Hobița lui natală. Curând va deveni paracliser și cântăreț în corul bisericii. Se știe că marele sculptor era dăruit de muze și cu talente muzicale, cânta la mai multe instrumente și poseda o voce minunată pe care și-o pusese de mai multe ori în valoare, făcând parte din corale ale unor biserici din Craiova și din București, Madona Dudu, respectiv biserica Mavrogheni din Capitală. Plăcile comemorative sunt un dar din partea Ligii Culturale a Românilor (având sediul în România), cu prilejul comemorării a 50 de ani de la trecerea în veșnicie a celui care a creat ca un demiurg ceea ce până la el, Parisul nu mai văzuse.

Pășim cu emoție în interiorul bisericii, simțim atmosfera plină de febrilitate a pregătirilor ce se fac înaintea slujbei de Înviere a Domnului Hristos. Ne este dat să vedem minunății de icoane, candelabre și candelă, odoare și obiecte rafinate de cult, de o mare diversitate artistică, în fața altarului o catapeteasmă aurită plină de ornamente de o mare finețe a execuției, totul amintind de cele mai frumoase lăcașuri sfinte de la noi. Excepție fac enormele vitralii colorate încadrate în ogive gotice, caracteristice renumitelor catedrale catolice din Franța. Păroul bisericii, părintele Constantin Târziu - altfel de vreme cu explicațiile, dovedind multă vitalitate și bunăvoință, ridică vălul așezat în timp peste întâmplările ce s-au petrecut pe locul pe care stăm acum, povestindu-ne pe scurt cum au ajuns românii să intre în posesia acestei bijuterii arhitectonice așezată pe malul stâng al Senei, chiar în inima Parisului. Din relatare aflăm că, la mijloc de secol al XIV-lea, Jean de Dormans, cancelar al Franței, episcop de Beauvais, cumpărase terenuri pe care aveau să se construiască un colegiu teologic și mai apoi o biserică (sfințită în 1380) în folosul studenților care urmau cursurile înaltei școli înființate la 1253 de Jean de Sorbon - viitoarea universitate, celebra Sorbona situată în

imediată apropiere. Veacurile ce au urmat au adus prosperitate și multă spiritualitate în viața colegiului și a bisericii dominate de colina pe care se află azi Pantheonul. Secolii s-au suit peste secolii de prefaceri și evenimente care, la revoluția de la 1789, au însângerat istoria acestor locuri, dar zidurile și ideile au supraviețuit nenorocirilor de tot felul.

La început de veac al XIX-lea, mulți tineri vin din Țările Române - în majoritatea lor fii de boieri, dornici să studieze la Sorbona. Aceștia au fondat în anul 1839 „Societatea Studenților Români” având la conducerea ei pe Scarlat Varnav, bucurându-se în același timp de patronajul poetului Alphonse de Lamartine, foarte sensibil și pregătit a înțelege doleanțele și idealurile tinereții române. Sorgintea latină a românilor și faptul că Principatele Române se aflau sub dubla asuprire ruso-turcă, trecea simpatia unor cercuri influente ale intelectualității franceze ale epocii.

Acești tineri vor înființa prima capelă românească din Paris în același loc unde se afla și sediul redacției ziarului *Buciumul* (strada Racine nr. 22) - publicație ce încerca să răspândească prin scrisul lui Alexandru Donici, a lui George Sion ș.a. - ideea Unirii Principatelor Române, cu câțiva ani buni înainte ca aceasta să devină realitate istorică, în anul de grație 1859.

După înfrângerea revoluției de la 1848 din Țara Românească și Moldova, comunitatea românească din Paris avea să se lărgească cuprinzând câteva sute de membri, în majoritate intelectuali și studenți francofili și francofoni. Tinerii români resimțeau nevoia de a avea un locaș de cult pe măsura așteptărilor, dorința lor exprimată avea să se împlinească în anul 1882, an în care statul român va cumpăra clădirea bisericii, achitând prin intermediul ministrului plenipotențiar Mihail Perikide suma de aproape o jumătate milion de lei în care erau incluse și reparațiile și transformările necesare amenajării pentru exercitarea cultului ortodox.

Așa a luat ființă prima catedrală ortodoxă românească pentru românii din afara granițelor țării noastre. Biserica purtând numele lui Jean de Beauvais și având în fruntea ei pe Arhimandritul Partenie Clinceni - viitor Mitropolit al Moldovei - se află și astăzi pe strada Jean de Beauvais, aproape de Cartierul Latin-la vreo 500 m distanță în linie dreaptă de celebra catedrală Notre Dame situată pe Ile de la Cité. După cum ne relatează preotul Constantin Târziu (autor împreună cu Victor Crăciun al volumului *Brâncuși și Biserica Ortodoxă Română din Paris*), se ajunsese cu timpul ca marile sărbători ale creștinătății ortodoxe, căsătoriile, botezurile, slujbele de Duminică, să fie celebrate cu regularitate de românii din Paris și împrejurimi în biserica de pe strada Jean de Beauvais. Mulți oameni de seamă ai culturii și științei românești se vor întâlni și vor frecventa așezământul mai sus pomenit, între ei unii dintre celebrii contemporani ai lui Constantin Brâncuși: Aurel Vlaicu, George Enescu, Traian Vuia, Eugen Ionescu, poeta Elena Văcărescu, doctorul Nicolae Kretzulescu, compozitorul Dimitrie Cuclin, diplomatul Nicolae Titulescu, Mircea Eliade și alții pe care nu-i putem enumera aici din lipsă de spațiu.

Toți la un loc reprezentau o parte din chintesența intelectualității românești care a contribuit într-un fel sau altul la gloria și prestigiul cultural al Parisului și al Franței.¹

Având privilegiul să iau parte împreună cu Mariana, soția mea, la marea Sărbătoare a Învierii, am putut trăi momente divine alături de sute de români veniți ca și noi să ia lumină și să asiste la slujba ținută de un sobor de preoți avându-l în fruntea lor pe I.P.S. Iosif - fiu al Maramureșului, născut la Vișeu și cu studii liceale la Baia Mare, de mai bine de 10 ani conducând cu mult har și dar Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale cu sediul la Limours, în apropierea Parisului. Creștinii români au înconjurat piațeta din fața bisericii înfruntând cu răbdare și stoicism frigul și ploaia deasă și tenace sub privirile admirative ale locuitorilor din cartier, ieșiți la ferestre, francezi ce păreau să spună că „Parisul merită o liturghie” (expresia celebră a lui Henric al IV-lea, regele Franței) chiar dacă aceasta este ortodoxă, într-o țară predominant catolică. Am trăit împreună cu atâția compatrioți câți încăpeau în biserică și în mica piațetă din fața ei - momente de înălțare sufletească amplificate la cote rar întâlnite de prezența, în apropiere, a statuii lui Mihai Eminescu, în acel miez de noapte al Învierii Domnului, luminată fiind de zeci de lumânări aprinse pentru el, părea că Luceafărul poeziei se roagă pentru noi după cum și noi ne rugăm împreună cu el.

Eminescu în viziunea sculptorului Ion Vlad - nu poate lăsa indiferent pe nici un trecător, chiar dacă este grăbit, acesta va observa aspectul neconvențional al statuii. Noi am privit-o zile de-a rândul și ne-am minunat în fața alegoriei care sugerează și convinge că materia se supune spiritului, funia de la brâu ce-l ținea pe poet o vreme legat de pământ, se rupe, lăsând trupul cu multele lui răni, oblojite de cărțile ținute de partea inimii, să se înalțe spre țăriile cerului, acolo unde privirea mândră și senină a poetului nepereche, caută „steaua singurățății”. Așa cum l-a văzut sculptorul, trupul lui Eminescu, între două ramuri de copac închipuind o liră, ne apare accidentat, furtunile vieții par să fi mușcat adânc din el - un grohotiș pare să-i fie pieptul, cu el cad fragmente din lutul

1 Mai multe informații despre Biserica Sfinții Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafail din Paris, pot fi obținute accesând adresa de internet www.egliseroumaine.com. Începând cu 10 mai 2009, parohia a redevenit parte integrantă Bisericii-mame, intrând sub omoforul Mitropolitului Iosif, al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională (n.r.)

împietrit prea devreme, lăsând răni prea adânci, doar fața-i netedă, frumoasă în spiritualitatea ei, cată spre cer. Contemplându-l, crezi cu putere în darul de sus ce ți-a adus în cale un nou Orfeu ce farmecă cu cântul, lucrul, nelucrul și zarea, apropierea precum depărtarea.

În lumina aurorală lăsată de artist să se răsfrângă (Ion Vlad prea devreme plecat la cele veșnice) peste ființa nemuritoare a poetului, citim versurile primei strofe din *Odă - în metru antic* - scrise în limba franceză:

*Je ne pensais pas apprendre a mourir,
jeune a tout jamais drapé dans ma cape,
mon regard reveur montant vers l'étoile
des solitudes.*

*Nu credeam să-nvăț a muri vreodată,
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei înălțam visători la steaua
Singurătății.*

Creația de excepție a sculptorului Ion Vlad închinată poetului național, de la a cărui trecere în veșnicie s-au împlinit, la 15 iunie, 120 de ani, merită a fi văzută și revăzută de câte ori ne vor purta pașii în capitala Franței. Vom împlini astfel un act de cultură ce ne va aduce cu sine bucuria imensă de a ne împărtăși pe pământ străin de harul spiritului creator românesc.

Acest har aduce în dar o podoabă nouă șiragului de bijuterii artistice ce strălucesc de veacuri în Orașul Lumină.

MIHAI EMINESCU - 120

Placă comemorativă Mihai Eminescu dezvelită la Viena

La 30 ianuarie, la Viena, a avut loc ceremonia dezvelirii plăcii comemorative aplicată pe clădirea de pe strada Porzellangasse nr. 9, în care a locuit marele poet român în anul 1869.

Conform datelor furnizate de către domnul Ioan Godja, lucrarea și aplicarea pe clădire a plăcii memoriale, au fost făcute de către Asociația „Unirea” din Viena, condusă de domniile Marius Lebădă și Dorel T. Usvad, care au suportat toate costurile. „Este de apreciat acest gest minunat și de aceea am dorit să fac cunoscut acest lucru. Dacă cei care au putere financiară pentru sprijinirea desfășurării activităților culturale de acest gen în diaspora nu fac nimic în acest sens, este bine că se găsesc oameni minunați, care se gândesc la concetățenii lor și vor ca numele acestora să nu fie date uitării.”

Publicul a fost mai puțin numeros decât s-ar fi așteptat organizatorii. Printre cei prezenți s-au numărat: însărcinatul cu afaceri al României, Adriana Stănescu din partea Ambasadei Române de la Viena, prof. univ. dr. Laura Cheie, consilier cultural al Ambasadei Române la Viena, prof. univ. dr. Dama Hans de origine din Sânnicolau Mare, scriitor și poet, prof. univ. dr. George Achim de origine din Baia Mare, de la Universitatea de Romanistică din Viena, jurnalistul Laurențiu Stancu, prof. Sifora Sava, Ioan Godja,

președinte al Asociației Cercul Cultural „Unirea” din Wiener Neustadt, Mihai Manole, Sorin Gheorghe și alții.

„Înainte de a fi dezvelită placa memorială, d-na Adriana Stănescu a rostit câteva cuvinte despre ziua de naștere a poetului, despre cei 120 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, de faptul că inițiativa a fost luată de către Asociația „Unirea” din Viena, pe această cale aducându-se felicitări conducerii acesteia și spunându-se că este un lucru deosebit de a exista români de acest fel, care aduc cinste și onoare României.”

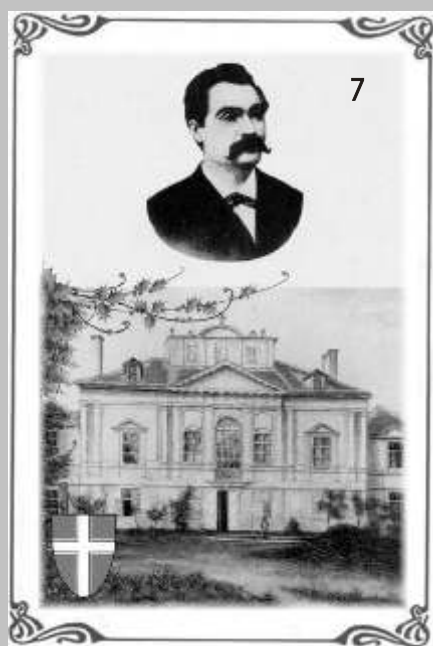
Mihai Eminescu la Viena

1. Porzellangasse nr. 9, 1090 Wien - casa în care a locuit M. Eminescu în anul 1869;

2. Kollergasse 3, 1030 Wien - clădirea în care a locuit M. Eminescu în perioada aprilie- octombrie 1871;

3. Landstrasse, 1030 Wien - Dianagasse 8 - clădirea în care a locuit M. Eminescu din toamna anului 1870 până în mai 1872;

4. Schaumburgergasse 15, 1040 Wien - locuința lui M. Eminescu în semestrul de iarnă 1872;

5, 6. Landstrasse 1030 Wien - Gärtnergasse 5 - locuința lui M. Eminescu în semestrul de vară 1872 ;

7. Clădirea unde a fost internat și îngrijit de prof. univ. dr. Leidersdorf în perioada 2 noiembrie 1883 - 26 februarie 1884.

(Imagini puse la dispoziție de Ioan Godja, Viena)

Inedit spectacol omagial Mihai Eminescu la Baia Mare

Teatrul independent „Ararat” din Baia Mare, despre a cărui activitate am mai scris în paginile revistei noastre, a găsit o frumoasă cale de a-l omagia pe Mihai Eminescu în acest an, în care s-au împlinit 120 de ani de la trecerea în infinit a Poetului. Este vorba despre spectacolul „Pe mine mie... redă-mă”, o incitantă și originală incursiune în viața și opera lui Mihai Eminescu și un veritabil tur de forță actoricesc.

Scenariul construit de actorul și regizorul Claudiu Pintican reușește să îmbine într-un întreg dens și unitar, versuri din aproximativ 40 de texte eminesciene, printre

care: fragmente din *Scrisori*, *Floare albastră*, *Odă (în metru antic)*, *Cugetările sârmanului Dionis*, *Femeia*, *măr de ceartă*, *Lucașfărul*, *Glossă*, *Memento mori* și altele. La desăvârșirea spectacolului inedit care depășește cu mult prin construcție, mișcare scenică, forță și expresivitate ceea ce suntem obișnuiți să înțelegem printr-un recital, au contribuit balerina și coregrafa Alina Szasz, cântăreața Casandra Hauși, actorii Diana Podăreanu, Adriana Covaci, Dana Ilie Bărbosu și Anton Tauf, precum și coloana sonoră originală, semnată de compozitorul Călin Ionce.

Sărbătoarea românilor din Viena

Adrian MARCHIȘ

Din 2006 s-a statornicit ca de Ziua Europei, 9 mai, românii stabiliți în Viena și împrejurimi să se întâlnească la o sărbătoare românească. Nu oriunde, ci în Parcul Laaerwald din districtul 10, într-o frumoasă poiană înconjurată de pădurea de foioase, la Poarta Maramureșeană monumentală dăltuită de meșterul Toader Bârsan de pe Valea Izei. Dorul de țară, dorul de obârșia natală le-au fost alinate cu mâncare și băutură tradițională de Maramureș, cu melosul Petreuşilor, a soților Giurgi și a membrilor Ansamblului Național „Transilvania” din Baia Mare. Și dacă Maramureșul, prin autoritățile județene, dă rostuire sărbătorii românilor din Viena, a venit vremea ca reprezentanții Ambasadei României din capitala Austriei să fie mai aproape de conaționalii noștri, de românii stabiliți acolo. Pentru cititorii „Familiei Romane” am consemnat câteva opinii de la fața locului, inclusiv declarația doamnei ambasador Silvia Davidoiu.

Adrian Marchiș: Domnule Teodor Ardelean, director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, sunteți și dumneavoastră aici pentru a treia oară, după instalarea porții maramureșene monumentale de aici, din parcul Laaer Wald, din centrul Vienei. Ce ziceți dumneavoastră de această sărbătoare a românilor de Ziua Europei?

Teodor Ardelean: Zic: Merită! Într-o capitală culturală permanentă a Europei, cum este Viena, alături de Paris și Praga, românii de aici merită o astfel de poartă, pentru că această poartă este semnul, nu numai al trecerii,

La poarta maramureșeană din Viena.

ci al petrecerii, adică intrăm pe sub poartă, și pe sub poartă ne aducem aminte cine suntem. Românii din Viena nu trebuie să uite că cele mai importante simboluri maramureșene, și până la urmă românești, sunt biserica și poarta. Poarta maramureșeană este cea mai falnică construcție din gospodăria țărănească, ea exprimă măreția și semeția și, în același timp, umilința pentru că prin poarta mare trecem în picioare prin poarta mică, pietonală, ne aplecăm, ne închinăm, facem cruce când intrăm în gospodăria omului. Iar poarta maramureșeană îi unește pe românii din Viena și din Austria.

Mihai Nae: Da, sunt de 20 de ani la Viena.

A. M.: *Cum apreciați această sărbătoare, Ziua Europei, de această dată, iată, la poarta maramureșeană din parcul Laaer Wald.*

M. N.: Nu pot să răspund decât ușor emoționat. A vedea aici, în cartierul 10, o poartă maramureșeană este totuși un gest nu numai de îndrăzneală, dar este practic. Rămâne o poartă, iată că însăși poarta ajunge să își valorifice simbolistica, este o poartă deschisă prin care poporul austriac este invitat să treacă înspre cunoașterea valorilor noastre tradiționale, ale românilor.

Socaciu Marcela: Da, eu locuiesc aici de 8 ani, sunt din Bihor de loc, și am auzit de inițiativa respectivă din ziar, era un anunț.

A. M.: *Despre această întâlnire a românilor, aici la poarta maramureșeană.*

S. M.: Poarta Maramureșului n-ar fi rău dacă s-ar numi și poarta Transilvaniei, că ar avea o rezonanță mai puternică pentru austrieci, să se promoveze turismul mai tare.

A. M.: *Care este simbolul României și al Maramureșului...*

S. M.: Da, este simbolul românilor, dar ar avea o rezonanță pentru austrieci, pentru că, din câte înțeleg, se promovează turismul spre România. Nu știu dacă de patru ani s-au dus înspre Maramureș, ceea ce e păcat, e un mare păcat. E o inițiativă extraordinară care pe mine mă miră: că exact din Maramureș oamenii de acolo, deci toată stima și respectul pentru ei, au avut această inițiativă. Dar trebuie să bată moneda mai tare, ca să aibă un ecou mai puternic, să nu se limiteze doar la atât. Sunt comunitățile de români care majoritatea se întâlnesc la biserica ortodoxă, probabil la biserica pentecostală, sau care mai sunt, eu nu am cunoștințe, da, e o comunitate destul de mare care, dacă ar fi mai tare înștiințată, ca să rezoneze mai tare cu austriecii, pentru a se promova turismul, că altfel, n-o să aibă nici un efect. Deci, o să fie ca o întâlnire câmpenească de acum înainte, mulți ani. Rămânem la stadiul ăsta dacă nu se investește mai mult.

G.B.D.: Permiteți-mi să mă recomand: numele meu este doctor Grigoriu Barbu Dinu, sunt cetățean cu dublă cetățenie română și austriacă, sunt de 31 de ani stabilit în Austria, dar în viitoarele luni mă repatriez definitiv în patria mamă, nu numai în România, cât și în orașul Brașov, unde sunt avocat. Singurul lucru care ne

unește este poarta maramureșeană, ca un simbol românesc în primul rând și de-abia în subsidiar al Maramureșului, pentru că românii nu uită că sunt români indiferent unde s-ar afla, dar păstrează o iubire simbolică pentru Maramureș. Europa e un sentiment foarte amestecat, refuz să-l definesc pentru că în amestecul acesta de reclamă și minciună nu vreau să mă amestec. Dar românii apreciază că sunt români chiar dacă nu sunt din Maramureș, când este o poartă maramureșeană dintre cei mai străvechi români dintre români: maramureșenii. Vă privim cu invidie, noi care suntem români din alte părți ale României și nu din Maramureș.

A. M.: *Poarta maramureșeană este în primul rând simbolul României, eu știu că această poartă nu simbolizează o întâlnire a maramureșenilor sau specificul unei zone a țării care este Maramureșul. Această poartă este aici pentru a se întâlni ei, românii, la un simbol.*

G.B.D.: Aveți cea mai ciudată definiție a porții dumneavoastră. Timp de peste 100 de ani românii au fost prezenți în Viena, dar nu au fost solidari, românii nu au fost uniți, tristă realitate. Este prezența porții dumneavoastră maramureșene, care i-a adunat pe români aici, români ortodocși majoritari, români catolici minoritari, români, cetățeni români de religie mozaică, evrei, cât și minoritate ungară din România. Și toți au venit pentru prima dată în comun aici acum patru ani, când românii sunt atestați documentar de 350 de ani aici în Viena. Acum patru ani când a fost dezvelirea porții dumneavoastră, au venit români de la comunitatea evreiască din Viena, români de la biserica ortodoxă din Viena, de la biserica greco-catolică din Viena, români din Viena indiferent care le-a fost originea, din orice punct de vedere, au venit pentru prima dată aici. De ce? Pentru că Maramureșul în România e un mythos, și fiți mândri.

A. M.: *Eu reprezint un post național public de radio, și tocmai de aceea aș vrea să generalizăm și să nu particularizăm pe Maramureș. Și atunci întrebarea mea este: considerați că este bine venită o asemenea sărbătoare a românilor stabiliți în Viena și în Austria?*

G.B.D.: Răspunsul este **per a contrario**, cum zicem noi juriștii, dacă nu ar fi poarta dumneavoastră maramureșeană, fiți siguri ca nu i-ați vedea aici uniți cu toții.

A. M.: *Vă mulțumesc foarte mult.*

*A.M.: Domnule Ioan Godja, știu că sunteți de mulți ani stabilit aici, la Viena, ați înființat și o asociație a românilor pe care ați denumit-o **Unirea**, ați avut și această inițiativă. Cum este pentru dumneavoastră, pentru românii de aici, această sărbătoare de Ziua Europei la poarta maramureșeană?*

I.G.: Iată că în acest an cei de la conducerea Consiliului Județean Maramureș au făcut în așa fel ca să recupereze tot ceea ce s-a pierdut anul trecut, să recupereze în acest an. Și iată că Dumnezeu este alături de noi, cu acest timp minunat, cu lume multă, cu lume bună și, cu siguranță, că se va încheia cu petrecere, așa cum dumneavoastră știți de acum doi ani, sunt sigur că niciun român care a fost prezent la această festivitate nu are cum să uite această minunată petrecere. Așadar, sunt sigur că se va duce vestea peste tot, despre această zi minunată pe care astăzi o desfășurăm la poarta maramureșeană, în mijlocul Vienei.

*A.M.: Am o curiozitate gazetărească, domnule Ioan Godja. Ce face Asociația **Unirea** pe care o conduceți pentru promovarea României aici, în Austria și în Viena?*

I.G.: Cu mare sinceritate voi spune că, din răsuneri, ne zbatem să facem într-adevăr o promovare cât se poate și mai ales despre Maramureș, pentru că dacă rădăcinile îmi sunt de acolo, nu am cum să pun bază în altă parte. OK, iubesc întreaga Românie, este țara mea unde m-am născut, dar Maramureșul îmi este mult mai drag, este un loc mai frumos, așa îl văd eu, cu oameni sinceri, cu oameni muncitori, cu oameni minunați, prea puțini dintre maramureșeni au adus lucruri negative întregii României, doar cinste și onoare. Și din cauza asta încercăm, prin asociația pe care eu o reprezint, Asociația Cercul Cultural Româno-Austriac, care sediul îl are în Wiener Neustadt unde și eu locuiesc, am încercat de nenumărate ori să organizăm festivități în care au fost invitați mulți dintre austrieci, să le arătăm partea plină a paharului cum s-ar spune, și nu altceva. Da, lucrurile pozitive și nu cele negative pentru că o știm mai ales noi moroșenii, dacă mergem la cules de ciuperci, nu ne uităm după cele putrede, le luăm pe cele care sunt mai frumoase și care sunt mai fragede. Tot la fel și noi trebuie să privim și lucrurile cele pozitive. Așadar, nu de mult, după cum bine știți, și radioascultătorii știu că, în preajma sărbătorilor de Paști, noi am organizat cu asociația acel festival al oului încondeiat, iată că, pentru a treia ediție au fost prezenți mulți austrieci, din păcate au fost mai puțini

români. Explicația nu am găsit-o încă. Bine ar fi și prin intermediul dumneavoastră fac acest apel conducerii Ambasadei Române de la Viena și autorităților române să fie alături de noi pentru că merită. Noi nu facem pentru familia noastră, noi nu facem pentru copiii noștri, noi facem pentru întreaga Românie și facem pentru ca lucrurile negative să fie lăsate în umbră și cele pozitive să fie scoase în fața tuturor.

Doamna ambasador Silvia Davidoiu: Este o zi deosebită pentru mine. Pentru prima oară, particip la acest eveniment, pentru că am preluat de curând conducerea Ambasadei României de la Viena și sunt extraordinar de plăcut impresionată de idee. Este extraordinar, în contextul european actual, să vezi la Viena un spectacol de muzică populară românească din Maramureș, oameni, și austrieci și români plecați din România de mai mulți ani, și maramureșenii noștri cum se bucură împreună și serbează împreună această zi de 9 Mai. Eu cred că simbolizează ceea ce înseamnă procesul de integrare europeană, este foarte edificator pentru momentul ăsta. Și mă bucură foarte mult că evenimentul organizat de noi se pare că a ajuns deja o tradiție, după cum spunea și primărița sectorului Favoriten, unde are loc, a devenit deja instituție. Și spuneam că mă bucură acest lucru întrucât evenimentul nostru a fost menționat în programul evenimentelor de marcarea a Zilei Europei pe care și l-a asumat și reprezentanța Comisiei Europene de aici și autoritățile orașului Viena. Serbarea de la poarta maramureșeană a fost amintită în toate ziarele locale și cele de acoperire națională ca fiind un eveniment ce se organizează în marja Zilei Europei, deci, suntem europeni.

*Teodor Ardelean,
redactor șef „Familia
română” de vorbă cu
Excelența Sa
Doamna Silvia Davidoiu,
ambasadoarea României
la Viena (foto sus)*

Fotografiile de Adrian Marchiș

Rapsozi maramureșeni: interviu cu Lupu și Cornelia Rednic

(fragment)

Nicolae DOBOȘ

N.D.: Vreau să vă spun înainte de-a intra în șirul de întrebări că maramureșenilor le este foarte dor de dumneavoastră și de doamna Cornelia pentru că dumneavoastră reprezentați Maramureșul indiferent în care colț al lumii ați merge și maramureșeanul, știți dumneavoastră foarte bine, nu uită niciodată de cei care-l reprezintă cu cinste. Cât stați la Sighetu Marmației?

L.R.: Să știți că și nouă ne e dor tare de Maramureș și de maramureșeni, am spus și o spune de nenumărate ori. Am zis că nu ne rupem de Maramureș niciodată, chiar dacă mergem la unele emisiuni. Eu nu glumesc, mai râd: „Măi, voi în Maramureș ați trăi și fără salar”. Acum suntem în concediu. Avem multe nunți în zonă: la Cereteze, Negrești, în partea asta, spectacole foarte multe chiar și în zilele de lucru, în cursul săptămânii. Luăm câteva zile de concediu, 21, restul le lăsăm pentru iarnă. Cred că mergem ori în Londra, ori în America.

N.D.: Domnule Rednic, ca să nu fiu foarte răutăcios, totuși care este diferența dintre Maramureș și București? Cum v-ați acomodat?

L.R.: Niciodată. Acolo avem serviciul, acolo suntem mai aproape de televiziuni, dar am spus nu ne-am obișnuit și n-o să ne mai obișnuim niciodată. Bucureștenii, am zis cândva poate vom face să scriem o carte: „Cornelia și Lupu Rednic fără cântec prin București” și o să spunem exact, anumite chestii cum sunt bucureștenii. Nu-s poate oameni așa de răi, dar poate și traficul ăla aglomerat, căldura aia, vă dați seama, poate și chestia asta îi face să fie un pic mai răi. Dar noi zicem că maramureșenii nu ne asemănăm cu nimeni. Dacă mergi în lumea asta, loc mai frumos și oameni mai buni ca maramureșenii nu există. Și ardelenii sunt deosebiți dar noi zicem că maramureșenii suntem niște oameni extraordinari. Nu că aș fi eu din Maramureș, sau că am fi noi aici la Sighet. Dar aș zice că suntem niște oameni extraordinari, muncitori. Suntem câteodată iuți la mânie dar ne trece, nu ținem mânie multă.

N.D.: Ne împăcăm repede. Haideți să vorbim despre familia Rednic, pentru că, în afară de a fi artist mai avem obligația, artiștii, să avem grijă de familia noastră. Spuneți pentru ascultători, ce înseamnă familia pentru dumneavoastră?

L.R.: Eu sunt născut în Zodia Fecioarei 9 septembrie 1969. Sunt un familist convins, îmi iubesc familia, părinții și socrii. Dacă nu ai familie poți să realizezi orice în viață, că nu ai nimic, nu ai realizat nimic. Eu stau de ginere la socrii de vreo 15 ani. Să știți că noi nu suntem

CARTE DE VIZITĂ LUPU ȘI CORNELIA REDNIC

Cornelia și Lupu Rednic sunt doi rapsozi recunoscuți ca păstrători ai adevăratelor valori ale folclorului maramureșean. Deși sunt faimoși, sunt oameni modești și cu frică de Dumnezeu și, de mai bine de 15 ani, împart bune și rele. Au călătorit mult și au văzut de toate și peste tot au fost primiți cu drag. Pentru Maramureș ei sunt sinonimi cu veselia, merg la petreceri, la nunți și botezuri. Peste tot alină inimile și sufletele oamenilor cu ritmurile vesele și vorbele cu tâlc ale Maramureșului.

În anul 2008, Cornelia Rednic și formația Pindu au lansat primul album de muzică aromână intitulat *Ascultami gione arman*. Albumul conține un număr de 12 piese culese și compuse de nume foarte bine cunoscute de aromânii din Dobrogea precum: Silvia Enache (Sirma Guci), Hrista Lupci, Cristian Ionescu, dar și 3 piese noi interpretate pentru prima oară de către Cornelia Rednic și Gigi Sima, solistul formației Pindu. Albumul este produs de Rednic Sound.

Discografie: folclor maramureșean: *Care frunză pică jos, Să trăia prietenii mei, Mândruță cu ochi de mură* - Cornelia și Lupu Rednic; muzică aromână: *Asculta-mi gione arman* - Cornelia Rednic, Gigi Sima și Formația Pindu, muzică ușoară: *Mi-e dor* - Cornelia Rednic.

Turnee în străinătate: Franța (1996), Republica Moldova, Germania (1997), Austria, Viena (2000), Republica Cehă și Suedia (2002), SUA, Chicago (2003), 2005, Marea Britanie - Londra (2005 și 2006), Spania - Castellon (2006 și 2007), Arganda Del Rey, Madrid (2007 și 2008), Irlanda - Dublin (2007). (sursa www.corneliasilupurednic.com).

Casilda CIOLTEA

separați cu banii, cu mâncarea. Poate și-acasă unii cu părinții nu sunt așa de uniți. Ne-a fost foarte greu dar ne-am unit toți și am făcut lucruri extraordinare.

N.D.: Într-o familie mare.

L.R.: Părinții stau în comuna Șieu, la fel și socrii și Cornelia îi iubește la fel cum iubesc și eu pe părinții Corneliei.

N.D.: Am înțeles că pregătiți un CD cu cântece aromâne. Ce ne puteți spune despre CD-ul acesta? Noi în exclusivitate o să-l difuzăm.

C.R.: În exclusivitate pentru că vorbesc, să spun așa, pentru prima dată despre acest lucru pentru public. Într-adevăr, împreună cu Gigi Sima și cu formația Pindu din Constanța, pregătim un al doilea album cu muzică aromână, avem deja pregătite cam 80% dintre piese, se lucrează pe negative și, în funcție de cum vom avea timp, atât eu cât și băieții de la Constanța vom intra în studio să înregistrăm. Și dacă ne ajută Dumnezeu, septembrie, octombrie, noiembrie, lunile astea lucrăm la materiale și apoi să iasă pe piață.

N.D.: Deci, preconizați ca la sfârșitul anului să fie pe piață CD-ul?

CR.: Cred că da, prin noiembrie să fie pe piață. Cam așa ne dorim. Acuma să vedem cum vom avea timp. Că totul depinde de timp.

N.D.: În turneele în zonele românești, cum v-ați simțit văzând românii de acolo?

C.R.: În străinătate, și pentru prima dată am observat acest lucru atunci când am fost în S.U.A., tinerii iubesc folclorul și tradiția, folclorul autentic, sunt foarte interesați de asta. Chiar unii dintre ei ne-au mărturisit și poate cu siguranță Lupu o să vă spună, o să vă povestească pe larg, mulți dintre ei mi-au povestit că atunci când erau în țară, nu iubeau și nu îndrăgeau absolut deloc folclorul și muzica populară și nu simțeau nici un fel de atracție pentru ele. Dar, odată ce-au plecat departe, dorul de țară i-a făcut să simtă și să-și dea seama că de fapt asta-i ceea ce ne reprezintă pe noi afară și oriunde în lume, oriunde am merge: folclorul și tradiția românească.

N.D.: Când vorbim de tradiția românească, mie-mi place să vorbesc de tradiția maramureșeană.

C.R.: Și tradiția maramureșeană și tradiția românească, e foarte important.

N.D.: Este foarte adevărat. Numai că eu mă gândeam tot timpul la moroșenii care-s plecați prin Spania, prin Occident, prin Europa, pe oriunde. Oamenii aceștia cum v-au primit acolo?

C.R.: Am să fiu foarte sinceră și am să vă spun că am întâlnit și maramureșeni care nu mi-au plăcut și care nu pot să spun că fac cinste numelui de Maramureș. Însă, în egală măsură ba chiar mult mai mult, am întâlnit moroșeni care ne-aduc cinste. Maramureșenii care fac cinste numelui de Maramureș și a ceea ce înseamnă ospitalitate, tot ceea ce învățăm noi de la bunii și străbunii noștri. Dar nu putem să ne ascundem după deget și să nu recunoaștem realitatea. Sunt și maramureșeni, pentru că orice pădure are uscăturile ei, la fel îi avem și noi pe ai noștri, însă sunt ai noștri și trăim cu ei, n-avem ce să facem. Și trebuie să-i acceptăm și poate ar fi bine să încercăm să îndreptăm lucrurile, să fim un pic mai uniți, adică cei care fac bine și cei care fac cinste numelui Maramureșului, moroșenilor, poate ar trebui să lupte mai mult pentru că eu cred că fiecare om poate fi îndreptat.

L.R.: Ziceați de românii din străinătate, de maramureșeni. Am fost și am văzut și români în America care nu se comportă românește. Dar majoritatea la care am fost ne-au așteptat, exact ca la noi: îți pun pe masă tot ce au în frigider, să mâncăm, să ne petrecem. Am fost în Spania, doi ani la rând, de Ziua Națională a României.

Am fost la Castellon când a fost și domnul președinte Traian Băsescu și am fost după aceea la Madrid, la Arganda del Rey. Acolo, Președintele Asociației Românilor e un maramureșean. Și acolo-s foarte mulți maramureșeni și bistrițeni. Și ei mai moi, mai blânzi, foarte frumos. Anul trecut, spectacolul pentru Ziua României a avut loc în 29 noiembrie, atunci e născută Cornelia, soția mea, și am fost pe un stadion. A fost așa de frig, ca niciodată, de crăpau gardurile, așa de frig a fost. Și am cântat live, nu playback și la final, a fost foarte frumos. Când am terminat, frig, au stat oamenii cât am cântat și toți românii care au fost acolo i-au cântat Corneliei „La mulți ani!”. Un stadion întreg.

N.D.: Extraordinar! Vroiam să vă întreb de proiectele de viitor.

L.R.: Noi avem trei albume de muzică populară, are Cornelia un album de muzică ușoară și un album cu muzică armânească. Am să vă aduc și dumneavoastră să audă și telespectatorii. Acum se pregătește de-al doilea album de muzică armânească și ne pregătim de-al patrulea album de muzică populară.

N.D.: O surpriză frumoasă, mulțumim anticipat! Proiecte de viitor privind turneele în zonele românești?

L.R.: Avem niște invitații pentru America, avem tot de la o comunitate de români, un băiat extraordinar, a fost de mulți ani dansator la Junii Sibiului, a plecat în America, în Atlanta, e realizat foarte bine acolo și a vrut să facă sărbătorile, Crăciunul și Revelionul, cu noi. Așteptăm să vedem dacă se concretizează și cred că mergem în America. Dar dacă nu, mai repede o să ajungem în Londra.

N.D.: Ce concerte aveți acuma stabilite?

L.R.: Deja în noaptea asta plecăm înspre Focșani. Mâine avem nuntă la Focșani, duminică dimineața la 8,30, maxim 9, trebuie să fim la Certeze, oșenii se îmbracă tradițional, țărănește până la starea civilă. Cântăm acolo de la 9 până la 11 maxim 12, până la starea civilă, urcăm în mașină și mergem la un prim spectacol în comuna Botoșana, lângă Rădăuți, în comuna domnului președinte al Consiliului Județean al județului Suceava, domnul Flutur. De-acolo mergem în altă comună la „Zilele comunei Dorna-Arini” iar noaptea suntem la nuntă la Certeze. Pe 25 avem un botez la machedoni, în Constanța, pe 27 un spectacol la Drobeta Turnu Severin, pe 28 un spectacol la Zilele orașului Târgu Cărbunești și pe 29 nuntă, pe 30 nuntă.

N.D.: Când vă odihniți?

L.R.: Nu știu. Să știți, când am plecat la drum, am fost copii așa mai necăjiți și omul încearcă să-și facă un trai mai bun, să trăiască și el mai decent, să-și mai facă o căsucă, să-ți mai faci lucruri mai frumoase că nu știi ce-ți aduce ziua de mâine. Am zis că o să ne odihnim când o să ne vină timpul, când murim.

N.D.: Ce le doriți maramureșenilor?

L.R.: Să știe că niciodată n-o să-i uităm, venim cu drag, și de oriunde venim, când am intrat în județul Maramureș parcă alt aer respirăm, altfel. În orice caz, să le-ajute Dumnezeu să fie sănătoși și să ne vedem cu bine. S-ar putea, v-am promis un spectacol foarte frumos de sărbătorile de iarnă.

Activități culturale ale românilor – de la Heidelberg la Strasbourg

Dr. Mirel GIURGIU

membriu al Asociației „Al. I. Cuza” din Heidelberg, Frankenthal, Germania

La sfârșitul ultimei săptămâni din luna martie a.c. membrii Societății Culturale Româno-Germane A.I. Cuza cu sediul la Heidelberg, împreună cu invitații lor, au trăit emoțiile întâlnirii, reîntâlnirii pentru unii, cu doamna profesor Georgeta Filitti de la Facultatea de Istorie și Filozofie a Universității din București.

Acest eveniment s-a petrecut la catedra de filologie romanică a Universității din Heidelberg și a reunit o asistență formată din studenți, doctoranzi și specialiști din domeniile cele mai diferite, reuniți fiind în numele unei pasiuni comune care se cheamă „Istoria românilor”.

Doamna profesor a vorbit despre Elisabetha I, regina României, punând accentul pe latura poetică și literar-artistică a biografiei celei care este cunoscută în lumea muzelor sub pseudonimul de Carmen Sylva.

Câte lucruri interesante și inedite am aflat în acea seară este greu de rezumat. Să încercăm să ne amintim, împreună cu doamna Filitti, că prințul Carol (viitorul rege Carol I al României) s-a reîntors pe la 1869 în patria lui, să-și vadă rudele și părinții, abia după ce-și împlinise gândul cu putere de jurământ, de a nu ieși din țară decât pe drum de fier... Și prințul ieși din România pe calea ferată nou construită ce lega Bucureștiul de Giurgiu. Pe viitoarea lui soție avea s-o cunoască la Baden-Baden, unde se dusesse să-și întâlnească rudele care, la vremea aceea, formau perechea regală a Prusiei. În ambianța policromă, plină de calm și liniște a celebrei stațiuni, monarhii își petreceau săptămânile și lunile de toamnă. După câteva săptămâni, întors de la Paris, prințul Carol se căsătorii cu Elisabeta, fiica principelui Hermann de Wied, în orașelul german Neuwied, care era locul de naștere al miresei. La câteva zile după cununie, tânăra pereche pleca spre România.

Mărturisesc că, înainte de a asculta alocuțiunea doamnei Filitti, la fel ca mulți ascultători prezenți în acea seară la Heidelberg, știam foarte puține lucruri despre opera literară a reginei Elisabeta I. Chiar dacă volumele scrise de Carmen Sylva nu au fost reeditate, iar din partea criticii literare de la noi s-a bucurat de puțină atenție, am aflat ascultând prelegerea, că regina a publicat sub pseudonim volumul de poezii lirice *Liniștea mea*, un altul de poezii filozofice intitulat *Ahasverus*, romanul *Astra*, o dramă care se cheamă *Meșterul Manole* și mai ales a avut harul și darul să scrie *Poveștile Peleşului* și *Cugetările unei regine* - lucrare ce a fost premiată de Academia Franceză - ceea ce, să recunoaștem, nu e puțin lucru...

Am avut parte de o seară istorico-literară care ne-a încântat, izbăvind-ne de oboselile de peste săptămâna care tocmai se încheia, într-o ambianță culturală colorată de întrebările ascultătorilor și de replicile admirabile ale doamnei profesor care nu uita să remarce și să sublinieze rolul de protectoare a artelor și artiștilor pe care l-a jucat

regina Elisabeta la întretăierea veacului al XIX-lea cu cel de-al XX-lea. Multe societăți de binefacere, cămine și școli purtau la vremea aceea numele reginei, marele George Enescu s-a bucurat de sprijinul și încurajarea ei venite, ca și în cazul altor artiști, mereu la momentul decisiv al carierei lor.

Ne-am dori să avem cât mai des ocazia să relatăm astfel de fapte de cultură care ne fascinează și ne apropie unii de alții, marcând identitatea românească ca pe o simfonie în concertul țărilor Europei Unite tot pe temelii culturale. Ne face plăcere să menționăm că la seara culturală descrisă mai sus, a participat și doamna Liana Silaghi reprezentând Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare.

Nu este pentru prima dată când se organizează la Strasbourg o conferință despre locul României în eșichierul istorico-politic între Occident și Orient. Dar pentru întâia oară, duminică 5 aprilie a.c., tematica aceasta atât de vastă a fost și va continua să fie abordată la nivelul Asociației Culturale Amicale a Românilor alsacieni - A.C.A.R. Dezbaterile au început cu o alocuțiune susținută de domnul Pierre Nicolas - economist-consilier, consultant în domeniul economiei și istoriei contemporane a României. Conform părerii domniei sale, țara noastră are particularități care o fac extrem de interesantă și atractivă pentru mediul de afaceri occidental. Relevând vocația pentru agricultură datorată în bună parte solului bogat în cernoziom și cea pentru turism, datorată varietății extraordinare a reliefului, Domnul Nicolas susține, pe bună dreptate, că este nevoie de o infrastructură pe măsură tocmai pentru a pune în valoare atuurile românești. Este greu de acceptat faptul că o mare parte din traficul rutier între Vest și Est, ocolește țara noastră din cauza lipsei unei rețele de autostrăzi care să fie conectată la cea existentă în centrul și vestul continentului european. Multe mărfuri, multe proiecte și, în final, mulți bani se pierd neavând căi moderne de circulație în interiorul țării, pe care mulți turiști ar dori să o viziteze și să o cunoască îndeaproape.

Excelența sa, domnul Marcel Alexandru, Consul general al României la Strasbourg, participant la reuniunea ce a avut loc la sediul asociației A.C.A.R. - insistă în cuvântarea sa pe necesitatea reformării principalelor instituții românești, modernizarea și îmbunătățirea funcționalității lor, în deplină concordanță cu legislația după care se ghidează instituții similare din cadrul Uniunii Europene în țări cu vechi state de serviciu în această Uniune: Anglia, Franța, Germania... În felul acesta s-ar găsi căile adecvate pentru combaterea corupției - o problemă spinoasă care nu poate fi rezolvată decât în acord și colaborare strânsă cu celelalte țări europene care și ele suferă de flagelul corupției - și pentru îmbunătățirea

climatului socio-politic de la noi. Asistența, în rândul căreia remarcăm prezența a numeroși cetățeni francezi și români, tineri studenți, doctoranzi veniți din țară, diferiți specialiști, oameni de cultură interesați de poziția României în cadrul U.E și al NATO, participă activ la discuții punând întrebări interesante: „La ce servește NATO la ora actuală, având în vedere că inamicul potențial pentru care a fost creată această organizație a fost desființat?”, „Care sunt noile provocări la care trebuie să răspundă NATO și U.E. și în cadrul acestor organizații, cum acționează România?”, „Cum redefinim rolul politicului, al statului de drept în societatea modernă, vis-a-vis de factorul economic, de influență exercitată de instituțiile bancare în contextul crizei economice actuale?”, „Cât control este necesar să exercite statul pentru a

menține echilibrul de care are nevoie orice societate cu veleități democratice afirmate și consfințite constituțional?”

Multe dintre aceste întrebări au primit răspunsuri interesante și competente - cu toate acestea tematica abordată este departe de a fi epuizată, de aceea următoarele manifestări culturale vor ocaziona dezbateri și discuții ample la care vor fi invitați specialiști din economie, sociologie, istorie și din domeniul diplomației.

Pentru a putea lămuri măcar parțial chestiuni ale prezentului, e necesar cred, să aruncăm o privire în trecutul relațiilor dintre lumea românească pe de o parte - cea apuseană și orientală pe de altă parte. Ne-am propus să dialogăm cu istoria și cu istoricii în cadrul viitoarei reuniuni din cadrul Asociației Culturale și Amicale Românești al cărui președinte este domnul Gabriel Penciu.

Întâlnirile de suflet ale „Familiei Române”: Ileana Anghel Meșter (Canada)

Antoaneta TURDA

Moto:

*Spre colțul meu de lume-ndepărtat,
Apleacă-ți nimbul și căutătura,
La ruga mea de dezrădăcinat ;
Și fă, să-mi treacă dorul de acasă,
Să mă ajuți când greul mi-e mai greu,
Să-mi întărești credința-n Dumnezeu,
În neagra pribegie ce m-apasă...
Și să-mi sfințești bucatele pe masă,
Icoană mândră, din Ardealul meu.*

Ileana Anghel Meșter - Icoana pe sticlă

Plecată din Baia Mare în vara lui 1987, Ileana Anghel Meșter este pentru băimăreni un nume cu profunde rezonanțe afective, deoarece prezența sa, de dinaintea părăsirii României, a umplut de bucurie nu doar sufletele copiilor care i-au fost elevi între 1965-1987, când a funcționat ca profesoară de desen la Școala generală nr. 4, ci și a colegilor de breaslă, atât de cunoscuți în mediul artistic băimărean. Revenirea în țara natală, după 22 de ani, a fost, desigur, nu doar pentru Domnia Sa, ci și pentru cei cu care a venit în contact, poate un prilej emoțional unic ce ne-a deschis tuturor drumul spre evocarea unor amintiri, care, chiar dacă cele mai multe sunt triste, puse una lângă alta, fără prejudecăți, se concretizează într-un amalgam revelator al unei experiențe individuale ce i-a oferit șansa să compare, acum după atâția ani, două lumi diferite: cea a unei României aflată sub negura comunistă și cea a Canadei, țară care, dincolo de echilibrul său proverbial, ascunde și ea, la fel ca toate țările „democratice” capitaliste, aceeași sălbăticie umană pornită din goana după câștig. Afirm aceasta gândindu-mă la scurta conversație avută într-o

după-amiază fierbinte de iulie, cu artista româncă, născută în 16 septembrie 1941, într-o familie de învățători din Abrud, conversație în care, dincolo de faptul că a conturat traiectoria sa intelectuală din care am desprins faptul că a terminat Liceul „Horia, Cloșca și Crișan” în 1959, iar în 1965, după absolvirea Facultății de Arte Plastice din București, a ales Baia Mare tocmai pentru că știa foarte multe despre tradiția picturală de aici, s-a transformat până la urmă într-un dialog care mi-a adus în fața ochilor acel tip de artist echilibrat, la care sensibilitatea artistică se îmbină perfect cu simțul realității, ceea ce a dus la o conversație francă, fără prejudecăți, în care realismul a învins, deseori, vraja și farmecul cuceritor al Ilenei Meșter:

Antoaneta Turda: Stimată Doamnă, ați revenit, așadar, după o foarte lungă absență, în orașul care v-a cucerit, în tinerețe, din auzite, fără a-l fi cunoscut, cu ce impresii?

Ileana Meșter: Cu o sumă de impresii care includ bune și rele, ca peste tot: în primul rând trebuie să mărtu-

risesc că m-a bucurat faptul că am regăsit aceiași oameni primitivi pe care îi lăsasem împovărați de jugul comunist, oameni care, în ciuda aerului lor provincial, demonstrează, încă o dată, căldura sufletului românesc. În altă ordine de idei, m-a șocat într-un mod extrem de neplăcut, înghesuiala și aglomerația construcțiilor plasate mai mult haotic decât estetic, dar m-a bucurat reconstituirea Centrului Vechi, cu clădirile sale pastelate și care dau acestui oraș un aer cu totul particular.

Antoaneta Turda: V-ați stabilit în Canada, cu doi ani înainte de prăbușirea comunismului, nu din considerente politice, ci familiale, întrucât sora Dvs., tot artist plastic, era stabilită în această țară, din 1976, mama Dvs. era, de asemenea, acolo, iar fiica Dvs., Dana, se stabilise din 1984, la New York. Cum v-a primit Canada?

Ileana Meșter: Nu m-a primit cu brațele deschise... soarta emigrantului implică întotdeauna un război al nervilor. Canada pare mult mai frumoasă privită de dincoace de ocean, pentru cei care știu că acolo nu au fost războaie și faptul că cetățenii săi sunt echilibrați, dar odată pătruns în tumultul cotidian observi, rând pe rând, lucruri care dezamăgesc sau cel puțin la care nu te așteptai, gândindu-te la ele din România...

Antoaneta Turda: Ca de exemplu...

Ileana Meșter: Robotizarea oamenilor care devin sclavii propriilor dorințe materiale, muncind, e adevărat, mult mai serios decât în fostele țări comuniste unde nimeni nu părea să aibă propria conștiință care să îi dea imboldul să facă lucrurile serios...

Antoaneta Turda: În acest context ideatic, al comparării celor două lumi, bazate pe mentalități diferite, cum priviți fenomenul cultural?

Ileana Meșter: Vedeti Dvs., societatea de consum, dincolo de bunăstare, implică și lucruri neplăcute, mai ales pentru un intelectual care își găsește greu loc într-o societate, de altfel bine așezată pe niște piloni solizi, dar în care cultura este și ea, la bunul plac al banilor, adică se practică o cultură de o factură cu totul diferită față de Europa și, de ce să nu o recunoaștem deschis, chiar și față de România. Aș îndrăzni să fac o mărturisire în acest context: pot afirma, chiar cu riscul de a supăra pe multă lume, că și în perioada comunistă, în ciuda dictaturii, arta s-a abătut totuși relativ destul de puțin de la valoarea ei, și dacă e să echilibrăm lucrurile și să judecăm corect atât Canada cât și România, din această perspectivă, ceea ce am observat cu tristețe în Canada este o prea puțină preocupare pentru arta adevărată, pentru estetic în general, fenomen oarecum similar cu cel petrecut în România comunistă, cu specificația că cele două cauze care au generat aceasta sunt total diferite, ducând, așa cum era firesc, spre rezultate diferite: în Canada preocuparea excesivă pentru partea materială iar în România, așa cum bine se știe, impunerea dictatorială spre anumite direcții, au dus spre degradarea manifestării artistice.

Antoaneta Turda: În condițiile unei atât de aprige lupte pentru existență, în care v-ați dat repede seama de

soarta artistului în țara de adopție, v-ați încumetat totuși să aduceți, în peisajul canadian, icoana pe sticlă, specific românească. Ce v-a determinat să faceți aceasta, conștientă fiind că vă asumați riscul de a nu fi nici foarte cunoscută, decât poate doar în comunitatea românească, și că nu veți avea o sursă serioasă de câștig.

Ileana Meșter: Când m-am stabilit în Canada, primul lucru, cum era și firesc, a fost să îmi găsesc un loc de muncă pentru a-mi câștiga existența, fapt care a dus la angajarea mea, în 1989, drept consilier artistic, la **Maison International de la Rive-Sud**, unde am rămas până la pensionarea din 2001 și unde am încercat să scot la lumină comorile spirituale românești care erau amestecate cu cele ale celor 64 de comunități de care s-a mai ocupat acest centru cultural. În paralel cu această activitate, care îmi ocupa tot timpul, inclusiv weekendul, m-am refugiat în pictura pe sticlă, în primul rând, din necesitatea de a avea un suport spiritual care să mă ajute să iau viața și greutățile pieptiș, iar în al doilea rând, pentru a înfățișa lumii frumusețea icoanei românești. Am început, așadar, să pictez icoane pe sticlă începând cu anul 1992, dintr-o pornire care a plecat de undeva, din adâncurile ființei mele și de la primele amintiri ale icoanelor văzute în copilărie. Drumul artistic parcurs până în ziua de azi s-a deschis și în urma unei lungi documentări în special prin bibliotecile Canadei unde m-am folosit de sumarul material existent.

Antoaneta Turda: Pentru că tot am adus vorba despre bibliotecă, unde v-ați petrecut mult timp, ca de altfel printre intelectualii români stabiliți în Canada, ce ați putea să ne spuneți despre preferințele Dvs. literare ce vizează diaspora românească?

Ileana Meșter: Sunt profund impresionată de poeziile viguroase și pline de substanță lirică ale lui George Filip și de poeziile lui Adrian Erbiceanu, precum și de proza lui Florin Oncescu, scriitorul care știe, într-un mod de-a dreptul miraculos, să prezinte realitatea cea mai crudă, îmbrăcată într-o proză cu reale valențe artistice.

Antoaneta Turda: Din preferințele Dvs. literare observ că se desprinde o idee foarte clară, aceea a artistului angajat nu politic ci civic, adică a artistului care coboară din turnul său de fildeș, fără egoism și prejudecăți, fiind capabil să ofere astfel publicului creații care nu sunt altceva decât niște felii tăiate din marele și fascinantul tort care e viața, în fața căreia stăm toți, când uimiți, când speriați, când revoltați...

Ileana Meșter mă studiază cu privirea-i senină, de un albastru ce îmi amintește neuitatele zile însorite ale toamnelor băimărene, orașul din care știu că va pleca peste câteva zile în Canada, dar de această dată, cu sentimentul că pleacă acasă deși și aici fusese, într-un fel, tot acasă, acest drum dus-întors Canada – România - Canada fiind un cerc care închide în el un destin ca atâtea altele, al românilor care, deși nu trăiesc în țara mamă, duc cu ei, oriunde ar fi, sentimentul românesc al ființei.

Baia Mare, 31 iulie 2009

Cronica emigrantului român

Interviu cu Marius Coteț - Belgia

Corina ȘANDOR MARTIN

Stăm de vorbă cu Coteț Marius, născut la 22 ianuarie 1964 în Baia Mare, absolvent al Universității din Brașov, promoția 1989, necăsătorit.

— Când și de ce ați decis să emigrați?

— În timpul facultății am decis ca după absolvire să emigrez... asta ca urmare a condițiilor din acea vreme, la care aș mai adăuga și acel miraj ce exista atunci despre Occident.

— Cât de greu a fost să luați această decizie?

— Având în vedere faptul că în anul în care am terminat facultatea a avut loc revoluția, s-au simplificat într-o oarecare măsură lucrurile cu plecarea în Occident și astfel nu mi-a fost greu în a pune în practică această decizie. Singurele probleme erau financiare - nu puteam să plec fără bani în buzunar - și să găsesc cunoștințe la care să pot să rămân câteva zile, în momentul în care ajungeam acolo. Aveam nevoie de cineva care să-mi îndrume primii pași. Nu mă puteam împăca cu ideea că aș ajunge undeva în vreun oraș din Europa, cobor din tren și după aceea ce fac? Încotro o iau? Mulți au făcut așa la acea vreme și am cunoscut români ce dormeau în case părăsite... La vremea respectivă cu totul altfel stăteau lucrurile față de astăzi din punct de vedere al stabilirii acolo definitiv! Practic, aproape că nici nu putem compara Occidentul de atunci cu cel de acum.

— Care au fost aspectele (lucruri, persoane, locuri, sentimente, profesie) de care v-ați despărțit cel mai greu?

— Cu 17 ani în urmă, când am plecat, aveam 27 ani și singurul lucru la care mă gândeam era cum să reușesc! Strănsesem cu mult efort cei aproape 2000 DM cu care am plecat și eram îngrozit ce m-aș face dacă ar trebui să mă întorc fără nici un rezultat. Avusesem niște cunoștințe care au fost expulzate din diverse motive și știu cât de greu le-a fost la întoarcere! Acum, referitor la acele aspecte de care m-am despărțit cel mai greu când am plecat, pot să spun că numai după un timp, după ce m-am stabilit în Belgia am realizat practic ce lăsasem în urmă și mai ales la ce trebuia să fac față acum, la care se mai adaugă și gândul că la momentul respectiv nu știam când voi avea posibilitatea reîntoarcerii... Totul capătă o altă valoare și intensitate când ești plecat pentru prima dată din țară și te trezești dintr-o dată fără a avea o perspectivă a revenirii acasă. În sfârșit, ca să fiu bine înțeles, de revenit puteai reveni în țară, dar asta însemna să renunți la tot ce-ai realizat până atunci! Să revii după aceea în Occident era foarte dificil mai ales dacă erai deja și înregistrat în sistemul lor. Cei care au încercat atunci să obțină o viză sau să se stabilească în vreo țară occidentală cunosc foarte bine acest lucru.

— De ce ați ales Belgia?

— Am ales Belgia ca destinație finală numai pe considerentul că Germania, țara în care aproape toată lumea atunci vroia să ajungă, devenise o țară închisă. Cunoscușem mulți care, chiar și după două săptămâni, fuseseră expulzați fără posibilitatea de a se reîntoarce vreodată acolo. Astfel m-am gândit că Belgia, fiind mai departe, poate nu era încă suprasaturată de emigranți, era și o țară în care se vorbeau oficial mai multe limbi. În plus, aveam acolo o cunoștință la care aș fi putut apela în caz de nevoie. Așa că am plecat din România în ianuarie 1992, cu viză turistică de Germania, viză ce o obținusem cu ajutorul unei cunoștințe din Frankfurt. Am rămas la Frankfurt patru zile după care acea cunoștință m-a dus cu mașina în Belgia. Pe atunci existau controale vamale la toate granițele dintre țări și viza de Germania pe care o aveam era valabilă numai în Germania. Așa că am mers la risc! La ieșirea din Germania am greșit și drumul, la un moment dat ne-am trezit în Olanda. Celor ce nu cunosc situația de atunci poate că le este greu să înțeleagă emoțiile și riscurile la care te expuneați încercând să treci fraudulos. Se puteau face chiar și 5 ani de închisoare pe asta... În sfârșit, într-un final am ajuns la Liège, în Belgia. Acolo m-am despărțit de cunoștința mea! **Trebuie să vă spun că practic în acel moment am simțit că am lăsat totul în urmă și că de aici sunt singur! A fost un moment ...DIFICIL ... greu de explicat!** Eram totuși cineva care nu cunoscuse altceva decât sistemul lui Ceaușescu, plus că nici nu stăpâneam bine vreuna din limbile oficiale ale Belgiei... În sfârșit, să revin. De aici, de la Liège am luat trenul spre Bruxelles, destinația finală. Acolo stătea cunoștința de care vă spuneam și care speram să mă ajute. Când am ajuns, am ales să cobor în gara

centrală, am luat un taxi și am mers la adresa care o aveam de la acea cunoștință. **Acolo, surpriză! - taxiul m-a lăsat în fața unei case părăsite! Adresa era greșită! Nu pot să spun nici astăzi cu exactitate dacă a fost intenționat greșit scrisă sau a fost o întâmplare doar. Totuși înclin pentru prima variantă... Era 23.30 seara undeva prin Bruxelles ... Asta a fost începutul.** În sfârșit, să fiu mai scurt; după câteva zile am obținut primul act oficial de ședere provizorie, iar la câteva săptămâni mi-am găsit și serviciul la care lucrez și astăzi. Sunt stabilit de atunci în Aarschot în zona flamandă, la 45 de km de Bruxelles.

— *Ce știați despre Belgia și ce ați găsit de fapt acolo?*

— Nu știam aproape nimic despre Belgia! Totul a fost atât de nou! Speranțele mele că acolo n-ar fi așa de mulți emigranți s-au spulberat repede. Erau de peste tot ... Am întâlnit și foarte mulți români! Foarte mulți fuseseră expulzați din Germania. A fost pe undeva o experiență unică. Din primele zile am reușit să mă cazez, în baza aceluia act de ședere oficială, la un hotel al Crucii Roșii, hotel rezervat exclusiv refugiaților cu șanse de stabilire definitive. Eu nu aveam statut de refugiat, dar am avut șansa ca la primul interviu cu autoritățile să dau peste un traducător oficial român foarte de treabă care m-a ajutat să obțin acele acte! El m-a învățat practic ce să spun la interviu. Ceilalți care urmau în scurt timp să fie expulzați erau cazați la „Petit Château”, o clădire foarte mare, aproape de unde stăteam eu. Am dormit și eu o noapte acolo, dar a fost o noapte albă. Eram într-un dormitor cu 10 sau 12 persoane de diverse naționalități! Câțiva români pe care-i cunoscusem acolo ziceau să dormi cu tot ce ai mai de valoare sub tine, altfel dimineața riști să nu mai ai nimic. N-a fost ușor! Pe de altă parte, o experiență de neuitat a fost și începutul căutării unui loc de muncă!

— *Cum v-ați acomodat cu noua țară, respectiv care v-au fost prioritățile? Care au fost dificultățile de adaptare? Dar aspectele plăcute și ușoare?*

— Perioada de acomodare cred că și astăzi continuă. Nu cred că poți să spui vreodată că te-ai adaptat 100%. Sunt mult prea multe diferențe. O prioritate a fost, evident, găsirea unui loc de muncă și găsirea unui apartament cât mai aproape. De asemenea, învățarea limbii.

Cel mai dificil de acceptat la început a fost comportamentul lor față de străini, desconsiderarea pentru tot sau aproape tot ce venea din Europa de Est. Mulți vin din România cu impresia că aici totul se desfășoară la un nivel foarte ridicat, că toți sunt foarte bine pregătiți și cu o cultură generală bine dezvoltată. Realitatea este cu siguranță alta! Iar când intervine și concurența cu parteneri autohtoni atunci într-adevăr nu este ușor.

— *Cam câți români trăiesc în Belgia și cum trăiesc ei? Cât de adaptați sunt la stilul occidental de viață? Ce obiceiuri și mentalități au dus cu ei românii?*

— N-aș putea spune cu exactitate câți români s-au stabilit aici. Există un site al comunității române – www.rombel.be – unde cineva spunea că, oficial, ar exista în jur de 400.000 de români. În ce domenii lucrează? Peste tot, de la curățenie până la profesori, me-

dici, ingineri, informaticieni. O mare parte din ei sunt foarte bine pregătiți și apreciați, indiferent de domeniu. Probabil că acest sistem social-financiar le conferă o siguranță care-i face să fie foarte conștiincioși în tot ceea ce fac, lucru care le aduce și foarte multe beneficii.

În ceea ce privește obiceiurile și mentalitățile acestea depind la fiecare de bagajul pe care l-a moștenit de acasă și în funcție de asta s-a observat și stilul și capacitatea de adaptare. Am cunoscut români cu pregătire superioară sau medie, din diverse orașe din România sau sate ce greu le și găsești pe hartă, care susțineau cu fermitate că nu se mai întorc acasă niciodată, atât de bine se simt aici, atât de mult le-a oferit societatea occidentală.

În general, pot totuși să afirm că o mare parte a românilor duc dorul de casă și merg cu regularitate în România. Și, de asemenea, nu renunță la nimic din obiceiuri și tradiții.

— *În cei 15-16 ani de când sunteți acolo ce schimbări majore s-au produs în obiceiurile d-voastră?*

— Cred că am devenit destul de pretențios atunci când vorbim de calitate, seriozitate și promptitudine. Nu știu cât reușesc eu să mă încadrez în ceea ce mă aștept de la alții, dar fac eforturi zi de zi în direcția asta. Îmi aduc aminte cum a fost la început când, proaspăt ajuns din România, spuneam „lasă că merge și așa!” Am avut și momente comice făcând o paralelă cu modul de gândire al flamanșilor!

— *În felul de a privi lumea și viața?*

— Cred că am învățat într-o oarecare măsură să fiu mai tolerant și să accept că fiecare om are anumite limite și odată ce i le cunosc să nu mă aștept la mai mult!

— *Mai vorbiți limba română, ați căpătat accent străin, ați uitat cuvinte?*

— Cu siguranță n-am uitat limba română și mi-am păstrat și accentul! Doar un singur lucru aș putea să-l notez aici și anume că, atunci când mergeam în România după o perioadă mai lungă de ședere în Belgia, tresăream, fiind în România, când vedeam mașini pe stradă cu numere românești sau auzeam vorbind românește. Efect ce ținea o zi sau două după care totul intra în normal.

— *Profesional, locuri de muncă, reorientare profesională?*

— În toți acești ani am lucrat la aceeași firmă și, fiind și în domeniul specialității mele, nu am avut nici un interes să mă reorientez spre altceva. Și asta având în vedere faptul și că am avut parte de cea mai înaltă tehnologie din domeniu.

— *Povestiți-ne puțin despre locul dumneavoastră de muncă? Ce faceți, de ce competențe ați avut nevoie și dacă în România v-ați fi putut realiza profesional la fel?*

— Lucrez într-o fabrică de mobilă, răspund de partea de proiectare și urmărirea fluxului de producție. Sigur că ceea ce am învățat în România mi-a prins foarte bine, dar au fost foarte multe lucruri pe care le-am învățat și aici. Acum 17 ani, dacă ar fi să compar dotarea fabricilor românești de atunci cu tehnologia de aici, sigur că posibilitățile de realizare profesională au fost net superioare. Dar vă asigur că numai asta a lipsit României – tehnologia – sau, mai bine zis, capacitatea financiară de a achiziționa acele linii de fabricație! Specialiști a avut

România și cred că și astăzi are în multe domenii! Drept dovadă că-i întâlnim peste tot în lume.

— *În ce măsură criza financiară v-a afectat la locul de muncă?*

— La firma la care lucrez au fost cândva 240-250 de angajați! Acum cred că în scurt timp vom rămâne în jur de 12-14. Această criză a început de mult. De câțiva ani se observă un regres economic cam în toate domeniile. Și multă lume și mai ales analiști economici afirmă că va dura încă ceva timp până când lucrurile vor reintra pe o pantă ascendentă.

— *La ce aspecte ar trebui să ne asemănăm cu belgienii sau, altfel spus, ce am putea învăța de la ei ca să ne meargă mai bine? Dar ce nu ar trebui să luăm de la ei?*

— Aș rezuma primul aspect la trei lucruri: seriozitate, corectitudine și promptitudine. Lucrul de care am fost cel mai frapat în 1992, când am început activitatea aici, a fost că, dacă îi spuneai muncitorului ce trebuie să facă, el făcea acel lucru imediat și cât mai bine posibil și FĂRĂ să comenteze! Cei care au lucrat în producție în România înainte de '89 și au avut și funcții de răspundere vor înțelege foarte bine la ce mă refer. De asemenea, sunt multe diferențe și în modul de organizare a producției. Nu știu ce și cât s-a schimbat în România de astăzi, dar acum 17 ani era cu totul altfel!

Ce n-ar trebui să luăm de la ei? La întrebarea asta ar fi multe aspecte de accentuat. Ce m-a deranjat cel mai tare în toți acești ani, a fost lipsa de considerație a vesticilor față de cei din Est. Cred cu convingere că au fost crescuți cu mentalitatea că ei ne sunt superiori și ce „surpriză”, neplăcută evident, când sunt dați la o parte în competiția cu unii din Est! Și nu sunt puține cazurile indiferent de domeniu. Capitalismul, spus pe scurt, se bazează pe eficiență-profit, de unde rezultă și bani. De aici vine și norocul emigranților. Altfel nu cred că am găsi vreo breșă să ne infiltrăm în societatea lor.

— *În ce măsură educația primită în România v-a fost de folos în Belgia?*

— Români, în general, au avut parte de o educație bine definită și au în comportamentul lor o anumită docilitate, sau, hai să-i zic, un respect mai profund, peste medie, care de foarte multe ori este prost înțeles de autohtoni. De aceea mulți belgieni îl confundă cu o slăbiciune de caracter și întind coarda la maxim. E puțin dificil să definesc aspectul ăsta. Oricum din această cauză se plâng foarte mulți că, drept răspuns la un astfel de comportament, au parte în schimb de exact opusul așteptat. Dar când ai o atitudine foarte decisă și categorică,

atunci toate ies foarte bine și toți se conformează. Chiar neașteptat de bine! Așa că e bine să știi să înveți repede cum să respecti și să fii respectat. Altfel ai destul de mari probleme în timp.

— *Știu că la un moment dat vi s-a propus un loc de muncă în SUA. De ce ați refuzat și ați preferat să rămâneți în Europa?*

— A fost o tentație foarte mare acea propunere de a lucra în SUA și mi-a fost foarte greu să iau o decizie. Motivul principal pentru care aș fi plecat era totuși unul personal-familial, să spun așa, și mai puțin profesional. Cum pe plan personal lucrurile s-au schimbat, am decis în final să rămân în Europa. Dar vă asigur că a fost greu, foarte greu să renunț, mai ales că din punct de vedere al carierei profesionale nu cred că aș fi putut cunoaște ceva mai bun. America e diferită foarte mult de Europa, din multe puncte de vedere.

— *Cu ce sentimente priviți spre România acum? V-ați mai întoarce? Dacă da, în ce condiții?*

— România este și astăzi prezentă în gândurile și planurile mele de perspectivă și, ca mulți alți români, caut modalități să revin acasă. Realizez în mare măsură lipsa totală de eficiență și perspectivă ce a reprezentat-o clasa politică din România și, din păcate, nici în ziua de astăzi nu putem discuta că s-a ameliorat ceva. Pentru multă lume acest lucru a reprezentat o frână, o amânare în luarea unei decizii de revenire. Desigur, corupție politică sau de altă natură există în toate țările, dar România nu se încadrează în niciun standard acceptabil. Cred că ar fi o ușurare pentru mulți dacă s-ar ameliora ceva din punctul ăsta de vedere și, bineînțeles, în aceeași categorie intră și birocrația.

— *În ce măsură mai țineți legătura cu țara? Ce vă mai leagă de România?*

— Vin în România ori de câte ori am posibilitatea să-mi iau liber câteva zile sau în concediu! Ce mă leagă de România? Totul! Acolo am familia, prietenii! Am petrecut cei mai frumoși ani din viață acolo. Încă în România oamenii mai socializează iar vecinii joacă încă table...

— *De ce anume vă este dor când vă gândiți la Maramureș?*

— De satele din Maramureșul autentic, de acei moroșeni cu care ne-am mândrit oriunde am trecut prin lume. A fost întotdeauna o plăcere, pe unde am ajuns, să văd că lumea rămâne plăcut surprinsă când spuneam că sunt maramureșean! Acest colț de țară se bucură de multă simpatie și respect. Și dacă nu ți-ai pierdut nici accentul atunci e și mai bine.

Românii din Calgary, Canada

Lenuța BURA POP

În orașul Calgary din Canada, unde mă aflu și eu pentru un timp, sunt peste nouă mii cinci sute de emigranți români. Pentru a fi mai aproape unii de alții, a-și petrece timpul liber românește și a se putea ajuta la nevoi, aceștia și-au constituit o asociație culturală româno-canadiană, RCCAC, asociație în care activez și eu în perioada de timp în care mă aflu în Calgary.

Oamenii care conduc acum această asociație, sunt unii deosebiți. Așa vi-l pot prezenta pe președintele acesteia, care se numește Mihai Popa, un român în puterea vârstei, fost inginer minier în România. A emigrat în Canada în urmă cu 11-12 ani și este născut pe lângă Deva. În cadrul activității pe care o practică în Calgary, are ocazia să cunoască foarte mulți români și problemele acestora, iar pentru că Mihai Popa este un om inimos, nu poate sta indiferent și caută să-i ajute prin tot felul de metode. Mihai Popa făcea acest lucru și atunci când nu era președintele asociației, iar acum are prilejul să-i îndemne și pe alții ca să facă la fel.

Este bine să știți că atunci când o familie de români sosește în Canada, cu gândul de a se stabili aici, nu este așteptată la aeroport de nimeni oficial. Dacă nu și-au pregătit încă de acasă terenul, ca să-i aștepte un prieten care să-i îndrume cum să se descurce, le este foarte greu. Mulți dintre românii veniți nu au fost informați, iar Mihai Popa aflând în ce situație se află noii veniți, le-a venit în ajutor, luându-i de la aeroport și găzduindu-i în casa lui o noapte-două, până când s-au dumirit și și-au găsit o locuință.

În cadrul asociației, de mai mulți ani funcționează așa numita „școală românească”, unde se predau cursuri de limba română și istorie, de către învățători și educatori voluntari, pentru copiii românilor de aici, începând de la vârsta preșcolară. În vara anului 2007, la propunerea mea, s-a înființat și un curs de limba engleză pentru seniori, la care participă părinții care se află în vizită la copiii lor sau noii emigranți care au nevoie de acest ajutor. Predarea se face tot voluntar, de către profesori de limba engleză. Tot în această perioadă de timp Mihai Popa, cu ajutorul celor din conducere și cu membrii asociației, au pus pe picioare o echipă de fotbal numită „Dacia”, care are mare succes în provincia Alberta. Asociația, la inițiativa lui Mihai Popa, organizează sărbătorirea a tot felul de evenimente, cum ar fi Ziua Națională a României, Revelionul, excursii pentru petrecerea plăcută a timpului liber la sfârșit de săptămână și multe altele.

Un alt membru al acestei asociații, care mi se pare tot deosebit, este domnul Adi Enciu, stabilit în Canada în urmă cu douăzeci și ceva de ani. Acest domn este un inimos om de afaceri care, împreună cu soția lui, conduce două firme. El este primul care se oferă să sponsorizeze orice acțiune culturală sau de ajutorare a noilor veniți. Așa, de exemplu, oferă loc de muncă provizoriu în cadrul firmei sale, până când noii veniți reușesc să-și găsească un loc de muncă stabil. De curând a cumpărat revista

„Aici România” care era editată până acum în Edmonton, dar din cauza lipsei fondurilor aceasta și-a întrerupt activitatea. Astfel Adi Enciu a preluat conducerea revistei, iar editor este Dr. Andrei Zlătescu, conferențiar la Universitatea din Calgary. Această revistă este acum distribuită gratuit membrilor asociației timp de șase luni. Adi Enciu și mai mulți români, oameni de afaceri, cum este familia medicului stomatolog Pantazi și alții, au participat cu fonduri pentru echiparea fotbaliștilor din echipa „Dacia”. La întâlnirea din data de 5 februarie 2009, întâlnire care are loc în fiecare lună cu membrii și colaboratorii asociației, Adi Enciu, în colaborare cu asociația, a definitivat organizarea balului mărișorului, pentru seniori și pentru tineret, separat, pe care l-a și sponsorizat.

Un al treilea om pe care vreau să-l prezint este domnul Ioan Sabău. Acesta este exemplul asociației românilor din Calgary. În ciuda celor 86 de ani cu care se poate lăuda, este mai activ decât mulți alții. Din motive ușor de înțeles, dumnealui acum nu mai este în biroul de conducere al asociației, dar a fost o perioadă lungă de timp. Domnul Sabău este din Oradea, a emigrat în Canada în urmă cu douăzeci de ani, pentru a-și urma fiica. De doi ani, de când am avut plăcerea să-l cunosc, știu că a luptat din răsuputeri ca să convingă conducerea orchestrei filarmonice din Calgary să celebrăm douăzeci de ani de libertate în țara noastră, cu un concert de muzică clasică românească, de George Enescu și Paul Constantinescu. Invitata evenimentului dorind să fie Carmen Daniela din Germania, iar dirijor Edmond Agopian, ambii de origine română. Dr. Agopian este profesor de vioară la Universitatea din Calgary. Spre bucuria lui și a tuturor românilor de aici, domnul Sabău, sprijinit și de asociație, a reușit, iar acest concert va avea loc în luna noiembrie 2009.

Despre domnul Sabău vă pot spune multe lucruri bune pe care le face, în ciuda vârstei lui. Nu tuturor românilor care ajung în Canada le merge bine de la început. Așa s-a întâmplat în vara anului 2007, când un grup de zece români din Sighet, au ajuns în Calgary cu contract de muncă pentru o firmă cu profil de prelucrare a lemnului, dar pentru că nu au fost destul de bine informați și nu au cunoscut limba engleză, au avut probleme din care nu au reușit să iasă singuri. În aceasta situație, sfătuiți de cineva, au apelat la ajutorul asociației. Domnul Sabău, împreună cu domnul Liviu Popp, un alt om inimos, pensionar și el, s-au oferit să-i ajute, devenind translatorii lor, pentru a putea comunica cu conducătorii firmei. Cei doi domni nu s-au limitat însă la atât, ci pur și simplu i-au luat în grija lor, i-au ajutat să învețe limba, i-au transportat cu mașinile lor prin oraș, pentru a cunoaște orașul și a-și putea alege locuri pentru cumpărături, ba, în zilele libere, îi scoteau din oraș pentru a vedea frumusețile din împrejurimi.

După vreo șase luni, domnul Popp s-a îmbolnăvit de o leucemie galopantă, care în câteva săptămâni l-a dus la moarte. În perioada suferinței provocate de acea cruntă

boală, domnul Sabău i-a fost cel mai mare sprijin, deși îl cunoscuse doar cu câteva luni înainte. El a luat legătura și cu fratele domnului Popp, aflat la o distanță de vreo patru sute de kilometri de Calgary. Acesta, în semn de recunoștință pentru ajutorul dat de asociație și în special de domnul Sabău, a donat asociației mașina lui Liviu și în jur de o sută de cărți românești de valoare, care urmează a fi vândute la licitație, iar banii rezultați vor intra în contul asociației.

Domnul Sabău nici acum nu i-a abandonat pe cei zece români; aceștia aproape că fac parte din familia lui și-i ocrotește în continuare.

Eu mă aflu în acest oraș pentru a treia oară, unde, pentru a-mi adăuga ceva venit la pensia mică din țară, la 72 de ani înlocuiesc o bunică, ocrotind o delicată fetiță. În primăvara anului 2007, am început să activez și în asociația românilor de aici, invitată fiind de către domnul Popa, pe care îl cunoșteam de mai mult timp. La asociație i-am cunoscut pe cei doi domni, Ioan Sabău și Liviu Popp, cărora m-am alăturat pentru a-i ajuta pe oamenii din grupul de la Sighet și pentru alte activități. În cadrul asociației am participat la întâlnirile lunare, unde întocmeam procesele verbale ale acestora, iar împreună cu domnul Popp am completat un album cu activitățile și fotografiile, necesar pentru completarea unui dosar de promovare a asociației. Pentru că luasem încă înainte legătura cu redacția revistei „Aici România” din Edmonton, unde am publicat câteva poezii despre Canada și orașul Calgary, am scris câteva articole și despre activitățile asociației românilor din Calgary, care au fost publicate în acea revistă. Apoi, cu acordul conducerii asociației, am inițiat o colaborare culturală între asociația pensionarilor din Baia Mare, CASPEV și asociația românilor din Calgary, RCCAC.

Performanțele tinerilor. Pentru că de o vreme mă aflu printre românii din Calgary și am ocazia să aflu despre activitățile acestora, am să vă relatez una mai deosebită a unor tineri români.

Doi tineri români, membri ai asociației culturale a românilor din Calgary, RCCAC, pe nume Attila Lucinca, în vârstă de 34 de ani, emigrat în Canada din Baia Mare și stabilit în orașul Calgary nu de multă vreme, împreună cu Călin Adam, care are vârsta de 35 ani, de asemenea emigrat în Canada, din localitatea Ormindea, care se află pe lângă orașul Brad, stabilit și el în orașul Calgary în urmă cu doi ani, prin entuziasmul care-i caracterizează, și-au propus să facă o expediție în munții din America de Sud. Pentru că sunt membri ai clubului Alpin al românilor din Alberta, fiind încurajați și sponsorizați de către asociația RCCAC Calgary, dar mai ales de către unii membri ai acestei asociații prin companiile lor, în perioada de 5-26 februarie 2008, au reușit să-și împlinească acest vis. Astfel, efectuând această expediție, au ajuns pe cel mai înalt vârf din America de Sud.

Ținta acestei expediții a fost vârful Aconcagua, care se află în Argentina, la o altitudine de 6.962m. și este cel mai înalt vârf de pe continentul sud-american, considerat și cel mai înalt vârf din emisfera vestică. Ruta aleasă de cei doi tineri a fost cea clasică, ea nu are dificultăți tehnice mari, dar sunt probleme create de altitudine, motiv pentru care aici își pierd viața multe persoane - în anul 2007 și-a pierdut viața aici chiar un român,

datorită subestimării efectelor altitudinii și nepregătirii corespunzătoare pentru o asemenea expediție.

În reușita expediție a celor doi, tricolorul românesc a fost arborat pe vârful Aconcagua în data de 19 februarie, numai de către Attila Lucinca, deoarece Călin Adam s-a oprit la cota 6.100, din motive de sănătate.

După întoarcerea lor acasă, la întâlnirea lunară a asociației RCCAC din Calgary, care a avut loc la data de 6 martie 2008, cei doi tineri au prezentat imagini din această expediție, pe un ecran mare și au dat explicații amănunțite celor prezenți, care au fost în număr de peste treizeci și cinci de persoane. Apoi au mulțumit sponsorilor pentru ajutorul moral și financiar, iar cei prezenți i-au felicitat.

Cred că băimărenii dar și cei din localitatea Ormindea se pot mândri cu asemenea alpiniști.

Din viața seniorilor. În centrul orașului Calgary, într-o clădire impunătoare, la etajul patru, se află amenajat un parc, care se numește „Devonian Gardens”. Acest parc este în așa fel aranjat și gospodărit, încât ai senzația, că te afli într-un parc obișnuit, din afara clădirii. Aici poți admira copaci în care ciripesc vrăbiuțele, pâraie, cascade, bazine cu pești, alei cu bănci pentru odihnă, multă verdeață și foarte multe flori. Acest parc este plin de vizitatori de toate vârstele în orice sezon și la orice oră a zilei.

În acest loc minunat, printre alții poposesc și mulți vârstnici români. Tot aici mi-am petrecut și eu multe ore, alături de un grup de seniori români, emigrați în Canada de peste douăzeci și ceva de ani. Stând cu ei de vorbă le-am aflat durerile sufletești, regretele și greutatea cu care-și poartă povara dorului de casă, de țară și de rude apropiate. Întâlnindu-i de mai multe ori, mi-am făcut o părere despre ei și am să vi-i descriu tot printr-o poezie.

Vârstnici în Canada

*În Calgary într-o grădină,
Vârstnici se plimbă de mână.
Românii-n grup se adună,
Și povestesc împreună.*

*Despre ce-a fost și va fi,
De nepoți, despre copii,
Despre ce e nou prin țară,
Despre fosta viață amară.*

*De frați rămași în țara lor,
De care le este dor,
Dor de tot ce a rămas,
Dar țara lor nu-i la un pas.*

*Viața lor din Canada,
Nu se poate compara.
Cu ce-a fost și ar fi și-acum,
De n-ar fi pornit la drum.*

*Și totuși, chiar dacă ar vrea,
Țara lor n-o pot uita.
Ar vizita-o mereu,
Dar sunt bătrâni, le este greu.*

(mai 2009)

Străinătate

Cornel COTUȚIU

Străinătate. Iată un cuvânt care a început să se perimeze! Aceasta se observă foarte bine și din... străinătate.

Sensul lui denotativ mai „funcționează” încă, fie și numai pentru rostul lui delimitativ, precum glăsuiește dicționarul: „Țară, regiune, situată dincolo de granițele proprii patrii (Deși, am aici o oarecare rezervă: nu patria are graniță, ci țara, statul; nu mai departe decât situația sârbilor: după recentele evenimente din Balcani, vatra patriei lor se află dincolo de actuala lor graniță).

Cred că o direcție de sens (ca să n-o numesc „deviere”) a dat-o Eminescu cu celebra sa *Doina*, chiar de la versurile de debut: „De Ia Nistru pân' la Tisa / Tot românul plânsu-mi-s-a”. La Eminescu, străin/străinătate se refereau la o situație din interiorul și nu exteriorul patriei, autohtonii fiind din ce în ce mai „cutreierați”, călcați, stânjeniți și, uneori, oprimați de ceea ce lexiconul numește: persoane care fac parte din populația altei țări, care provin din sânul altui popor (sau de-aiurea), care nu au nicio contingență cu tradiția, morala, cutumele etnice, aspirațiile băștinașilor; persoane (continui eu) care vin „peste”, care rămân, stau, se amestecă și apoi se impun (politic, economic, administrativ, cultural). Din acest moment, cuvântul „străin” se asociază cu cel de om „advers”, „ostil”, uneori chiar „rău”, „dușman”.

Tot așa, sintagma „neagra străinătate” a emanat și stârnit în jurul ei conotații și atitudini diverse, toate însă conturând ideea, imaginea unei lumi necunoscute, neprielnice, apăsătoare, neobișnuite, ba chiar, uneori, bizare, întunecate. Să recunoaștem că un asemenea orizont de sensuri convenea de minune propagandei comuniste totalitare.

Dar, în ultimele două decenii, străin/străinătate au început să-și primenească înțelesurile.

Circulația prin alte țări, stabilirea sezonieră ori de durată dincolo de fruntariile țării îl pun din ce în ce mai puțin pe român să se simtă stingher, crispat, stresat. Se constată o realitate... reală: dincolo de un anume specific etnic, peste tot sunt oameni buni și/sau răi, generoși, răuvoitori, harnici, ospitalieri, leneși, intriganți, invidioși, parveniți, impostori, cinștiți, vicleni, mitocani, altruști ș.a.m.d. Ba, mai mult, au un fel de orgoliu de a-și revendica priorități. Un tânăr inginer din Windsor (Canada) îmi spunea, cu fermitate: „Dacă veți scrie despre noi, scrieți că românii sunt harnici, pricepuți și tocmai de aceea foarte mult apreciați”.

Deopotrivă, conașionalii noștri observă că ospitalitatea (de pildă) nu e numai o calitate ce ține de tradiția românească. De asemenea, ei văd ce înseamnă respectul față de lege sau atitudinea amiabilă în fața unui străin (să lăsăm și să uităm excepțiile). Politețea (care umblă cu capul spart pe la noi) nu se rezumă la un „dumneavoastră”, ea constă în gest, mimică, ton, în conveniențe comportamentale rezonabile. În trei săptămâni de ședere în SUA am primit atâtea saluturi de la necunoscuți cât în trei ani, la mine, acasă.

Nu e mai puțin adevărat că sugestia eminesciană din „*Cum am fost, așa rămânem*” în străinătate a intrat într-un proces a cărui perseverență, deși lentă, duce la o realitate emblematic exprimată prin afirmația „*My name is John*” (nici măcar... Ion). Dar asta e o altă poveste; nu aici, nu acum, mai ales că e interminabilă.

Despre Maramureș, altfel decât am știut până acum.

„CODICE pentru mileniul următor

(o geografie a Maramureșului interior)” de Alec Portase

Note de lectură

Teresia BOLCHIȘ-TĂTARU
scriitoare, Augsburg, Germania

Când noi cei zece care lucrasem la „Maramureș – mândria și durerea noastră” i-am anunțat apariția, în 2001, ne-au ajuns la urechi afirmații, de: „*Ce, iarăși o carte despre Maramureș? Nu avem destule?*” Noi consideram că nu și că aveam ceva de spus, socotind că prin munca noastră am întregit ceea ce lipsea, fiind de părere, chiar și de se știu sau se vor fi spus aproape toate, că niciodată nu va fi destul, așa după cum nu va fi niciodată destul a se spune despre sanctuarele daco-romane din Țara Hațegului, Sarmizegetusa,

Ulpia Traiana Augusta Dacica (110). Dar iată că în urma noastră mai venea unul, care ne reteza iluziile, că noi am fi spus tot sau aproape tot. Citindu’i lucrarea, concluzionăm că noi n’am spus nici pe jumătate din ceea ce este sau ar fi de spus despre Maramureș! Este un tânăr născut pe alte meleaguri, dar crescut pe ale noastre, la Cavnic, ceea ce l-a făcut să fie moroșan, mai moroșan decât unul născut pe Iza, Mara sau Vișău, care’și vinde străinilor sufletul, istoria, tradiția din Țara Maramureșului și pă-

durile acestei țări pe un pumn de dolari! Își vinde Maramureșul și cu asta PATRIA!

Încă din copilărie, acest talentat și neobosit reporter **Alec Portase** a asimilat Maramureșul în sufletul său, purtându-l cu el, ca om, ziarist și drumeț pe văi și pe înălțimi „*încărcat de povara spiritului, care ne poartă cu el pe mărețe creste*” - cum zice Mihai Olos în postfața lucrării, o carte, cărămidă mare, de toată frumusețea: *Codice pentru mileniul următor (o geografie a Maramureșului interior)*, Editura Maria Montessori, Baia Mare, 2006. Nici că se putea o sinteză mai cuprinzătoare și grăitoare a sentimentelor și cercetării acestui ziarist ultraconștiincios, decât această carte. Portase n'a străbătut și străbate Maramureșul, Lăpușul, Chioarul, Mesteacănul și Sălajul, chiar și Oașul, doar așa, „*ca și cușărul prin gară.*” El n'a trecut peste o culme, un ponor, o băltoacă, o denivelare, fără să'i afe numele, de aceea cartea lui este plină de „rarități” de toponime pe care nu numai domni de la oraș nu le cunosc, dar nu le știu nici măcar moroșenii din zona alăturată și cât de multe, frumoase și mai ales valoroase sunt aceste toponime pentru geografie și limbă, pentru trecutul nostru istoric, național și tradițional. Cât de mult s'ar îmbogăți Cultura românească, nu numai pe plan local dar și național, dacă profesorii din ținuturile noastre ar cerceta cu atâta suflet, pasiune și conștiinciozitate, nu numai toponimia, ci și natura și cultura locurilor unde lucrează, ca și neobositul reporter, Alec Portase!

Lucrarea a fost apreciată de Comisia Națională a României pentru UNESCO, cu Premiul Jurnalismului de Educație, ediția 2006, prin Secretarul General al Comisiei, Alexandru Mironov, la 15 noiembrie 2006. Îi suntem recunoscători și mulțumim Comisiei UNESCO pentru România și secretarului ei pentru această distincție acordată Maramureșului și neobositului și temerarului nostru reporter și fotograf.

Lecturând cartea ne-a uimit și ne uimește, lăsându-ne fără grai, bogăția informației, valoarea ilustrației, și minunăția peisajului, frumusețea stilului, a limbii, povestirii și descrierii, a reportajului, aproape literatură beletristică de cea mai înaltă clasă, care te face să citești cartea ca pe cel mai bun roman de aventuri, chiar palpitant, făcându-te să participi nemijlocit și activ, „din fotoliu” la toate „expedițiile”, să respiri aerul munților străbătuți pe soare dogorător, pe ploaie, pe lapoviță sau pe zăpadă, să discuți cu badea care poartă numele lui adevărat și cu lelea, la fel, cu baciul de la stână sau cu preotul din sat și să te bucuri de toate. Să te enervezi că te deranjează somnul, după o zi de muncă, ne mai lăsându'ți mintea limpede să citești, mai departe, să te încanți de toate și să trăiești mai departe toată mulțimea „rarităților” descoperite, din domeniul floristic, geografic. Să tresalți de bucurie la vestea că Portase și grupul său a redescoperit pe plaiurile moroșene, monumentul naturii, raritatea europeană, orhideea *Cypripedium calceolus*, Papucul Doamnei – al Doamnei Noastre, Sfânta Fecioară Maria – minunăție crezută dispărută de mult din zona noastră.

Teresia Bolchiș-Tătaru, Ioana Dragotă, Antoaneta Turda.
Baia Mare, 19 august 2009 (Foto F. Șomcutean)

Raritățile geografico-geologice, de necrezut, mulțimea peșterilor existente în munții noștri de Nord, Oaș, Gutâi, Țibleș (Cibleș) și descoperite de Clubul de Speologie MONTANA din Baia Mare căruia Portase i s'a raliat devenind speolog și geolog în toate atribuțiile acestei noțiuni. N'am fi crezut niciodată că această zonă de nord a Carpaților românești este atât de bogată în fenomene carstice, peșteri în calcare și nu numai. Cu „*această nouă descoperire (peștera „Curtea Căpitanului” zona Buteasa) [...] numărul peșterilor descoperite de speologii băimăreni să se apropie de 300*” în cei zece ani, 1997-2007, de existență a Clubului (p. 46). În afară de asta, peșterile zonei noastre de Nord dețin și recorduri: „*Peștera labirintică, Ponorul Jitelor, - cu dezvoltare de 1.020 m și o denivelare de minus 40,5 m - este cea mai lungă peșteră în gresii din România. Iar pe plan mondial, în topul peșterilor formate în gresii, ocupă locul șapte. În județul Maramureș, în topul general al peșterilor este a doua ca lungime după Peștera Izei (2,5 km)* (p. 29-30). Peștera „Curtea Căpitanului”: „*Nu este o peșteră de calcare, ci în șisturi micacee și nivele de cuarțit. O peșteră de origine tectonică*” (p. 46). sau: „*Iar în Avenul din Gura Cerului (ce nume frumos!) se află cea mai înaltă cascadă subterană din România: de 64 metri*” (p. 37), sau: „*Taina peșterilor de la Cuciulata*” „*cu picturi rupestre [...] ce datează din ultima parte a Paleoliticului superior (cca 10.000 ani î. Ch.). Se apreciază că aceste picturi sunt cele mai vechi creații artistice cunoscute pe teritoriul României. Ele sunt contemporane cu celebrele picturi din peșterile spaniole și franceze Altamira și Lascaux.*” (p. 47). Sau, absolut uimitor, în peștera „Molvile” din Dobrogea - descoperită de speologul Cristian Lascu, cercetător la Institutul de Speologie „Emil Racoviță” din București, cu care Alec Portase a purtat o discuție în Maramureș - în mediul ostil vieții, cu apă termală sulfuroasă, cu atmosferă toxică, oxigen puțin și dioxid de carbon foarte ridicat, speologul român „*a inventariat 35 de specii noi, - nevertebrate din familia păianjenilor, scorpionilor, lipitorilor și viermilor - necunoscute omenirii, adevărate endemisme pentru știință, nedescoperite în altă parte a lumii.*” Știrea i-a făcut pe cercetătorii de la NASA să vină în România. „*Bucuria specialiștilor de la NASA a*

fost fără margini când au aflat că, după modelul lor teoretic (pe baza unor reacții chimice în care să intervină hidrogenul sulfurat) se găsesc viețuitoare într-o peșteră din România.” (p. 57) și așa mai departe.

MONTANA a descoperit în Munții Maramureșului, într-o căldare glaciară de pe Bardău, un lac necunoscut geografilor, netrecut nici pe hărți și nici în cărți! Descoperiri, rarități pe care MONTANA le pune în brațele specialiștilor, iar Portase le fotografiază cu aparatul, inima și condeiul.

Pe măsură ce lecturăm, apare involuntar întrebarea: „Ce va face Portase, după ce, cu această migală va fi străbătut toate potecile, înălțimile, văile, coclaurii, avenurile și „găurile” pământului moroșan, unde se va mai duce?” Căci se pare că „dorul de ducă” de căutare și de comunicare îl are în sânge. Tot noi ne răspundem: „Nici o grijă, o dată pentru că, hotărât, este încă departe de acest punct, apoi și dacă nu va mai avea ce călca, nou, „acasă”, o va lua de la început și an de an va străbate aceleași locuri cunoscute deja, dar unde de fiecare dată, va avea mereu și mereu altceva de trăit, de relatat, de descoperit.” O spunem din experiența proprie de călcare a naturii, cu pasul, căci așa cum o zi nu este identică cu alta, deși se aseamănă, așa și natura, în fiecare an, mereu și mereu, pe aceleași locuri are altceva de oferit. Hotărât că Portase știe asta și de aceea nu’și va face gânduri, ce va avea de cercetat și de scris, mâine.

Pe lângă valorile citate, lucrarea mai are una, socială, etică și psihologică: Clubul MONTANA întrunește oameni de cele mai variate profesii, funcții, credințe, religii și naționalități, specialiști și profani. Pasiunea pentru știință și pentru frumos – de ce nu, și numai pentru aceasta – îi leagă pe toți acești oameni într’un grup mai mic sau mai mare, într’o familie de suflet, adevărat mo-

Floare de mină - Cuarț extras la Herja Maramureș, expus la Muzeul de Mineralogie Baia Mare

del, în care cu toții sunt cetățenii aceleiași Patrii, aceleiași religii și credințe în CREAȚIE, într’o NATURĂ ce trebuie păstrată **curată**, intactă și viabilă așa cum am moștenit-o noi și cum se cere să o lăsăm și noi urmașilor și urmașilor noștri.

S’ar putea crede că am scris aceste rânduri exagerând, aprecierile noastre fiind, laude, lăsăm la latitudinea fiecăruia, cu interes și curiozitate, să ia și să citească acest *Codice pentru mileniul următor* și să descifreze singur această atrăgătoare și gingașă **geografie a Maramureșului interior**, spre delectarea sufletului, a ochiului și a minții.

(Nota redacției: La cererea expresă a autoarei, a fost păstrată ortografia originală a articolului.)

Ionel Iacob-Bencei – maestrul epigramei românești!

Ioan MICLĂU
scriitor, Cringila, Australia

Este știut că primăverile aduc întotdeauna bucurii, bucuriile reînnoirii Naturii, bucuriile vieții pentru ființele acestei frumoase stele, Pământul, speranțele unor vremuri mai bune și, desigur, bucuria regăsirilor sufletești, a prietenilor pe care le dorim sincere pline de iubire și respect între oameni.

Dacă e o primăvară australiană, sau una europeană nu are importanță, eu mă găsesc momentan în euforia unei primăveri australiene, dar cu o bucurie venită, zic eu, asemenea unui dar ceresc din chiar acel centru european, România!

Și nu e pentru prima dată când primesc această bucurie, de aceea să fiu scurt precum proverbul, **Di. Ionel**

Iacob-Bencei, maestrul epigramei românești, ne dăruiește această bucurie de primăvară australiană (octombrie, 2008) prin cele două cărți ale domniei sale intitulate *Satirice* și *Zâmbete la Ridendo* primite recent.

Nu este nici pentru prima dată când scriu cu mulțumiri și elogieri despre personalitatea sa, de această dată însă mă încumet a cumula impresii și adevăruri care nu pot fi lăsate fără o cronică pe măsura valorii acestui mare artist român.

Activitatea literară a D-lui Ionel Iacob-Bencei este foarte bogată, prodigioasă, întinsă pe câteva decenii; a apucat ca și alții a trăi în două lumi, în două sisteme sociale, dar Omul din artist nu s-a schimbat, rămânând

așa cum l-a plămădit pământul său românesc, specificul și tradiția lui bănățeană din care a ieșit și a crescut, cât despre titlaturi glorioase, nici vorbă, a iubit întotdeauna simplitatea, de fapt aceasta fiind aureola omului înțelept dintotdeauna. Îi place să se supranumească și „robul lui Dumnezeu și al pământului”. Cu siguranță că pentru aceasta Dumnezeu l-a și hărăzit și înzestrat cu mult dar și har spre această specie a poeziei, **epigrama!**

Din autobiografia lui Ionel Iacob-Bencei aflăm că a lucrat ca tehnician în administrația publică, s-a devotat artei sale, adunând șapte cărți, plus acum două, iar cum domnia sa ne spune, îl putem găsi la „Cimișoara”, intrat din 1 ianuarie 2001 la „givanul” Pensionarilor. S-a născut la 18 decembrie 1940 în localitatea bănățeană Bencecu, iar mai târziu avea să-și adauge la numele patronimic și localitatea de baștină. În biografia făcută de George Corbu, ni se spune că „Ionel Iacob-Bencei a venit printre noi întovărășit de multe daruri, care inevitabil, aveau să-l aducă în prim planul creației literar-umoristice naționale, în special al celei epigramistice”.

La Biblioteca „Mihai Eminescu” din orașul Wollongong, Australia am mai primit cărți de o mare valoare artistică izvorâte din tradiția, cultura și folclorul românesc, care rămân fundament trainic patrimoniului nostru cultural. Autorul fiind un bănățean de baștină, este limpede că și în aceste cărți ne vom întâlni cu dialectul bănățean.

Primele cărți dăruite nouă, românilor-australieni sunt: *Epigrama „Iacobină” de la începuturi și până în... 2006*, apărută la Editura Eurostamp, Timișoara, 2007, *Dă dor... dă jale... dă drag...* o adevărată capodoperă, publicată la Editura Mirton, Timișoara, 1996, 475 pagini, cu sigil de „Colecție”, cu o imagine pe fața copertei ce ne desfășoară o câmpie verde, în centrul căreia se află frumoasa și tradiționala „fântână cu cumpănă”, lângă ea un jgheab lung din care se adăpau vitele sătenilor...! Avem în față o carte asemenea unei adevărate cronică de înțelepciune, umor, satiră, apoi multe obiceiuri hazlii, dar adevărate din viața de la țară.

Ionel Iacob-Bencei este un adevărat iubitor al țaranului român, îl descrie cu multă căldură, așa, în toată simplitatea purtării și vorbirii lui, îl consideră stâlpul țării, aurul și exemplu moralei tradiționale, sfințitor al muncii dintotdeauna. Deosebit de viu și real va surprinde autorul framântările, bucuriile, tradițiile culturale de peste an, obiceiurile și sărbătorile creștine la bănățeni, el însuși luând parte la acestea. Așa vor apare poemele, *În Ajun da Anu' Nou, La sat da Anu' Nou, La oraș da Anu' Nou, Noapce de iarnă, Tăierea porcului la Gura Satului*, cu acele veșnice și năstrușnice întâmplări, povestiri, glume, pățanii etc. Talentul său nu îl scutește nici pe autor a se satiriza de multe ori, într-o apreciere plină de haz, Ionel Iacob-Bencei afirmă: „Căutând în tot Banatul / Mari epigramaști sunt trei / (Acceptați de subsemnatul) Ionel, Iacob și Bencei”. Astfel, creațiile sale literare atrag, plac în așa măsură încât, odată luată cartea în mână, nu vrei s-o mai lași. Așa mi s-a întâmplat și mie. Versurile așezate în ritm și rimă, vin asemenea unui izvor limpede, natural, clar, plăcut, dar și cu vâltoare la cotituri. Așa, de exemplu, versurile epigramei: „Pe străbunul nostru plai / Poate-nlătura necazu' / Doar un rege ca Mihai / Însă ca **Mihai Viteazul**” (1992), sau, „Ce-mi șopteste mie muza

/ Ține minte și în somn:/ Ai tu barba ca și Cuza / Însă **Cuza** era Domn”.

Vin sezoanele agricole, aici sursele epigramistice sunt scânteietoare, culminând cu acea tragicomică povestire *Un tată năcăjit*, care trudea la sapă iar feciorul cânta la birtul satului, în timp ce tatăl știa că băiatul s-a dus la doctor cu o măsea stricată!

Tot de aici și epigrama: „Ce să spunem despre sapă? / Mică, lată sau rotundă / Pusă-n mâni l-âl cu mapa / În pământ nu să afundă”. Alta veche/nouă: „În comuna Gura Mare/ Mi-o spus nana Solomie / Că d-o vreme nea Cutare / Sapă...pă la primărie”. De un modernism uluitor pare scrierea versificată *Cum se schimbă vremurile* în care, la pagina 154, primele versuri rostesc: „D'apoi, dragi țărani și paori / Nu va-ț odihnit nicicând / Da' cu vremurile ascea, / Nu știu, zău, ce au de gând... / Bunaoară, pă la sace / 'S numa babe, numa moși / Prea puțani d-ai lați în space, / Buni de lucru, sănătoși”.

Adunând din știrile la îndemână, constatăm că Bencei a frecventat mai multe cenacluri: „Ion Popovici-Bănățeanu”, „Victor Eftimiu”, „Cercul de proză” de pe lângă Biblioteca Județeană Timiș, „C. Brâncuși”. Din 1977 a fost membru al Cenaclului de satiră și umor „Ridendo” - Timișoara, unde în anii 1983-1995 a îndeplinit funcția de vicepreședinte, iar din ianuarie 1996, pe cea de președinte în exercițiu. Între anii 1981-1989 a fost membru al Clubului epigramaștilor „Cincinat Pavelescu” din București, iar din 1990, membru al Uniunii Epigramaștilor din România (UER). În anul 2000 devine Membru de Onoare al UER.

Apariții în presa scrisă: *Drapelul roșu, Renașterea bănățeană, Orizont, Merci, Pardon, Scuzăți, Anotimpuri literare, Redesteptarea* (Lugoj), *Tăt Banatu-i fruncea* (Făget), *Viața Buzăului* (Buzău), *Urzica, Perpetuum comic* (București), *Hohote* (Tg. Jiu), *Haz de necaz* (Câmpina), *Bobârnaclul* (Bistrița), *Acus* (Sibiu) etc.

Au urmat o serie de apariții în culegeri și antologii de umor, circa 50 (literatură satirico-umoristică rimată, epigrame, epitafuri, pamflete, parodii, poezie dialectală).

Domnul Bencei deține peste 40 de premii pentru creație de literatură umoristică.

Ca o personalitate binecunoscută deja în lumea artiștilor epigramaști, el este invitat a contribui la unele volume colective, ca de exemplu *Gura satului la Radio Timișoara*: vol. I (1993), vol. II (1994), vol. III (1996), idem: *Ca-n sat la noi*, împreună cu Ștefan Pătruș și Petru Chira (poezie lirică dialectală), toate la Ed. Mirton.

Urmează noi volume de autor: *Din sertarele cenzurii*, Ed. Popa's Art – Timișoara, 1993 (distihuri, epigrame, epitafuri, pamflete, fabule, rondeluri satirice.); *Umor cenzurat înainte de decembrie 1989: Epigrame și epitafuri*, Ed. Mirton, Timișoara, 1994; *De la rondel la duel... epigramic*, Ed. Dacia Europa Nova, Lugoj 1995 (rondeluri lirice și satirice, epigrame, pamflete, poezie cultă, cronică rimată).

Devenit un adevărat Maestru al epigramei românești, Ionel Iacob-Bencei este îndemnat prin conștiința sa profesională la întocmirea de Culegeri/antologii îngrijite de el, ca de exemplu: *Cățelușul Fulger-Viu* de Dimitrie Jega (poveste

vânătoarească în cronică rimată) publicată la Editura Popa's Art, Timișoara, 1993; *Epigramiștii din Banat*, împreună cu Ion I. Mioc, Editura Excelsior, Timișoara, 2000 (creație epigramistică, selecție din Banatul istoric, inclusiv Voivodina – Serbia); *Studenți(m)ea văzută de epigramiști*, împreună cu prof. univ. dr. Ștefan Buzărnescu, Editura 1 Aprilie, Timișoara, 2003; *Ridendo –35*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2006 (volum omagial). Lucrările sale au făcut obiectul unor recenzii și note critice din partea multor personalități avizate în ale artei epigramistice, ca de exemplu: George Corbu, Damian Ureche, Marius Munteanu, Lucian Bureriu, Mircea Ionescu-Quintus, Gabriela Vlasie, George Petrone, Elis Râpeanu, Ștefan Buzărnescu, Ștefan Pătruș, Doina Pătruș, Ion Căliman, Ben Todică, Ioan Miclău ș.a.m.d.

Tot în această perioadă se pregătea pentru tipar noul volum *Robii pământului* la Editura Eurostampa, care va și apare în anii 2007. (Se închina țaranului român, „paorilor” din Banat, în special: interviuri privind agoniseala câtorva generații, „colectivizarea agriculturii” și retrocedarea pământului la țărani. Interviurile sunt intercalate cu poezie dialectală gravă despre și pentru țărani.)

Deci există aici, în scrierile Maestrului epigramei românești Ionel Iacob-Bencei, topită, viața unui harnic culegător și harnic artist creator, veșnic legat de sufletul și graiul Românilor de pe tot cuprinsul României, nelăsând desigur ocazia de a se mândri cu bănățenii săi, deși recunoaște, în stilul său comic, faptul că, deși se cred bănățenii „frunca”, toți „directorii” sunt olteni! (O fi, de ce nu?)

Maturitatea deplină a artistului se relevă în recențele două cărți, *Satirice* și *Zâmbete la Ridendo*, despre care făceam confirmare mai sus, ambele cărți au fost publicate la Editura Eurostampa, Timișoara, 2008. *Satirice*, cuprinde aceeași gamă specifică epigramei, cu unele readuceri din materialele anterioare, însă deosebit de binevenite și sincronizate prezentului! Simțul artei este atât de înrădăcinat în ființa și imaginația sa, încât este suficient să-i prezinți un nume comun, un obiect, o idee, ca imediat să-i dea o esențializare simbolică, extrasă dintr-o anume înțelepciune a vieții de zi cu zi.

Artistul a participat la mai toate concursurile naționale organizate pe teme ale speciei. A făcut parte din jurii ale acestor concursuri, considerat a fi un expert, fin și subtil observator de sens al expresiei așezate în pamphlet, epigramă sau epitaf. A doua carte, *Zâmbete la Ri-*

dendo, vine tocmai a immortaliza, a veșnici, epigrame și epigramiști participanți la aceste concursuri de la nivel de orașe și național. Cartea este o adevărată antologie, adunând epigramiști din întreaga țară, precum și din lucrările premiate ale acestora. De la un asemenea concurs național, *Ridendo-39* (9-11 mai 2008- Buzău), a adunat în majoritate conținutul antologiei, dat fiind numărul mare de localități care și-au desemnat participanții, am plăcerea să înșirui aci orașele respective, care au totalizat un număr de 60 de concurenți epigramiști: Baia Mare, Beceni/Buzău, Brașov, Brăila, București, Buzău, Câmpina, Chișinău, Cluj-Napoca, Constanța, Costești/Vaslui, Craiova, Galați, Gherla, Glodeni/Dâmbovița, Iași, Piatra Neamț, Pitești, Ploiești, Sibiu, Slatina, Târgu Jiu, Vișeu de Sus.

Onoarea de a fi numit Președinte de Juriu a fost dată dlui Ionel Iacob-Bencei, care se și prezintă cu o *Previziume*: „Prăpădul ăsta nebunesc / Făcut de-atăția care «latră»”, / Va duce neamul românesc / Pe culmi: în Epoca de piatră!”

Recomand această carte/antologie *Zâmbete la Ridendo* cititorilor doritori de un umor al zilei de azi, cu recomandarea Maestrului însă, a se înțelege cele două măști – Râsu’-Plânsu’ - dând întâietate celei de a doua: „plânsu’”. Românul face „haz de necaz” văzând cum „nechemății” într-ale educației și culturii dau buzna, după exemplul din *Rondelul Pomanagiului*: „În viață n-are nici un țel / Din ce trăiește mă și mir / Pe unde-i rost de chilipir / Acolo e present și el”. sau *Înstrăinările*: „La noi e un proverb, model / Ce-i aplicat fără de ocol / Românul fură de la el / Și dă la altul...benevol.” (Ioan Fărcaș – Lugoj, Timiș); *La datorie*: „Când stăm la picnic în pădure / Jandarmii-amabili ne păzesc / Atunci când alții merg să fure / Politicoși îi ocolesc.” (Elis Râpeanu – București); *Justificare*: „Zic, cu degetul la tâmplă / Guvernanții: - Adevărat / Că e jaf ce se întâmplă / Dar e bine controlat.” (Lucian Perța – Vișeu de Sus).

Rareori ne este dat, totuși acest trunchi al Neamului nu a fost niciodată lipsit de rădăcini viguroase, dar în vremuri ca azi avem tot mai multă nevoie de Oameni de talia și caracterul lui Ionel Iacob-Bencei, desigur precum și din cei cuprinși în antologia domniei sale. Oameni care cu o scânteie de la „brichetă” dau, precum un fulger pe cerul întunecat, o rază de lumină, de înțelepciune, așezate în rostirile unei epigrame, a unui proverb, a unei vorbe de duh!

LA MULȚI ANI FRACE BENCEI!

ANIVERSĂRI 2009

Ana GRIGOR

OCTOMBRIE

- 1 oct. – 110 ani de la moartea lui **Anton C. Bacalbașa**, scriitor și publicist (1865 - 01.10.1899); tipărit la Paris în timpul primului război mondial (1874 - 08.10.1949);
- 1 oct. – 100 ani de la apariția, la București, a revistei **Activitatea tinerimii** (01.10.1909);
- 1 oct. – 80 ani de la nașterea lui **Gheorghe Vitanidis**, regizor de film (01.10.1929 - 1994);
- 2 oct. – 600 ani de la **atestarea documentară a celei mai vechi pisanii românești**, cea de la biserica din Streisângeorgiu, jud. Hunedoara (02.10.1409);
- 3 oct. – 170 ani de la nașterea lui **Dimitrie C. Isopescu**, pedagog, om politic, autor de manuale didactice (03.10.1839 - 1901);
- 3 oct. – 170 ani de la nașterea lui **Teodor T. Burada**, etnomuzicolog, etnolog (03.10.1839 - 1922);
- 4 oct. – 90 ani de la nașterea lui **Constantin Dipșe**, pictor (04.10.1919);
- 5 oct. – 80 ani de la nașterea lui **Ion Dodu Bălan**, critic și istoric literar, folclorist (05.10.1929);
- 6 oct. – 80 ani de la nașterea lui **Ion Sălișteanu**, pictor (06.10.1929);
- 8 oct. – 70 ani de la intrarea în funcțiune a **primului post de radio din Basarabia: Radio Chișinău** (08.10.1939);
- 8 oct. – 70 ani de la moartea lui **George Mihail Zamfirescu**, prozator și dramaturg (1898 - 08.10.1939);
- 8 oct. – 60 ani de la moartea lui **George G. Mironescu**, om politic, jurist; a condus ziarul **La Roumanie**,
- 12 oct. – 75 ani de la nașterea lui **Alexandru Zub**, istoric (12.10.1934);
- 18 oct. – 410 ani de la **desfășurarea Bătăliei de la Șelimbăr**, în care Mihai Viteazul învinge oastea transilvană condusă de Andrei Báthory (18.10.1599);
- 19 oct. – 80 ani de la moartea lui **Alexandru Davila**, dramaturg și om de teatru (1862 - 19.10.1929);
- 19 oct. – 140 ani de la nașterea lui **Simion Mehedinți**, geograf; a pus bazele geografiei moderne a României (19.10.1869 - 1962);
- 20 oct. – 70 ani de la nașterea lui **Dumitru Matcovschi**, scriitor și publicist (20.10.1939);
- 20 oct. – 80 ani de la moartea lui **Alexandru Davila**, dramaturg și regizor de teatru (1862 - 20.10.1929);
- 21 oct. – 60 ani de la **înființarea Uniunii Compozitorilor din România** (21.10.1949);
- 25 oct. – 90 ani de la **apariția**, la București, a revistei literar-artistice **Crinul** (25.10.1919);
- 26 oct. – 125 ani de la moartea lui **Ion Codru Drăgușanu**, scriitor (1818 - 26.10.1884);
- 26 oct. – 60 ani de la nașterea **Leonidei Lari**, poetă (26.10.1949);
- 29 oct. – 40 ani de la moartea **Ceciliei Cuțescu-Storck**, pictoriță (1879 - 29.10.1969);

NOIEMBRIE

- 1 nov. – 80 ani de la inaugurarea **Radiodifuziunii române** (01.11.1929);
- 2 nov. – 225 ani de la **declanșarea mării răscoale țărănești din Transilvania condusă de Horia, Cloșca și Crișan** (02.11.1784);
- 2 nov. – 140 ani de la nașterea **Iuliei Hasdeu**, poetă (14.11.1869 - 1888);
- 3 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Marcel Anghelescu**, actor (03.11.1909 - 1977);
- 5 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Octav Șuluțiu**, scriitor și critic literar (05.11.1909 - 1949);
- 8 nov. – 140 ani de la nașterea lui **Nicolae Constantin Paulescu**, medic fiziolog, endocrinolog, adevăratul descoperitor al insulinei (08.11.1869 - 1931);
- 12 nov. – 140 ani de la moartea lui **Gheorghe Asachi**,
- cărturar, scriitor și publicist (1788 - 12.11.1869);
- 13 nov. – 125 ani de la premiera, la Teatrul Național din București, a piesei **O scrisoare pierdută** de **I.L. Caragiale** (13.11.1884);
- 13 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Eugen Ionescu**, scriitor, protagonist al teatrului absurdului; primul străin acceptat în Academia Franceză (13.11.1909 - 1994);
- 15 nov. – 100 ani de la apariția, la București, a revistei **Minerva literară ilustrată** (15.11.1909);
- 17 nov. – 100 ani de la moartea lui **Grigore Tocilescu**, istoric al anticității, arheolog și folclorist (1850 - 17.11.1909);

- 17 nov. – 70 ani de la moartea lui **George Folescu**, primul mare bas român, membru fondator al Operei Române din București (1885 - 17.11.1939);
- 19 nov. – 90 ani de la moartea lui **Alexandru Vlahuță**, scriitor (1858 - 19.11.1919);
- 20 nov. – 140 ani de la nașterea lui **Nerva Hodoș**, istoric al culturii, fondator al școlii de biblioteconomie din România (20.11.1869 - 1913);
- 22 nov. – 70 ani de la moartea **Agathe Bârsescu**, monstru sacru al teatrului românesc; este, alături de Aristizza Romanescu, prima „grande dame” a scenei (1861 - 22.11.1939);
- 22 nov. – 125 ani de la nașterea lui **Alexandru Rusu**, primul episcop greco-catolic a Maramureșului, martir al bisericii (22.11.1884 - 1963);
- 22 nov. – 140 ani de la **deschiderea cursurilor Facultății de Medicină** din București (22.11.1869);
- 22 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Mișu Iancu**, compozitor (22.11.1909);
- 23 nov. – 50 ani de la **inaugurarea Muzeului de Istorie al Transilvaniei** (23.11.1959);
- 24 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Ion Sofia Manolescu**, poet (24.11.1909 - 1993);
- 24 nov. – 90 ani de la nașterea lui **Nicolae Tăutu**, scriitor (24.11.1919 - 1972);
- 27 nov. – 125 ani de la nașterea lui **Vasile Voiculescu**, scriitor (27.11.1884 - 1963);
- 27 nov. – 100 ani de la **premiera piesei Viforul de Barbu Ștefănescu Delavrancea** (27.11.1909);
- 29 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Traian Bilțiu-Dăncuș**, pictor (29.11.1899 - 1974);
- 30 nov. – 100 ani de la moartea lui **Augustin Bunea**, istoric și teolog greco-catolic (1857 - 30.11.1909);
- 30 nov. – 75 ani de la moartea lui **Cincinat Pavelescu**, poet (1872 - 30.11.1934);

DECEMBRIE

- 1 dec. – 60 ani de la **apariția**, la Cluj, a publicației **Almanahul literar**, care în 1954 a devenit revista **Steaua** (01.12.1949);
- 1 dec. – 50 ani de la **înființarea „Fundăției Universitare Carol I”** din Paris, sub patronajul Comitetului Național Româno-American pentru Democrație (01.12.1959);
- 5 dec. – 150 ani de la nașterea lui **Nicolae Petrașcu**, critic literar și prozator (05.12.1859 - 1944);
- 9 dec. – 90 ani de la nașterea lui **Sile Dinicu**, dirijor și compozitor (09.12.1919 - 1993);
- 14 dec. – 100 ani de la **inaugurarea Universității din București** (14.12.1909);
- 14 dec. – 100 ani de la nașterea **Eugeniei Ștefănescu**, pictoriță (14.12.1909);
- 15 dec. – 80 ani de la **apariția**, la Iași, a revistei **Cuvinte literare** (15.12.1929);
- 16 dec. – 20 ani de la **declanșarea Revoluției Române în Timișoara** (16.12.1989);
- 17 dec. – 70 ani de la moartea lui **Nicolae Drăganu**, lingvist și filolog (1884 - 17.12.1939);
- 19 dec. – 120 ani de la moartea lui **Constantin Tomasciuc**, jurist, om politic; a contribuit la înființarea Universității din Cernăuți, fiind primul ei rector (1840 - 19.12.1889);
- 20 dec. – 75 ani de la nașterea lui **George Apostu**, sculptor (20.12.1934 - 1986);
- 22 dec. – 120 ani de la nașterea lui **Nichifor Crainic**, scriitor, publicist, om politic, filosof, pedagog, și teolog, director al revistei literare **Gândirea** (22.12.1889 - 1972);
- 22 dec. – 140 ani de la nașterea lui **Nicolae Ghika-Budești**, arhitect, istoric al arhitecturii (22.12.1869 - 1943);
- 22 dec. – 20 ani de la **declanșarea Revoluției Române în București** (22.12.1989);
- 22 dec. – 20 ani de la **apariția** ziarului **Libertatea**, primul ziar al Revoluției Române (22.12.1989);
- 25 dec. – 100 ani de la moartea lui **Ion Rusu-Șirianu**, publicist, scriitor și om politic (1864 - 25.12.1909);
- 25 dec. – 170 ani de la moartea lui **Samuil Vulcan**, episcop greco-catolic, cărturar, numit de Nicolae Iorga „ocrotitorul întregii culturi românești” (1806 - 25.12.1839);
- 29 dec. – 110 ani de la nașterea lui **Radu Vulpe**, istoric al preistoriei, arheolog (29.12.1899 - 1982);
- 29 dec. – 90 ani de la nașterea lui **Roman Vlad**, compozitor, muzicolog (29.12.1919);
- 29 dec. – 90 ani de la **ratificarea**, de către Parlamentul României, a **Unirii Basarabiei, Bucovinei, Banatului și Transilvaniei cu România** (29.12.1919);
- 31 dec. – 120 ani de la moartea lui **Ion Creangă**, scriitor, clasic al literaturii române (1837 - 31.12.1889).

Anton Golopenția și *Românii de la est de Bug*

- 100 de ani de la nașterea sociologului român -

Paula RUS

Anton Golopenția era o sinteză a mai multora dintre noi: filozof tot atât cât Mircea Vulcănescu, erudit și profesor tot atât cât Traian Herseni, investigator deopotrivă cu mine și organizator tot atât de abil ca și Octavian Neamțu.¹ Aceste cuvinte spuse, în 1981, de prof. Henri H. Stahl, merită să fie amintite, cu atât mai mult, în 2009, când se împlinesc 100 de ani de la nașterea marelui sociolog și statistician român Anton Golopenția.

Născut în 1909, la Prigor, județul Caraș-Severin, Anton Golopenția este unul dintre fondatorii școlii românești de geopolitică, printre preocupările sale numărându-se sociologia tradițională și raportul dintre sociologie și filozofie. După terminarea liceului, se înscrie, în 1927, la Universitatea București, unde își ia licența în drept (1930) și licența în filozofie (1933).

Membru activ al echipelor monografice ale prof. Dimitrie Gusti, cu care a făcut cursuri de sociologie, Anton Golopenția participă, în 1931, la cercetarea de la Cornova, jud. Orhei (Basarabia), demonstrând cu datele „statisticii necruțătoare” că populația majoritară a Basarabiei este românească și că are vechime românească.

Între 1933 și 1936, își elaborează și susține teza de doctorat *Informarea conducerii statului și sociologia tradițională*, în Germania, unde intră în contact cu lucrările geopoliticienilor de acolo.

După ce se întoarce în țară, Anton Golopenția se implică în activitatea Școlii sociologice de la București, în cadrul căreia ocupă, alături de Henri H. Stahl și Mircea Vulcănescu, un loc de referință. Este director la Institutul Social Român (1937-1940), redactor al revistei *Sociologie românească* (1937-1942), inspector la Fundația Culturală Regală „Principele Carol I” (1937-1940), asistent onorific la catedra de Sociologie, Etică și Politică a prof. Dimitrie Gusti și membru fondator al Asociației Științifice pentru Enciclopedia Română.²

În anul 1938, conduce împreună cu monografistul dr. D. C. Georgescu ancheta sociologică, cu participarea echipelor studențești, „60 sate românești” ale cărei re-

zultate le publică în cele cinci volume ale lucrării cu același titlu. Începând cu anul 1940, se angajează la Institutul Central de Statistică, al cărui director general va fi între anii 1947-1948. Colaborează la revista *Geopolitica și Geoistoria* (1940-1944), fiind membrul fondator al acesteia.

Între 1941 și 1944 Anton Golopenția, împreună cu o echipă de la Institutul Central de Statistică (I.C.S.), efectuează cercetări în regiunile Harkov și Donețk ale Ucrainei de astăzi.

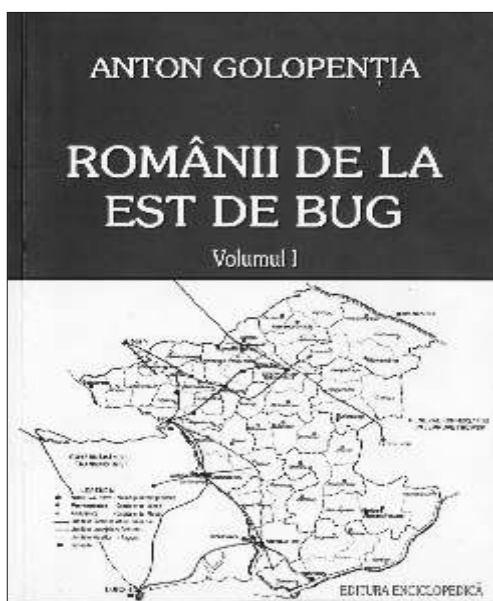
În anul 1946 participă, în calitate de expert statistic, la Conferința de Pace de la Paris.

La 16 ianuarie 1950, marele sociolog este arestat, din motive politice, pentru ca un an mai târziu, la 26 mai 1951, să-și găsească sfârșitul în închisoarea pentru deținuți politici de la Jilava.

Rezultatele cercetărilor întreprinse sub conducerea lui Anton Golopenția, între râurile Nistru și Bug, dar și dincolo de Bug, precum și rapoartele marelui savant, sunt publicate în monumentală lucrare *Românii de la est de Bug*.

Această monografie, unicat în literatura sociologică românească, apărută în două volume (617 respectiv 927 de pagini), la Editura Enciclopedică, București, 2006, este editată de prof. dr. Sanda Golopenția, fiica sociologului, care semnează și introducerea, notele și comentariile cărții.

Dedicat proiectului de Identificare a românilor de la est de Bug (I.R.E.B.), lansat de Președinția Consiliului de Miniștri, volumul prezintă doar o mică parte a cercetărilor echipei conduse de Anton Golopenția care se cer a fi redescoperite, promovate și continuate: „Poate că e timpul să încercăm să scoatem de sub șfielile tăcerii de cultură mereu altfel dominată și mereu îndoindu-se de sine momente, cum a fost cel al cercetării I.R.E.B., în care s-a îndrăznit tinerește întâlnirea cu semeni înstrăinați de multă vreme dar păstrând încă nume și vorbe prin care puteau fi contactați și înțeleși. Momente de acest fel luminează nu numai un aspect al trecutului românesc, ci și modul

1 Vărtic, Andrei, *Românii de la est de Bug, sau debolșevizarea*. În revista *Agero*, Stuttgart.

2 Informații preluate de pe coperta, din spate, a cărții Anton Golopenția, *Ultima carte*, Editura Enciclopedică, București, 2001. Acest volum editat, cu Introducere și Anexă de Prof. Dr. Sanda Golopenția, conține textul integral al declarațiilor în anchetă ale lui Anton Golopenția aflate în Arhivele S.R.I.

în care se poate vorbi astăzi despre o diversitate românească.”¹

Prin cele opt secțiuni cu o tematică diversă și ampla anexă, volumul *României de la est de Bug* „își propune readucerea în memorii a unei pagini uitate a cercetării sociologice și demografice românești și, prin aceasta, a unor aspecte importante ale vieții comunităților românești dăinuind neștute, departe în Ucraina, în anii celui de-al Doilea Război Mondial.”²

Rezultatele cercetării sunt prezentate în rapoarte, studii, articole, documente și tabele demografice care indică, pe localități, „populația românească de pe teritoriul ucrainean dintre Bug și Nipru, gradul în care aceasta și-a păstrat limba și, nu de puține ori, gradul în care sunt conservate, în cadrul ei, obiceiurile tradiționale.”³ Astfel, Anton Golopenția se remarcă printre cei care au realizat pentru prima dată un asemenea demers.

Cercetarea referitoare la „înscrisura și studierea românilor de la est de Bug a fost cea mai redusă ca personal și cea mai extinsă ca suprafață acoperită”⁴ dintre cele întreprinse, în timpul războiului, de Institutul Central de Statistică și Institutul Social Român. Această cercetare, care continua o linie a activității științifice a lui Anton Golopenția, era una zonală (așa cum a fost, în 1939, ancheta de la Dâmbovnic, condusă împreună cu Mihai Pop) și întreprinsă asupra unei populații care trăia, în minoritate, în afara granițelor țării (așa cum a fost culegerea de izvoare *României din Timoc*, elaborată împreună cu C. Constante și apărută sub egida Societății Române de Statistică). Important este de menționat și faptul că zona abordată de echipa I.R.E.B. era una cu totul necunoscută specialiștilor români.

Folosind metoda monografiei sumare, o inovație metodologică și preconizată încă din teza de doctorat, în cercetarea de la est de Bug, sociologul român „insista asupra faptului că moldovenii trebuie căutați chiar și în satele în care riscă să fie doar unul.”⁵ Această dorință a fost îndeplinită de echipa I.R.E.B., deoarece, „la sfârșitul cercetărilor ei, s-a știut dintr-o dată mult mai mult decât se bănuise că se poate ști despre românii răzlețiți sau formând comunități compacte în partea depărtată, cvasi-invizibilă pentru noi atunci, a Ucrainei.”⁶

Pentru a simplifica acțiunea de depistare, Anton Golopenția și membrii echipei sale au recurs la o modalitate subtilă, oferind sub formă de cadouri, pachete cu zahăr, sare, săpun, chibrituri și țigări. Fiind stimulați de

dar, ei au început să vorbească românește, să invite echipa în casele lor și să se lase monografiați.

Materialele culese aduc importante date sociologice, istorice, folclorice, dialectologice și socio-lingvistice precum și informații referitoare la starea de spirit, conștiința națională a populației românești și atitudinea față de repatriere. În localitățile cercetate de echipa I.R.E.B., se vorbea un grai al limbii române: graiul moldovenesc, a cărui conservare era inegală, în localități diferite. „Atunci când erau întrebați, oamenii se identificau ca moldoveni și declarau că vorbesc moldovenește.”⁷ Această identificare a lor se datora următoarelor cauze: majoritatea celor stabiliți la est de Bug, proveniți din Moldova, Basarabia sau Transnistria și sosiți acolo înainte de Unirea Principatelor, păstrau memoria unei Moldove care a dăinuit cinci secole, și, ca urmare, a unei identități moldovene; producerea în timp a unui proces de moldovenizare a diverselor graiuri ale celor așezați la est de Bug; acțiunea de rusificare, atât în timpul regimului țarist, cât și a celui sovietic.

Echipa condusă de sociologul român a avut ca zonă de cercetare spațiul cuprins între Bug (fluviu, care „în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a constituit frontieră militară între Transnistria administrată de români și restul Ucrainei, care era administrată de armatele germane”⁸) și Donețk, unde erau sate întemeiate sau populate de români veniți acolo în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, din Moldova, Ardeal, Muntenia și Banat, din cauza calamităților războaielor (foamete, ciumă), a regimului feudal și fiscal și a acțiunilor de catolicizare și demilitarizare la care erau supuși. „Știința că sunt veniți din România trece, din generație în generație, la bătrânii din satele moldovenești de peste Bug.”⁹

În aceste sate moldovenești „în care, deși lumea știe rusește, locuitorii se înțeleg între ei numai românește și în care familii ucrainene răzlețe se românizează și în zilele noastre”¹⁰, Anton Golopenția și echipa sa au găsit urme de cultură românească: „Mai pot fi culese cântece vechi care arată suferința și dorul de țară al întâielor generații care s-au desprins de trupul românimii spre a se așeza în stepele Răsăritului.”¹¹ „Acolo se sprijină încă streșinile [a]coperișurilor de paie cu stâlpi care n-au nici o funcție arhitectonică, dar amintesc pridvorul caselor de lemn. Mai întâlnești în „casa mare” „culmi” asemănătoare întru totul celor din casele de munte din țară, „mânișterguri” care seamănă ca două picături de apă cu cele de la noi. Bătrânele mai păstrează în fundul lăzilor

1 Prof. dr. Sanda Golopenția în introducerea volumului *României de la est de Bug* de Anton Golopenția, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. LXXVII.

2 Idem, p. XXIII.

3 Idem, p. V.

4 Idem, p. XVII.

5 Idem, p. LXXVI.

6 Ibidem.

7 Idem, p. VI.

8 Idem, p. IX.

9 Anton Golopenția, *României de la est de Bug*, vol. I, sec. I, pag. 72.

10 Idem, p. 73.

11 Idem, p. 72.

lor de zestre și năframe din cele care se purtau în vremurile tinereții lor.”¹

Fiind invitat de Anton Golopenția, Constantin Brăiloiu a efectuat cercetări etnomuzicale la românii de la est de Bug, în urma cărora a observat că repertoriul muzical al moldovenilor îl reflectă pe cel din România și se apropie de cel din sudul țării. „Domnul Profesor C. Brăiloiu, ajutându-se de melodii exemplificatoare culese pe teren și de cântece de prin Muscel, a arătat cum folclorul moldovenesc de la est de Bug are asemănări uimitoare nu cu cel din Moldova, Basarabia și Bucovina, cum s-ar fi așteptat oricine, ci mai cu seamă cu melodiile populare din Muntenia și Oltenia.”²

Cercetând comunitățile românești de la est de Bug, marele savant a descoperit că acestea erau supuse unui mecanism de deznaționalizare și perseverare etnică. Atât la sat, cât și la oraș, o parte din membrii comunității moldovenești nu mai avea curajul de a se declara de alt neam decât cel ucrainean. Fiind separați de multă vreme și radical de cultura românească, mulți dintre moldovenii nu erau atrași de România. Surplusul de populație (în care erau cuprinși moldovenii) a fost dirijat de imperiul țarist, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, spre Caucaz, apoi, între 1880-1914, spre Siberia. Dacă între anii 1930-1938 au funcționat un număr de școli în limba română și s-au tipărit manuale românești, după anul 1938, a avut loc o reprimare a învățământului în limba română.

Ceea ce i-a uimit pe Anton Golopenția și echipa sa a fost modul de școlarizare a moldovenilor. Acestora li se inocula faptul că „moldovenii sunt slavi și nu au nici un fel de legătură de sânge sau de limbă cu românii. În manuale, românii erau prezentați ca trăind exclusiv în fosta Țară Românească, vorbind o limbă „salonică” deformată prin neologisme împrumutate din limba franceză, și vizând, în mod imperialist, să extindă „înrobirea” moldovenilor, de la cei din provincia Moldova la cei din Basarabia și Republica Autonomă Moldova.”³ Tot manualele îi învățau pe elevi „că moldovenii au misiunea istorică de a-i «dezrobi» pe toți moldovenii de sub do-

minația românilor”⁴ și că limba română „e o limbă care nu permite ascensiunea socială”⁵.

Lucrarea lui Anton Golopenția devine valoroasă și pentru problemele de lingvistică pe care le aduce în fața cititorilor, având în vedere un bilingvism de tip special. Din cercetările lingvistice, efectuate de Eugen Seidel (un membru al echipei lui Anton Golopenția), derivă ideea că: „moldovenii de la est de Bug nu pot fi numiți bilingvi, întrucât: (a) ei vorbesc mai puțin decât ar fi de așteptat limba lor maternă, recurgând spontan la limba rusă chiar în comunicarea din cadrul propriului grup și nepercepând graiul moldovenesc drept factor prin care s-ar deosebi de ucraineni; (b) graiul moldovenesc și limba rusă nu sunt mărimi de aceeași valoare, și nici comparabile, neintrând din această cauză în concurență reală în mintea vorbitorilor.”⁶ Ca și limbă dominantă, era limba rusă, care era predată în școli, vorbită în administrație și viața publică. Problema alternanței bilingve, între graiul moldovenesc rusificat și sărăcit funcțional și limba rusă, nu putea fi pusă. „Moldovenii fuseseră, dar nu mai erau bilingvi.”⁷ Eugen Seidel îi considera „postbilingvi”.

Modul, în care lucrarea *Românii de la est de Bug* scoate în evidență limba vorbită de românii din aceste ținuturi, după zeci de ani de dominație și în ruptură aproape totală cu spațiul românesc, cântecele vechi românești, elementele arhitectonice, tradițiile și sărbătorile calendaristice și religioase, demonstrează unitatea etnoculturală a românilor de la est de Bug cu ceilalți români, dovadă fiind vastul material monografic cuprins în cele 1.540 de pagini ale cărții.

Prin aportul său adus la cercetările monografice și prin studiile sale privind comunitățile românești de la est de Bug, Anton Golopenția rămâne un sociolog de referință, în peisajul sociologiei românești, un remarcabil monografist, statistician și geopolitician.

Voluminoasa monografie a fost lansată și la Baia Mare, în prezența doamnei prof. dr. Sanda Golopenția, gazda lansării fiind Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”.

1 Idem, p. 73-74.

2 *Expoziția documentară „Românii de peste Bug”*, articol nesemnat, reprodus în secțiunea I a volumului *Românii de la est de Bug*, p. 103.

3 Prof. Dr. Sanda Golopenția în introducerea op. cit., p. LXX.

4 Ibidem.

5 Ibidem.

6 Idem, p. LXXI.

7 Ibidem.

Revista presei: mass-media despre români

mai – iulie 2009

Selecție realizată de: **Lavinia ARDELEAN** și **Simona DUMUȚA**

Spania: Atestate de limba română la Universitatea din Alicante

Adevărul, 4 mai 2009, www.adevarul.ro

Miercuri, (6 mai, n.r.) în clădirea Rectoratului Universității din Alicante va avea loc festivitatea de înmânare a primelor atestate care acreditează cunoașterea limbii române în diferite grade. Prorectorul pe Relații Internaționale și Cooperare, BegoZa San Miguel, și directorul Institutului Limbii Române (ILR), Corina Chertes, vor înmâna Atestatul de Cunoaștere de Limba Română eliberat de Ministerul Educației, Cercetării și Inovării din România celor 29 de candidați care au promovat în sesiunea din decembrie 2008 examenele ACLro pentru nivelele A1, A2 și B1. Este vorba de un examen a cărui realizare reprezintă o inițiativă de pionierat din partea Universității din Alicante, aceasta fiind primul centru de examinare din afara granițelor României.

Facilități pentru repatrierea șomerilor

Adevărul, 4 mai 2009, www.adevarul.ro

Ministrul spaniol al Muncii și Imigrației, Celestino Corbacho, se află într-o vizită oficială în România, ocazie cu care va semna un acord cu omologul său român, Marian Sârbu, prin care compatrioții șomeri din Spania sunt sprijiniți pentru a se întoarce în țara lor. În curând, oficiile de șomaj din Spania vor putea oferi românilor rămași fără loc de muncă pe meleagurile iberice toate informațiile necesare despre locurile de muncă vacante din România. Acordul dintre Corbacho și omologul său român, Marian Sârbu, nu vizează creșteri salariale, ci doar circuitul unui flux de informații referitoare la piața muncii și a asigurărilor sociale din cele două țări.

O româncă le predă italienilor lecții de toleranță

Adevărul, 5 mai 2009, www.adevarul.ro

După trei cursuri de asistență socială, Dumitrica Tănase (32 de ani) a devenit asistent social expert. De 4 ani la Roma, Dumitrica le ține lecții italienilor despre toleranță și viața românilor. Membru fondator al unei asociații italiene non profit, intitulată BeFree, Dumitrica s-a familiarizat cu toate problemele conaționalilor noștri, din perioada când România nu făcea parte din Uniunea Europeană. Lunar, Dumitrica, în numele asociației, ține cursuri în cadrul universităților romane despre problemele românilor. Seminariile au ca obiectiv prezentarea dintr-o altă perspectivă a comunității românești din Italia. Proiectul, finanțat de Regiunea Lazio, a demarat cu șase luni în urmă.

Limba română va fi predată, în curând, în Comunitatea Valenciană

Adevărul, 6 mai 2009, www.adevarul.ro

Inspectoratul Școlar General al Comunității Va-

lenciene a anunțat, în cadrul unei vizite efectuate la colegiul L'Hereu, din localitatea Borriol, că elevii români vor putea frecventa cursuri de limba și cultura română chiar în instituțiile școlare în care învață. Este vorba despre cursul de Limbă, Cultură și Civilizație românească, proiect care a început să fie aplicat în Spania încă din anul 2007. În prezent, 106 profesori români predau acest curs. Participarea la curs este opțională, în afara curriculumului școlar și nu se vor pune note. Zilele următoare, Font de Mora, inspectorul școlar general al Comunității Valenciene, va semna cu Ambasada României un acord oficial de colaborare pentru implementarea cursului.

Primul partid politic românesc din Catalunya

Adevărul, 7 mai 2009, www.adevarul.ro

În sala de conferințe a Bisericii Sant Antoni de Padua, președintele noii grupări politice din Barcelona, Florin Bojor, a prezentat echipa cu care își propune „să ofere o alternativă la clasa politică actuală”. „În ultimii ani, patru milioane de români s-au autoexilat din România, în căutarea unei vieți mai bune”, spune Bojor. „Vrem să fim o voce a identității românilor din Catalunya”, a spus vicepreședintele PIRUM, Costinel Marcu. „Nu vom participa la alegerile europarlamentare din 7 iunie, abia ne-am născut, așteptăm să creștem”, a semnalat Bojor.

Castellon: Parohia Ortodoxă Sfântul Nicolae celebrează 500 de botezuri anual

Adevărul, 7 mai 2009, www.adevarul.ro

Părinții români își înregistrează copiii la Registrul Civil cu nume tradiționale românești, puțini dintre ei alegând nume spaniole, conform datelor studiului realizat de Universitatea Jaime I din Castellon. Nume ca Nicoleta, Adrian, Georgiana, Alexandru și Daniel apar pe lista celor o sută de nume frecvente puse copiilor născuți în Castellon. Creșterea natalității, înregistrată în provincia Castellon, s-a datorat, în mare parte, nașterilor de copii proveniți din familii de români. „Noi, ortodocșii, botezăm copiii de mici pentru a-i încreștina, pentru a-i apropia de biserică. Ideea celorlalte culte este aceea că micuții trebuie lăsați să decidă ei singuri ce vor face la 18 ani. Noi nu-i obligăm, ci îi ajutăm să meargă pe calea cea dreaptă”, ne-a spus preotul Nicodim, paroh al Bisericii Ortodoxe Române din Castellon.

Mădălina Iuliana Tămăianu, o româncă printre polițiștii italieni

Adevărul, 11 mai 2009, www.adevarul.ro

O româncă, stagiară la Ministerul de Interne italian, și-a împlinit visul de a lucra printre polițiști. La ceremonia sărbătoririi celor 157 de ani de la înființarea

Poliției italiene o româncă a urcat pe scenă pentru a-și spune povestea. Mădălina Iuliana Tămăianu (25 de ani), din Constanța, a absolvit Facultatea de Matematică și Informatică de la Universitatea Ovidiu din orașul natal, iar acum urmează un master în Economie și Comunicare la Universitatea Tor Vergata din Roma. Ea a fost selecționată dintre 30 de concurenți pentru un stagiu la Ministerul de Interne italian. Stagiul i-a îndeplinit româncei un vis de o viață: să lucreze printre polițiști. Misiunea Mădălinei este redactarea articolelor despre diferitele acțiuni ale poliției. Regretul Mădălinei este că nu poate să-și continue cariera în Italia deoarece nu este cetățean italian.

Românii au contribuit la dezvoltarea orașelor spaniole

Adevărul, 16 mai 2009, www.adevarul.ro

În ultimii cinci ani, imigranții din Spania au contribuit la extinderea multor orașe și municipii. „Anuarul Economic Spaniol din 2008”, realizat de către grupul bancar „La Caixa” analizează evoluția populației spaniole între 2002 și 2007, 19 dintre cele 32 de orașe, a căror dezvoltare a fost înlesnită de către imigranți, se află pe Coasta Mediterană, patru pe coasta atlantică și restul în interiorul Peninsulei. Însă, orașele care au înregistrat cea mai mare creștere a numărului de imigranți, în special români, au fost cele de la periferia Madridului. Benalmadena, provincia Malaga este unul dintre municipiile unde creșterea numărului locuitorilor a fost foarte importantă (43,3% mai mulți locuitori) ca și orașele Roquetas de Mar (39,9%) și El Ejido (36,9%), din provincia Almeria.

Italienii care iubesc româna / Andreea Archip

Evenimentul zilei, 20 mai 2009, www.evz.ro

La Catedra de Limba Română din Torino, profesorul Marco Cugno și elevul său, Roberto Merlo, încearcă de aproape 50 de ani să popularizeze literatura română în Peninsula. În biroul mic, cu pereții „țencuiți” cu cărți, două tablouri alb-negru - cu Mihai Eminescu și Giovenale Vegezzi Ruscalla, fondatorul Catedrei de Limba și Literatura Română a Universității din Torino - dau camerei un aer numai bun pentru studiu. Aici, profesorii Marco Cugno și Roberto Merlo îi dau meditații unei studente italiene, nu fără să o îndemne la mai multă lectură. Pentru Cugno și Merlo, România nu e numai „obiectul meseriei”, ci mai ales o țară care „i-a primit cu brațele deschise”. Atmosfera unei biblioteci românești, scăldată în liniște și soare, din când în când înviorată de graiul românesc, au tras-o la indigo acolo, în inima Piemontului. Acolo au adus bucăți dintr-o țară pe care au învățat să o iubească ei, italienii sădea, mai abiter decât imigranții români, care se chinuiesc să-și renege limba, poate așa se integrează mai bine.

Coadă pentru cetățenia română

Evenimentul zilei, 22 mai 2009, www.evz.ro

Aproape 1.500 de cetățeni basarabeni au depus cereri pentru redobândirea cetățeniei române între 21 aprilie și 19 mai, potrivit Ministerului Justiției. Numărul cererilor a crescut astfel de zece ori față de cel înregistrat în mod obișnuit, după ce Guvernul României a decis,

luna trecută, simplificarea procedurilor de acordare a cetățeniei. În prezent, la Ambasada României de la Chișinău se află aproximativ 650.000 de cereri de obținere a cetățeniei. Organizațiile studenților basarabeni din România au anunțat ieri că vor susține demersul autorităților prin înființarea de centre de informare despre redobândirea cetățeniei.

Viza pentru Moldova, misiune imposibilă / Vlad Odobescu

Evenimentul zilei, 25 mai 2009, www.evz.ro

După revolta înăbușită de la Chișinău, barajul birocratic ridicat de autoritățile moldovene în calea românilor care vor să treacă granița de est funcționează impecabil. „Bună ziua! Numele meu este X, sunt cetățean român și aș dori să ajung în Republica Moldova pentru aproximativ o săptămână, cu scopul de a vizita un prieten. Știu că am nevoie de o invitație din partea Biroului pe care îl reprezentați. Aș vrea să-mi spuneți de ce informații și de ce documente este nevoie pentru obținerea invitației. Vă mulțumesc anticipat!”. Am trimis acest e-mail, în repetate rânduri, la adresa migrare@moldova.md, trecută pe site-ul Biroului de Migrație și Azil al Republicii Moldova. E o tentativă de a apuca de-un capăt firul birocratic întins de autoritățile moldovene, după revoltele anticomuniste din centrul Chișinăului: ne punem în postura românului care vrea să ajungă în Republica Moldova, cu treabă sau, așa cum scriam, doar pentru a-și vizita vreo cunoștință. Fără șanse de reușită: respectiva adresă de e-mail este inexistentă, iar mesajele se întorc la expeditor. Vocea enervată care răspunde la telefonul Ambasadei Republicii Moldova la București ne confirmă însă că singura șansă se află la Chișinău: „Trebuie să obțineți invitația de la Biroul de Migrație și Azil de la Chișinău, după aceea veniți la noi pentru viză”.

Un pictor român în garda regală spaniolă

Adevărul, 26 mai 2009, www.adevarul.ro

Artistul Romeo Niram (34 de ani), originar din București, a fost numit locotenent în garda regelui Spaniei, Juan Carlos I. Compatriotul nostru le va face cadou prinților de Asturia un tablou. Pentru prima dată în istoria monarhiei spaniole, un străin a fost admis în garda regală Reales Tercios, care aparține de Ministerul de Interne. În luna martie, locotenent-colonelul gărzii regale spaniole Reales Tercios, Miguel Angel Galan Segovia, a văzut câteva dintre lucrările pictorului român Romeo Niram. „Am rămas impresionat de tablourile lui Romeo și am ordonat subalternilor mei să cerceteze activitatea artistului român”, a declarat, în exclusivitate pentru „Adevărul”, colonelul Segovia.

Sute de români vânduți ca sclavi în Cehia / Răzvan POPA , Răzvan Sauciu , Iulius Cezar

Adevărul, 1 iunie 2009, www.adevarul.ro

Mafioții ucraineni care patronează piața neagră a muncii din Praga plătesc 100 de euro pe cap de român. În cinci ani, peste 600 de români au fost vânduți, ca robi, în Cehia. Ei erau ademeniți cu contracte de 800 de euro pe lună, dar în lagăre nu primeau nimic. „Loc de muncă în construcții, în Cehia, salariu atractiv, 700-800 de euro pe lună. Transport și cazare asigurată”. Așa sună oferta din

ziare și a racolatorilor care bat la pas satele din județele sărace ale Moldovei. Cea mai afectată zonă este cea a Botoșaniului. Începând cu 2004, sute de români au fost băgați în autobuze, iar după ce au trecut granița au devenit sclavi. Actele erau confiscate, iar autobuzul devenea un transport de robi sub pază armată. Încărcăturile au fost livrate, de fiecare dată, în Cehia – la periferia capitalei, Praga – unor ucraineni. Noii stăpâni ai românilor plăteau sume modice: 100-150 de euro pe cap de român. Transportul ajungea, în cele din urmă, în barăci tip Auschwitz, unde sclavii dormeau claie peste grămadă. Ziua erau scoși la munci grele, seara erau păziți cu Kalașnikovul. De pe urma lunilor de chin nu s-au ales decât cu câțiva euro

Românii îi ridică tribună lui Berlusconi / Anca Mihai

Adevărul, 1 iunie 2009, www.adevarul.ro

Cea mai importantă parte a pregătirilor pentru Ziua Națională a Italiei a fost încredințată muncitorilor români. Timp de o săptămână, ei au construit tribunele amplasate în centrul Romei, locul de unde oficialitățile vor asista la parada militară. Muncitorii români, care au vârste cuprinse între 20 de ani și 25 de ani, au o experiență bogată în acest domeniu. Compatrioții noștri au făcut turul Europei pentru a monta scene la diferite evenimente. Echipa de 30 de muncitori este condusă de Zinel Balcan (35 de ani) din Focșani. „Este o responsabilitate foarte mare pentru că, practic, montăm tribunele unde vor sta președintele și prim-ministrul pentru a urmări parada. Orice șurub montat greșit poate produce o tragedie”, explică Zinel Balcan. El se află în Italia de 15 ani și, cu timpul, a devenit asociatul firmei italiene Clarin Italia, specializată în montări de scene, tribune sau standuri la diferite manifestări.

Facultate pentru români la Viterbo / Cristian Gaiță

Adevărul, 2 iunie 2009, www.adevarul.ro

Conașionali noștri se vor putea înscrie, începând din această toamnă, la cursurile primei universități românești din Peninsulă. Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj a încheiat un acord cu autoritățile din Viterbo pentru înființarea unei facultăți cu predare în limba română. Diplomele eliberate de noua unitate de învățământ vor avea dublă recunoaștere. Sediul de 1.500 de metri pătrați ai noii universități românești de la Viterbo va fi situat în fosta clădire a unui institut catolic. Clădirea a fost recent reamenajată și dotată cu laboratoare de ultimă generație. Deși inițiatorul proiectului este Universitatea de Științe Agricole, în parteneriat sunt prezente mai multe universități din Cluj. Astfel, profilul de studiu va fi eterogen. Studenții vor plăti taxe similare celor din România, care nu depășesc 500 de euro pe an.

Liceul de români de la Gyula

Jurnalul național, 5 iunie 2009, www.jurnalul.ro

Sute de elevi români, stabiliți în Ungaria, învață la Liceul „Nicolae Bălcescu” din Gyula. Acesta este singurul liceu cu predare în limba română din Ungaria. Când am ajuns la liceul român din Gyula, elevii au întrebat ce

se mai întâmplă în România, despre prețurile practicate în țară și despre universitățile românești. Unii dintre ei sunt stabiliți în orașelul maghiar de ani buni și spun că de multe ori li se face dor de țară. „Eu m-am născut la Sibiu, dar m-am mutat cu familia în Ungaria. Îmi plac foarte mult orele de limba română, în special literatura. Îmi plac operele lui Eminescu și ale lui Goga. Mi-ar plăcea să mă întorc în țară, dar deocamdată nu știu”, spune Zenadia Minea. Cei care nu au locuit vreodată în România au avut ocazia să o cunoască pe parcursul unor vacanțe pe litoral sau din excursiile la munte.

Limba română, predată în Valencia / Ana Zidărescu

Evenimentul zilei, 10 iunie 2009, www.evz.ro

Programul de predare a limbii române în comunitatea valenciană a fost oficializat, prin semnarea unui acord între Maria Ligor, ambasador al României în Regatul Spaniei și Alejandro Font de Mora Turon, ministrul regional al educației în cadrul Comunității Valenciene. Evenimentul a avut loc pe 8 iunie, în Castellón de la Plana. În ceea ce privește numărul elevilor români din școlile din Comunitatea Valenciană, în sudul Spaniei, acesta este de aproximativ 13.700, respectiv 6,8% din totalul elevilor străini, repartizați astfel: 5.916 de elevi în provincia Castellon, 5.087 în provincia Valencia și 2.712 în Alicante.

O bucureșteancă aleasă consilier local în Italia / Iulia Maximilian

Adevărul, 11 iunie 2009, www.adevarul.ro

La alegerile locale administrative din Italia, care s-au desfășurat în perioada 6-7 iunie, o româncă a obținut un loc de consilier la Primăria din Marcellina, localitate aflată la 40 de kilometri de Roma. Leontina Ionescu (51 de ani) este din București și a venit în Italia în urmă cu 25 de ani. Trăiește la Marcellina, lângă Roma, iar din anul 2000 este traducător oficial pe lângă Tribunalul din Tivoli. Româncă a fost încurajată de ceilalți conașionali care trăiesc în aceeași localitate să participe la alegerile locale din acest an. Cu voturile obținute, Leontina Ionescu a ocupat locul al șaselea pe lista consilierilor locali.

S-a stins din viață scriitorul Matei Călinescu / Nicoleta Zaharia

Adevărul, 26 iunie 2009, www.adevarul.ro

Autorul romanului „Viața și opiniile lui Zacharias Licher” a murit miercuri, la vârsta de 75 de ani, în Bloomington, Indiana (SUA), fiind răpus de cancer. Matei Călinescu, o voce recunoscută internațional în domeniul criticii literare, a fost profesor emerit de literatură comparată la Universitatea Indiana din Bloomington. Avea 39 de ani când a luat decizia de a nu mai reveni în România, după ce obținuse o bursă Fulbright în SUA. Într-un interviu acordat revistei „Dilema Veche”, Matei Călinescu declara: „Până la urmă, identitatea mea cea mai puternică este cea românească, deși am vrut să plec din România în condițiile de atunci - am plecat în 1973 - tocmai pentru că am vrut să scap de o serie, din ce în ce mai insistentă, de încercări de racolare de către Securitate, o serie de presiuni pentru a intra în partid”.

O româncă și o moldoveancă, pe podium la concursul Miss Italia nel Mondo

Realitatea.net, 28 iunie 2009, www.realitatea.net

Miss Italia nel Mondo 2009 este o tânără de 19 ani din Republica Moldova. În finala concursului desfășurat în Peninsula a ajuns și o româncă, alături de alte 50 de concurente. După ce a fost încoronată, Diana Curmei a dedicat victoria sa românilor și moldovenilor. Dintre cele peste 50 de concurente venite din toată lumea la competiția organizată lângă Veneția, pe podium au rămas doar două fete. Amândouă de origine română: Diana Curmei, care a reprezentat Republica Moldova, și Simona Lungu, din partea României. Coroana a revenit brunetei de la Chișinău. Diana a purtat numărul 1 în timpul concursului și crede că ochii ei au cucerit publicul și juriul. Nu are timp prea mult să sărbătorească victoria, pentru că la întoarcerea în țară trebuie să-și dea bacalaureatul. Româncă Simona Lungu s-a clasificat a doua la concursul Miss Italia nel Mondo 2009.

Veneția: expoziția „Judecata de Apoi în iconografia românească”

Ministerul Culturii și Cultelor, 29 iunie 2009, www.cultura.ro

Expoziția „Judecata de Apoi în iconografia românească” a fost înscrisă în calendarul oficial al celei mai importante aniversări culturale din 2009 de la Veneția. La inițiativa Patriarhatului din Veneția și cu patronajul Ministerului Bunurilor și Activităților Culturale din Italia, în perioada septembrie 2008 – august 2009 Veneția și laguna venețiană celebrează un mileniu de la întemeierea Catedralei din Torcello, sub genericul „Între Bizanț și Veneția. Torcello, artă și istorie (secolele VI-XIII)”. Insula Torcello prezintă o dublă semnificație pentru Cetatea Dogilor: este primul loc de întemeiere a Veneției și, totodată, adăpostește unul din cele mai reprezentative repere ale arhitecturii și artei medievale târzii și bizantine: catedrala „Santa Maria Assunta”. Mozaicurile catedralei - excepțională mărturie a artei iconografice bizantine - prezintă scene cu largă răspândire și în pictura murală religioasă din România, precum „Judecata de Apoi”, „Anastasis” („Învieră”), „Psychostasis” („Cântărirea sufletelor”), „Deisis”, „Pantocrator”, „Theotokos”. Pentru a onora această aniversare a culturii europene, care pune în lumină moștenirea bizantină pe care cultura română o are în comun - alături de cea latină - cu civilizația italică și în special cu cea a Republicii Venețiene, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția, în colaborare cu Muzeul Țăranului Român din București organizează, în perioada 30 iunie - 30 august, o expoziție de excepție, cu tema „Judecata de Apoi în iconografia românească”.

Italia: O româncă, primul străin din Consiliul Local Padova

Adevărul, 2 iulie 2009, www.adevarul.ro

Pentru prima dată în istoria orașului Padova, un străin face parte din Consiliul Local și va vota alături de colegii italieni. Și din nou pentru prima dată, comunitatea românească are un reprezentant direct în primăria unui oraș important, cu peste 200.000 de locuitori. Nona Evghenie are doar 31 de ani, dar se poate lăuda cu o

bogată experiență politică. A câștigat prin vot direct la recente alegeri administrative din Italia un fotoliu de consilier la Padova și face parte din consiliul director al Partidului Democratic (PD) din Regiunea Veneto.

Românii din Ucraina cer simplificarea acordării vizelor

Adevărul, 12 iulie 2009, www.adevarul.ro

Etnicii români din Ucraina le cer autorităților de la București să simplifice procedura de acordare a vizelor pentru România în cazul celor care dovedesc că au rădăcini românești. „Ne dorim o facilitare a procedurii de acordare a vizelor și deschiderea mai multor oficii consulare”, a declarat, astăzi, deputatul în Rada Supremă de la Kiev, Ion Popescu, membru în Partidul Regiunilor, relatează Agerpres. Între dezideratele etnicilor români din zonă, el a menționat și înființarea unei universități multiculturale la Cernăuți, dar și a unor centre culturale la Cernăuți, Odesa și în zona maramureșeană. De asemenea, Ion Popescu a acuzat autoritățile de la Kiev că „fac presiuni” pentru asimilarea minorităților, impunând studiile în limba ucraineană.

Inaugurarea noii Parohii ortodoxe române din Winterthur

Casa românilor (Portalul românilor din Elveția), 13 iulie 2009, www.casa-romanilor.ch

Duminică, 5 iulie 2009, a avut loc slujba de inaugurare a noii Parohii ortodoxe române din Winterthur. Aceasta slujbă a avut loc în prezența și cu binecuvântarea IPS Părinte Mitropolit Iosif, Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

Prima victorie a unui consilier român în Italia / Dan Sofronia

Evenimentul zilei, 14 iulie 2009, www.evz.ro

Adrian Chifu, din Piatra Neamț, consilier local la Verbania, a obținut prima reușită în calitate de ales în orașul italian, impunându-și punctul de vedere într-o problemă care a figurat și ca punct al programului de campanie electorală. După ce a fost investit în funcție pe 25 iunie, la întrunirile ce au urmat el a reușit să-și convingă colegii să voteze pentru acordarea unui bonus financiar lunar și familiilor rezidenților comunitari și extracomunitari care au copii.

Românii din Ungaria vor fi reprezentați în Parlamentul de la Budapesta

Informația zilei, 15 iulie 2009, www.informatia-zilei.ro

Protocolul româno-maghiar privind minoritățile naționale, semnat marți seară, prevede luarea de măsuri urgente de către Ungaria pentru reprezentarea parlamentară a românilor, dar părțile nu au reușit să cadă de acord cu privire la reprezentarea maghiarilor în structurile descentralizate române. Protocolul Comitetului de Specialitate româno-ungar de coordonare în problemele minorităților naționale, semnat marți seară (14 iulie, n.r.) de secretarul de stat pentru afaceri strategice din MAE, Bogdan Aurescu, și de Ferenc Gemesi, secretar de stat pentru minorități și politică națională din cadrul Cancelariei premierului ungar, conține o serie de prevederi

importante pentru românii din Ungaria. „Se prevede luarea de măsuri de către partea ungară pentru asigurarea reprezentării parlamentare a minorității române din Ungaria cât mai urgent posibil și adoptarea de măsuri eficiente ca persoane care nu cunosc și care nu promovează limba română și valorile culturale românești să nu facă parte din structurile de reprezentare din Ungaria”, a declarat Aureescu.

Adunarea Eparhială Anuală a clerului și credincioșilor Eparhiei Catolice Românești din Statele Unite

Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, 17 iulie 2009, www.bru.ro

În perioada 26-28 iunie a.c., comunitățile greco-catolice românești din statul american New Jersey, Sf. Vasile în Trenton și Sf. Maria în Roebling, au găzduit a doua Adunare Eparhială Anuală a clerului și credincioșilor Eparhiei Catolice Românești din Statele Unite, sub păstoria Preasfinției Sale John Michael Botean. [...] a avut loc întâlnirea plenară a Adunării Eparhiale, cu participarea a circa 55 reprezentanți ai parohiilor și misiunilor greco-catolice românești de pe întreg teritoriul Statelor Unite. Pe ordinea de zi a întâlnirii cu tema „Udând Via Domnului” s-au aflat necesitatea înființării Consiliului Pastoral Eparhial și a Consiliului Eparhial pentru Conducere Administrativă, promulgarea noilor decrete ale Preafericirii Sale Lucian cu privire la viața liturgică, necesitatea elaborării noilor directive de funcționare a consiliilor eparhiale și parohiale, prezentarea rapoartelor de activitate al economului eparhial, al directorului pentru comunicații și al directorului Caritas, precum și diferite proiecte legate de activitățile misionare și caritative ale Eparhiei.

Români care fac cinste României!

Romanian Global News, 20 iulie 2009, www.rgnpress.ro

Românca Rada Flavia Mihalcea a intrat în topul celor mai buni 100 tineri oameni de știință americani, primind premiul Presidential Early Career Awards for Scientists and Engineers de către președinția americană și care îi va fi înmănat personal de președintele în exercițiu Barack Obama, transmite Romanian Global News, care citează RoSUA.info. Acest premiu este cea mai mare onoare pe care un tânăr om de știință cu un început promițător de carieră îl poate câștiga în Statele Unite. Presidential Early Career Awards for Scientists and Engineers a fost înființat de către președintele american Bill Clinton în 1996 și câștigătorii pot primi finanțare pentru cercetare până la 5 ani. Rada Flavia Mihalcea este o fostă studentă a Universității Tehnice din Cluj-Napoca (Automatică și Calculatoare - promoția 1997) și actualmente profesor asociat și doctor al Universității North Texas (departamentul de Computer Science), Texas din SUA. Rada este implicată în cercetarea procesării limbajelor naturale, învățarea mașinilor și recuperarea informațiilor, lucrând la proiecte finanțate până și de gigantul Google (având în vedere că următorul pas în web - după Web 1.0 și 2.0 - ar fi Web 3.0 în care procesarea limbajului natural are un rol important).

Un fost sportiv face bărci pentru milionari

Adevărul, 21 iulie 2009, www.adevarul.ro

Vrânceanul Adrian Ilie are o afacere de viitor în Peninsula, lângă orașul Torino. Originar din Râmniceni, județul Vrancea, Adrian Ilie (36 de ani) construiește de 11 ani iahturi care valorează peste jumătate de milion de euro. Românul a sosit la Torino la vârsta de 21 de ani, iar prima sa slujbă a fost cea de mecanic într-un parc de distracții. Pasiunea pentru caiac l-a făcut să se înscrie într-un club sportiv. Adrian Ilie a mai frecventat, în România, Clubul Sportiv Școlar numărul 2 din Constanța, de la vârsta de 14 ani și până la 20 de ani. El a practicat caiac-canoe și a câștigat o medalie de bronz la caiac 4 la Campionatul Național din 1990. În Italia, s-a înscris la clubul „Amici del Fiume” („Prietenii Râului”), ai cărui reprezentanți l-au ajutat să se angajeze la firma Azimut, din Avigliana (lângă Torino).

O nouă asociație românească în Italia, la Solarolo

Romanian Global News, 30 iulie 2009, www.rgnpress.ro

Lista asociațiilor românești din Italia s-a mai îmbogățit cu un nume, Asociația Românilor de la Solarolo (ARS), provincia Ravenna, prezidată de Adriana Lang, 30 de ani, și având în consiliul director 14 membri, transmite Romanian Global News, care citează Romen în Italia. Actul de constituire a fost aprobat în ultimele zile, în sala de muzeu din localitatea italiană, fosta biserică Annunziata. ARS se vrea a fi un punct de referință pentru toți cetățenii români care locuiesc în Solarolo; cu ajutorul acestei organizații aceștia se vor întâlni și vor lucra împreună într-o atmosferă de liniște și de încredere, vor discuta probleme legate de integrare, apărarea intereselor membrilor săi în relațiile cu autoritățile publice și instituțiile italiene și române. ARS își mai propune și să organizeze și să sprijine inițiative pentru a recunoaște drepturile cetățenilor români din Italia, păstrarea vie a tradițiilor și a culturii din România, organizarea de proiecte culturale și sociale, pentru a ajuta familiile de români din Solarolo care se află în dificultăți financiare.

11% din elevii din Spania sunt români

Adevărul, 30 iulie 2009, www.adevarul.ro

Dintre cei aproximativ 750.000 de elevi străini care au studiat în anul școlar 2008-2009 în școlile și în liceele din Spania, 11% sunt români. Comparativ cu anul școlar anterior, când erau înregistrați 75.600 de elevi români, anul acesta au participat la cursuri 82.910 copii. În Spania, numărul total al elevilor care provin din alte țări este de 743.696. Dintre aceștia, 121.036 provin din Maroc, 104.651 din Ecuador, 82.910 din România și 57.250 din Columbia. Zonele în care sunt cei mai mulți elevi de origine străină sunt Catalonia și Madrid, unde studiază 155.000, respectiv 148.000 de elevi de alte naționalități. Anul acesta, cei mai mulți români au mers la școală în Comunitatea Madrid (17.933), în Comunitatea Valenciană (12.795) și în Catalonia (9.383).

Correspondența „Familiei române”

Ioana DRAGOTĂ

Unul dintre aspectele cele mai plăcute și emoționante ale muncii de redacție îl constituie bogata corespondență pe care o purtăm cu prietenii și colaboratorii noștri, cu care împărtășim aspirații, preocupări și gânduri comune. Sosite din toate părțile lumii, mesajele electronice sau scrisorile clasice sunt citite cu drag și cu interes deosebit. Unele conțin materiale destinate publicării, altele semnalări ale activității culturale și editoriale a românilor de pretutindeni, altele, observații și propuneri

Iată una dintre scrisorile primite:

STIMATE DOMNULE
PROFESOR DR. TEODOR ARDELEAN

M'am tot frământat ce să fac, să vin la dumneavoastră cu o rugămintă sau să vă scriu, am hotărât a doua variantă adică să vă scriu fiindcă îmi dau seama că dumneavoastră sunteți mult plecat în diverse acțiuni și e greu să vă prind pentru a vă ruga din suflet să-mi trimiteți și mie ultimul număr din revista „Familia Română” dedicat regretatului poet Grigore Vieru, de care am aflat din „Graiul Maramureșului” de marți 26 mai 2009.

Totodată vă rog să-mi comunicați costul revistei și să-mi trimiteți banii prin mandat poștal, că eu mă deplasez rar pe la Baia Mare. De asemenea, vă rog din suflet să mă iertați că vă deranjez cu scrisoarea asta, mulțumindu-vă anticipat pentru revistă.

Cu deosebită stimă și respect.

Miron Iustin

*Veteran de război, cetățean de onoare
al orașului Tăuții Măgherauș*

Bucuroși de interesul acordat și impresionați de calitățile de veteran de război și cetățean de onoare, am hotărât să-i ducem personal revista domnului Miron Iustin. Astfel am avut ocazia să cunoaștem un om deosebit, cu preocupări deosebite, cu o viață plină de evenimente-limită. Un interlocutor agreabil și o gazdă desăvârșită, suveran în gospodăria impecabilă pe care o conduce împreună cu soția lui, realizată prin munca lor de o viață, ajutați de fiica lor, învățătoarea pensionară Maria Boc.

Este un mare admirator al poetului Grigore Vieru. Ca dovadă, ne arată un voluminos caiet cu decupaje din presă referitoare la poetul nostru, al tuturor românilor, adunate cu mîgălă și răbdare, începând cu mult înainte de anul 1989. Și mai are un jurnal fabulos, însumând 36 de volume. „Am început să scriu jurnalul de vreo 40 de ani, din 1964. Până atunci am avut caiete. M-am căsătorit în 1949. Primele însemnări le țin din 1950. În jurnal este cuprinsă toată viața mea și a familiei mele.”

La umbra îmbietoare a bolții de viță-de-vie, dialogul curge firesc. Domnul Miron Iustin s-a născut în anul 1928, în Sânpetru Almașului, comuna Hida, județul

Sălaj. În momentul cedării Ardealului era „la slujă la un ungar”, orfan de mamă fiind. „Am fugit de la el pentru că m-a bătut și am trecut granița în România. Aveam 13 ani și, după ce-am ajuns în Turda, la biroul refugiaților unde se adunau toți refugiații din Transilvania, m-au ținut trei luni de zile acolo. Nu m-au lăsat de capul meu, că eram copil. Nu eram cu părinții. M-au trimis la lucru, la cules de fructe, la munci agricole.”

Miron Iustin, veteran de război

Și când s-a ivit problema să mă duc copil de trupă, m-au întrebat: «Câte clase ai?». «Am 4 clase primare» - am răspuns. Mi-au făcut actele și m-am dus copil de trupă cu alți patru colegi, la Regimentul 89 infanterie, în Brașov. Acolo am învățat școală, telegrafie fără fir. Am învățat carte, în continuare, până în 1944. În ziua de Paști a fost bombardamentul anglo-american în Brașov. Bucătăria noastră de la regiment a ajuns deasupra pe cazarmă. Au aruncat bombe acolo!

Pe urmă tot regimentul am plecat la Codlea. Acolo am stat până s-au întors armele. Aveam 17 ani și am făcut trei luni de instrucție, cum să tragem cu arma. După ce s-au întors armele, am intrat prima dată în foc la Bod. Am mai stat o săptămână până la dezarmarea germanilor și am ajuns la Oarba de Mureș. Curgeau cadavrele pe Mureș, militarii noștri... și era o toamnă ploioasă atunci, în 1944.

Apoi am ajuns la Carei, de unde am fost repartizat pentru o lună de zile la Divizia Tudor Vladimirescu, pentru că aveau nevoie de telegrafisti, după care am venit înapoi la unitatea mea cu care am ajuns până în Cehoslovacia, aproape de Praga. Într-o localitate, în Nove Mesto, am fost rănit, în februarie, când a fost rănit și a murit Ion Șugariu.”

Domnul Miron Iustin este membru al Societății „Avram Iancu”, face parte din Asociația Națională a Veteranilor de Război.

Intrăm în casa răcoroasă și ne uităm împreună la fotografii, la medaliile pe care le-a primit. Alături de medaliile personale, expuse în vitrină, printre care se numără „Victoria asupra fascismului”, „Medalia muncii”, „A treizecea aniversare a Republicii” și altele, stau: insigna veche și insigna nouă a veteranilor de război, o decorație a tatălui său, primită în primul război mondial. „De la el mi-a rămas decorația Crucea comemorativă din războiul mondial. A participat la război între 1916-1918. A fugit din armata austro-ungară și a trecut dincolo, în Moldova, și a luptat pentru români. Îl chema Miron Vasile. O altă Cruce comemorativă e a unui coleg de-al meu, a rămas la mine și o păstrez, pentru că el e bolnav, în spital.”

Ne uităm în volumele jurnalului, în caietele cu colaje și însemnări. Are în manuscris o monografie a satului său natal și una a fabricii în care a lucrat timp de treizeci de ani, după venirea în Baia Mare. Toate merită studiate îndeaproape pentru valoarea lor documentară. Cândva poate vor putea fi publicate.

„În 1950 am mai făcut odată armata, un an de zile. După ce s-a terminat războiul am ajuns și slugă. Am fost angajat la Metrom, în Brașov. Ne dădeau un milion de lei pe lună și în gară dacă voiai să iei o plăcintă, era un milion. Atâta salar am avut. După aceea s-a închis fabrica și ne-au dat drumul să mergem să ne căutăm de lucru. Era în 1946. Atunci am venit încoace și m-am băgat slugă în Aghireș. Am stat slugă un an de zile, după care m-am dus înapoi în Brașov și m-am angajat până în 1948. În 1948, fiindcă am fost pe front, cei de la partid, nu pot zice că nu au fost oameni cinstiți cu mine, au zis: «Pruncul ăsta a fost în război, hai să-l punem dactilograf». Și m-au pus dactilograf la Ocolul Silvic din Hida. Acolo m-am întâlnit cu soția mea și de 60 de ani suntem împreună.”

Răsfoim împreună cărțile dedicate veteranilor de război maramureșeni, ziarele ce conțin articole referitoare la ei, toate păstrate cu sfințenie, cărți și articole în care este menționat sau la a căror realizare a contribuit: *Participări maramureșene în cel de-al doilea război mondial - 1941-1945* realizată de Traian Dascălu, Marian Chiriac, Aurel Ciolte (Editura „Gutinel”, Baia Mare, 2005), colecția revistei *Pro Unione* (Baia Mare, 1998-2009), *Cartea refugiatului român* de Ioan Bătea și Aurel Ciolte (Baia Mare, Editura „Enesis”, 2007), *Filologie și Istorie* apărută sub egida Academiei Române (Institutul de Cercetări Socio-Umane, Sibiu, 1990) și altele.

Într-un loc potrivit, domnul Miron Iustin recită: „Astă noapte la Prut / Războiul a început. / Românii trec dincolo iară / Să-și ia înapoi, prin arme și scut, / Moșia

pierdută astă vară.” Într-un număr din *Pro Unione* îmi arată „un articol despre tata bătrân, diac și învățător. Era bunicul dinspre mamă și îl chema Lazar Ioan. Un coleg, Paul Dimitriu, profesor-colonel a scris despre bunicul meu un fragment: «Am participat la Marea Adu-nare Națională de la Alba Iulia»”

Cu emoție mă uit la volumul colectiv, *Lupte și jertfe, memorii și evocări din război 1940-1945* îngrijit de Valeriu Achim, Aurel Ciolte, George Leucian și Constantin Nica (Baia Mare, Editura „Gutinel”, 1993). Fiecare veteran de război are contribuția lui. La cuprins, domnul Miron Iustin a pus în chenar numele autorilor care au murit de la apariția cărții. Au rămas puțini în viață. „Azi l-am încercuit pe Aurel Ciolte”, spune cu tristețe domnul Miron Iustin. Colonelul în rezervă Aurel Ciolte, cetățean de onoare al municipiului Baia Mare, a fost președintele Asociației Veteranilor de Război „Bogdan Vodă” Maramureș. La înmormântarea lui cu onoruri militare, au participat, alături de familie, veteranii de război, autoritățile locale și o gardă de corp care i-a dat onorul pentru ultima dată.

Miron Iustin în frumoasa gospodărie din Tăuții Măgherăuș (Fotografii de Adrian Maghear)

Îmi vine greu să întrerup dialogul cu domnul Miron Iustin. Îmi promit să revin cândva pentru a vedea mai îndeaproape caietele sale atât de ordonate și migălos întocmite: „Toate le strâng și mă delectez citind, pentru mine asta este o pasiune”, spune autorul lor privind-le cu dragoste. Acolo e întreaga lui viață.

Îl rugăm să facem câteva poze pentru *Familia română*. Se retrage puțin și revine în ținută de mare gală, cu decorațiile pe piept. Vă mulțumim, domnule Miron Iustin și vă dorim ani mulți, cu sănătate și fericire!

Biblioteca revistei „Familia română”

Simona DUMUȚA

Mulțumim încă o dată, pentru generozitate, celor care au grijă ca Biblioteca revistei *Familia română* să se îmbogățească continuu, înzestrând-o cu noi cărți, ziare, reviste și CD-uri.

Vasile Ilica, veteran de război din Oradea, activ și statornic colaborator al revistei *Familia română*, ne-a dăruit două lucrări publicate de domnia sa. Este vorba despre: *Bucovina pe calea reîntregirii 1775-1918*, Editura Pro Vita, Cluj Napoca, 2008 - o carte în care autorul evocă evenimentele premergătoare raptului austriac din 1775 și lupta românilor bucovineni din 1918 pentru dobândirea autonomiei în vederea revenirii provinciei la Regatul României, „o carte scurtă și unică, dar cu suflet mare, o carte clară și folositoare pentru cadrele didactice și pentru tineret, o carte binevenită, care extinde bibliografia școlară, pentru o mai bună cunoaștere a istoriei reale a românilor”, după cum afirmă în prefață conf. dr. Constantin Mălinaș - și *Basarabia la întâlnire cu istoria 1917-1918* apărută la Oradea în anul 2008, unde evocă evenimentele revoluționare din preajma constituirii „Sfatului Țării” la Chișinău și în care „prezintă coerent evenimentele în procesualitatea lor cronologică, fiind un autor devotat, care iubește drumul drept în istoriografie, adică exactitatea adevărului conținut în documente”, se spune în prefața semnată, și de această dată, de domnul Constantin Mălinaș.

Pe lângă lucrările proprii, ne-a mai dăruit dicționarul *Personalități române și faptele lor 1950-2000* de Constantin Toni Dârțu, Editura Panfilius, Iași, 2009, dedicat unor personalități de excepție din varii domenii: *Viață spirituală, Medicină, Pictură, Literatură, Sculptură, Arte plastice ori Artă monumentală* și în paginile cărui, la domeniul *Istorie trăită* figurează domnul Vasile Ilica.

La acestea se adaugă patru CD-uri conținând: rezumatul primelor două episoade ale filmului *Basarabia* (constituit din 65 de episoade), producție a TV-NAȚIONAL din București, un material documentar despre evenimentele din Basarabia în perioada 1917-1918, *Bucovina și pactul Ribbentrop-Molotov* și o prezentare bibliografică Vasile Ilica, precum și revista *Vreme vine* realizată de Asociația Studenților și Elevilor Basarabeni din Oradea din 3 din martie 2009.

Oaspeții basarabeni sosiți la Baia Mare în luna mai a.c., cu prilejul lansării volumului *Români din jurul României în imagini*, ne-au făcut un bogat dar de cărți îmbogățite cu dedicațiile lor autografe.

Vasile Șoimaru, conferențiar universitar și publicist, ne-a donat un număr de nouă titluri. Între acestea, volumele de autor: *Români din jurul României în imagini*, Editura Prometeu, Chișinău, 2008, album ce beneficiază de condiții grafice deosebite, cuprinzând 272 de pagini și 850 de fotografii realizate în localități românești

din Ucraina, Ungaria, Rusia, Serbia, Polonia, Albania, Bulgaria, Grecia, Macedonia; *Poeme în imagini*, Editura Prometeu, Chișinău, 2004, un minialbum conținând 200 de fotografii artistice, structurate în șase capitole: *Venim din Munții Latinei, Limba și Istoria Română ne mai adună, Culi în mișcare, Reforme, antireforme și consecințe ș.a., Neamul Șoimăreștilor – 500 de ani de istorie*, coautor Alexandru Furtună, Editura Prometeu, Chișinău, 2003, din cuprinsul cărui spicuim: *Neamul Șoimăreștilor: de la legendă la istorie, Scurtă privire asupra originii și evoluției boierimii din Moldova, Neamul de boieri Năvrăpescu-Șoimaru, Neamul de boieri Roșca și legăturile de rudenie cu Șoimăreștii* etc. Donația conține și lucrări în care Vasile Șoimaru figurează ca autor de proiect și coordonator, precum: *Satul Șoimărești: cinci veacuri de existență demnă*, autori Vasile Preutu și Agripina Preutu, Editura Prometeu, Chișinău, 2006, o monografie a localității Șoimărești; *Cornova*, (colectiv de autori), Editura Museum, Chișinău, 2000, monografie de peste 700 de pagini, ce reunește: *File de istorie, Tradiții etnofolclorice, Echipa Gusti la Cornova, Neamuri de nobili, mazili și preoți din Cornova, Cornova în imagini* etc.; *Născut în Cornova: Omagiu lui Paul Mihail*, Editura Prometeu, Chișinău, 2006, cuprinzând materialele prezentate la Conferința comemorativă *Paul Mihail, un fiu al provinciei atât de greu încercată, Basarabia, Referințe despre Paul Mihail și Texte inedite semnate de Paul Mihail; Litanii pentru trei stări*, de Mircea Vulcănescu, Editura Prometeu, Chișinău, 2004, volum ce „și propune scopul de a valorifica, în premieră absolută, moștenirea literară (mai exact – cea poetică) a acestei personalități de excepție a spiritualității, gândirii și economiei românești” (Vlad Pohlă în *Notă asupra ediției*); *Cugetări* de Nicolae Iorga, Editura Prometeu, Chișinău, 2005, apărută la împlinirea a 65 de ani de la moartea marelui nostru istoric. Din *Notă asupra ediției* aflăm că lucrarea este îmbogățită cu patru elemente inedite față de ediția tipărită în 1968 la Editura Tineretului din București, pe care o reproduce, și anume: *Notă asupra ediției basarabene, Florilegiu de omagii, Material iconografic și Indice tematic*. Domnul Vasile Șoimaru ne-a mai dăruit *Acte în limba română tipărite în Basarabia 1812-1830*, vol I, Editura Academiei Române, București, 1993.

Vlad Pohlă, scriitor și publicist, ne-a adus, pentru completarea colecției noastre, nr. 4 din 2008 (vol. 28) și nr. 1 din 2009 (vol. 29) ale revistei de biblioteconomie și științe ale informării *Bibliopolis*, editată de Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău, al cărei redactor șef este. De asemenea, volumul *Cine răspândește anecdote* de Lilli Promet, în traducerea lui Vlad Pohlă, Editura Prometeu, Chișinău, 2008 și două lucrări oferite de scriitorul **Ionel Căpiță**: *Icoană ciuruită*, Editura Prometeu, Chișinău, 2008 și

Dragoste și neîmpăcare, Editura Trigraf-Tipar, Chișinău, 2002.

Ion Iachim, profesor și scriitor, ne-a dăruit ediția a 3-a revăzută și completată a lucrării domniei sale intitulată *O istorie a expansiunilor rusești*, Editura Pontos, Chișinău, 2009. În prefața scrisă de Anton Moraru se apreciază că „încercarea întreprinsă de scriitorul Ion Iachim de a racorda problematica istoriei Rusiei la restructurarea contemporană a literaturii este o reușită și o practică pozitivă în domeniul refacerii vieții literare, prin care se voiește depășirea ingerințelor ideologice și de partid în știința istorică și procesul literar contemporan”.

Colegii de redacție care au participat la Sesiunea Științifică Internațională *Relații româno-ucrainene, istorie și contemporaneitate* desfășurată timp de două zile la Muzeul Județean Satu Mare, ajunsă la cea de-a treia ediție, s-au întors cu două volume: *Relații româno-ucrainene – istorie și contemporaneitate*, Editura Muzeului Sătmărean, 1999, volum coordonat de Viorel Ciubotă și Vasile Marina, cuprinzând comunicările prezentate în cadrul Sesiunii Științifice Internaționale desfășurate la Satu Mare în anul 1998 și *Democrația în Europa Centrală și de Sud-Est – aspirație și realitate (secolele XIX-XX)*, Editura Muzeului Sătmărean, 2001, coord. Sabine Habersack, Vasile Pușcaș și Viorel Ciubotă. Volumul cuprinde comunicările prezentate în cadrul simpozionului științific internațional *Democrația în Europa Centrală și de Sud-Est – aspirație și realitate (secolele XIX-XX)*, desfășurat la Satu Mare și Oradea în anul 2000.

Daniela Sitar-Tăut, profesor și critic literar, ne-a dăruit volumul *Valori și prezențe conjuncturale. Cronici literare 2002-2008*, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2009, cu dedicația autografă: „Bibliotecii revistei «Familia română» acest volum de cronici al unui redactor al «Nordului literar», colaborator deopotrivă și al «Familiei...». Un volum masiv, aproape 500 de pagini, ce „reunește cronicile literare, recenziile, studiile și eseurile publicate în ultimii ani în paginile unor reviste literare precum *Poesis*, *Viața Românească*, *Nord Literar*, *Feedback*, *Mișcarea literară*, *Pages.litteraires.ro*, *Școala Maramureșeană*, *Familia română* etc.” și „constituie un instrument de analiză care are la bază jurnalul de lectură al cronicarului literar, subiectiv poate, receptiv la aparițiile editoriale, dar și la elementele novatoare sau doar mimetice prezente în peisajul cultural românesc, dar și în cel universal” - precizează autoarea în prefața acestui prim volum.

Ion M. Botoș, președintele Uniunii Regionale a Românilor din Transcarpatia „Dacia”, a adus pentru completarea colecțiilor noastre nr. 11 din iulie 2009 al gazetei regionale social-politice din Transcarpatia, *Apșa*. Tipărită în condiții grafice deosebite, gazeta apare cu sprijinul Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad și al Bibliotecii municipale „Laurențiu Ulici” Sighetu Marmației. În acest număr figurează rubricile *Actualitatea din Transcarpatia*, *Agenda Uniunii „Dacia”*, *Transcar-*

patia, istoria recentă, ce conțin articolele: *Românii din dreapta Tisei în presa din România*, *Interviu cu domnul profesor Vasile Marina*, *prorectorul Universității Naționale din Ujgorod*, *Activități realizate de URRdT „Dacia” în anul 2008*, *65 de ani de la deportările evreilor de la Apșa de Jos* etc.

De asemenea ne-au fost donate: numărul multiplu 1-2-3, 15 ianuarie – 15 februarie 2009, și numărul dublu 10-11, 15 mai – 15 iunie 2009, dovadă elocventă a dificultăților de apariție cu care se confruntă, în continuare, săptămânalul social-politic, economic și cultural pentru românii din Transcarpatia *Maramureșenii*. Pe prima pagină a numărului de început de an figurează articolul intitulat sugestiv *Să urmeze dispariția ziarului?... semnat de Ion Huzău*, în care sunt prezentate greutățile, lipsurile materiale și piedicile permanente pe care le întâmpină acest ziar românesc. În numărul din mai-iunie găsim o relatare completă, însoțită de imagini, de la cel de-al XIX-lea Festival Etno-Folcloric al Românilor din Transcarpatia organizat la Slatina; un mic reportaj despre Tânjău de la Hoteni; date și informații referitoare la proiectele transfrontaliere România și Ucraina.

Donația mai cuprinde 19 numere, apărute în intervalul ianuarie - iulie, ale săptămânalului cultural, social-politic și economic *Concordia* - ziar al minorităților naționale românești din Ucraina, tipărit la Cernăuți, redactor șef Simion Gociu, din care menționăm: *Grigore Vieru rămâne viu în inimile noastre* (nr. 2/2009), *Admiterea 2009: O campanie de excludere a limbii române din lista obiectivelor școlare* (nr. 3/2009), *Bucovina – bogăție și puritate...* (nr. 10/2009), *Limba și conștiința națională a românilor din Ucraina* (nr. 26-27-28/2009).

La presa românească din Ucraina se adaugă un consistent volum dedicat activității URRdT pe anul 2008, un volum de poezie, în manuscris, aparținând lui **Nuțu Laurențiu Pop** și o culegere de cântece, pe versuri de Pintilei Bilețchi, *Valurile Prutului*, Noua Suliță, 2006.

Traian Trifu-Căta, redactor șef al revistei *Familia* din Petrovasâla (Banat, Serbia), ne-a trimis numerele 1-2 (ianuarie-martie) și 3-4 (aprilie-iunie) 2009 ale revistei cu difuzare în 20 de țări, din paginile cărora spicuim: *Școala elementară „Întâi Mai” din Vladimirovaț-Petrovasâla (200 de ani de la întemeiere)*, *Fanfara din Petrovasâla (80 de ani de la înființare)*, *Din viața emigranților noștri*, *Centre politice importante în Microzona Jamu Mare* etc.

Silvia Caba-Ghivireac, profesoară și poetă din Herța, ne-a dăruit volumul de poezii *În leagănul ciocârluiilor*, Editura Alexandru cel Bun și Editura Zelena Bucovina, Cernăuți, 2007, un volum de poezii pentru copii însoțite de ilustrații realizate de Doina Bojescu. „Silvia Caba-Ghivireac a scris pentru cei mici o carte înțeleaptă și necesară, ce ține seama de eidetismul vârstei fragede căreia i se adresează.” (Mircea Lutic în *Cuvânt înainte*).

Vadim Bacinschi, scriitor, Odesa, ne-a dăruit volumul de poezie *Neliniști* de Victor Capsamun, Editura Zelena Bucovina, Herța-Cernăuți, 2008 în a cărui prefață, pe care o și semnează, ne îndeamnă la citirea

poeziilor poetului-popular Victor Capsamun, pentru că „felul său de a spune în versuri este simplu, ca la Satu Nou (localitatea natală a poetului, n.r.), sincer și pătrunzător, tot ca la Satu Nou, spontan, desigur, ca la Satu Nou” și pentru că „veți găsi imagini de toată frumusețea, prin care vorbește un suflet de poet de la Dunăre”.

Echim Vancea, poet, directorul Bibliotecii Municipale „Laurențiu Ulici” din Sighetu Marmăției, ne-a donat volumul de versuri *Ardere de dor – Antologia poezilor români din dreapta Tisei*, Editura Echim, Sighetu Marmăției, 2000, o antologie alcătuită de Gheorghe Moiş și Ion Mihalca, în care sunt cuprinși 14 poeți români de dincolo de Tisa, cu câte o mică biografie și câteva poezii reprezentative.

Corneliu Florea (Dumitru Pădeanu), scriitor din Canada, ne-a trimis nr. 49, primăvara 2009, al revistei **Jurnal liber**, pe care o editează, revistă de critică socială, un jurnal personal *liber de observații, informații și comentarii*, după cum este specificat chiar pe copertă. Avem plăcuta surpriză să descoperim gândurile și opiniile unui român trăitor în afara țării, dar bine ancorat în realitatea cruntă a cotidianului românesc. În articolul de început intitulat *Prinși și jumuliți!!*, domnul Corneliu Florea, atent observator al României ultimilor douăzeci de ani, constată: „suntem mai prinși și mai jumuliți ca niciodată în trecut!”. Despre criza care ne bântuie și despre cum este aceasta văzută de omul simplu, putem citi în *Prima criză a noului mileniu*, savuros dialog satiric cu „mătușa Florentina din Câmpia Transilvană”. Ne sunt apoi împărtășite impresii de la expoziția internațională „Floriade”, organizată în Olanda, expoziție ce adună la un loc „aproape toată flora pământului”, mai puțin cea a țării noastre care a lipsit cu desăvârșire de la acest eveniment floristic impresionant, după cum a constat, cu tristețe și amărăciune, autorul. *Jurnalul* se încheie cu recenziile a trei volume dedicate destinului tragic al evreilor ardeleni sub ocupația hortysto-nazistă: *Furtună deasupra Ardealului* de Aurel Socol, *Frontiera dintre viață și moarte* de Zoltan Tibori Szabo și *Trenul lui Kasztner* de Anna Porter.

Biblioteca revistei „Familia română” s-a mai îmbogățit cu: *Poeți români de azi / Poètes roumains d'aujourd'hui*, Bistrița/Paris, 2007, o antologie ce cuprinde câțiva dintre poeții contemporani reprezentativi: Gabriel Chifu, Traian T. Coșovei, Cezar Ivănescu, Dinu Flămând, Mircea Petean, Aurel Rău ș.a.; nr. 1 din 1991 al revistei orădene *Lumina*, revistă de actualități și restituiri literare, istorice, politice, artistice și religioase, dedicat Basarabiei, menționăm articolele: *Basarabie, Basarabie* (Florian Dudaș), *Originea numelui Basarabia* (Ion Nis-

tor), *A fost Basarabia Galileia neamurilor?* (Maria-Felicia Dudaș), *Răpirea Basarabiei* (Maria Groșan); numerele 9 și 10 din 2008 ale publicației **Zorile**, periodic bilingv lunar al Comunității Rușilor Lipoveni din România. „Zorile, publicație cu caracter informațional și cultural, se adresează comunităților de ruși lipoveni din România, populației ruse din țara noastră, diasporei ruse a staroverilor din lumea întreagă, dar și românilor și vorbitorilor de limba română, tuturor celor care încearcă să afle cine sunt rușii lipoveni și care este istoria lor.”, aflăm din pagina web a publicației (www.zorile.ro).

Cu bucurie salutăm debutul editorial în România al scriitorului, basarabean de origine, **Igor Ursenco**, pe care am avut plăcerea să-l prezentăm deja în paginile revistei noastre. Datorită lui, biblioteca Familia română s-a îmbogățit cu trei volume, apărute simultan, în vara acestui an, la Cluj Napoca: **TEO-E-RETIKON : Eseuri trans-culturale & glose meta-semantice** - Editura Eikon, **Retina akashică** : scenarii film artistic & piese de teatru - Editura Mega și „Logos”, **tatăl meu: mama mea „Imago” : genealogie heterotopică în texte arhetipale** (supravegheate icastic între 1987-1992) – Editura Limes.

„Igor Ursenco e creatorul, cum se zice, total: subvertește limbaje, deconstruiește efigii, dărâmă stereotipuri: doar pentru a preveni închegarea lor ulterioară! (...) Simbolurile sale sunt omniprezente, metaforele omnipotente, iar lanțul omniscient al ideilor nu e întrerupt decât de limita cadrului...”, spune Brian E. McGuinness. Asupra operei lui Igor Ursenco, vom reveni, cu siguranță.

Cuprins

BISERICI DE LEMN DIN MARAMUREȘ

Închinare Maramureșului	5
Bisericile de lemn din Maramureș, Catedrale ale credinței, demnității și dăinuirii neamului românesc / JUSTIN HODEA SIGHETEANUL	6
Bisericile de lemn din Maramureș în patrimoniul universal / Ana GRIGOR	7
Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din ROGOZ – Maramureș / Florin POP, Adrian POP	13
Bisericile de lemn maramureșene în Ucraina / traducere și adaptare text Elvira CODREA	15
Bisericile vechi maramureșene de lemn din Apșa de Mijloc, Ucraina / Nuțu Laurențiu POP	18
Biserica Sfântul Iosif Mărturisitorul – un colț de Maramureș într-o mare urbană / pr. Vasile FODORUȚ	20
Bisericile de lemn din Baia Mare / Grupaj realizat de Simona DUMUȚA	21
Bisericile maramureșene de lemn în lume / Laviniu ARDELEAN	22
La Geneva, românii plângeau când s-a construit biserica maramureșeană de lemn / Adelina ULICI	25
Spiritualitatea maramureșeană / pr. Viorel THIRA	28

FILE DE ISTORIE

De la domnia Țării Românești, pentru mănăstirea din satul Biserica Albă... / Viorica URSU	31
Biserica votivă din Șișești, biserică închinată „Sfintei Uniri a tuturor Românilor” / Gavril BABICIU	35
Preotul Artur Artemiu Ioan Anderco, descoperitorul „Manuscrisului de la Ieud”, prezent la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia / Viorel CÂMPEAN	38
Contribuția armatei române la eliberarea nord-vestului Transilvaniei, în anii 1918-1919 / dr. Aurel SOCOLAN	41
Primăvara întregirii Bihorului / Lt. col. (r) dr. Constantin MOȘINCAT	44
Câteva considerații cu privire la tragicele evenimente de la Lunca... / Vasile ILICA	46
1945 - Din culisele rezistenței pentru salvarea Maramureșului / Liviu POP	48
Spini și aureolă - Viața Episcopului martir Ioan Suciu / Mia PĂDUREAN	52
De la temniță spre sinaxare – câteva considerații și reflecții / drd. Stelian GOMBOȘ	54
Moșii și maramureșenii / Ioan BĂTEA	56

CUNUNA DE AUR A ROMÂNIEI

Vasile Șoimaru – omul care a reușit să facă Marea Unire (într-o superbă carte) / Ioana DRAGOTĂ	59
„Nu mă mai satur de frumusețea și bogăția limbii române...” / interviu realizat de Irina NECHIT	62
Școala vieții se află dincolo de lecții / Raisa PĂDUREAN	64
Cronicile sudului: mileniul trei Sudul Basarabiei (regiunea Odesa)... / Vadim BACINSCHI	64
Proteste	67
Drumul cel spinos / Vasile IOVDII	71
Mesaje din Bucovina / corespondența trimisă de Centrul Bucovinean Independent de Cercetări Actuale, Cernăuți	76
Simpozion internațional: „Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate” / Simona DUMUȚA	78
Atentat la adresa presei românești din Ungaria... / prof. univ. dr. Cornel MUNTEANU	79
O decizie ce pune în pericol „Foia românească” / Eva IOVA	81
Românii din Ungaria - Presa / prof. univ. dr. Cornel MUNTEANU	83
Fericitul longeviv al artelor plastice basarabene / Vlad POHILĂ	88
Poezia care ar putea schimba fața lumii – Vasko Popa / Adelina ULICI	90
Dialogul poetilor	91

ROMÂNI ÎN LUME

Din Ardeal în Africa de Sud și apoi în Noua Zeelandă – itinerar duhovnicesc / Lucia DAVIS	93
Poezie și spiritualitate românească la Paris. Biserica Jean de Beauvais / Dr. Mirel GIURGIU	95
Mihai Eminescu - 120	97
Sărbătoarea românilor din Viena / Adrian MARCHIȘ	99
Rapozi maramureșeni: interviu cu Lupu și Cornelia Rednic / Nicolae DOBOȘ	102
Activități culturale ale românilor – de la Heidelberg la Strasbourg / Dr. Mirel GIURGIU	104
Întâlnirile de suflet ale „Familiei Române”: Ileana Anghel Meșter (Canada) / Antoaneta TURDA	105
Cronica emigrantului român Interviul cu Marius Coteț – Belgia / Corina ȘANDOR MARTIN	107
Românii din Calgary, Canada / Lenuța BURA POP	110
Străinătate / Cornel COTUȚIU	112
Despre Maramureș, altfel decât am știut până acum. „CODICE pentru mileniul următor. (o geografie a Maramureșului interior)” de Alec Portase / Teresia BOLCHIȘ-TĂTARU	112
Ionel Iacob-Bencei – maestrul epigramei românești! / Ioan MICLĂU	114
ANIVERSĂRI 2009 / Ana GRIGOR	117
Anton Golopenția și Românii de la est de Bug / Paula RUS	119
Revista presei : Mass-media despre români, mai – iulie 2009 / Laviniu ARDELEAN și Simona DUMUȚA	122
Corespondența „Familiei române” / Ioana DRAGOTĂ	127
Biblioteca revistei „Familia română” / Simona DUMUȚA	129

1-4. Imagini de la lansarea albumului „Românii din jurul României” de Vasile ?oimaru; 5-6. Aici începe călătoria revistei „Familia română” către cititorii săi.

Acest material este publicat în cadrul proiectului „Editarea revistei *Familia româna*” derulat de către Asociația Culturală *Familia româna* cu sprijinul financiar al Municipiului Baia Mare, prin programul de finanțare nerambursabilă în anul 2009. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Municipiului Baia Mare.